İÇİNDEKİLER

SAYFA NO

ÖZET VIII

ABSTRACT IX

ÖNSÖZ X

KISALTMALAR XII

GİRİŞ 1

I.NÂİL ABBAS PAŞA'NIN HAYATI 2

II.NÂİL ABBAS PAŞA'NIN EDEBÎ KİŞİLİĞİ 3

III.NÂİL ABBAS PAŞA DİVAN'INDA EDEBÎ SANATLAR 8

BİRİNCİ BÖLÜM

1.NÂİL ABBÂS PAŞA DİVANI'NIN İNCELENMESİ 16

1.1.Şekil Özellikleri 16

1.1.1.Nazım şekilleri 16

1.1.1.1.Kaside 16

1.1.1.2.Gazel 17

1.1.1.3.Kıtalar 17

1.1.1.4.Tahmis, muhammes, müseddes 17

1.1.1.5.Tarihler 18

1.1.2.Nazım tekniği 19

1.1.2.1.Vezin 19

1.1.2.2.Kafiye ve redif 22

1.2.Muhteva Özellikleri 28

1.2.1.Din ve tasavvuf 28

1.2.1.1.Allah 28

1.2.1.2.Kitaplar 30

1.2.1.3.Ayetler 31

1.2.1.4.Hadisler 32

1.2.1.5.Peygamberler 33

1.2.1.5.1.Hz. Hızır 33
1.2.1.5.2.Hz. İbrahim 33
1.2.1.5.3.Hz. İsâ 34
1.2.1.5.4.Hz. Muhammed (S.A.V.) 34
1.2.1.5.5.Hz. Musâ 35
1.2.1.5.6.Hz. Süleyman 35
1.2.1.5.7.Hz. Yusuf 36
1.2.1.6.Dört halife 36
1.2.1.7.Diğer dinî unsurlar 37
1.2.1.7.1.Ahir zaman 37
1.2.1.7.2.Aşk ve kesret 37
1.2.1.7.3.Cennet 37
1.2.1.7.4.Cinler 37
1.2.1.7.5.Kaza ve kader 38
1.2.1.7.6.Mahşer 38
1.2.1.7.7.Melekler 39
1.2.1.7.8.Hz. Meryem 39
1.2.1.7.9.Hz. Muhammed'in (S.A.V) eş, çocuk ve torunları 39
1.2.1.7.10.Mürşit 40
1.2.1.7.11.Nefis 40
1.2.1.7.12.Rızık 40
1.2.1.7.13.Riyâ 41
1.2.1.7.14.Sûfî ve derviş 41
1.2.1.7.15.Zahid 42
1.2.1.7.16.Zikir 42
1.2.2. Toplum ve kültür 42
1.2.2.1.Hükümdar ve devlet adamları 42
1.2.2.1.1.Abdülmecid 42
1.2.2.1.2.Darandeli Sadrazam Mustafa İzzet Paşa 43
1.2.2.1.3.Sultan Mahmut 43
1.2.2.1.4.Şehzade Murad 44
1.2.2.1.5.Sultan Süleyman 44

1.2.2.2.Tarihi efsanevi kişiler ... 44
1.2.2.2.1.Asaf ... 44
1.2.2.2.2.Dara, Behram, Nûş-i Revân, Cem ... 45
1.2.2.2.3.Eflatun ... 45
1.2.2.2.4.Firavun ... 45
1.2.2.2.5.Hatem ... 45
1.2.2.2.6.İskender ... 46
1.2.2.2.7.Karun ... 46
1.2.2.2.8.Mevhibe Sultân ... 46
1.2.2.2.9.Mutesim ... 46
1.2.2.2.10.Rüstem ... 47
1.2.2.2.11.Yezid ... 47
1.2.2.3.Masallaşmış aşk kahramanları ... 47
1.2.2.3.1.Ferhâd ile Şirin ... 47
1.2.2.3.2.Leylâ ile Mecnûn ... 47
1.2.2.3.3.Yusûf ile Züleyhâ ... 48
1.2.2.4.Ülkeler, şehirler, yer isimleri ... 48
1.2.2.4.1.Bağdad ... 48
1.2.2.4.2.Çırağan sarayı ... 48
1.2.2.4.3.Irak ... 49
1.2.2.4.4.İslam beldeleri ... 49
1.2.2.4.5.Kaf dağı ... 49
1.2.2.4.6.Kenan ... 49
1.2.2.4.7.Kerbela ... 49
1.2.2.4.8.Rumeli ... 50
1.2.2.5.Sosyal hayat ... 5O
1.2.2.5.1.Ahlâk ... 50
1.2.2.5.2.Cömertlik ve cimrilik ... 51
1.2.2.5.3.Devlet anlayışı ... 51
1.2.2.5.4.Dua ve beddua ... 52
1.2.2.5.5.Halk inanışları ... 53
1.2.2.5.6.Hırsızlık ... 53

1.2.2.5.7.Hile 54
1.2.2.5.8.Kibir 54
1.2.2.5.9.Makam 54
1.2.2.5.10.Nifak ve münafık 55
1.2.2.5.11.Refah 55
1.2.3.İnsan 56
1.2.3.1.Sevgili 56
1.2.3.1.1.Âhû 57
1.2.3.1.2.Âyine 57
1.2.3.1.3.Gonca, gül 57
1.2.3.1.4.Melek 58
1.2.3.1.5.Hz. Yusûf 58
1.2.3.1.6.Sevgilide güzellik unsurları 58
1.2.3.1.6.1.Ağız 58
1.2.3.1.6.2.Ayva tüyleri 59
1.2.3.1.6.3.Ben 59
1.2.3.1.6.4.Boy 59
1.2.3.1.6.5.Çene 60
1.2.3.1.6.6.Dudak 60
1.2.3.1.6.7.Gamze 61
1.2.3.1.6.8.Göz 61
1.2.3.1.6.9.Kaş 62
1.2.3.1.6.10.Kirpik 63
1.2.3.1.6.11.Saç 64
1.2.3.1.6.12.Yanak 65
1.2.3.1.6.13.Yüz 66
1.2.3.2.Âşık 67
1.2.3.2.1.Bülbül 67
1.2.3.2.2.Pervâne 67
1.2.3.2.3.Âşığa ait unsurlar 68
1.2.3.2.3.1.Cân 68
1.2.3.2.3.2.Gönül 68

1.2.3.2.3.3.Gözyaşı 68
1.2.3.2.3.4.Sîne 68
1.2.3.2.3.5.Ten 69
1.2.3.3.Rakîb 69
1.2.4.Tabiat ve eşya 70
1.2.4.1.Kozmik alem 70
1.2.4.1.1.Ay 70
1.2.4.1.2.Felek 70
1.2.4.1.3.Gökyüzü 73
1.2.4.1.4.Güneş 73
1.2.4.2.Zaman 73
1.2.4.2.1.Ahir zaman 74
1.2.4.2.2.Aylar 74
1.2.4.2.3.Gece ve gündüz 74
1.2.4.2.4.Günler 75
1.2.4.2.5.Mevsimler 76
1.2.4.3.Anâsır-ı erbaa 76
1.2.4.3.4.Ateş 76
1.2.4.3.3.Hava 76
1.2.4.3.1.Su 77
1.2.4.3.2.Toprak 78
1.2.4.4. Hayvanlar 78
1.2.4.4.1.Kuşlar 78
1.2.4.4.1.6.Ankâ 78
1.2.4.4.1.4.Baykuş 78
1.2.4.4.1.2.Bülbül 79
1.2.4.4.1.7.Doğan 79
1.2.4.4.1.5.Karga 79
1.2.4.4.1.1.Kuş 80
1.2.4.4.1.3.Tûtî 80
1.2.4.4.2.Dört ayaklı hayvanlar 81
1.2.4.4.2.1.Aslan 81

1.2.4.4.2.2.At 81
1.2.4.4.2.3.Ceylan 81
1.2.4.4.2.4.Deve 82
1.2.4.4.2.5.Ejder 82
1.2.4.4.2.6.Katır 82
1.2.4.4.2.7.Köpek 82
1.2.4.4.2.8.Samur 82
1.2.4.4.2.9.Tilki 82
1.2.4.4.3.Sürüngenler ve böcekler 83
1.2.4.4.3.1.Arı 83
1.2.4.4.3.2.Balık 83
1.2.4.4.3.3.Bit ve pire 83
1.2.4.4.3.4.Pervâne 83
1.2.4.4.3.5.Sinek 84
1.2.4.4.3.6.Yılan 84
1.2.4.5.Bitkiler 84
1.2.4.5.1.Ağaç ve çeşitleri 84
1.2.4.5.1.1.Arar 84
1.2.4.5.1.2.Dıraht 84
1.2.4.5.1.3.Hurma ağacı 85
1.2.4.5.2.Çiçek ve çeşitleri 85
1.2.4.5.2.1.Gonca 85
1.2.4.5.2.2.Gül 86
1.2.4.5.2.3.Sümbül 87
1.2.4.5.3.Diğer bitkiler 87
1.2.4.5.3.1.Diken 87
1.2.4.5.4.Bağ ve bağ ile ilgili unsurlar 88

İKİNCİ BÖLÜM
NÜSHA TAVSİFİ 89
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ 91
METİN 92

KASİDELER 92
GAZELLER 134
MUHAMMES VE MÜSEDDESLER.. 200
KITALAR... 209
LÜGAZ.. 212

SONUÇ.. 215
KAYNAKLAR 218
METİN ÖRNEKLERİ.. 220
ÖZGEÇMİŞ 223

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NAİL ABBAS PAŞA'NIN HAYATI, SANATI VE

DİVANI'NIN TRANSKRİPSİYONLU METNİ

(İnceleme - Metin)

Ahmet KIRICI

Danışman: Yard. Doç. Dr. Serhan ALKAN İSPİRLİ

2006 - SAYFA: 223

Jüri: Yard. Doç. Dr. Serhan ALKAN İSPİRLİ

....

....

Divan, Nâil Abbas Paşa tarafından 19. yüzyılda yazılmıştır. Yapılan araştırmalarda divanın tek nüsha olduğu tespit edildi. Eser incelenip transkribe edildi. Divanda 985 beyit, 11 kıta, 57 bent vardır.

Tez, giriş kısmı ve iki bölümden oluşmaktadır.

Tezin giriş kısmında Nâil Abbas Paşa'nın hayatı ve sanatı hakkında bilgi verilmiş, şairin divanında kullandığı edebî sanatlar tespit edilmiştir.

Tezin birinci bölümünde divan, şekil ve içerik bakımından incelenmiştir. Eser, şekil açısından incelenirken nazım teknikleri ve nazım şekilleri dikkate alınmıştır. İçerik özellikleri ise din ve tasavvuf, toplum ve kültür, insan, tabiat ve eşya şeklinde sınıflandırılarak bu konular hakkında bilgi verilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde metni oluşturmada takip edilen yol, transkripsiyon işaretleri, transkripsiyonlu asıl metin verilmiştir. Bölüm sonunda sonuç ve kaynaklar verilmiştir.

ABSTRACT

MASTER THESIS

THE LİFE OF NAİL ABBAS PASHA,

ART AND THE TEXT HİS DİVAN WİTH TRANSCRİBE

(Analysis - Text)

Ahmet KIRICI

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Serhan ALKAN İSPİRLİ

2006 - PAGE : 223

Jury: Assist. Prof. Dr. Serhan ALKAN İSPİRLİ

....

....

Divan was written by Nâil Abbas Pasha in19 th century. İn the resarches carried out it has been found out that divan was written only a copy. The work was studied and transcribed. İn the divan there are 985 couplets, 11 quatrains and 57 stanza.

The thesis formed entrance section and two parts.

The entrance part of the thesis was informed about Nail Abbas Pasha's art and life besides it was determined literary arts in which he used in his divan.

The first section of the thesis, divan was examined shaped and content.While work examined shape peculiarity verse technics and verse shapes took care.The peculiarities of content were classified and giving information under these subject; religion and islamic mysticism,society and culture, human, nature-belongings.

The second part of the thesis following way to make the text, transcription signs, the base text with trancription were given. At the end of the section it was given bibliography and the ending.

ÖN SÖZ

Bu çalışmanın amacı; Osmanlı İmparatorluğu'nun sosyal, siyasal ve edebî açıdan köklü değişimlerin görüldüğü bir döneminde yaşamış, edebiyat dünyasında çok az bilinen Nâil Abbas Paşa'yı tanıtmak ve edebiyat dünyasındaki yerini belirlemektir.

Şairin hayatı ve sanatı hakkında kaynaklarda çok az bilgi olduğundan şairin eserinden hareketle tespitler yapıldı.

Yapılan çalışmalarda eserin tek nüshasının, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümünde 5588 numaraya kayıtlı olduğu tespit edildi. Divan, tek nüsha olduğundan bu inceleme bir transkripsiyonlu metin oluşturma çalışmasıdır. Transkripsiyonlu metnin oluşturulmasında mümkün olduğu kadar 19. yüzyılın dil ve imla özellikleri esas alındı. Eserin yazımında transkripsiyon alfabesine aynen uyuldu. Birleşik isim ve sıfatları birbirine bağlarken kısa çizgi (-) işareti kullanıldı.

Transkripsiyonlu metindeki her beyte ayrı ayrı numara verildi. Şiirlerin vezinleri şiirlerin hemen üstüne yazıldı. Vezinlerde açık heceler (v) işareti, kapalı heceler (-) işareti ile gösterildi. Şiirlerin geçtiği varak numaraları şiirlerin hemen sol tarafına yazıldı. Divandaki ayet, hadis ve iktibaslar metindeki asıl şekliyle verildi.

Çalışmada yararlanılan eserler "kaynaklar" başlığı altında toplandı. Nâil Divanı'nın transkripsiyonlu metnini ortaya koymayı ve incelemeyi gaye edinen bu araştırma giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmını Nâil'in hayatı, edebî kişiliği; birinci bölümü divanının incelenmesi, ikinci bölümü ise transkripsiyonlu metin oluşturmaktadır.

Divanın şekil özellikleri; nazım şekilleri ve nazım teknikleri, muhteva özellikleri; din ve tasavvuf, toplum ve kültür, insan, tabiat ve eşya başlıkları altında incelendi. Çalışmamız sırasında bu konularla ilgili beyitler tek tek fişlendi. Önemli görülen örnek beyitler verilerek şairin mazmun ve teşbih dünyası ortaya konulmaya çalışıldı. Örnek beyitlerin farklı olmasına dikkat edildi. Ama bazı beyitler çeşitli özellikler (Örneğin bazı beyitler hem ayetler hem de edebî sanatlar kısmında ele alınmıştır.) gösterdiği için, değişik kısımlarda, zorunlu olarak tekrar edildi. Örnekler metindeki asıl hâlleriyle alındı ve beytin sağ alt köşesine alıntı yapıldığı yer yazıldı.

Çalışmam esnasında yardımlarını esirgemeyen Türkçe Öğretmenliği Bölümü bölüm başkanı Sayın Prof. Dr. Ahmet KIRKKILIÇ'a, Orta Öğretim Sosyal Alanlar

Eğitimi Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı öğretim üyesi Sayın Yard.Doç. Dr. Rıfat KÜTÜK'e ve bu çalışmanın tamamlanmasında kıymetli bilgi ve vakitlerini esirgemeyen danışman hocam Sayın Yard. Doç. Dr. Serhan ALKAN İSPİRLİ'ye teşekkürü bir borç bilirim.

Erzurum-2006 Ahmet KIRICI

KISALTMALAR

age.	: Adı geçen eser
C	: Cilt
Dr	: Doktor
Doç	: Doçent
G.	: Gazel
H	: Hicri
K	: Kaside
KI	: Kıta-ı Kedire
Kıt	: Kıta
L	: Lügaz
Muh.	: Müt.:Muhammes Mütekerrir
Müs. Müt.	: Müseddes Mütekerrir
M	: Miladi
s	: Sayfa
Tah	: Tahmis
TDEA	: Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi
Prof	: Profesör
Yard	: Yardımcı

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nin 18. yüzyılda başlayan çöküşü, 19. yüzyılda da hızlı bir şekilde devam etmiştir. Bu yüzyıllarda iç ve dış tehditler ciddi boyutlara ulaşmıştır. Fransız İhtilali'nin etkin hale getirdiği milliyetçilik hareketleri nedeniyle Rusya başta olmak üzere Batılı devletler Osmanlı İmparatorluğu egemenliğindeki etnik unsurları tahrik etmeye başlamış, bu durum devletin bütünlüğünü tehdit eder hale gelmiş; bunun neticesinde Osmanlı İmparatorluğu'nun birçok bölgesinde merkezî idareye karşı isyan hareketleri başlamıştır.

Bu kötü gidişi durdurmak için devleti yöneten padişahlar (III. Selim, IV. Mustafa, II. Mahmud, Abdülmecid, Abdülaziz, V. Murad, ve II. Abdülhamid) çeşitli çareler aramaya başlamış, Batı ile iletişim kurmanın ve Batının tekniğinden yararlanmanın gereğine inanmış ve bu inançla çok yönlü reformlar gerçekleştirmişlerdir.

19. yüzyılda meydana gelen bu siyasî gelişmeler toplumu, siyaset adamlarını ve Osmanlı aydınlarını etkilemiş; toplumsal hareketlere paralel olarak edebiyatta da değişimler yaşanmıştır. Bu değişimin neticesinde içerik ve türler açısından yeni bir edebiyat anlayışı kendini göstermiştir. Buna rağmen bu yüzyıl edebiyatını meydana getiren şair ve yazarlar, eski edebî anlayışla yetiştikleri için, gelenekten tamamen kopamamışlardır. Bu yüzyılda sarayın edebiyatla ilgisi azalmış, şiirle uğraşan tek padişah III. Selim olmuştur. Bu dönemde sarayla ilgisi olup şiirle uğraşan devlet adamlarından biri de Nâil Abbas Paşa'dır.

19. yüzyılda "Encümen-i Şuara" denilen şairler topluluğu divan şiiri açısından başarılı diyebileceğimiz örnekler vermiştir. Bu topluluk klasik dil ve eski şiir anlayışını devam ettirmeye çalışmıştır. Yüzyılın önde gelen şairleri arasında; Enderunlu Vasıf, Keçecizade İzzet Molla, Aynî, Yenişehirli Avni, Leyla Hanım ve Şeref Hanım gibi isimler sayılabilir. Çalışmamızın konusu bu şairler arasında adını fazla duyuramamış olan Nâil Abbas Paşa'dır

I-NÂİL ABBAS PAŞA'NIN HAYATI

Nâil Abbas Paşa, Yozgat'ın Bozok kazasında doğmuş, Yozgatlı Cabbar-zade Süleyman Beyin oğludur.[1] Küçük yaşlarında dergeh-i ali kapıcıbaşılığı (1822) rütbesi verilmiştir.[2] İstanbul'a gelip ıstabl-i amire müdürlüğü (padişahın sarayının ahır müdürlüğü) payesiyle bazı saray hizmetlerinde bulunmuştur.[3] Bir müddet sonra sürre emini ile birlikte Hicaz'a gidip gelerek mâ-beyn-i hümayun (padişahın sarayda erkekleri kabul ettiği yer) kapıcılar kethüdalığında istihdam olunmuştur.[4] 1846 yılında mîr-i mîran (beylerbeyi) rütbesiyle Balıkesir kaymakamlığına atanmıştır.[5] 1848 yılında Sivas mutasarrıfı (bir sancağın en büyük idare amiri) olmuş, 1849 senesinde bu görevinden azledilmiştir.[6] 1849 yılından sonra İstanbul'a dönmüştür.[7] 1859 yılında vefat etmiştir.[8] (H.Cemaziyelahir 1275) Sultan Beyazıt Camii kabristanına defnedilmiştir.[9] Şiir ile şöhreti yoktur.[10]

Şair, şiirlerinde kendisi ile ilgili şu bilgileri vermektedir.

Nâil, dünyada şöhretinin Cabbar-zade olduğundan ve şairlerin onu halis olduğu için "Nâil" diye isimlendirdiklerinden bahsetmektedir:

Şöhretim ᶜâlemde Cabbâr-zâde ᶜAbbâs aḥḳarım
Maḫlaṣım Nâil deyü tesmiye itdi şâᶜirân K.8/9

Memuriyeti esnasında hata etmediğini ifade etmektedir:

Emr-i meᵓmûriyetimde itmedim ḥâşâ ḫaṭâ
Düşdügüm derd ü miḥen aġyâr belâsı muṭlaḳâ Muh. Müt.1/11

Şair, biraz dünyalık biriktirmiş, o da yangında heba olmuştur:

Cemᶜ idüb sâye-i şevketde birâz dünyâlıḳ
O da iḥrâḳa düşüb ḫânem ile oldı hebâ K.13/13

Şairin evi yanınca kira derdine düşmüştür:

Bî-mekân ḳoydı nihâyet ḳulıñı ateşle

---

[1] Mehmed Süreyya. Sicil-i Osmanî, C 3 İstanbul, 1311 , s.294; Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi C.6, s.499, Fatin Efendi. Fatin Tezkiresi, İstanbul, 1271 s.386;Mehmet Nail Tumen. Tuhfe-i Naili, C.2, s.1000, Ankara, 2001.
[2] Fatin Efendi. age. s.386
[3] TDEA. C.6, s.499; Fatin Efendi. age.s.386
[4]Fatin Efendi. age,s. 386; Mehmed Süreyya. age, C.3, s.294
[5] Fatin Efendi. age, s.386; TDEA C.6, s.499,
[6] Mehmed Süreyya. age. C.3, s.294, TDEA C.6, s.499; Fatin Efendi. age,s.386; Mehmet Nail Tümen. age. C.2, s.1000
[7] Fatin Efendi. age,s.386, TDEA C.6, s.499.
[8] Mehmed Süreyya. age, C.3, s.294 Mehmet Nail Tümen. age, C.2, s.1000
[9]Mehmed Süreyya. age, C.3, s.294 Mehmet Nail Tümen. age, C.2, s.1000
[10]Fatin Efendi. age, s.386

Derd-i îcâre düşürdi beni her ṣayf u şitâ K.13/14

Derd-i îcâr ile āzürde iken ᶜâlemde

Eyledik pâd-şehim merhem-i luṭfuñla devâ K.13/15

Padişah Abdülmecid, tahta çıktığında Nâil'in bu durumunu duyunca Nâil'e bir ev hediye etmiştir:

Gûş idüb taẖta cülûsunda bu maġdûriyetimi

İşde ᶜâciz ḳulına eyledi bir ẖâne ᶜaṭâ K.13/16

Nâil de Padişah Abdülmecid'in bu lutfunu anlatmıştır:

Mużṭarib ḥâle vuḳûf zâtıña bir mevhibedir

Bende perverlik idüb luṭfunı itdik icrâ K.13/17

Padişah Abdülmecid, şairi yalnız bırakmamıştır:

Şemᶜ-i ıḳbâl-i hümâyûnuña pervâne ḳulum

Ḳoymadıñ ẖâk-ı meẕelletde bu ġulâm ᶜAbbâsı K.14/33

II-NÂİL ABBAS PAŞA'NIN EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Nâil Abbas Paşa'nın Divanı'nı şekil ve muhteva bakımından incelemeye geçmeden önce şiirlerinden hareketle edebî kişiliği ile ilgili tespitlerimizi ortaya koymaya çalışalım.

Nâil, rind-meşreb bir şairdir. Şiirlerinde kendisinin taze rind olduğundan bahsetmektedir:

Şemᶜ-i ruḥsârı ṭavâf itmede pervâne gibi

Ṭurfa rindiz ararız dilberi mehtâbda biz G. 42/2

Nâil, rızık konusunda da bir rind gibi düşünmüş, dünyayı pek de önemsememiştir. Şair, rızkı Allah'ın taksim ettiğini şöyle dile getirmektedir:

Ey rind ᶜaşḳ-ı nîk ü bedi bil irâdeden

Taḳsîm ider rızkımızı Rezzâḳ nihâdeden G.781

Nâil, şarap içmede usta olduğunu iddia etmektedir:

Mâhir-i bî-bedeliz nûş-i mey-i nâbda biz

Bilürüz ḥaddimizi neşᵓe-i pürtâbda biz G.42/1

Şairler, genellikle övülmekten ve kendilerini övmekten hoşlanırlar. Nâil de kendi şiirini övmekten geri kalmaz. Nâil'in şiiri hal ehlini mest etmektedir:

Ehl-i ḥâli mest ider Nâil bu naẓm-ı dil-keşiñ

Āferîn bu ṭabᶜa bu tertîbe bu endîşeye G.84/5

Nâil, mucizeler söyleyen şairdir:

Emr-i teslîmde çevgân-ı ḳażâya mûyım
İşte daḫl eyleyene şâᶜir-i muᶜciz-gûyam Muh. Müt.5/10

Nâil, mucizeler söyleyen şairliğinin yanında mesleğinin de sadakat olduğunu belirtmektedir:

Benim ol şâᶜir-i muᶜciz-ḳalem ṣâḥib-ḳıdem memlûk
Ṣadâḳat meslegidir ġayri dâmende elim yoḳdur G.39/5

Şair, kendini mana ikliminin sahibi olarak görmektedir:

Mâlik olduñ çünki iḳlîm-i maᶜânâ nuṭḳa sen
Şiᶜre āġâz eylemek elzemdir ey Nâil saña G.4/5

Nâil, belagatta usta olan şairlerin olduğunu fakat her hüner sahibinin kendisinin kullandığı kalemi kullanamayacağını vurgulamaktadır:

Şehsüvârân-ı belâġât bulunan pek çoḳdur
Her hüner-ver bu kemiyyet ḳalemi ḳullanamaz G.45/4

Nâil, şiirin bedii zevkini cahillerin değil zeka sahibi kimselerin anlayacağını belirtmektedir:

Nükte-perdâz-ı gürûh şiᶜr-i esenn Nâil
Kim bilür ḳadriñi erbâb-ı zekâdan ġayrı G.98/7

Nâil, tatlı gazeller söylemiştir:

Söylediñ bu ġazeli ṭatlıca rengîn Nâil
Ḳorḳarım çeşmiñe uyḳu getürür vaṣf-ı laṭîf G.62/5

Nâil'in kalemi yeni mazmunlar vermektedir:

Nâil seniñ bu kilk-i meyâmin ᶜalâmetiñ
Bir naḫldır ki meyve-i mażmûn-i ter verir G.41/5

Nâil, şiirlerinde yabancı kökenli kelimelere yer vermiştir. Örnek seçilen iki beyitte kullanılan 26 kelimenin 4'ü Türkçe (yüzde 15,4), 11'i Arapça(yüzde 42,3), 11'i Farsça'dır (yüzde 42,3):

Mâ-ḥaṣal ḫûn-ı ciger ᶜarż eyledim ol āfete
Ārzu-yı vaṣl içün dâim müheyyâdır o şûḫ G.24/4

Rû-yı arżıñ pâdişâhı hem Ḫudâ'nıñ ẓıllîdır

Dâimâ luṭfı cihân maḫlûḳına gevher-feşân K.8/3

Nâil, divanında aşk konusunu işlemiştir. Aşk anlayışı genel olarak beşerîdir. Nâil, kendini "âşıḳ-ı şûrîde" (perişan âşık) olarak tarif etmektedir:

Vâḳıf-ı esrâr-ı ᶜaşḳım Nâil'â eşᶜârda
ᶜÂşıḳ-ı şûrîdeyim maᶜnâ nihân olmaz baña G.2/5

Şiirlerinde aşkın sırlarına vâkıf olduğunu ifade etmektedir:

Vâḳıf-ı esrâr-ı ᶜaşḳım Nâil'â eşᶜârda
ᶜÂşıḳ-ı şûrîdeyim maᶜnâ nihân olmaz baña G.2/5

Ona göre gönül, dünyayı dolaşsa da sonunda dönüp dolaşıp geleceği yer sevgilinin saçıdır:

Devr ider dünyâyı dil encâm ḳarârı zülf-i yâr
Her ṭuyûr aḫşâm olınca saᶜy iderler lâneye G.83/3

Sevgilinin saçı âşıklar için bir kancadır:

Nâilâ ḳallâb-ı saḫt-ı kâküli ol dilberin
Hedm-i bünyân-ı ḳulûb-ı ᶜâşıḳâna ḳancadır G.31/5

Şair, sevgiliden mektup almasa da sevgilinin onu bir defa anmasını beklemektedir:

Ben ol şûḫ-ı cefâdan Nâil'â mektûb ümîd itmem
Ḫulûṣın añsa bir kerre hiç olmazsa ḳulaḳ çıñlar G.34/5

Nâil, sevgilinin saçının bir teli için canını verecek derecede bir aşk içindedir:

Kâr-zâr eyler ise vaṣlıñ içün aġyâr beni
Eylerim bir mûyıña cânım fedâ ḳarşumda ṭur G.37/3

Şair, sevgilinin eteğine sıkıca sarılıp tutmak istemektedir:

Vuṣlatda anıñ dâmenine pekçe ṣarıl ṭut
Bülbül gibi dûr olma sezâdır dimesünler G.38/2

Nâil, sevgilinin ayağına kuldur:

ᶜAbd ol sen ānıñ pâyına maḫfî yüzüñi sür
Gördükde seni ehl-i riyâdır dimesünler G.38/3

Şair, bülbül gibi hasretten inlemektedir:

Göñül bülbül gibi ḥasretle eyler nâle vü feryâd
Niçün ey bî-vefâ üftâdeñe itmezsiñ istimdâd G.26/1

Nâil'in sinesinde hasretten yüz binlerce yara vardır:

Firâkıñ zaḫm-ı ḫûnı ḫancer-i ḫunḫâra ġâlibdir
Egerçi sînede zaḫmım ḥısâb olsa hezâr biñler   G:34/4

Nâil, sevgilinin vasfını kalp sayfasına kaydetmiştir:

Vaṣfını ṣâḥife-i ḳalbime ḳayd eyler idim
Anı gördüm ki ezelden hemân olmuş taṣḥîf   G.62/3

Divanda "oyun etmek, ağzını katır tepmek, gün göstermek, bit yeniği olmak, üstüne kurşun akmak, köklerine kibrit vermek, diş bilemek, fesat tohumu ekmek, taş dikmek, yüzü olmamak" gibi deyimler şu şekilde söze dökülür:

Bir ḳızı iki ᶜıyâlına oyunlar itdi
Çaldılar her neye mâlik ise ol pîş ü kem   K.17/5

Beni zem eyleyenıñ āġzını ḳaṭır tepsin
Bî-devâ derde düşüb tâ-be-ḳıyâmet çeksin   Muh. Müt.5/1

Ne olur ehl-i dile baᶜżıca gün gösterse
Dâimâ ᶜaksine dönmekde midir çerḫ-i felek   G.68/6

Bunda çoḳ bit yenigi var ḳadere ᶜözr idemem
Ḳaldı bu sırr-ı ḫafî böylece muġlaḳ u mübhem   K.17/42

Der-i rüşvet ḳapanub üstüne ḳurşun aḳdı
O yolun bâbını kimler açar anı bilemem   K.17/43

Seni ālâma giriftâr idene aldanma
Nerde aġyâr var ise köklerine hep kiprit   G.18/3

Diş biler ᶜâlem saña hem naḳd-ı cânı beẕl ider
Ey nihâl-ı mû-miyânım pür-vefâ ḳarşumda ṭur   G.37/3

Bildim ey ḳalb-i żaᶜîf seng ü timürden peksin
İtme aġyâra ġażab toḫm-ı fesâdın eksin
Maẓhar-ı laᶜnet olub küfrine bir ṭaş diksin

Beni zem eyleyenıñ aġzını ḳaṭır tepsin
Bî-devâ derde düşüb tâbe ḳıyâmet çeksin   Muh. Müt.5/1

O meh fikr eylemişdir ġâlibâ vaż itdigi zaḫmı
Yüzi yoḳdur dil-i mecrûḥı istifsâra bir parça   G.80/4

Nâil, şiirlerinde atasözlerine de yer vermiştir.

Ṭoḳ olan aç olanıñ ḫâline vâḳıf olamaz
Olmaya ẕâtına maḫṣûṣ himem luṭf u kerem   G.73/5

Ḫiẕmet-i ṣâdıḳa ol ḥâcet-mendâne niyâz
İbtidâ aġlamayan āḫır-ı kârda gülemez   Kıt.6

Kimseniñ ġadrine râżı degilim ʿâlemde
Ḳazdıġı çuḳra düşer ḳâʿıdedir ādemde   Muh. Müt.5/2

Divanda bir tane de Arap atasözü var:

αΞΚ&~ ω8 η– σ±#̣~ [11]saña şâhiddir
Nâ-sezâdan ne gelür cevr-i eẕâdan ġayrı   G.98/6

Şair, tekrarlara yer vererek anlamı güçlendirmiş, şiirine söyleyiş güzelliği katmıştır:

Ben bu ah-ı ḥasretiñle **çâk çâk** olmuş iken
Ḥâlime raḥm itmeyüb aġyârı ḫandân eylediñ   G.70/4

Telḫ-kâm oldıġıñı ben diyeyim sen diñle
Ṭamaʿıñ derde düşürdi seni **şöyle böyle**   Müs. Müt.2/3

Meyl ü şevḳim **gün-be-gün** efzûn iken cânâneye
Eylemez şimdi tenezzül murġ-i dil her dâneye   G.83/1

Tedâvî eylemek Nâil **muḥâl-ender muḥâl** oldı
Verir ḥayret elem maḫlûḳ-ı mevcûd-ı zamân bilmez   G.47/5

---

[11] " İyilik gördüğün kişinin kötülüğünden sakın." El-Meydanî, Mecmaü'l Emsal, Beyrut, 1400, C1, s.181.

Nâil, söyleyiş güzelliğine sahip örnek şiirler de yazmıştır:

Ey şûẖ-ı cefâ-cû güzeller güzelisin
ᶜÂşıḳlarınıñ ḥüsnile ḍarb-ı mes̱elisin G.76/1

Dil ẖᵛâhiş ile kâkül-i ġaddâra ṣarıldı
Beñzer o füsûndâne ki bir mâre ṣarıldı G.95/1

ᶜÂleme geldik gelelden merd-i himmet bulmadıḳ
ᶜÂcizâne raḥm ider ṣâḥib mürüvvet bulmadıḳ G.64/1

Bir dilbere bend ol ki belâdır dimesünler
Bir āfete çâk ol ki cezâdır dimesünler G: 38/1

III. NÂİL ABBAS PAŞA DİVANINDA EDEBÎ SANATLAR

Aliterasyon:Mısralarda ünsüz seslerin tekrar edilmesi sanatıdır.

"h" harfinin tekrarıyla aliterasyon sanatı yapılmıştır:

Firâkıñ zaẖm-ı ẖûnı ẖancer-i ẖunẖâra ġâlibdir
Egerçi sînede zaẖmım ḥısâb olsa hezâr biñler G.34/4

Asonans: Aynı ünlü harflerin tekrarıyla yapılan sanattır.

"a" ve "e" Sesli harflerinin tekrarıyla asonans sanatı yapılmıştır:

Maẓhar-ı şems-i cefâyım sâyebân olmaz baña
Bülbül-i şûrîdeyim hiç āşiyân olmaz baña G:2/1

Hüsn-i talil: Bir olayın gerçek sebebini inkar ederek yerine hayalî bir sebep koyma sanatıdır.

Şair, bülbül nevâsını "ġonce-i raᶜnâ"ya bağlamıştır:

Dâim cenâb-ı yâr iledir iştihârımız
Bülbül nevâsı ġonce-i raᶜnâya baġludır G.30/3

Goncaların açılması sevgilinin gelişine bağlanarak hüsn-i talil, goncaların düğmelerini çözmesi de teşhis sanatıdır:

Ġonceler tükmelerin çözdi seniñ maḳdemiñe
İntiẓârıñla bütün sînesini açdı hemân Kıt.9

Ayın hilâl şekline dönüşmesi hasret gününe bağlanmıştır:

Ḥasret-i rûzî ile cismi ḳamer oldı hilâl

Sene-i ātiyeye irmege eyler iḳdâm K.10/7

Şair, yazmaya başlamasını "ḳıṣṣa-ı mûr-i Süleymân"a bağlanmış. Hz Süleymân ile karınca olayına da telmihte bulunmuştur:

Cesâret itmez idim bende bu târîḫi taḳrime

Eger gûş itmeseydim ḳıṣṣa-ı mûr-i Süleymân'ı K.11/13

Kinâye:Gerçek ve mecazi anlamı olan bir kelimeyi mecazi anlamını kastederek kullanma sanatıdır.

"Kand" sevgilinin dudağından kinayedir:

Güftâre gelse ol meh-i şirîn zebânımız

Ḳadr-ı ḳadîm ḳand-ı mükerrer ʿabes̱ ʿabes̱ G.20/4

İrsal-i Mesel:Yazılı ya da sözlü anlatımda atasözü, vecize kullanma sanatıdır. Şu atasözlerinin kullanıldığı tespit edildi:

"Tok olan aç olanın halini anlamaz."

Ṭoḳ olan aç olanıñ ḫâline vâḳıf olamaz

Olmaya ẕâtına maḫṣûṣ himem luṭf u kerem G.73/5

"Önceden ağlamayan sonradan gülemez."

Ḫiẕmet-i ṣâdıḳa ol ḥâcet-mendâne niyâz

İbtidâ aġlamayan āḫir-i kârda gülemez Kıt.6

"İnsan, kazdığı çukura kendisi düşer."

Kimseniñ ġadrine râżı degilim ʿâlemde

Ḳazdıġı çuḳra düşer ḳâʿidedir ādemde Muh. Müt.5/2

Îham:Bir kelimenin iki anlama gelecek şekilde kullanılması sanatıdır.

"Āl" kelimesi aile ve hile anlamında iki anlama gelecek şekilde kullanılmıştır:

Laʿnet ender laʿnet olsun ol Yezîd'e āline

Müʾmin-i ṣâdıḳ odur kim Kerbelâ'ya aġlayan K.5/17

"Ġazâlî" kelimesi gazeller ve geyik yavrusu anlamlarında kullanılmıştır. Sanat kelimesi gazel anlamını, sayd kelimesi ise geyik yavrusu anlamını çağrıştırmaktadır:

ʿAbes̱dir ol ġazâlî ṣayda dâm-ı ḥile vü ṣanʿat

Ḳalan destiñde şimdi bir teheyyüce dâmdır ḥâlâ G.5/4

İştikak:Aynı kökten türemiş kelimeleri bir arada kullanma sanatıdır.

Matlab ve matlub kelimeleri aynı kökten türemiştir:

Muᶜîniñ dest-gîriñ ḥażret-i Rabbü'l-Mecîd olsun

Huṣûl-ı maṭlabıñ bir vefḳ-i maṭlûb-ı ümîd olsun Müs. Müt.1/1

İstiare:Benzetme öğelerinin yalnızca birisiyle yapılan sanattır.

Açık İsriare: Sevgili yerine "meh" kelimesi kullanılarak benzetme unsurlarından kendisine benzetilen zikredilerek açık istiare sanatı yapılmıştır:

Şimdi ẖamyâze-i hicrâna giriftâr olduḳ

Cevr ile ol meh umulmazdı bizi eyliye yâd G.25/2

Padişah yerine "dürr-i ferîd" ifadesi kullanılarak benzetme unsurlarından kendisine benzetilen ile anlatıldığından açık istiare sanatı yapılmıştır:

Rabt-ı tebrîk eyle vâcîbdir duᶜâ-yı şevketi

Zât-ı pâkî nesl-i ᶜOs̱mânîde bir dürr-i ferîd K.12/7

İktibas:İfadeyi süsleyip manayı kuvvetlendirmek için ayet veya hadisleri kullanma sanatıdır.

Hep ẖayâlât-ı derûnı maẖv ider ᶜaşḳıñ seniñ
□η% □ ben itmiyem mi ḥâlimi senden ricâ K.3/14

"Şüphesiz onlar ahirette ziyana uğrayanların ta kendileridir." (Nahl-109)

Yevme πΣΞ< □ ψ8ξ< ẖıtâbında şeh kân-ı kerem
Rû siyâh Nâil gedâyı itme luṭfuñdan cüdâ K.3/15

"O gün ne mal ne evlat fayda vermeyecek." (Şuara-88)

ψΚΣ9 ψ4η2 ω8 sırrı ᶜaẓîm sermâyedir
İşbu remzi fehm idenler ᶜâḳıbet maġfûr olur G.28/4

"Nefsini bilen Rabbini bilir." (el-Acluni, Keşfü'l-Hafa, Beyrut, 1309, C.II, s.36)

□η϶□~ α2□ι8 Nâil bu ᶜâlem mülkidir
Ḫayra ālâta hünerle saᶜy u taḥṣîldir ġaraż G.56/5

"Dünya ahiretin tarlasıdır." (Acluni Hadis no:135)

ιΞ6 αΞ6 iñ sırrına vâḳıf iseñ meydâna gel
İşde ben girdim o mûtu remziniñ dîvânına G.81/2

"Ben gizli bir hazine idim.Bilinmek ve sevilmek istedim." (Acluni, Keşfü'l-Hafa, Hadis no:2016)

İstifham:Şairin cevabını bildiği bir konuyu soru şekline sokarak söylemesi sanatıdır.

Ṭulûᶜ eyler mi bilmem mâh-ı iḳbâlım nuẖûsetden

Ümîdim kesmezem ξΟΞΤ# □ naṣṣ-ı meserretden Muh. Müt.3/5

Miyân mû-yı ateş-i dîdedir gûyâ leṭâfetde
ᶜAceb kimler o meh-rûya nezâket-pîşedir ḥâlâ   G:11/2

Şemᶜ-i ruḫsârıña mebnâ-yı cemâldır fânûs
Nedir ey mâh-ı nevm sende tenâsüb aᶜżâ G:9/3

Leff ü Neşr: Birden fazla kavramı söyledikten sonra bunlarla ilgili özellikleri belirtme veya kavramlarla karşılamak üzere yeni kavramlar söyleme sanatıdır.

Şair, müjgân-ebrû, tîr-i ḳażâ-kader, es̱er verir-haber verir kelimeleri kullanılarak leffü neşr-i mürettep sanatı yapılmıştır:

Müjgân-ı yâr tîr-i ḳażâdan es̱er verir
Ebrûları kemân ḳaderden ḫaber verir   G.41/1

Bazısı-kimisi, teşne-i ṣaḥrâ-yı melâl - feyż-i zülâl, kelimeleri ile leffü neşr-i mürettep sanatı yapılmıştır.

Baᶜżısı teşne-i ṣaḥrâ-yı melâl olmadadır
Kimisi feyż-i zülâlı ile reyyân ancaḳ   G.67/3

Lügaz:Allah'ın isimleri ile insan isimlerinden başka bütün varlıklar için düzenlenmiş bilmecelerdir.

Nedir ol nâdire bir şey-i ᶜacîb
Cânı yoḳ çeşmi görür emr-i ġarîb   L.1/1

Eli yoḳdur ayağı yoḳ dizi var
Baᶜżı yerlerde ider câ-yı ḳarâr   L.1/2

Görse bir şûḫ cihânı neyler
Der-ᶜaḳeb meclisine cezb ider   L.1/3

Giceler ṣubḥa degin mestûrdur
Görür ammâ ki çeşmden dûrdur   L.1/4

Mübalağa:Bir olayın heyecanın etkisiyle büyütülmesi veya küçültülmesine denir.

Şair, halini arz edince ahının ateşinden feleklerin yanacağını ifade etmiştir:

ᶜArż idersem hâlimi ben sû-be-sû cânâne heb
Ḳorḳarım ki nâr-ı āhımdan felekler yâna heb   G.14/1

Ahının inlemesinin feleklere ulaştığını ifade eder:

Melâmet bezmidir ᶜâlemde şimdi rütbe vü câhım
İrişdi nüh felek içre dem-â-dem dûd-ı eyvâhım Muh. Müt.3/1

Ḳıldı heves zülf-i yâr benim ḥâlim tebâh
Yaḳdı bu nüh felegi dilde olan sîḫ-i ah Tahmis:1/3

Nida

Ey risâlet ḫâteminde nûr-i ᶜayn-ı ittiḳâ
Ey delâlet ravżasında şân-ı ᶜâlî pür-żiyâ K.4/1

Ey deḳâyıḳ gencînin iẓhârına mûcîb olan
Ey nübüvvet mażharı faḫr-ı cihân yâ Murtażâ K.4/1

Tarih:Şairin herhangi bir olaya ebced hesabıyla tarih düşürme sanatıdır.

İki destim (10) ref’ edip Nail dedim tarihini
سال توفيق اوله شاه عادله سال جديد K.12/11

1257-10=1247

İki (ايكي = 41) şâhitle dedi Nail ḳavl-i târîḫini
موهبه سلطان قيلدي عا ي شاد سرور KI.1/7

1284-41=1243

Tezat:Ortak yanları bulunan iki zıt kavramı aynı konu etrafında toplama sanatıdır.

Gecenin karanlığı ile güneşin ışığı “ziya” kelimesi üzerinde toplanmıştır.

Dîdeden aldı süveydâ-yı cünûnı rû-yı yâr
Ẓulmet-i leylâ żiyâya mihr-i vâlâdır çeken G.77/2

Şerbet ve semm kelimeleri içmek fiili üzerinde birleştirilerek tezat sanatı yapılmıştır.

Ḥâliyen olmaḳdayız merzûḳ ḳand-ı kâinât
İçdigim şerbet midir semm mi ḥalâvet bulmadıḳ G.64/5

Teşhis:İnsana ait bir özelliği diğer varlıklara verilmesi sanatıdır.

İnsana ait bir özellik olan “ah edip inleme” mezara verilmiştir:

Şu deñlü eyledi teʾs̱îr ġarabat kim vefâtımda

Lisân-ı ḥâl ile seng-i mezârım āh edüb iñler G.34/2

Feleklere insanlara has bir özellik olan “ağlamak” verilmiştir.

Girye eyler nüh felekler itdi kim feryâdıma

Kimseden imdâd gelmez ḫâṭır-ı nâ-şâdıma Muh. Müt.1/1

Feleğin sadme vurması teşhis, Ferhâd’ın anılması telmihtir:

Felek bir ṣadme urdı s̱ârıñ ümmîd-i Ferhâda

Nigâh-ı ḥayretim berḳ-i dehân-ı tîşedir ḥâlâ G.11/4

Goncaların sevgili gibi göğsünün düğmesini çözmesi insana ait bir özelliktir:

Ġoncalar şûḫ gibi dügme-i gögsin çözmüş

Alamaz dâmen-i vaṣlı ele ḥâle bülbül G.72/3

Telmih:Geçmişte yaşanmış, herkesçe bilinen önemli bir olayı hatırlatma sanatıdır.

Hz. İbrahim’in ateşe atılıp yerinin gül bahçesi olması hadisesine telmihte bulunulmuştur:

Yerim bâġ-ı gülsitân eyle luṭfuñla Ḫalîl-âsâ

Cenâḥ-ı maḳsadım dâim firûzân eyleme yâ Rabb K.2/2 b

Hz. Muhammed (S.A.V.) in ayı ikiye bölmesi mucizesine işaret edilerek telmihte bulunulmuştur.

Bir işâretle dü-nime oldı mâh şaḳḳîn olub

İki şâhid oldılar taṣdîḳine geldi ʿıyân K.5/6

Hz. Muhammet’e (S.A.V.) zehirli kuzu yedirilmek istenmesine telmihte bulunulmuştur:

Ṣûret-i tesmimde kâfirleriñ daʿvet güni

Ol ḳuzi büryân-ı semin saña itdi beyân K.5/7

Hz. İsa’nın nefesinin ölüleri diriltmesi mucizesine telmihte bulunulmuştur:

Rûḥ-ı baḫş olmadadır nutḳ-ı dem ʿÎsâ-ver

Gec naẓardan anı ḥıfẓ ide cenâb-ı Mevlâ K.13/9

Ḥaḳḳ muẓaffer ide dil-ḫᵛâhı gibi ʿâlemde

Dâver-i cem ü çeşm şâh-ı Mesîḥ-i enfâs K.14/2

Hz. Mûsâ’ya telmihte bulunulmuştur:

Dem-i ḥayretde ehl-i ʿacze luṭfın dest-gîr eyler

O kim itdi cilâ-yı nûrı ẓâhir dest-i Mûsâ'da G.88/3

Teşbih:Aralarında çeşitli yönlerden benzerlik bulunan iki varlıktan zayıfını kuvvetlisine benzetme sanatdır.

Nâ-sezanın devleti buzdaki yazıya benzetilerek teşbih sanatı yapılmıştır:

Buzda ki taḥrîre beñzer nâ-sezânıñ devleti
Rûzgârıñ dest-i cevrinden taḫallül itmede G.86/5

Kendisini Hz. Ali'ye, kalemini ise Zülfikar'a benzeterek teşbih sanatı yapmıştır:

Semend-i himmete el irse ṣahbân pâydâr olmaz
ᶜAlî ben Ẕülfiḳâr'ım ḫâme ammâ Düldülüm yoḳdur G.39/6

Şair, ruhunu kuşa benzeterek teşbih sanatı yapmıştır:

Ḳuş gibi itdi güzer rûḥ-ı revânım şimdi
Merdüm-i dîde-i şûḫdan bize raġbet görünür G.32/2

Sevgilinin yanağı devrin güneşine benzetilmiştir:

Beñzedirsem ne ᶜaceb rûyını devr-i şemse
Bu ḫayâl ᶜâşıḳ-ı şûrîdeye ḥüsn-i taᶜrîf G.62/4

Tevriye:Birden fazla anlamı olan bir kelimeyi herkesçe bilinen anlamında değil de uzak anlamını kastederek kullanma sanatıdır.

"Ġazâli" kelimesinin yakın anlamı gazeller uzak anlamı ise İmam Gazalî'dir. "Akran" kelimesiyle uzak anlamı olan İmam Gazalî'yi kastetmiştir:

Seni maḥşerde ġazâlî ile vezn itmezler
Saña lâzım olan aḳrânıña fâʾiḳ olmaḳ Kıt.11

Tenasüb:Anlamca birbiriyle ilgili kelimeleri bir arada kullanma sanatıdır.

Derviş, tevâżuᶜ, kemân, menzile-i ṣıdḳ kelimeri birbirleriyle ilgilidir:

Dervîşiz dest-i tevâżuᶜda kemânız ammâ
Nâvekiz menzile-i ṣıdḳda pertâbda biz G.42/3

Cevr, meh-i pâkîze, bâdi-i dehşet, dil-teġâfül, ġażab kelimeleri birbiriyle anlamca ilişkilidir:

Cevre meyl eyledi āh ol meh-i pâkîze neseb
Bâdi-i dehşet-i dildir bu teġâfül bu ġażab G.15/1

Dide, rû-yı yâr, zulmet-i Leylâ, ziyâ- mihr-i vâlâ kelime ve kelime grupları birbiriyle alakalı olduğundan tenasüb sanatı yapılmıştır:

Dîdeden aldı süveydâ-yı cünûnı rû-yı yâr

Ẓulmet-i Leylâ żiyâya mihr-i vâlâdır çeken G.77/2

Tecahül-i Arif: Şair, bildiği bir şeyi bilmezlikten gelerek karşısındakine bazı mesajlar verme sanatıdır.

Şâir, aslında kirpiğin yarasının kılıç yarasından daha zor olduğunu bilmektedir.

Riyâ ṣıġmaz ḫulûṣa istiḳâmet ʿâşıḳa ḫâṣdır
Yapandan ṣor ki güc mi zaḫm-ı müjgân ile şemşîri   G.102/4

Tekrir:Bir kelimenin birden fazla tekrarıyla oluşan sanattır.

Tîr gibi işledi aġyâr sitemi çatmadık
Yıḳdı ḳaṣîr dilimi tâbe temel tâbe direk G:68/1

Āteş-i ahıñile tâbe semâ tel çekdiñ
Aḫter-i ṭâlıʿıñe tîġ-ı muṣayḳal çekdiñ   Müs. Müt.2/2

Ṣaḥn-ı gül-zâre ḥırâm eyle güzel mevsimidir
Ṣâf ṣâf oldı açıldı gül-i ṣad-berg-i cihân

BİRİNCİ BÖLÜM

1.NÂİL ABBAS PAŞA DİVANININ İNCELENMESİ

Çalışmamızın ağırlığını divanın transkripsiyonlu metni oluşturmaktadır. Nâil Divanı'nın daha iyi anlaşılabilmesi için eserin incelenmesi gerekmektedir. Eser, şekil ve muhteva bakımından incelenecektir.

1.1.Şekil Özellikleri

Nâil Divanı şekil özellikleri bakımından ele alınırken; nazım şekilleri ve nazım tekniği açılarından incelenecektir.

1.1.1.Nazım şekilleri

1.1.1.1. Kaside

Şairin kendisinin de ifade ettiği gibi divançe sayılabilecek bir hacme sahip eserinde 18 tane kaside vardır.

Bir düşer ḳaṭᶜ-ı zebânda böyle târîḫ Nâilâ
Ḥaşre dek dîvâncemiz bir yâd-gâr olsun hemân   KI.3/5

On sekiz kasideden 49 (K.17), 36 (K.14), 31 (K.9), 29 (K.13, 15), 27 (K.16), 23 (K.18), 21 (K.5.10), 17 (K.11), 15 (K.1,3,8), 11 (K.12), 9 (K.2,7), 7 (K.4,6) beyitten oluştuğu tespit edildi.

Birinci kaside tevhit, ikincisi münâcâttır. K.3., 4., 5., 6, 7., Hz. Muhammed (S.A.V.) , K. 8., 13., 14., 15., 16., 17., Sultan Abdülmecid , K. 9., 10., 11., 12., Sultan Mahmud, K.18 in ise Darandeli Muhammed İzzet Paşa için yazılmıştır.

Kasidelerin arasında sekizinci kasideden sonra Sultan Mahmut için bir tane muhammes mütekerrir, on yedinci kasideden sonra Sultan Abdülmecit için bir müseddes mütekerrir mevcuttur.

Nâil Divanında dokuz beytin altında iki kaside mevcuttur. (K.4,6)

17. kaside, hırsızlık konusunun işlenmesi ile dikkat çekici bir özellik arz eder.

Cemᶜ idüb müddet-i ᶜömründe birâder merḥûm
Ṣaḳlayub cânı gibi ṣaymaz idi naḳd u sitem   K.17/4

Bir ḳızı iki ᶜiyâlına oyunlar itdi
Çaldılar her neye mâlik ise ol pîş ü kem   K.17/5

Vâriṯe vâḳiᶜ olan ġadrini taᶜdâd idemem

Nâ-bedîd oldı nefîs cevher ile sîm ü direm K.17/6

Ṭaleb-i ḥaḳḳımıza bir yere cem[c] olduḳça
Bizi tevbîḥ ile maġmûm ider anlar her dem K.17/7

Āñladım ḥiṣṣemize [c]âid olan ġam u sukût
Kuşe-i derde girüb oldı bize hem-dem-elem K.17/9

Bir mübeşşir çıḳageldi didi ey ehl-i derûn
Ġamı terk eyle alub destiñe evrâḳ u ḳalem K.17/10

1.1.1.2. Gazel

Nâil Abbas Paşa Divanında 102 gazel vardır.

102 gazelin 62 si beş, 13 ü yedi, 7 si ise dokuz beyitten oluşmaktadır.

Gazellerin harflere göre dağılımı şöyledir: ا:11, ب:4, ت:3, ث:2 ج:2 ح:1, خ:1, د:2, ذ:1, ر:14, ز:9 س:1, ش:3, ص:1, ض :2, ط:1, ظ :1, ع:1, غ:1, ف :2, ق:4, ك:3, ل:2, م:2, ن::4, و:1, ه:9, ي:14

1.1.1.3. Kıtalar

Kaside ve gazellerin yanında 7, 11, 5 beyitten oluşan 3 kıta-ı kebire, 11 tane de kıta vardır. Kıta-ı kebirelerden birisi Mevhibe Sultan'ın, diğeri Şehzâde Muhammed Murad'ın doğumu, üçüncüsü ise divanın tamamlanma tarihi için yazılmıştır.

1.1.1.4.Tahmis, muhammes, müseddes

5 bendlik bir tahmis, 1.si 13, 2.si 5, 3. sü 7, 4.sü 4, 5.si 11 bendden oluşan beş tane muhammes mütekerrir, 1.si 5, 2.si 7 bendden oluşan iki tane de müseddes mütekerrir olduğu tespit edildi.

Muhammes mütekerrirlerin birincisi Sultan Mahmûd'a ithafen şâirin durumu, ikincisinde nefis terbiyesi, üçüncüsüde nefsin hali ve ümitsizlik meclisleri, dördüncüsünde aşk ve sevgili, beşincisinde ise ağyârın hali anlatılmıştır. Müseddes mütekerrirlerin birincisi Sultan Abdülmecîd'e ithafen, ikincisi ise şairin aciz talihi için yazılmıştır.

Bu nazım türlerinin dışında 13 beyitten oluşan ve her beyti kendi arasında kafiyeli bir lügazın olduğu tespit edildi.

1.1.1.5.Tarihler

İki destim (10) ref’ edip Nail dedim tarihini

سال توفيق اوله شاه عادله سال جديد K.12/11

1257-10=1247

İki (ايكي = 41) şahitle dedi Nâil kavl-i tarihini

موهبه سلطان قيلدي عا ي شاد سرور KI.1/7

1284-41=1243

Serîr-i salṭanatda ḫân-ı Maḥmûd ber-devâm olsun

جهان طوردقجه سورسون پادشاهم آنده ديوا K.11/17

1262 Bu tarih şairin Balıkesir kaymakamlığı payesini aldığı tarihe tekabül etmektedir.

Bir düşür kat’-ı zeban (قطع زبان = 239) da böyle tarih Naila

حشره دك ديوا ه مز بر يادكار اولسون ان KI.3/5

1350- (1) = 1349

Doç. Dr. İsmail Yakıt da Türk-İslâm Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme (s. 267) adlı çalışmasında yukarıdaki tarihi tespit ettiğimiz şekliyle 1349 olarak hesaplamış ise de Nâil Abbas Paşa’nın vefat tarihi H. 1275 olduğu için tarihte bir tutarsızlık görülmektedir.

Gelip üç hatifan (هاتفان = 537) imdad-ı tarihe dedi Nail

جها قيلدي نون نو ال آل عثما KI.2/11

Bu tarih 1053 yılına tekabül etmektedir. Buna hatifan’ın değeri olan 537’yi ilave ettiğimizde yüksek bir rakama erişildiği için tarih değeri tam olarak tespit edilemedi.

1.1.2.Nazım tekniği

1.1.2.1.Vezin

Divanda aruz vezninin altı kalıbının kullanıldığı tespit edildi. Kasidelerden birinci ile altıncı, gazellerden ise onuncu, on dokuzuncu, yirmi yedinci gazellerin vezinleri bulunamadı. Yetmiş altıncı gazelin genel olarak Mefᶜûlü/Mefâᶜîlü/Mefâᶜîlü/ Feᶜûlün kalıbına uygunluk gösterdiği ama bazı yerlerde de uymadığı tespit edildi. Yetmiş sekizinci gazelde ise Mefᶜûlü/Fâᶜilâtü/Mefâᶜîlü/Fâᶜilün kalıbına genel olarak uyduğu ama bu kalıbı bozan hecelerin de fazlalığı gözlenmektedir.

Vezinlerin şiirlere göre dağılımının şöyledir.

Tablo:1

Vezinler	Kaside	Gazel	Muhames mütekerrir	Müseddes mütekerrir	Tahmis	Lugaz	Kıta
Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün	4	25	2	1			2
Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	6	28	1				3
Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	7	34	2	1			9
Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün						1	
Mefᶜûlü/Fâᶜilâtü/Mefâᶜîlü/Fâᶜilün		5					
Mefᶜûlü/Mefâᶜîlü/Mefâᶜîlü/Feᶜûlün		4					

Birinci kaside aşağıdaki şekilde hecelendirildi.Bazı yerlerde mef'ûlü fâᶜilâtü mefâᶜîlü fâᶜilün kalıbına bazı yerlerde mefâᶜîlün feilün fâᶜilün mefâᶜîlün kalıbına bazı yerlerde ise mefâᶜîlün mefâᶜîlün feᶜûlün feᶜûlün kalıbına uygunluk gösterdiği tespit edildi.

Bu	şeb	ge	hi	ẖâ	b	da	i	ken	bu	dî	de	vü	cân	
Bî	râ	ḥa	ṯey	le	di	be	ni	en	dî	şe	i	ᶜiṣ	yân	
mef	**'û**	**lü**	**fâ**	**i**	**lâ**	**tü**	**me**	**fâ**	**î**	**lü**	**fâ**	**i**	**lün**	
Bu	ḥâ	li	ḥüz	ni	le	dil	fâ	i	zi	ġu	mû	mo	lub	
me	**fâ**	**i**	**lün**	**fe**	**i**	**lün**	**fâ**	**i**	**lün**	**me**	**fâ**	**i**	**lün**	
Te	şek	kü	ḻit	di	zih	ni	me	bu	cür	mi	bî	pâ	yân	
me	**fâ**	**i**	**lün**	**me**	**fâ**	**i**	**lün**	**fe**	**û**	**lün**	**fe**	**û**	**lün**	
Çıḳ	tı	ne	dâ	me	ten	de	rûn	dan	bir	āh	ı	ᶜâ	lem	sûz

Ẕan	nit	di	m̱ol	dı	mül	ki	fe	lek	sû	be	sû	sû	zân	
Ne	cürm	bî	ḥi	sâ	bı	nı	ir	ti	kâ	bım	de	min	de	
Yaz	dı	def	te	ri	aᶜ	mâ	li	me	kâ	ti	bân			

Altıncı gazel aşağıdaki şekilde hecelere ayrıldı. Tabloda görüldüğü gibi üç ayrı kalıba uygunluk gösterdiği görüldü.

ᶜÂ	lem	de	mâ	de	ri	zâd	dır	câ	nâ	se	ḫâ	sa	ña
müs	tef	‘i	lün	fe	i	lâ	tün	mef	’û	lü	fâ	i	lün
Ḫa	ṭâ	de	gil	mi	dir	ki	din	se	bî	ᶜa	ṭâ	sa	ña
müs	tef	‘i	lün	fe	û	lün	fâ	i	lün	me	fâ	i	lün
Per	vâ	ne	ol	dum	şev	ḳi	le	şem	ᶜi	ce	mâ	li	ñe
müs	tef	‘i	lün	mef	’û	lü	me	fâ	i	lün	fâ	i	lün
İt	sem	fe	dâ	bu	câ	nı	mı	her	dem	re	vâ	sa	ña
mef	’û	lü	fâ	i	lâ	tü	me	fâ	î	lü	fâ	i	lün
İt	din	gü	şâ	de	ᶜuḳ	de	i	düş	vâ	r	kâ	rı	mı
mef	’û	lü	fâ	i	lâ	tü	me	fâ	î	lü	fâ	i	lün
Çâ	key	le	bu	sî	ne	mi		yâ	rim	se	zâ	sa	ña
mef	’û	lü	fâ	i	lâ	tü	me	fâ	î	lü	fâ	i	lün

Yirmi yedinci gazelin de altı kalıba göre farklılık gösterdiği tespit edildi.

Dil	vuṣ	la	tā	mâ	l̠i	le	ṣa	fâ	dan	mü	te	leẕ	ẕiẕ	
Fiᶜ	li	fe	lek	it	di	gi	ce	fâ	dan	mü	te	leẕ	ẕiẕ	
Mi	zâ	cı	nâs	ci	hân	bir	bi	ri	ne	żıd	d	o	lur	
Ki	mi	im	sâ	ki	le	ki	mi	se	ḫâ	dan	mü	te	leẕ	ẕiẕ
Hîc	buḫ	li	der	mi	aḫ	lâ	ḳı	ḥaḳ	ḳi	le	mut	ta	ṣıf	
Baḳ	şâ	hı	rû	yı	ze	mî	ne	ᶜa	ṭâ	dan	mü	te	leẕ	ẕiẕ
mef	ᶜû	lü	mef’	û	lü	fe	i	lâ	tün	fe	i	lâ	tün	
mef	ᶜû	lü	mef’	û	lü	fe	i	lâ	tün	fe	i	lâ	tün	
me	fâ	i	lün	me	fâ	î	lü	fâ	i	lün	fe	i	lün	
fe	i	lâ	tün						fâ	i	lün	fe	i	lün
müs	tef	‘i	lün	me	fâ	î	lü	mef	’û	lü	fâ	i	lün	

müs	tef	‘i	lün	mü	te	fâ	i	lün	mef	‘û	lü	fe	û	lün

Yetmiş altıncı gazel de aşağıdaki şekilde hecelendirildi. Bu hecelendirme sonucunda gazelin üç ayrı kalıba göre uygunluk gösterdiği tespit edildi.

Ey	şû	ḫı	ce	fâ	cû	gü	zel	ler	gü	ze	li	sin		
ᶜÂ	şıḳ	la	rı	nıñ	ḥüs	niy	le	ḍar	bı	me	s̱e	lisin	sin	
Feh	mey	le	ye	mez	zih	nü	ze	kâ	meş	re	bü	ṭav	rıñ	
Er	bâ	bı	di	liñ	ᶜil	le	ti	ṭû	li	e	me	li	sin	
Ey	ᶜaḳ	lı	pür	im	ᶜân	i	le	key	fiy	yet	şû	ḫı		
Mî	zâ	nı	ña	taḥ	sîn	i	de	rim	ṣâ	nı	ñı	ve	li	sin
mef	ᶜû	lü	me	fâ	î	lü	me	fâ	î	lü	fe	û	lün	
fa’	lün	fe	û	lün	müf	te	i	lün	müf	te	i	lün		
mef	ᶜû	lü	me	fâ	î	lü	me	fâ	î	lü	fe	û	lün	

Yetmiş sekizinci gazel, üç ayrı kalıba uygunluk gösterdiği görüldü.

Ey	rin	d	ᶜaş	kı	nî	kü	be	di	bil	i	râ	de	den
Tak	sî	mi	der	rız	kı	mı	zı	Rez	zâk	ni	hâ	de	den
Dil	has	te	gâ	ni	it	me	nâ	ü	mîd	me	râ	m	da
Ḥâ	sıl	o	lur	se	vâ	b	mü	kem	mel	ᶜı	bâ	de	den
mef	ᶜû	lü	fâ	i	lün	me	fâ	î	lün	me	fâ	i	lün
mef	ᶜû	lü	fâ	i	lâ	tü	me	fâ	î	lü	fâ	i	lün
müs	tefᵓ	i	lün	me	fâ	i	lün	mef	ᵓû	lü	fâ	i	lün

Divanda bulunan tek tahmis aşağıdaki şekilde hecelendirildi. Tabloda görüldüğü gibi iki ayrı kalıba uygunluk gösterdiği tespit edildi.

Ey	ġon	ca	de	hen	san	ma	bu	tab	ᶜım	fe	lek	le	nür
Baḥ	rı	mu	ḥab	be	tiç	re	bi	lim		se	mek	le	nür
Bez	me	ge	lin	ce	ruḫ	la	rı	el	vân	çi	çek	le	nür
Bu	reş	k	ḥû	ri	ḥüs	nü	e	dâ	da	me	lek	le	nür
Meş	reb	de	ney	le	yim	fe	le	kā	sâ	dö	nek	le	nür
mef	ᶜû	lü	fâ	i	lâ	tü	me	fâ	î	lü	fâ	i	lün

Şem	şî	ri	ġam	ze	den	o	lur	mı	sî	ne	miz	te	hî
Hiç	baḳ	ma	zol	dı	rû	yı	mı	za	ḳâ	me	ti	se	hî
Ol	şû	ḥı	nev	re	sî	de	mül	ki	ḥüs	n	şe	hi	
Taᶜ	lî	m-i	fen	n-i	ᶜaş	ḳi	der	ᶜuş	şâ	ḳı	na	ge	hi
mef	**ᶜû**	**lü**	**fâ**	**i**	**lün**	**me**	**fâ**	**i**	**lün**	**me**	**fâ**	**i**	**lün**

1.1.2.2.Kafiye ve redif

Tablo 2

Sıra	Nazım Şekli	Vezin	Redif	Kafiye	Beyit sayısı
1	Kaside	………………………	……	ân	15
2	Kaside	Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	eyleme yâ Rabb	ân	9
3	Kaside	Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	………..	â	15
4	Kaside	Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	………..	â	7
5	Kaside	Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	………..	ân	21
6	Kaside	Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	-sın sen	â	7
7	Kaside	Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	dır yâresulallah	ân	9
8	Kaside	Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	………..	ân	15
1	Muh.Müt1	Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	-ıma	âd	13 bend
9	Kaside	Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	………..	er	31
10	Kaside	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	………..	âm	21
11	Kaside	Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	………..	ânî	17
12	Kaside	Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	………..	.îd	11
13	Kaside	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	………..	â	29
14	Kaside	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	-sı	â	36
15	Kaside	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	………..	ân	29
16	Kaside	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	………..	îr	27
17	Kaside	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	………	m	49

1	Müs. müt 1	Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	dan olsun	ân	5 bend
18	Kaside	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	…………	âm	23
	Gazeller				
1	ا	Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	……….	â	9
2		Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	olmaz baña	ân	5
3		Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	oldı baña	ât	5
4		Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	……..	â	5
5		Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	-dır ḫâlâ	âm	5
6		……………………………………..	saña	â	5
7		Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	………	â	5
8		Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	mi var ḥâlâ	ül	5
9		Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	………	â	5
10		………………………………..	-sın mı yâ	ma	5
11		Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	-dir ḥâlâ	îşe	5
12	ب	Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	eyleme yâ Rabb	ân	9
13		Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	……	ûb	5
14		Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	heb	e	5
15		Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	……….	eb	9
16	ت	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	……….	et	5
17		Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	………	et	5
18		Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	…………	it	7
19	ث	……………………………………	olma ᶜabes̱	m	5
20		Mefᶜûlü/Fâᶜilâtü/Mefâᶜîlü/Fâᶜilün	abes̱ ᶜabes̱	er	5
21	ج	Mefᶜûlü/Fâᶜilâtü/Mefâᶜîlü/Fâᶜilün	ister mi hîc	et	5
22		Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	itmekde güc	âz	5
23	ح	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	-ı feraḥ	âm	5
24	خ	Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	-dır o şûḫ	â	5
25	د	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	………	âd	5

26		Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	………	âd	5
27	ذ	……………………………..	-dan müteleẕẕiẕ	â	5
28	ر	Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	olur	ûr	7
29		Mefᶜûlü/Mefâᶜîlü/Mefâᶜîlü/Feᶜûlün	ile oynar	ûn	9
30		Mefᶜûlü/Fâᶜilâtü/Mefâᶜîlü/Fâᶜilün	-ya baġludır	â	5
31		Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	-cedir	en	5
32		Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	görünür	et	5
33		Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	itmişdir	âd	5
34		Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	-ler	iñ	5
35		Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	-miz yoḳdur	üfte	5
36		Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	-lerdendir	âne	5
37		Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	ḳarşumda ṭur	â	5
38		Mefᶜûlü/Mefâᶜîlü/Mefâᶜîlü/Feᶜûlün	-dır dimesünler	â	5
39		Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	-im yoḳdur	l	7
40		Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	yer	er	5
41		Mefᶜûlü/Fâᶜilâtü/Mefâᶜîlü/Fâᶜilün	verir	er	5
42	ز	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	da biz	âb	5
43		Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	uyamaz	er	5
44		Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	-e beñzetmez	ûr	5
45		Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	-lanamaz	l	5
46		Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	…….	âz	7
47		Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	bilmez	ân	5
48		Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	-den gelmez	âne	5
49		Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	dır sensiz	âr	5
50		Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	olamaz	em	5
51	س	Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	……	es	5
52	ش	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	-letmiş	m	5

53		Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	-erdenmiş	er	5
54		Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	boş imiş	et	5
55	ص	Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	-a ḫulûṣ	ân	5
56	ض	Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	-dir ġaraż	îl	5
57		Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	-dan ġaraż	ân	5
58	ط	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	-yı neşâṭ	â	5
59	ظ	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	-dan maḥẓûẓ	â	7
60	ع	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	………	i	5
61	غ	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	……….	âġ	5
62	ف	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	……..	îf	5
63		Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	-ım telef	ân	5
64	ق	Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	bulmadıḳ	et	7
65		Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	-e maẓhar olmadıḳ	âl	5
66		Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	olmaḳ	âz	5
67		Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	ancaḳ	ân	5
68	ك	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	…..	k	9
69		Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	-cik	âle	5
70		Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	eylediñ	ân	5
71	ل	Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	……..	l	5
72		Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	bülbül	â	5
73	م	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	…….	em	9
74		Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	-sem	t	5
75	ن	Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	-den	âde	5
76		Mefᶜûlü/Mefâᶜîlü/Mefâᶜîlü/Feᶜûlün ?	-sin	eli	5
77		Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	-dır çeken	â	7
78		Mefᶜûlü/Fâᶜilâtü/Mefâᶜîlü/Fâᶜilün ?	-den	âde	5
79	و	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	gîsû	â	5
80	ه	Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	-a bir parça	âr	5
81		Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	-ına	..	7

82		Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	-a	ân	9
83		Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	-ye	âne	5
84		Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	-ye	îşe	5
85		Mefᶜûlü/Fâᶜilâtü/Mefâᶜîlü/Fâᶜilün	-da	âḳ	5
86		Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	itmede	ül	7
87		Mefᶜûlü/Mefâᶜîlü/Mefâᶜîlü/Feᶜûlün	olsa	em	7
88		Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	…..	da	7
89	ى	Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	mi var şimdi	ül	5
90		Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	-sı	â	5
91		Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	-ini	ᶜîd	5
92		Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	-ı	âḳ	5
93		Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	-dır Rûm ili	ân	5
94		Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	-i	âl	5
95		Mefᶜûlü/Mefâᶜîlü/ Mefâᶜîlü/Feᶜûlün	-a ṣarıldı	âr	5
96		Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	helâk eyler beni	û	5
97		Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	-dır şimdi	âm	5
98		Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	-dan ġayrı	â	7
99		Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	-i	er	5
100		Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	-ı	âm	5
101		Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	………	ârî	7
102		Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	-i	îr	5
1	Kıta-ı Kebire 1	Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	………	ûr	7
2	Kıta-ı Kebire 2	Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	………	ânî	11
2	Müs. Müt. 2	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	-e göñül	ân	7 bend
2	Muh. Müt. 2	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	……..	iş	5 bend
3	Muh.	Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	-hım	â	7

	Müt. 3				bend
4	Muh. Müt. 4	Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	-imsin	d	4 bend
1	Tahmis	Mefᶜûlü/Fâᶜilâtü/Fâᶜilâtü/Fâᶜilün ? Mefᶜûlü/Mefâᶜîlü/Mefâᶜîlü/Fâᶜilün ?	-lenür	ek	5 bend
5	Muh. Müt. 5	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	-sin	k	11 bend
1	Kıta 1	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	…	m	1
2	Kıta 2	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün		m	1
3	Kıta 3	Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	benim	ûn	1
4	Kıta 4	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	-i	uc	1
5	Kıta 5	Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	…	…	1
6	Kıta 6	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	…	z	1
7	Kıta 7	Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün	yoḳ	et	1
8	Kıta 8	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	…	â	1
9	Kıta 9	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	…	ân	1
10	Kıta 10	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	…	âr	1
11	Kıta 11	Feᶜilâtün / Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün	olmaḳ	iḳ	1
1	Lügaz	Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün			13
3	Kıta-ı Kebire 3	Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün	…	ân	5

Redifler

Eklerden oluşan redifler

-ıma, -sı, -ler, -cedir, -cik, -sem, -den, -sin, -ına, -a, -ye, -sı, -ini, -ı, -i, -hım, -imsin, -lenür, -lerdendir, -lanamaz, -letmiş

Kelimelerden oluşan redifler

saña, heb, olur, görünür, itmişdir, yer, verir, uyamaz, bilmez, olamaz, erdenmiş, bulmadıḳ, olmaḳ, ancaḳ, eylediñ, bülbül, gîsû, itmede, olsa, benim, yoḳ

Kelime gruplarından oluşan redifler

eyleme yâ Rabb, olmaz baña, oldı baña, olma ʿabes̱, abes̱ ʿabes̱, ister mi hîc, itmekde güc, ile oynar, ya baġludır, ḳarşumda ṭur, boş imiş, helâk eyler beni

Ek ve kelimeden oluşan redifler

-dır ẖâlâ, -sın mı yâ, -dir ḥâlâ, -ı ferah̭, -dan mütelez̠z̠iz̠, -ya baġludır, -miz yoḳdur, -dır dimesünler, -im yoḳdur, -da biz, -e beñzetmez, -den gelmez, -dır sensiz, -a ẖulûṣ, -dir ġaraż, -dan ġaraż, -yı neşâṭ, -dan maḥẓûẓ, -ım telef, -dır çeken, -a ṣarıldı, -dır şimdi, -dan ġayrı, -e göñül

Ek ve kelime grubundan oluşan redifler

-mi var ḥâlâ, -dır o şûẖ, -e maẓhar olmadıḳ, -a bir parça, -mi var şimdi, -dır Rûm ili, -dır yâ resulallah,

1.2. Muhteva Özellikleri

Nâil Divanı; din-tasavvuf, toplum-kültür, insan ve tabiat-eşya başlıkları altında incelenecektir.

2.1.1.Din ve tasavvuf

1.2.1.1. Allah

Divanda birinci kaside tevhit ikincisi münacattır, Allah, isimleriyle zikredilmiş, kulun Allah karşısındaki durumu anlatılmıştır:

İlâhi be-ḥurmet-i esmâ-ı Ġafûreke
Fâġfir ẓunûbî bi-ḥaḳḳ-ı şân-ı peyġamberân K.1/9

Sensin yâ Rabb ʿafuvvun ve Raḥîm ʿale'l-ʿibâd
Luṭfuñla eyle ʿâcizi müsteġraḳ-ı iḥsân K.1/10

Emîn-i pâkiñ olub maẓhar-ı ḫıṭâbıñ odur
Şefîʿ-ı yevm-i ḥisâb ḥâmî-i günehkârân K.1/12

O dem ki dehşet ile yevm-i maḥşerde ḳopa

Ġirîv şâh u gedâ fiġân pîr u cevân K.1/14

O gün de Nâilî sen lâyıḳ-ı şefâᶜât it
Ẕünûbla ᶜaraṣât görine numûne-i nîrân K.1/15

Şair Allah'a yalvarır, istekleri için niyazda bulunur, Allah'ın kendisini bir ferde muhtaç etmemesi, yerinin gül bahçesi olması için dua eder:

Beni bir ferde muḥtâc-ı öẓür-ḫᵛân eyleme yâ Rabb
ᶜİnâyetle kerem ḳıl dîde giryân eyleme yâ Rabb K.2/1

Yerim bâġ-ı gülisitân eyle luṭfuñla Ḫalîl-âsâ
Cenâḥ-ı maḳsadım dâim firûzân eyleme yâ Rabb K.2/2

Peygamber Efendimiz hürmetine Allah'ın kendisini affetmesini istemektedir:

Esîr-i miḥnet itme ḥürmet-i peyġamberâñçün
Şikest-i ḫâṭırım maḥzûn-ı vîrân eyleme yâ Rabb K.2/3

Şairin Allah'tan başka sığınağı yoktur:

Benim dâreynde yoḳdur senden özge bir meded-gâhım
Dil-i āzurdemi dâim girîbân eyleme yâ Rabb K.2/4

Penâhım dest-gîrim ḳalmadı sensin ümid-vârım
İrişdir luṭfuñı mecbûr-ı nâdân eyleme yâ Rabb K.2/7

Şair, Allah'ın izzet ve celalini vesile ederek isteklerinin kabul olması için Allah'a dua eder:

Ricâmı eyle maḳbûl ḥurmet-i ᶜizz ü celâlünçün
Bu ah u vâh ile ᶜömrüm güzârân eyleme yâ Rabb K.2/8

Küşâd it bu derûndan ḳayd-ı bend-i miḥnet-i dehri
Bu Nâil derd-mendi dâġ-ı hicrân eyleme yâ Rabb K.2/9

Diğer beyitlerde de Allah; Hayy, Kadîr, Hâlık, Kerîm, Rezzâḳ, Hakk, Hâkim, Kahhâr isimleriyle anılmaktadır:

Dâimâ feyż-i ẓafer-yâb eyleyüb Ḥayy u Ḳadîr
Cümle bedḫᵛâh-ı ᶜanîdin ola ḳahr u derbeder K.9/30

Ḥamd ola ḥażret-i Mevlâya odur Ḥayy u Ḳadîr
Ḫâlıḳ-ı kevn ü mekân ṣâḥib-i levḥ ü taḳdîr   K.16/1

Neş’e-i bezm-i elestden tâ-be-maḥşer ey Kerîm
Ṣıdḳ u îmânile taṣdîḳ eyledim yâ Kibriyâ   G.1/7

Ḳuvvet-i menᶜ u ᶜaṭâ ḳabża-i Rezzâḳdır
Kim olur Nâil-i zâr ḳudret-i Ḥaḳḳ’a mânıᶜ   G.60/5

Her ne ister iseñ iste o Kerîm Mevlâdan
Sebeb-i ẓâhiri Ḥaḳḳ’dır yine Ḫâlıḳ her dem   G.73/8

Ḥâkim-i Ḳahhâr yed-i ḥussâd bir muᶜtâd yine
Ġâlib itsün fevz ü nuṣretle yed-i tehdîdini   G.91/3

İşde nev-sulṭândır faḫr’ül-ümem ḫayr’ül-benât
Muḳdimin tevfîḳa maḳrûn eylesün Ḥayy-ı Ġayûr KI.1/4

Bî-cürüm daḫl ideni Ḳâdir-i Ḳayyûm Ḳahhâr
Düşürüb vâdi-yi derde ḳala ġamda bî-zâr
Ḳudretin ẓâhir ide Ṣâniᶜ-i Ḥayy u Cebbâr   Muh. Müt.5/7

Ḳudûm-ı pâkidir ḫayrül-ḳadem hic iştibâh itme
Budur nâ-dîde cevher mis̱l-i nâ-yâb luṭf-ı Sübḥânî   KI.2/6

1.2.1. 2. Kitaplar

Divanda sadece bir yerde Kur’an’dan bahsedilmektedir:

Naṣṣ-ı Ḳurʾân’da buyurdı o Kerîm lâ-yaġteb
Ḫocalardan buni gûş eylemediñ mi ne ᶜaceb
Acırım ṣûretiñ insân gibidir müfsid leb   Muh. Müt.5/3

1.2.1.3. Ayetler

Nâil Divanında şu ayetler kullanılmıştır:

Hep ḫayâlât-ı derûnı maḥv ider ᶜaşḳıñ seniñ

□η% □ [12]ben itmiyem mi ḥâlimi senden ricâ K.3/14
πΣΞ< □ ψ8ξ<[13] ḫıṭâbında şeh kân-ı kerem
Rû siyâh Nâil gedâyı itme luṭfuñdan cüdâ K.3/15

Yoḳ elimde bir ᶜamel-i tesliyet ᶜiṣyân olur
Āyet-i ξΟΞΤ# □ [14]oldı teselli reh-nümâ G.1/4
Ṭulûᶜ eyler mi bilmem mâh-ı iḳbâlım nuḫûsetden
Ümîdim kesmezem ξΟΞΤ# □ naṣṣ-ı meserretden Muh. Müt.3/5
Seyyiâtimden ᶜibârettir yedimde defterim
Elde ki sermâyemiz ξΟΞΤ# □ nuṭḳî hemân K.5/10

Bu ayet üç ayrı yerde aynen tekrar edilmiştir.

Ḥıṭâb-ı |9~η# ω7 [15]perde-i çeşm kelîm oldı
Temâşâ-gâhıñ ol şeb kim cinândır yâ Resûlallâh K.7/6

Şefîᶜül-müẕnibînî ω(Ω7_Θς7 _ΒΩ&□ [16]sensin
Elim ṭut gözlerimden ḫûn revândır yâ Resûlallâh K.7/7

Ḳudûmun maẓhar-ı _ΞΕΒ4 _±9~ [17]eyleyüb dâim
Şeh-i devrâna Mevlâ aḳ bıyıḳlı göstere anı KI.2/10

Naṣṣ-ı Ḳurᵓânda buyurdı o Kerîm ΒΡ< □ [18]
Ḫocalardan buni gûş eylemediñ mi ne ᶜaceb

Acırım ṣûretiñ insân gibidir müfsid leb Muh. Müt.5/3

Hemân-dem müjde olsun fâl-ı ḫaber fevz-i nuṣretle

Ḳadem baṣdı bu güne ω(Θ7~ □±η5 [19]ı cihân-bânî KI.2/5

Bize _ΞΩΚ5 ωΕ9 [20]da olan taḳsîm-i ḥasretden

---

[12] "Şüphesiz onlar ahirette ziyana uğrayanların ta kendileridir." (Nahl-109)
[13] "O gün ne mal ne evlat fayda vermeyecek." (Şuara-88)
[14] "Deki, Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah tüm günahları bağışlar. Şüphesiz ki O çok bağışlayan, çok esirgeyendir." (Zümer-53)
[15] "Mûsâ kendisiyle konuşacağımızı vaat ettiğimiz vakitte gelince, Rabbi ona kelamını söyledi (Mûsâ) şöyle dedi:Rabbim (Cemalini bana göster, sana bakayım) Allah, Beni hiçbir zaman göremezsin"…(Araf -143)
[16] "Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." (Enbiya-107)
[17] "Biz sana gerçekten açık bir zafer verdik." (Fetih-1)
[18] "Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz ölmüş kardeşinizin etini yemekten hoşlanır mı? Tiksindiniz. O halde Allahtan korkun. Şüphesiz Allah tevbeyi çok kabul edendir, çok esirgeyendir." (Hucurat-12)
[19] "Şimdi kimse bilmez onlar için gizlenmiş gözler sürûrunu yaptıkları amellere mükafat için. (Secde-17)

Ḳulıñ tedbîri boşdır her ḫuṣûṣât dest-i ḳudretden   Muh. Müt.3/6

ω(,ξ5 □_5̣ [21]câ-yı ʿulyâ-yı şerîfiñdir seniñ
Kâm-yâb vâṣıl-ı dîdâr-ı ḥaḳsın pür-żiyâ   K.3/10

ιΞ6 αΞ6ñ sırrına vâḳıf iseñ meydâna gel
İşde ben girdim o ξ#ξ8̣ [22]remziniñ dîvânına   G.81/2

1.2.1.4. Hadisler

Hadisler de ayetlerde olduğu gibi iktibas yoluyla zikredilmiştir.

Seniñ vaṣṣâfıñ Allâh'dır olur medḥıñde dil ʿâciz

Buyurdı şânıña □□ξ7 □□ξ7 [23]müctebâsın sen   K.6/6

□η2 ω8 daʿvâsını itdim dediler lâ-taḫaf
Āniñ içün vâḳıf oldum şimdi sırrıñ ḥâline   G.81/3

Bu hadis iki yerde zikredilmiştir:

ψΚΣ9 ψ4η2 ω8̣ [24]sırrı ʿaẓîm sermâyedir
İşbu remzi fehm idenler ʿâḳıbet maġfûr olur   G.28/4

□ηэ□~ α2□ι8̣ [25]Nâil bu ʿâlem mülkidir
Ḫayra ālâta hünerle saʿy u taḥṣîldir ġaraż   G.56/5

ιΞ6 αΞ6 [26]iñ sırrına vâḳıf iseñ meydâna gel
İşde ben girdim o mûtu remziniñ dîvânına   G.81/2

ψ±(%_9 ∂∂ψ5η4̣ [27]ye idḫâl buyur Nâil ḳulı
Ḥurmet-i şân-ı cenâb-ı rûh-ı pâk-ı Muṣṭafâ   G.1/9

1.2.1.5. Peygamberler

---

[20] "Senin Rabbinin rahmetini onlar mı taksim ediyorlar? Halbuki bu dünya hayatında onların maişetlerini aralarında taksim eden, bir kısmını diğer kısmını çalıştırması için, kiminin derecesini kimine üstün kılan Biziz. Senin Rabbinin rahmeti onların topladıkları bütün şeylerden daha hayırlıdır." (Zuhruf -32)

[21] "O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar hatta daha da yakın oldu." (Necm-9.)

[22] "Baksana, sayıları binlerce olmasına rağmen ölüm korkusuyla diyarlarını terk edip çıkan kimselere! Allah onlara "ölün" dedi sonra onları diriltti. Doğrusu Allah insanlara lutûfkârdır, fakat insanların çoğu şükretmezler." (Bakara-243)

[23] "(Habibim) Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım." (El-Acluni. Keşfü'l-Hafa, Beyrut, 1309, C.II, s.36)

[24] "Nefsini bilen Rabbini bilir." (El-Acluni. age.)

[25] "Dünya ahiretin tarlasıdır." (El-Acluni. age. Hadis no:135)

[26] "Ben gizli bir hazine idim.Bilinmek ve sevilmek istedim." (El-Acluni. age.)

[27] "Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılacak bunlardan yetmiş ikisi sapıklığa gidecek birisi doğru yol üzere olacaktır." El-Acluni. age C.1. Hadis no:107)

Nâil Divanı'nda Hz. Muhammet, Hz. İsa, Hz. Musâ, Hz. Süleyman, Hz. İbrahim, Hz. Hızır, Hz. Yusuf peygamberin zikredildiği tesbit edildi.

1.2.1.5.1. Hz. Hızır

Hızır'ın Padişah Abdülmecid'e bütün işlerinde ikiz kardeş olması istenmiştir:

Eyledi ḥażret-i Ḥaḳḳ Ḫân-ı Mecîdi mutaṣavver
Her umûrunda idüb ẕâtına Ḥıżr'ı tevᵓem K.17/12

1.2.1.5.2. Hz. İbrahim

Hz. İbrahim, ateşe atılmış, yeri gülistan olmuştur:

Yerim bâġ-ı gülsitân eyle luṭfuñla Ḫalîl-âsâ
Cenâḥ-ı maḳsadım dâim firûzân eyleme yâ Rabb K.2/2

1.2.1.5.3. Hz. İsâ

Nâil Divanı'nda Hz. Muhammet'ten sonra en çok sözü edilen peygamber Hz.İsâ'dır. Bu peygamberden daha çok ölüleri dirilten nefesi dolayısıyla bahsedilmiştir:

Ḥaḳḳ muẓaffer ide dil-ḫᵛâhı gibi ᶜâlemde
Dâver-i cem ü çeşm şâh-ı Mesîḥ-i enfâs K.14/2

Rûḥ-ı baḫş olmadadır nutḳ-ı dem ᶜÎsâ-ver
Gec naẓardan anı ḥıfẓ ide cenâb-ı Mevlâ K.13/9

Câ-be-câ gerçi ki taḳdîm-i ḳaṣâid elzem
Lîk taṣdîᶜ idemem şâh-ı Mesîḥ enfâsı K.14/32

Yeᵓisle Nâil-i zâr derde dûş nâ-ümîddir kim
Dem-i pâk-ı Mesîḥâ nefḫa-i bî-kârdır sensiz G.49/5

Dâldır ās̱âr-ı ḫayra nuṭḳı pâk ṭıynetiniñ
Meryem'i tenzîhe sevᵓetden Mesîḥâdır çeken G.77/3

1.2.1.5.4. Hz. Muhammed (S.A.V.)

Divandaki 3,4,5,6 ve 7. kasideler Peygamber Efendimiz içindir. Şaire göre Hz. Muhammed (S.A.V.), diğer peygamberlerin ve ümmetinin kendisiyle iftihar ettiği bir peygamberdir:

Ey resûl-i ḥażret-i ḥaḳḳ iftiḫâr'ül-enbiyâ
Bâri ḳılmışdır seni ᶜâlemde nûr-i ihtidâ K.3/1

Nail'e göre dünya peygamberimizin teşrifiyle mamur olmuştur:

Teşrîfiñle oldı maᶜmûr dü cihân kâşânesi
S̱âniyen faḫr-ı ümemsin menbaᶜ-ı cûd-ı ᶜaṭâ K.3/2

Şaire göre Hz. Muhammed'in ayağının toprağı gözlere sürmedir:

Ḫâk-ı pâyıñ tûtiyâdır dîde-i ᶜuşşâḳa kim
Devlet-i ẕâtıñ içün ḫalk oldı bu arż u semâ K.3/4

Onun nuru âlemi aydınlatmıştır:

Żavᵓ-ı nûrı veche ḫubıñ rûşen itdi ᶜâlemi
Ṭutdi şarḳ u ġarbi şerᶜıñ yâ Muḥammed Muṣṭafâ K.3/7

Şaire göre cihan Hz. Muhammed ile övünmektedir:

Ey deḳâyıḳ gencînin iẓhârına mûcîb olan
Ey nübüvvet mażharı faḫr-ı cihân yâ murtażâ K.4/2

Hz. Muhammed, peygamberlerin yol göstericisidir:

Enbiyâlar reh-nümâsı pâdişâh-ı ᶜâlemîn
Yevm-i maḥşerde bu Nâil mücrimi itme fedâ K.4/7

Hz. Muhammed, ahir zaman peygamberidir:

Yâ Muḥammed Muṣṭafâ peyġamber-i āḫir zamân
Ḫaznedâr-ı ιΞ6 αΞ6 olduñ saña yoḳdur nihân K.5/1

Hz. Muhammed, Allah'ın sevgilisidir:

Ḫudâ'nıñ sevgili maḥbûbı şâh-ı enbiyâsın sen
Nebîlerden muᶜallâ şân-ı aᶜlâ Muṣṭafâ'sın sen K.6/1

Hz. Muhammed (S.A.V.) bu müstakil şiirlerin dışında divanın çeşitli yerlerinde de söz konusu edilir:

Fırḳa-i nâciyyeye idḫâl buyur Nâil ḳulı
Ḥurmet-i şân-ı cenâb-ı rûh-ı pâk-ı Muṣṭafâ G.1/9

1.2.1.5.5. Hz. Musâ

Abdülmecit bu zamanın Musa'sıdır:

Nefḫa-i ṣûr ẓuhûr eyliyecek demlere dek
Ola iḳbâl ile Firᶜavn-ı zamân Mûsâ'sı K.14/21

Hz. Musa yed-i beyza mucizesiyle anılmıştır.

Dem-i ḥayretde ehl-i ᶜacze luṭfın dest-gîr eyler
O kim itdi cilâ-yı nûrı ẓâhir dest-i Mûsâ'da G.88/3

1.2.1.5.6. Hz. Süleyman

Hz. Süleyman, tahtı ve karınca ile konuşma mucizesi hatırlatılarak anlatılmaktadır:

Cesâret itmez idim bende bu târîḫi taḳrîme
Eger gûş itmeseydim ḳıṣṣa-ı mûr-i Süleymân'ı K.11/13

Pâdşâh-ı ᶜaẓamet küster-i Āl-i ᶜOs̱mân
Ḥażret-i Ḫân-ı Mecîd taḫt-ı Süleymân ᶜünvân K.15/1

1.2.1.5.7. Hz. Yusuf

Hz. Yusuf'u Kenan diyarına çeken Züleyha'nın şevkidir:

Pûtü ḥüsn olamaz temkîn zor ᶜaşḳa denk
Yûsufı Kenᶜândan şevḳ-i Züleyḫâdır çeken G.77/3

1.2.1.6. Dört halife

Dört halife "Çehâr-yâr" olarak anılmış, meşhur oldukları sıfatlarıyla anlatılmıştır. Hz. Ebubekir; Sıddık, Hz. Ömer; Faruk, Hz. Osman; Zinnûreyn, Hz. Ali; Mürtezâ sıfatlarıyla zikredilmiştir.

Evvelâ Ṣıddîk-ı ekber ṣâdıḳü'l-vaᶜdü'l-vefâ
Cân fedâdır ṣıdḳıle ḥubb-ı dili ḳıldım ᶜınân K.5/12

S̱âniyen Fârûḳ-ı aᶜẓam nûr-ı ᶜayn-ı Muṣṭafâ
Şevḳıne ḳurbân olmâḳdır murâdım her zamân K.5/13

S̲âlisen ᶜOs̲mân-ı zinnûreyn-i cism-i müctebâ
Ḥüsnünüñ āyâtını tefsîrde ḳalbim ẖûn feşân K.5/14

Râbiᶜân dâmâd-ı peyġamber ᶜAlîyyel-mürteżâ
ᶜAşḳına her rûz u şeb çeşmimden eyler ḥûn revân K.5/15

Çâr-yâr bâ-ṣafâdır rükn dîne çâr sutûn
Birbirinden farḳ iden olsun Yezîd ü bî-emân K.5/17

Aşağıdaki beyitte ise Hz. Ali, atı Düldül ve kılıcı Zülfikar ile birlikte zikredilmektedir:

Semend-i himmete el irse ṣahbân pâydâr olmaz
ᶜAlî ben Z̲ülfiḳâr'ım ẖâme ammâ Düldül'üm yoḳdur G.39/6

1.2.1.7. Diğer dinî unsurlar

1.2.1.7.1.Ahir zaman

Şair, yaşadığı âlemin köhnediğini ve zamanın da ahir zaman olduğunu anlatmıştır:

Bu ᶜâlem köhnemiş Nâil cihân āẖır zamân olmuş
Zebân ẖabṭ olsa lâyıḳ şiᶜr ü inşâya dilim yoḳdur G.39/7

ᶜAṣrımız olmuş temâm āẖır zamâne mâ-ṣadaḳ
Bâġce-i dünyâya geldik hic ṭarâvet bulmadıḳ G.64/3

Ümîdim sensin ancaḳ ḳalmışım vâdi-yi ġaflette
Cihân fânî zamân āẖır zamândır yâ Resûlallâh K.7/8

1.2.1.7.2. Aşk ve kesret

Sevgilinin saçını yuvaya (kesret), gönlü kuşa benzeten Nâil Abbas Paşa, kuşların her akşam yuvalarına döndüklerini gönlün yuvasının ise sevgilinin saçı olduğunu şöyle anlatır:

Devr ider dünyâyı dil encâm ḳarârı zülf-i yâr
Her ṭuyûr aḫşâm olınca saᶜy iderler lâneye   G.83/3

1.2.1.7.3. Cennet

Şair, Allah'tan kendisini cennete koymasını ister:

Bu şehriyâr-ı risâletiñ farḳ-ı ḥurmetine
Maẓhar-ı maġfireten cennete ḳıl şâyân   K.1/13

1.2.1.7.4. Cinler

Allah , insanlara ve cinlere kimilerini hakim kılmıştır:

Kimini ḥâkim idüb ins ü cinne her an
Ḥükm idüb ṭaġile ṭaşa anı ḳıldı teşhîr   K.16/4

Mücâzât-ı ᶜameldir ḳorḳarıġım yevm-i ḳıyâmetden
Duḫûl-i cennet itmek pek gümândır yâ Resûlallâh   K:7/4

Şair, Çırağan Sarayını cennete benzetmiştir:

Sarâ-yı şâh-ı ᶜâlem ḳulle-i Ḳâf-ı mehâbetdir
Bi-ḥaḳḳın Cennet-i meᵓvâya beñzetdim Çırâġânı   K:11/10

1.2.1.7.5. Kaza ve kader

Nâil Abbas Paşa, kaza ve kaderi "Hükm-i każâ, mevc-i kader, ezelî taḳdîr" sözleriyle ifade eder:

Maṭlabıñ vechile taḥṣîl olunur mı her iş
Ḳudreti itme ferâmûş ḳaderi ḳıl der-pîş   Muh. Müt.2/1

Allah'ın kaza ve kaderi böyledir:

Böyledir ḥükm-i ḳażâ vü ḳaderi Mevlânıñ
Her zamân bir ḳulını mülkine eyler tesyîr   K.16/6

Kaderin dalgası şairi gam girdabına atmıştır:

Ṣarṣar-ı żucret perîşân eyledi bu ᶜâcizi
Ātdı girdâb-ı ġumûma ᶜâḳıbet mevc-i ḳader   K.9/21

İnsana ne verilmişse ezelî taktir ile gerçekleşmiştir:

Ḫâlıḳıñ her ne ki virdi ezelî taḳdîrle

Ḥâṣılâtıñ odur āncaḳ ḳalem ü taḥrîrle   Muh. Müt.2/4

Mevla insanların eliyle kaza hükmünü gerçekleştirir:

Aldırır birbiriniñ desti ile ḥükm-i ḳażâ
Böyledir tâ-be-ḳadîm ḳudret-i fiᶜl-i Mevlâ   Müs. Müt.2/6

1.2.1.7.6. Mahşer

Divanda mahşer için “nefḫa-i ṣûr, rûz-i cezâ, haşr, ṣûr-ı ẓuhûr” ibareleri kullanılmıştır:

Nâil Abbas Paşa, elest meclisinden mahşere kadar Allah’ı tasdik eder:

Neş’e-i bezm-i elestden tâ-be-maḥşer ey Kerîm
Ṣıdḳ u îmânile taṣdîḳ eyledim yâ Kibriyâ   G.1/7

Mahşerde münafıkların ceza günü evrakı sol taraftan verilir:

ᶜAdlini eyleme inkâr o Raḥîm Ḫallâḳın
Ey münâfıḳ seni rüsvây ider ol aḫlâḳın
Ṣol ṭarafdan virülür rûz-i cezâ evrâḳıñ   Muh. Müt.5/4

Şair gönül aynasının haşre kadar pas görmemesini ister:

Ḥaşre dek görmeye mirāt-ı derûnuñ zengâr
İde dil-ḫᵛâhıñı ḫayr ile müyesser Mevlâ   K.13/21

Şair mahşere kadar sevgiliyi terk edemeyeceğini ifade ediyor:

Tâ-be-maḥşer seni ben eyleyemem terk ü ferâġ
Ey güzel naḳd-ı viṣâlıñla beni eyle çerâġ   G.61/1

Nâil divançesinin haşre kadar kalması dileğinde bulunur:

Bir düşür ḳaṭᶜ-ı zebânda böyle târîḫ Nâilâ
Ḥaşre dek dîvâncemiz bir yâd-gâr olsun hemân   KI.3/7

1.2.1.7.7. Melekler

Nâil Abbas Paşa melekleri dert ortağı olarak görür:

İtme ıṭnâb-ı suḫan eyle duᶜâ Nâili-zâr
İşidüb ide feleklerde melekler nâlân   K.15/26

Öyle bî-hûş u bî-tâb ġam-ı endûh oldum
Bildi maġdûriyetim yerde beşer gökde melek   G.68/2

Bu ḫıdîv-i ḥüsnü el-ḫalḳ-ı kerîmü’ş-şânıñ
İder evṣâfını iᶜlâna melâik tevḳîr K.16/13

Sevgiliyi ise meleğe teşbih eder:

Benzemez eşref-i ems̱âla bu sencîde ḫıṣâl
Ḥaml olunmaz ġalaṭa yâre melek dinse laḳab G.15/2

1.2.1.7.8.Hz. Meryem

Hz. Meryem’i tenzih eden Hz. İsa’dır:

Dâldır ās̱âr-ı ḫayra nuṭḳı pâk ṭıynetiniñ
Meryem’i tenzîhe sevᵓetden Mesîḥâ’dır çeken G.77/3

1.2.1.7. 9.Hz. Muhammet’in (s.a.v) eş, çocuk ve torunları

Hz. Muhammet’in torunları Hasan ve Hüseyin ile kızı Fatıma ismen, eşleri ise “ezvâc-ı ṭâhir” olarak anlatılmıştır:

Fâṭıma Zehrâ Ḥasan’la hem Ḥüseyn’iñ şevḳine
Çâk-çâk olsun vücûdum mâteme olsun nişân K.5/16

İᶜtizârım ḳıl ḳabûl ezvâc-ı ṭâhir ḥürmeti
Eyle mücrim Nâil’i luṭfuñla şâd u kâmurân K.5/16

1.2.1.7.10. Mürşit

Mürşit, zimmetinde olanları kurtarmaktan lezzet alır:

Delîl ḫayr olandır vuṣlata maẓhar Nâilâ
Baḳ mürşide zimmetini rehâdan mütelez̠z̠iz̠ G.27/5

1.2.1.7.11. Nefis

Divanda nefisle ilgili beyitlerin hemen hepsinde nefse hakim olma konusunda uyarılar yapılmaktadır:

Nefsine maḥkûm olanlar kibr ile maġrûr olur
Ḳalᶜa-i ḳalbi anıñ şeyṭân ile maḥṣûr olur G.28/1

Ḥıfẓ-ı nâmûs ider insânı giriftâr ḳabâ
Nefsine ġâlib olan belki ᶜibâdın maḥẓûẓ G.59/3

Bil ehl-i ittikâle fetḥ-i bâb itmez degil Bârî
Zimâm-ı nefsini rabṭ eyledikce bâb-ı irşâda G.88/4

Şarḳ u ġarb istivâ-yı şemse ḳıl imᶜân naẓar
ᶜİbret al uyma ṣaḳın nefs ü hevâ iżlâlına G.81/4

1.2.1.7.12. Rızık

Allah, rızkı taksim edendir:

Raḥm-ı mâderde idüb rızkımı taḳsîm Ṣâniᶜ
Düşmesin miḥnet-i saᶜye gelene ol ḳâniᶜ G.60/1

Ey rind ᶜaşḳ-ı nîk ü bedi bil irâdeden
Taḳsîm ider rızkımızı Rezzâḳ nihâdeden G.78/1

Rızka mani olanların cezasını Allah verir:

Mâniᶜ-i rızḳ olanıñ ḥurmeti olsa farażа
İntiḳâmın ḳomaz Allâh ider elbet icrâ Müs. Müt.2/6

Rızık için sadece Allah'ın kapısına müracaat edilmelidir:

Bâb-ı Mevlâya ṣarıl ġayra münâcât itme
Rızḳ ümmîdi ile ᶜabde mürâᶜât itme Müs. Müt.2/5

1.2.1.7.13. Riyâ

Riyâkâr olmayan âşık, sevgilinin ayağına ayağına yüz sürecek vasıftadır:

ᶜAbd ol sen anıñ pâyına maḫfî yüzüñi sür
Gördükde seni ehl-i riyâdır dimesünler G.38/3

İhlas ile riyânın bir arada olamayacağından bahsedilmiştir:

Riyâ ṣıġmaz ḫulûṣa istiḳâmet ᶜâşıḳa ḫâṣdır
Yapandan ṣor ki güc mi zaḫm-ı müjgân ile şemşîri G.102/4

1.2.1.7.14. Sûfî ve derviş

Dervişlerin alçak gönüllülükte yay gibi eğildiklerinden söz edilmektedir:

Dervîşiz dest-i tevâżuᶜda kemânız ammâ

Nâvekiz menzile-i ṣıdḳda pertâbda biz G.42/3

İzzetini isteyen derviş endişeden uzak olmalıdır:

İsteyen ᶜizzetini olmalıdır dûr-endîş

Emeli ṣâniᵓa tefvîż iderek ol dervîş Muh. Müt.2/1

Sûfi olanların dünyaya aldanmamaları gerektiğinden söz edilir:

Ey ṣûfî ṣâfî iseñ aldanma ḳâlına

H̱or olur maġrûr olan kürk-i ḳabâ vü şâlına G.81/1

Dünyanın iyi ve kötü halleri sufiye sorulmamalıdır:

Cihânda nîk ü bed āvâzesin sen ṣorma ṣûfîden

Ne bilsün düşmeyen dâm-ı cünûna ḳayd-ı zincîri G.102/3

Sufiler için en güzel iş inzivaya çekilmektir:

Nâilâ meşveret itdim dil-i bîçâre ile

İnzivâ ḥücresine girmek imiş aᶜlâsı G.90/5

1.2.1.7.15. Zahid

Zahid, uğursuzdur:

Her tilde eli var hele ol zâhid-i şûmuñ

Hem perçemi hem zülf-i siyeh-gûn ile oynar G.29/3

Zahidin sevdâ-zedeye eza ettiğinden söz edilmektedir:

Eyleme pek de eẕâ zâhid-i sevdâ-zedeye

Belki var kâkül-i ẖoş-bû yine yârıñ degeri G.99/3

Şair, zahidi, sevgiliyi öpmekle suçlamıştır:

Pûs eyledi dildârı ziyâretde o zâhid

Ḥummâda yatır ẖasta idi ḳara ṣarıldı G.95/2

1.2.1.7.16. Zikir

Rakibin tesbih ile zikre sarılması:

Taḳrîri eṡer eylemedi ṭabᶜa raḳîbiñ

Deñ eyledi tesbîḥ ile eẕkâra ṣarıldı G.95/3

Virdin “Allah bes Bâḳî heves” olması gereği:

Terk idüb amâl u vaṣlı Nâilâ ol post-nişîn

Virdiñ olsun her nefes Allâh bes Bâḳî heves G.51/5

İşaretinin “mûtû” olması gereği:

Küntü kenziñ sırrına vâḳıf iseñ meydâna gel

İşde ben girdim o “mûtu” remziniñ dîvânına G.81/2

Bundan sonra bir vahdete girip zikir çekmesi anlatılmıştır:

Bu teġâfül nedir ey baḫt-ı siyâh-pûş söyle

Yüri şimdengirü bir vaḥdete gir de iñle Müs. Müt.2/3

1.2.2. Toplum ve kültür

1.2.2.1. Hükümdar ve devlet adamları

1.2.2.1.1.Abdülmecid

Abdülmecit, “şâh-ı cihân, şehinşâh-ı cihân, pâdşâh-ı ᶜaẓamet, küster-i Āl-i ᶜOs̱mân, pâdşâh-ı mülk-i heft-iḳlîm, şâh-ı ᶜâlem” ifadeleriyle anlatılmıştır.

Zînet-ārâ-yı serîr-i salṭanat şevket güzîn

Ḥażret-i ᶜAbdülmecîd Ḫân bâdi-i emn ü emân K.8/2

Padişah Abdulmecit adaletin ve cömertliğin denizidir:

Ey şehinşâh-ı cihân ᶜadl u kerem deryâsı

Yaᶜni sulṭân Mecîd pâd-şehiñ aᶜlâsı K.14/1

Şair, Padişah Abdulmecit’i Hızır’ın ikiz kardeşi olarak görmektedir:

Eyledi ḥażret-i Ḥaḳḳ Ḫân-ı Mecîdi mutaṣavver

Her umûrunda idüb ẕâtına Ḥıżr’ı tevʾem K.17/12

Abdulmecit yedi iklimin padişahıdır:

Ayâ ᶜÂbdulmecîd Ḫân pâdşâh-ı mülk-i heft ıḳlîm

Bu ᶜâlemden ᶜadâletle sen olduñ vâcibü’t-tekrîm Müs. Müt. 1/3

Şair, yeni bir gazelle Abdulmecit’in bayramını tebrik etmeyi düşünmektedir:

Sende yoḳdur Nâilâ taḳdîme şâyân bergüzâr

Nev-ġazelle eyle tebrîk Ḫân Mecîdin ᶜîdini G.91/5

1.2.2.1.2. Darandeli Sadrazam Mustafa İzzet Paşa

Darandeli Sadrazam Mustafa İzzet Paşa, adaleti, ve cömertliğiyle anlatılmaktadır:

Bermiñi mevhibe ol ḥażret-i ᶜİzzet Pâşâ
Mecmaᶜ-ı ᶜadl u vefâ câmiᶜ-i luṭf u kirâm K.18/11

1.2.2.1.3. Sultan Mahmut

Sultan Mahmut, "Şîr-i Yezdânî, zıll-ı Ḥaḳḳ, vâriṡ-i mülk-i Süleymânî" sözleriyle anlatılmıştır:

Ḥażret-i Sulṭân-ı Maḥmûd Ḫân-ı Gâzi pür-ẓafer
Menbaᶜ-ı cûd-ı ᶜaṭâ vü maᶜden-i ᶜâlî-siyer K.9/1

Nâil'e göre Sultan Mahmut cihan şahıdır:

Şimdi ol şâhi cihân ḥażreti Maḥmûd Ḫânıñ
Dest-i cûd-ı keremi şânını eyler ifhâm K.10/4

Şaire göre Sultan Mahmut, Süleyman'ın mülkünün varisidir:

Cenâb-ı ḥażret-i sulṭân-ı Maḥmûd şîr-i Yezdânî
Şehinşâh-ı muᶜaẓẓam vâriṡ-i mülk-i Süleymânî K.11/1

Şair, Sultan Mahmut'un saltanatının devam etmesini temenni etmektedir:

Serîr-i salṭanatda ḫân-ı Maḥmûd ber-devâm olsun
Ciḥân ṭurduḳca sürsün pâdişâhım anda dîvânı K.11/17

Şaire göre Sultan Mahmut, Allah'ın gölgesidir:

Ẓıll-ı Ḥaḳḳ Sulṭân-ı Maḥmûd Ḫân-ı Ḫâḳân Mecîd
Rûḥ-ı ᶜâlem bâᶜiṡ-i āsâyiş-i emn-i medîd K.12/1

1.2.2.1.4. Şehzade Murad

Şehzade Murad, doğumu dolayısıyla anlatılmış, ömrü ve sağlığı için dua edilmiştir:

Vücûda yümnile şehzâde Muḥammed Murâd geldi
İde ᶜömr-i ᶜazîzi merkez-i ṣıḥḥatda cevâlânı KI.2/4

1.2.2.1.5. Sultan Süleyman

Sultan Süleyman, adaleti ve mülkü ile söz konusu edilmiştir:

Ne Süleymân'e naṣîb oldı ne eslâfına lîk

Eyledi Fâtiḥ-i bâb luṭfunı miftâḥ-ı niẓâm K.10/13

Ḥâṣılı emr-i ᶜadâletle Süleymân oldı
Şevket ü şânını kürsîde iderler tefsîr K.16/5

Şeref-baḫş-ı serîr-i salṭanat sermâye-i devlet
Mühimsâz-ı ᶜadâlet vâris̱-i mülk-i Süleymânî KI.2/2

Dünya Sultan Süleyman’a kalmamıştır:

Açub sen dîde-i irşâdı her dem ḫᵛâb-ı ġafletden
Naẓar ḳıl olma maġrûr pây-dâr olmaz Süleymân’a G.82/2

1.2.2.2. Tarihî ve efsanevî kişiler

1.2.2.2.1. Asaf

Hz. Süleymân’ın veziri Asaf, temiz ahlâkı ve zekâsıyla anlatılır:

Oldı s̱ânî olaraḳ maẓhar-ı mühre devlet
Āṣaf-ı ṣâf-ı meniş ᶜâḳıl-ı pâkîze kelâm K.18/10

1.2.2.2.2.Behram, Nûş-i Revân, Dara, Cem

Behram cesaretiyle ele alınır: Darâ ve Cem ne kadar büyük hükümdar olursa olsun faniliği ile söz konusu edilir:

Minnet Allâh’a cihân olmadadır āsûde
Ṣadme-i ṣâiḳa-i ḳahrına lerzân Behrâm K.10/14

Nûş-i Revân adaletiyle söz konusu edilir:

Maᶜdelet-kâr-ı kerem peşine olsa el-ḥaḳḳ
ᶜAdline Nûş-i Revân cûdına Ḫâtem ḫuddâm K.10/16

Padişah Abdülmecit cömert olmada Cemşit gibidir:

Bârek -Allâh zihî pâdşeh-i genc-i ᶜaṭâ
Ḫüsrev-i çim ᶜaẓamet dâver-i Çemşîd Dârâ K.13/1

Dünya Dara’ya ve Hakan’a kalmamıştır:

Ḳarâr-gîr olmadı ᶜâlem ne Dârâ’ya ne Ḥâḳân’a
Mülûk-i sâlifân ᶜibret-nümâdır çeşm-i izᶜâna G.82/1

1.2.2.2.3. Eflatun

Eflatun bilgeliği ile ele alınmaktadır:

Fâsıḳ-ı kâẕibe maḫṣûṣ olamaz emr-i cihân
Câhiliñ oldı Felâṭun maḳırr-ı ednâsı G.90/3

Benim ḫûn-i dilim şimdi Felâṭun-ı cihân bilmez
İder taᶜcîz bütün bu ehl-i ḥâli şâᶜirân bilmez G.47/1

1.2.2.2.4. Firavun

Her zamanın Firavunları vardır. Abdülmecid Hân, zamanın Firavunlarının Musa'sı olarak görülür:

Nefḫa-i ṣûr ẓuhûr eyliyecek demlere dek
Ola iḳbâl ile Firᶜavn-ı zamân Mûsâ'sı K.14/21

1.2.2.2.5. Hatem

Sevgili ile Hatem cömertlikte karşılaştırılır:

Cömertler taklit ile Hatem gibi olamaz:

Şöhreti ẕâtına ġâlib gerek ehl-i keremiñ
Her seḫâ ṣâḥibi taḳlîd ile Ḫâtem olamaz G.50/2

Hatem cömertlikten lezzet almaktadır:

Şimdi ṣâḥib-keremiñ şevketi kîmyâ gibidir
Ḳanı ol Ḫâtem-i Ṭayy ola seḫâdan maḫẓûẓ G.59/5

1.2.2.2.6. İskender

İskender "Heft iḳlîm-i İskender, şeh, sulṭân-ı ᶜâdil, fâżıl İskender ġulâm" sözleriyle anlatılır:

Ey şeh-i sulṭân-ı heft iḳlîm-i İskender ġulâm
Pâdişâhân-ı cihân olsa sezâdır ᶜabddır K.9/15

Nîçe şeh sulṭân-ı ᶜâdil fâżıl İskender ġulâm
Pâdişâhân-ı cihân olsa revâ ᶜabd u ᶜâbîd K.12/4

Feleğin İskender gibi adalet meclisine sed çekmesinden söz edilir.

Sikender-veş felek sedd çekdi meclis-i ᶜadla
Taẓallüm ḥâl içün destim irişmez bir yolum yoḳdur G.39/2

1.2.2.2.7. Kârûn

Kârûn, hazinelerinden dolayı anlatılmaktadır.

Nâilde güşâd idemedi ᶜuḳde-i vaṣlı
Çoḳdan berü ol daẖme-i Ḳârûn ile oynar G.29/8

1.2.2.2.8.Mevhibe Sultân

Sultan Abdülmecid’in kızı Mevhibe Sultan doğumu ile alemi şenlendirmiştir:

İki şâhidle didi Nâil ḳulı târîẖini
Mevhibe ṣulṭân ḳıldı ᶜâlemi şâd sürûr KI.1/7

1.2.2.2.9.Mutesim

Abbasi Hükümdarı Mutesim, Sultan Mahmut’un cömertliği yanında ancak hizmetkâr olabilir:

Faẖr ider rûḥ-ı fütûḥ-i selefi ẕâti ile
Muᶜteṣim görse olurdı dürr-i luṭfunda ġulâm K.10/15

1.2.2.2.10. Rüstem

Rüstem, cesareti, kahramanlığı ve sırtının yere gelmemesi cihetiyle zikredilmektedir:

Ahdim olsun ki güzel meclisime gelmez ise
Çekeyim bir nefere kûyına Rüstem-āsâ Kıt.8

Ḳahramân-mertebe Cem-saṭvet ü Ḍârâ ḥaşmet
Āsumân pâye şecâᶜatda budur Rüstem ü Sâm K.18/13

1.2.2.2.11. Yezid

Kerbelâ’da Hz. Hüseyin’in şehit edilmesine işaret edilerek, Yezîd’e lanet okunmaktadır.

Laᶜnet ender laᶜnet olsun ol Yezîd’e āline

Müʾmin-i ṣâdıḳ odur kim Kerbelâ'ya ağlayan K.5/17

1.2.2.3.Masallaşmış aşk kahramanları

1.2.2.3.1.Ferhâd ile Şirin

Felek, Ferhat'ın ümidine tekme vurmuştur:

Felek bir ṣadme urdı s̱ârıñ ümmîd-i Ferhâda
Nigâh-ı ḥayretim berḳ-i dehân-ı tîşedir ḥâlâ G.11/4

Ferhat'ın elinde taş kırıntılarından başka bir şey kalmamıştır:

ᶜAşḳ-ı Şîrîn ile ḳazdı dil-i ṭağı Ferhâd
Rîze-i sengden özge ne ḳazandı keseri G.99/2

1.2.2.3.2. Leylâ ile Mecnûn

Âşık; Mecnûn'a, sevgili de güzelliğiyle Leylâ'ya benzetilmektedir. İki beyitte Mecnûn ismiyle "Kays" anılmaktadır.

Nâil, kavuşmak için gece gündüz Kays gibi figan etmektedir:

İtme şîrâze-i āmâlımızı pejmürde
Vaṣlıña rûz u şeb efġân iderim Ḳays-āsâ G.9/2

Nâil, Mecnûn gibi çölü mesken tutmuştur:

Benim ol ᶜâşıḳ-ı sevdâ-zede-i deşt-i cünûn
Oldı Mecnûn gibi mesken baña ṣaḥrâ ile ṭaġ G.61/2

Bülbülün aşkta Mecnûn gibi olmayacağı anlatılmış:

Kendini şevḳile bir ḥayrete ṭaldırmış kim
Neylesün Mecnûn ile ᶜaşḳda hempâ bülbül G.72/2

Leyla'nın değerini artıran Mecnûn'dur:

Mecnûndur iḳbâl iden ol Leylâ ṣıfâta
Meyl itdiñ ise Nâil-i zâr sen de delisin G.76/5

Ferhat ile Kays karşılaştırılmıştır:

İtseler Ferhâd'a nisbet Ḳays'a müstebᶜid gelür
Şol kerâmet kim uyar iḫlâṣa uymaz tîşeye G.84/4

İrfanı olan Mecnûn'u fark eder:

ᶜİrfânı olub farḳ ide Mecnûn-ı her ān
Üftâde-i sevdâsına Leylâ-i şîm olsa G.87/5

Şair, sevgilinin hayalinden Mecnûn gibi uzaktır:

Derdimiz pesdir felek incitme Allâh ᶜaşḳına
Merdüm-i çeşm-i ḫayâlinden cüdâ Mecnûn benim Kıt.3

1.2.2.3.3.Yusûf ile Züleyhâ

Hz. Yusuf'u Kenᶜân'dan Mısır'a çekip getiren Züleyḫâ'nın aşkıdır:

Pûtü ḥüsn olamaz temkîn zor ᶜaşḳa denk
Yûsufı Kenᶜândan şevḳ-i Züleyḫâdır çeken G.77/3

1.2.2.4. Ülkeler, şehirler, yer isimleri

1.2.2.4.1. Bağdat

Bağdat, Sultan Mahmud vesilesiyle dile getirilir:

İşde ez-cümle birisi vâli-i Baġdâd ide
İᶜtirâf-ı ᶜacz u ᶜiṣyân-ı müdâm muḥżır ider K.9/16

1.2.2.4.2.Çırağan sarayı

Sultan Mahmut, Çırağan sarayını temaşa etmek için gelmiştir:

Selâmlıḳ resmini icrâ idüb Yaḥyâ Efendi'de
Temâşâ itmek içün eyledi teşrîf Çırâġân'ı K.11/6

Şair, Çırağan sarayını cennete benzetmiştir:

Sarây-ı şâh-ı ᶜâlem ḳulle-i Ḳâf-ı mehâbetdir
Bi-ḥaḳḳın cennet-i meᵓvâya beñzetdim Çırâġânı K.11/10

1.2.2.4.3. Irak

Irak, şairin şöhretinin olduğu yerler arasındadır:

Nâil bize bu rütbe tefâḫur ᶜabeṯ degil
Var nâmımız memâlik-i Rûm u ᶜIrâḳda G.85/5

1.2.2.4.4.İslam beldeleri

İslam beldeleri Abdülmecit Hân sayesinde mamur olmuştur:

Ḳâfdan Ḳâfa ahâlî-i bilâd-ı İslâm
Oldı ser-dâde-i bâlîn-i refâh u ābâdân K.15/19

1.2.2.4.5.Kaf dağı

Masal unsurlarından Kaf ve Anka birlikte zikredilmiştir:

Āşiyânında daḫi ḫᵛâb-ı ferâġat göremez
İşidüb nâm-ı hümâyûnıñı Ḳâf ᶜAnḳâsı K.14/15

1.2.2.4.6.Kenan

Hz. Yusûf'u Kenan'a çeken Züleyha'nın aşkdır:

Pûtü ḥüsn olamaz temkîn zor ᶜaşḳa denk
Yûsufı Kenᶜândan şevḳ-i Züleyḫâdır çeken G.77/3

1.2.2.4.7.Kerbela

Hz. Hüseyinin şehid edildiği yerdir:

Laᶜnet ender laᶜnet olsun ol Yezîd'e āline
Müʾmin-i ṣâdıḳ odur kim Kerbelâ'ya aġlayan K.5/17

1.2.2.4.8. Rumeli

Rumeli'nin güzellikleri ve Rumeli güzelleri anlatılmaktadır.

Kes̠ret-i şûḫda bir bâġ-ı cinândır Rûm ili
Merkez-i dâire-i ḥüsn-i cihândır Rûm ili G.93/1

Nedir ol yosma kısım ṭavr u edâ cünbüşler
Cez̠b ider ᶜâlemi cez̠z̠âb-ı zamândır Rûm ili G.93/2

Ẓâhiren bârid ise meşreb-i dildâdeleri
Hele erbâbına bir kân-ı nihândır Rûm ili G.93/3

Eks̠eri şûḫları nûr-ı muṣavver gibidir
Āteş-i āhile ᶜuşşâḳı yaḳandır Rûm ili G.93/4

Rûm ili gerçi ki ḥiddet ile meşhûr olmuş

Nâilâ emr-i dilârâda yamandır Rûm ili   G.93/5

Rûmeli, şairin şöhretinin ulaştığı yerler arasındadır:

Nâil bize bu rütbe tefâḫur ᶜabeṡ degil

Var nâmımız memâlik-i Rûm u ᶜIrâḳda   G.85/5

1.2.2.5. Sosyal hayat

1.2.2.5.1.Ahlâk

Şairin yaşadığı dönemde cahil ile alim ayırt edilmemiştir:

Yek ᶜayâr oldı bilinmez füżelâ vü echel

Nerde ḳaldı hüner ü maᶜrifetiñ daᶜvâsı   G:90/2

Mayası temiz olan övülmekle bozulmaz:

Mâyesi ṭâhir olan medḥile olmaz merġûb

Caᶜlice vaṣfile terfîᶜ idemez şaḫṣ-ı keẕûb   G.13/1

Şair, halis kişiler hakkında kötü zan beslememektedir:

Su-i ẓan eyleyemem ehl-i ḫulûṣa Nâil

ᶜÂrife seyyie isnâdı olur mı mahsûb   G.13/5

İhlaslı insanlar iki dünyada ihsana kavuşur:

Mûcib-i câh u selâmet olur insâna ḫulûṣ

Vâṣıl-ı vuṣlat olur dâreynde iḥsâna ḫulûṣ   G.55/1

Kul, doğru yolda sebat etmelidir:

Ṭarîḳ-i ḥaḳḳda dâim istiḳâmet ᶜabde elzemdir

Nişâne vâṣıl olmaz münḫarif atsañ eger tîri   G.102/2

Piç olanın damgası yoktur:

Āh kim olsa idi pîc olanıñ tamġâsı

Āz olurdı o zamân ḥayṡiyetiñ ġavġası   G.90/1

1.2.2.5.2.Cömertlik ve cimrilik

Bazı insanlar, cömertlikten bazıları ise cimrilikten lezzet alır:

Mizâc-ı nâs cihân birbirine żıd olur

Kimi imsâk ile kimi seḫâdan mütelez̠z̠iz̠   G.27/2

Tam ahlaklı insanlar cimrilik etmez:

Hîc buḫl ider mi aḫlâḳ-ı ḥaḳḳile muttaṣıf

Baḳ şâh rû-yı zemîne ᶜaṭâdan mütelez̠z̠iz̠   G.27/3

Cömertliğin kapısına set çekilmiştir:

Kimseden ḫâṭıra imdâd ile himmet gelmez

Keremiñ bâbını sed eylediler pek muḥkem   G.73/7

Ne kadar gayret olsa da zengin ve fakir aynı gibidir:

Ne ḳadar saᶜyı vü ṣarf-ı himem olsa farażâ

Emr-i taḳdîrde müsâvî gibidir bây u gedâ   Muh. Müt.2/2

1.2.2.5.3. Devlet anlayışı

Şair, padişahın zatının cihan durdukça kalmasını istemektedir:

Ber-ḳarâr itsun cihân ṭurduḳca mevlâm z̠âtını

Ḥaşre dek olsun cenâḥ-ı luṭfı mülke sâyebân   K.8/16

Şair, Sultan Mahmut,'un ikbalini güneş ve ay durdukça devam etmesini istemektedir:

Ḥaḳḳ teᶜâlâ şevket ü iḳbâliñi efzûn idüb

Ber-ḳarâr itsün müdâm ṭurduḳca bu şems ü ḳamer   K.9/31

Sultan Mahmut, Allah'ın gölgesidir:

Ẓıll-ı Ḥaḳḳ Sulṭân-ı Maḥmûd Ḫân-ı Ḫâḳân-ı Mecîd

Rûḥ-ı ᶜâlem bâᶜis̠-i āsâyiş-i emn-i medîd   K.12/1

Seni meᵓyûs mi ider ẓıll-ı Ḫudâ'sın şâhım

Bâ-ḫuṣûṣ pâdşehiñ ᶜadl ola heb daᶜvâsı   K.14/14

Padişah Allah'ın nuru olarak görülür:

Revnaḳ-ı salṭanat ārâyış-ı dîn u devlet

Sâye-i luṭfı hemân pertev-i envâr-ı Ḫudâ   K.13/3

Padişah, devleti zayıf durumdan kurtarmıştır:

Ḫaylice żaᶜfa giriftâr idi mülk-i devlet

Şevket-i z̠âtıña maḫṣûṣ imiş istişfâsı   K.14/12

Padişah dinin koruyucusudur:

Ḥâfıẓ-ı dîn-i mübîn ḥâmi-i emr-i nebevî

Vâḳıf-ı mesᵓele-i şerᶜ-ı şerîf şâh-ı ḫabîr   K:16/10

Şair, devletin büyümesini istemektedir:

Yâveriñ ᶜavn-ı Ṣamed şevket ü ḳadriñ sermed
Müddet-i ᶜömrüñ ide devletiñ olsun teks̱îr   K.16/22

1.2.2.5.4. Dua ve beddua

Dua niteliğindeki ifadelere daha çok kasidelerde rastlanmaktadır:

Eyledi ḥażret-i Ḥaḳḳ H̱ân-ı Mecîdi mutaṣavver
Her umûrunda idüb ẕâtına Ḥıżr'ı tevᵓem   K.17/12

Şair, bedduaların da ise muhatap olarak kendisiyle uğraşanları hedef alır. Onlara lanet okur, na-şad olmalarını ister, ağızlarını katırın tepmesini, kıyamet günü amel defterlerinin sol taraftan verilmesini ister:

Beni zem eyleyeniñ āġzını ḳaṭır tepsin
Bî-devâ derde düşüb tâ-be-ḳıyâmet çeksin   Muh. Müt.5/1

ᶜAcaba var mı seniñle aramızda ülfet
Bir yere meclis olub eylemediñ ünsiyet
Niçün itdin beni bî-hûdece zem ey laᶜnet   Muh. Müt.5/8

Dilerim ḥażret-i Ḥaḳḳ'dan seni nâ-şâd olasın
Lâne-i bûm olaraḳ ᶜâleme berbâd olasın
Rûz-i maḥşerde rezîl derd ile feryâd olasın   Muh. Müt.5/5

ᶜAdlini eyleme inkâr o Raḥîm H̱allâḳın
Ey münâfıḳ seni rüsvây ider ol aẖlâḳın
Ṣol ṭarafdan virülür rûz-i cezâ evrâḳıñ   Muh. Müt.5/4

Bildim ey ḳalb-i żaᶜîf seng ü timürden peksin
İtme aġyâra ġażab toẖm-ı fesâdın eksin
Maẓhar-ı laᶜnet olub küfrine bir ṭaş diksin
Beni zem eyleyeniñ aġzını ḳaṭır tepsin
Bî-devâ derde düşüb tâ-be-ḳıyâmet çeksin   Muh. Müt.5/1

1.2.2.5.5. Halk inanışları

Nâil, "İskân-ı bûm, şûm heykel, lâne-i bûm" ifadeleriyle halk inanışlarına yer verir:

Şair, evinin baykuş evi olmasını istemez:

Ḫânumânım itme Allâh ᶜaşḳına iskân-ı bûm
Kimseden imdâd gelmez ḫâṭır-ı nâ-şâdıma Muh. Müt.1/12

Şair, rakiplerin baykuş yuvası gibi olmasını ister:

Dilerim ḥażret-i Ḥaḳḳ'dan seni nâ-şâd olasın
Lâne-i bûm olaraḳ ᶜâleme berbâd olasın
Rûz-i maḥşerde rezîl derd ile feryâd olasın Muh. Müt.5/5

Şair, rakibini uğursuz heykel olarak nitelendirir:

Mesned-ārâ-yı cihân mâ-ḥaṣal-ı mülk ü milel
Pek muḫall düşdi bu fiᶜliñ hele ey şûm heykel Muh. Müt.5/9

1.2.2.5.6. Hırsızlık

17. kasidede kızların hırsızlıklarından bahsedilmiştir:

Emr idüb söyle didi anlara sirḳat-i maᶜlûm
Pek açıḳ oldı bu ġaddârlıḳları vâḳıf-ı ᶜâlem K.17/20

Bu emir vardığı anda niçe feryâd iderek
Ḳalmamış anlara artıḳ diyecek lâ vü neᶜam K.17/21

Kızlar, hile ile çaldıkları torbaları saklamışlardır:

Yedi ṭopra ayırub ḫudᶜa ile sırḳatdan
Ṣaḳlamışlar anı yüklük içine pek muḥkem K.17/22

Kız hocalarından fesatlık dersi almıştır:

Ṣoñra ḳız ḫᵛacelerindan oḳuyub ders-i fesâd
İddiᶜâ eyledi biñ kisesini itdi naġam K .17/25

1.2.2.5.7. Hile

Şair, hileye karşı çıkarak, aldatanların köklerine kibrit verip burçtan aşağı atılmasını istenmektedir.

Seni ālâma giriftâr idene aldanma
Nerde aġyâr var ise köklerine hep kiprit G.18/3

Hüner oldur ki hezâr ḥîle vü ḫüdᶜa iderek
Anı bir burc-ı bedenden aşağı ḍarbile it   G.18/4

1.2.2.5.8. Kibir

Kibir, nefsine mahkum olanların işidir:

Nefsine maḥkûm olanlar kibr ile maġrûr olur
Ḳalᶜa-i ḳalbi anıñ şeyṭân ile maḥṣûr olur   G.28/1

Nefsine galip gelenler ibadetten lezzet alır:

Ḥıfẓ-ı nâmûs ider insânı giriftâr ḳabâ
Nefsine ġâlib olan belki ᶜibâdın maḥẓûẓ   G.59/3

1.2.2.5.9.Makam

Makamı herkes istemektedir:

Herkesiñ maṭlabıdır gerçi bu câh u rifᶜat
ᶜÂḳıla elzem olan cüzᵓice ṣarf-ı himmet
Hele iḳdâm u ıṣrâr ile gelmez vüsᶜat   Muh. Müt.2/3

Himmetli insanlar, rütbe ve makam derdine düşerek gam içinde kalınmamalıdır:

Emel-i rütbe vü câha düşüb olma pür-ġam
Ḳılmadı himmet ider bir er-i aṣḥâb-ı himem   G.73/1

İnsan, makam davasını bırakıp tefekkür etmelidir:

Terk idüb daᶜvâ-yı câhı it tefekkür ḳudreti
Aldananlar oldılar maḥrûm cihânıñ ḥâline   G.81/5

1.2.2.5.10. Nifak ve münafık

Nifak ve münafık, divanda "Müfsid, münâfıḳ, ehl-i nıfḳ, fitne, fâsıḳ-ı kâẕib" sözleriyle ifade edilmiştir:

Şair, insan suretindeki müfsitlere acımaktadır:

Naṣṣ-ı Ḳurᵓân'da buyurdı o Kerîm lâ-yaġteb
Ḫocalardan buni gûş eylemediñ mi ne ᶜaceb
Acırım ṣûretiñ insân gibidir müfsid leb   Muh. Müt.5/3

Münafıkları ahlakı rüsvay eder:

ᶜAdlini eyleme inkâr o Raḥîm Ḫallâḳın
Ey münâfıḳ seni rüsvây ider ol aḫlâḳın
Ṣol ṭarafdan virülür rûz-i cezâ evrâḳıñ   Muh. Müt.5/4

Nifak sahibi kişiler insanları gördükçe secdeden kalkmazlar:

Ehl-i nıfḳıñ ḥırṣı ġâlibdir ṣalâḥa ẓâhiren
Başı ḳaḳmaz ḫalḳı gördikce müdâm seccâdeden   G.75/4

Dünyanın işi yalancı fasıka ait değildir:

Fâsıḳ-ı kâẕibe maḫṣûṣ olamaz emr-i cihân
Câhiliñ oldı Felâṭun maḳarr-ı ednâsı   G.90/3

1.2.2.5.11. Refah

Cemiyyet-i hâtıra refaha hastır:

Dâimâ cemᶜıyyet-i ḫâṭır refâha ḫâṣ imiş
Biz hele naḳd u ḳabâ vü şâle maẓhar olmadıḳ   G.65/3

İslam memleketleri bolluk ve refah içindedir:

Ḳâfdan Ḳâfa ahâlî-i bilâd-ı İslâm
Oldı ser-dâde-i bâlîn-i refâh u ābâdân   K.15/19

1.2.3. İnsan

Divan şiiri geleneğinde olduğu gibi Nâil Divanında da insan unsuru sevgili, âşık ve rakîp üçlüsü üzerine kurulmuştur:

1.2.3.1. Sevgili

Sevgili, Nâil divanında ya doğrudan veya dolaylı olarak teşbih unsurlarıyla anlatılmıştır. Sevgili için "Canân, şûh, āfet-i cân, şâh-ı muᶜallâ, meh, şûḫ-ᶜarîf, ṭıfl-ı nevreste, āhû, gül-i zîbâ, dilber, şeh-levend, âfet, padişah, cihân-arâ, dil-arâ" ifadeleri kullanılır:

Nâil'â biz daḫi cânân ile hem-ṣoḥbet idik
Şimdi bir ᶜaksidir aḥvâl-ı viṣâl ḳâm feraḥ   G.23/5

Şair, sevgiliye beddua etmeye kıyamamıştır:

Bed-duᶜâ itmegi ḳıymam saña ey āfet-i cân
Gele āsâyiş ile ḳalbiñe her şâm feraḥ   G.23/4

Şair, sevgilinin kendine has özelliklerinden bahsetmektedir:

Ṭıfl-ı nevreste güzel şîve vü reftârı ẓarîf
Revişi kendine maẖṣûṣ gülüşü şûẖ ᶜarîf G.62/1

Sevgili; güzelliğiyle mağrûr, peşinden koşulan, eteğine sarılmak için can atılandır:

Pek ṣarıl Nâil o şûẖıñ dâmen-i iḥsânına
Ḥüsnine maġrûr bir Sîmurġ-ı ᶜAnḳâ'dır o şûẖ G.24/5

Sevgili, yaptığı cilvelerle âşıkları kendine çekmektedir:

Ceẕb ider ᶜuşşâḳını her demde nâz u şîveler
Taẖt-gâh-ı ḥüsnüne şâh-ı muᶜallâdır o şûẖ G.24/2

Âşık, sevgilinin kendini anmasını beklemiyor:

Şimdi ẖamyâze-i hicrâna giriftâr olduḳ
Cevr ile ol meh umulmazdı bizi eyliye yâd G.25/2

Sevgili, naz etmeği alışkanlık haline getirdiğinden âşık da her zaman rıza kapısında ona tahammül etmektedir:

Taḥammül eyleyüb Nâil rıżâ bâbından ayrılma
Güzel nevrestedir nâz itmegi muᶜtâd itmişdir G.33/5

Gül-i nevreste nâz u ᶜışveyi îrâd itmişdir
O mest-i fitne-cû kim bu dili nâ-şâd itmişdir G.33/1

Sevgilinin hali gizli düşmanlık hissinden uzak değildir:

Revnaḳında yine ẓâhir gibi istiḳlâli
Ġıll u ġışdan degil ol dilberin āli ẖâli G.94/1

Sevgilinin güzelliği ile ahu, gonca, gül, ayna, melek arasında ilgi kurulmuştur:

1.2.3.1.1. Ahu

Sevgilinin âhû ile ilgisi gözleri dolayısıyladır.

Bir nihâl ḳâmet-i dil-cû helâk eyler beni
Sîm ü ten ol dîdesi āhû helâk eyler beni G:96/1

1.2.3.1.2. Ayine

Sevgilinin yüzü parlaklığı ile aynaya benzetilmiştir:

İtdikce rû-yı āyine-i ẖâṭır incilâ

Baẖt-ı ġunûda bir nefes eyler keder verir G.41/2

Şair, saf aynada söylenen papağandır:

Feyżini nuṭḳumuzuñ sînesi rûşenler alur
Ṭûtiyiz söylenürüz āyîne-i ṣâfda biz G.42/4

1.2.3.1.3. Gonca, gül

Sevgili ile gül arasında güzellik ve koku bakımından ilgi kurulmaktadır:

Ne yapsun bî-ᶜaded derd-i cihâne bir dil-i şeydâ
Revâdır ḥaḳḳı var feryâd iderse ey gül-i zîbâ G.7/1

Âşık, sevgilinin hasretinden mutsuzdur:

Neden mesrûr olayım ḥasret-i eyyâm-ı gül-femdir
Dem-â-dem artmada derd-i firâḳım böyle bir demdir Muh. Müt.4/3

Nâil, bülbül gibi goncaya vurgundur:

Bülbül-āsâ her gören meftûn olur ol ġoncaya
Ṣad-hezârı bî-ḳarâr itmiş dilârâdır o şûẖ G.24/3

Sevgili, gonca ağızlıdır:

Ey ġonca dehen ṣanma bu ṭabᶜım feleklenür
Baḥr-ı muḥabbet içre dilim semeklenür Tah.1/1

1.2.3.1.4. Melek

Sevgili, melek lakaplıdır:

Benzemez eşref-i emṡâla bu sencîde ẖıṣâl
Ḥaml olunmaz ġalaṭa yâre melek dinse laḳab G.15/2

Sevgili edada melek gibidir:

Bezme gelince ruẖları elvân çiçeklenür
Bu reşk-i ḥûri ḥüsn ü edâda meleklenür
Meşrebde neyleyim felek āsâ döneklenür Tah.1/1

1.2.3.1.5. Hz. Yusûf

Güzelliği ile meşhur peygamberdir. Beyitlerde telmih ve tenasüb yolu ile sevgili kastedilerek kullanılmıştır:

Pûtü ḥüsn olamaz temkîn zor ᶜaşḳa denk

Yûsufı Kenᶜândan şevḳ-i Züleyẖâdır çeken G.77/3

1.2.3.1.6. Sevgilide güzellik unsurları

1.2.3.1.6.1. Ağız

Ağız, küçüklüğü ve rengi itibarıyle goncaya benzetilmiştir. Ağız; “gül, ġonca, dehen, gül-fem, ġonce-i ḥamra” sözleriyle anlatılmaktadır.

Bezme gül-ġonca-dehen eyleyelim ᶜahd u vefâ
Ṭakılub ḳaldı hemân ᶜaşḳına dil ṣubḥ u mesâ G.9/1

Ol ġonce-i ḥayâ olur āzade nigâh
Gülberg-i rûyı tâz u ter beneklenür Tah.1/3

Âşık, sevgilinin ağzının hasretinden mutsuzdur:

Neden mesrûr olayım ḥasret-i eyyâm-ı gül-femdir
Dem-â-dem artmada derd-i firâḳım böyle bir demdir Muh. Müt.4/3

Şair, sevgiliyi gonca-dehen olarak tarif etmektedir:

Ey ġonca dehen ṣanma bu ṭabᶜım feleklenür
Baḥr-ı muḥabbet içre dilim semeklenür Tah.1/1

1.2.3.1.6.2. Ayva tüyleri

Sevda, âşıkları ayva tüylerinin methine çekmektedir:

Ehl-i ᶜaşḳı medḥ-i ẖaṭṭ ü ẖâle sevdâdır çeken
Dâm-ı târ-ı kâküle göñli bu ġavġadır çeken G.77/1

Ayva tüyleri, sevgilinin güzelliğini tamamlayan unsurlardandır:

Bir yâr-ı ẖoş eṭvâr ile ᶜiffet himem olsa
Ḫâl u ẖaṭṭ u ruẖsâr ile pür muḥteşem olsa G.87/1

1.2.3.1.6.3. Ben

Âşıkları sevdaya çeken bendir:

Ehl-i ᶜaşḳı medḥ-i ẖadd ü ẖâle sevdâdır çeken
Dâm-ı târ-ı kâküle göñli bu ġavġadır çeken G.77/1

Ben, sevgilinin güzelliğini tamamlayan unsurlardandır:

Bir yâr-ı ẖoş eṭvâr ile ᶜiffet himem olsa
Ḫâl u ẖaṭṭ u ruẖsâr ile pür muḥteşem olsa G.87/1

1.2.3.1.6.4. Boy

Boy için "serv-i semensâ, ḳâmet-i ʿarʿar, ḳâmeti sehî, ḫırâmân, nihâl-ḳâmet, bâlâ-yı bülend," ifadeleri kullanılır:

Sevgilinin boyu servidir:

Mâh-rû sünbül beden serv-i semen-sâdır o şûḫ
Görmemiş mis̱lin felek bir zülf-i Leylâdır o şûḫ G.24/1

Ḫırâmân ol ṣafâ-yı ḫâṭır it servi bülendimsin
Fedâ itmek baña küfrân-ı niʿmetdir efendimsin Muh. Müt.4/1

Sevgilinin boyu arar ağacıdır:

Bu ʿişvelerle bâğ-ı tefâḫurda Nâilâ
Gelse ṣafâya ḳâmet-i ʿarʿar ʿabes̱ ʿabes̱ G.20/5

Sevgilinin boyu sehîdir:

Şemşîr-i ġamzeden olur mı sînemiz tehî
Hiç baḳmaz oldı rûyımıza ḳâmeti sehî
Ol şûḫ-ı nev-resîde mülk-i ḥüsn şehi Tah.1/2

Ey sehî ḳâmet güzel gel āşinâ ḳarşumda ṭur
Merdüm-i çeşmim gibi her dâimâ ḳarşumda ṭur G.37/1

Boy, güzellik ve düzgünlüğü ile nihale benzetilmektedir.

Bir nihâl-ḳâmet-i dil-cû helâk eyler beni
Sîm ü ten ol dîdesi āhû helâk eyler beni G.96/1

Diş biler ʿâlem saña hem naḳd-ı cânı beẕl ider
Ey nihâl-ı mû miyânım pür vefâ ḳarşumda ṭur G.37/3

1.2.3.1.6.5.Çene

Çene ile dudak, lezzet bakımından karşılaştırılmıştır:

O verir neş'e bu ṭaʿm-ı deheni ḫoş eyler
Beñzemez lez̲z̲et-i sîb-i z̲eḳana lez̲z̲et-i leb G.15/3

Çene çukuru âşığın makamıdır:

Daḫme-i ġabġı ārâmına cây itmişdir
Erḳam-ı perçem-i maḳtûlına ejder uyamaz   G.43/3

1.2.3.1.6.6. Dudak

Dudak, rengi ve tadı yönüyle ele alınmış, " laᶜl" ile birlikte kullanılmıştır:

Nâil'â inkâr olunmaz dilberiñ iḥsânları
Bûseler laᶜl-ı lebinden vâridât oldı baña   G.3/5

Ne mümkün laᶜl-ı nâbından nigeh gül-bûs-ı çîn olmaḳ
Zemîn-i vaṣlına cevr-i cefâ inşâd itmişdir   G.33/4

Nev-bahâr olmıyacaḳ ruḫları gülgüllenemez
Leb-i laᶜlını o maḫmûr ġamıñ müllenemez   G.45/1

Dudağın tadı âşığı kendinden geçirmektedir:

Bir āfetdir şarâb-ı nâb içün laᶜl-ı nemek-pâşıñ
Lebiñ dâdiyle tekdîr olmadıḳ bir ḥal mi var ḥâlâ   G.8/2

Âşık, bir buse karşılığında ölmeyi göze almaktadır:

İşde bu dağdaġalar virmedi ārâm Nâil
Virse bir pûse lebinde yıḳılsam gitsem   G.74/5

Âşık sevgilinin dudağının hülyâsını çekmektedir.

Bir kez iderse laᶜl-ı lebiñ ḫülyâsını
Ṣad yeriñ ḫoş-ı nümâyiş ᶜabes̱ ᶜabes̱   G.20/3

1.2.3.1.6.7. Gamze

Gamze "câdû, şemşîr-i ġamze, ġamze-i ḳattâl" sözleriyle ifade edilmiştir.

Perçem egerçi mîr-i livâdır ᶜalem çeker
Çeşmiñde müjgle ġamzeleriñ ittifâḳda   G.85/4

Gamzenın yanında hançer abesdir:

Fikr-i mejekde ḳuvvet-i neşter ᶜabes̱ ᶜabes̱
Ġamzeñ yanında ṭâḳat-ı ḫancer ᶜabes̱ ᶜabes̱   G.20/1

Gamze mey vermeyen peymânedir:

Cihânıñ dilberi ey Nâil'â bir naḳş-ı ḫülyâdır

Ruḫunda ġamzesi mey virmiyen peymânelerdendir   G.36/5

Şairin sinesi gamzenin kılıcından boş değildir:

Şemşîr-i ġamzeden olur mı sînemiz tehî

Hiç baḳmaz oldı rûyımıza ḳâmeti sehî

Ol şûḫ-ı nev-resîde mülk-i ḥüsn şehi   Tah.1/2

Sevgilinin katil gamzesinin yanında hançerin sözü bile edilmez:

Yâriñ ol ġamze-i ḳattâlına ḫancer uyamaz

Müje tîr-i ciger-i dûzına neşter uyamaz   G.43/1

Gamzeden, "cadu" olarak söz edilir:

Cihânı lerze-nâk itdi anıñ cevr-i sitem-rîzi

Bu câdû ġamzeler bu ᶜâlemi ifsâd itmişdir   G.33/3

1.2.3.1.6.8. Göz

Göz; "çeşm-i siyeh, nûr-i ᶜayn" sözleriyle anlatılmaktadır.

Sevgilinin gözleri ahunun gözlerine benzetilmektedir:

Bir Nihâl-ı ḳâmet-i dil-cû helâk eyler beni

Sîm ü ten ol dîdesi āhû helâk eyler beni   G.96/1

Göz, efsun ile oynamaktadır:

ᶜÂşıḳlarınıñ itmededir ḳalbini tesḫîr

Çeşm-i siyehi nüsḫa-ı efsûn ile oynar   G.29/2

Kirpik ile gamze gözde ittifak etmiştir:

Perçem egerçi mîr-i livâdır ᶜalem çeker

Çeşmiñde müjgle ġamzeleriñ ittifâḳda   G.85/4

Sevgilinin bakışı, âşık için iltifattır:

Vaṣlıñı benden dirîġi böyle pinhândan ġaraż

Bir nigâh-ı iltifâtdır çeşm-i cânândan ġaraż   G.57/1

1.2.3.1.6.9. Kaş

Sevgilinin yüzündeki güzellik unsurlarından kaş; "ebrû, kemân, ḳavs-ı şeh, yâ" sözleriyle anlatılmaktadır.

Kaş, savaş aletleri ile birlikte zikredilerek, kan akıtıcı, kan ile bulaşık olduğu anlatılmaktadır:

Dâd-ı bu ebrû kemân müjgân-ı ẖûn ālûdeden
Oldururlar ᶜâşıḳı maᶜşûḳ olan dîvâne heb G.14/2

Teşbîh olunsa ẖamlıñı ebrûña ey güzel
Püşt-i kemân Rüstem-i ṣafdır ᶜabes̱ ᶜabes̱ G.20/2

Raḳḳâṣ-ı ṣafâ ḳâmet-i mevzûn ile oynar
Ebrûları ḳavs-ı şeh-i gerdûn ile oynar G.29/1

Kaşlar şekil itibariyle yaya benzetilmektedir:

Emrinde böyle tîr gibi iᶜtidâlımız
Benden degildir ebrûları yaya baġludır G.30/4

Kaşlar kaderden haber vermektedir:

Müjgân-ı yâr tîr-i ḳażâdan es̱er verir
Ebrûları kemân-ı ḳaderden ẖaber verir G.41/1

Kaşların şiddetinden ok menziline ulaşmaktadır:

Beni ol çerẖ-i dûnuñ atması iḳbâle bâᶜis̱dir
Kemânıñ şiddetinden tîr bulur ser-menzil-i kâmı G.100/4

Sevgilinin kaşları, ve diğer yüz ile güzellik unsurları hep yerli yerindedir:

Ebrûları ve çeşmi müjesi cümle müsellem
Aᶜẓâyı tenâsübde ne pîş ü ne kem olsa G.87/2

Kaş, öldürücüdür:

Bâᶜis̱-i ḥikmet nedir kim al al olmuş ruẖuñ
İşde şimdi şîve-i ebrû helâk eyler beni G.96/2

Kaşlar âşığa çile çektirir:

Çekmez iken minnet-i gerdûni şimdi tîr-veş
Çille-i ṭavᶜa beni ol ḳaşları yadır çeken G.77/4

1.2.3.1.6.10. Kirpik

Kirpik; "müjgân-ı ẖûn, ẖancer-i berrân, mejek, tîr, müje, tîr-i müje" sözleriyle ifade edilmektedir.

Kirpik oka benzetilerek, delici, yaralayıcı olarak görülmektedir:

Dâd-ı bu ebrû kemân müjgân-ı ẖûn ālûdeden

Oldururlar ᶜâşıḳı maᶜşûḳ olan dîvâne heb   G.14/2

Her zebân-ı ḫancer-i bürrân gibi bir zaḫm āçâr
Ḳatl-ı nefs itmekde anlar mübtelâdır şâna heb   G.14/4

Kirpik, yanında neşterin kuvveti abesdir:

Fikr-i müjeñde ḳuvvet-i neşter ᶜabes̱ ᶜabes̱
Ġamzeñ yanında ṭâḳat-ı ḫancer ᶜabes̱ ᶜabes̱   G.20/1

Kirpikler kaza okundan eser verir:

Müjgân-ı yâr tîr-i ḳażâdan es̱er verir
Ebrûları kemân ḳaderden ḫaber verir   G.41/1

Kirpik oka benzetilerek ciğeri delip geçtiği anlatılmaktadır.

Yâriñ ol ġamze-i ḳattâlına ḫancer uyamaz
Müje tîr-i ciger-i dûzına neşter uyamaz   G.43/1

Kirpik ile gamze ittifak etmiştir:

Perçem egerçi mîr-i livâdır ᶜalem çeker
Çeşmiñde müjgle ġamzeleriñ ittifâḳda   G.85/4

Sevgilinin gözünden şikayet etmek kirpikten dolayı abestir:

Çeşmiñe itsem teşekki zaḫm-ı müjgândan ᶜabes̱
Ḥâlimi ᶜarż itmede mihr ü helâk eyler beni   G.96/4

Şair, kendini kirpik yarasına karşı durmakla övmektedir:

Zaḫm-ı tîr-i müjeye ḳarşu ṭuran Nâil'dir
Nâr-ı firḳatla derûn mülkini itme pür-dâġ   G.61/5

1.2.3.1.6.11. Saç

Saç, "kâkül, sevâd-ı zülf, çîn-āver, fesâd-ı kâkül, miyân-mû, perçem, zülf-i siyehgûn, zülf-i yâr, ḳallâb-ı saḫt-ı kâkül, kâkül-i yâr, kâkül-i ġadâr, gîsû," sözleriyle ifade edilmiştir.

Bazı beyitlerde saç kıvrımları dolayısıyla anlatılmaktadır:

ᶜÂrıżında ḳalmamış ol meh-veşiñ zîb ü bahâ
Cebhesi çîn-āver olmuşdur mis̱âl-i bûriyâ   G.4/1

İḥtirâzım yoḳdur ᶜâlemde benim hic kimseden

Sendeki ol ḫam-be-ḫam gîsû helâk eyler beni G.96/3

Sevgilinin saçının dağınıklığı âşığı incitir:

Târ u mâr olmuş bu gün başdan çıḳarmış kâküli
Zümre-i ᶜuşşâḳa ġadr itmiş yine bâd-ı ṣabâ G.4/2

Bir el ḳatmaḳsızın tellendirirdi kâkül-i yârı
O luṭf ancaḳ gelür bâd-ı ṣabâdan şâneden gelmez G.48/4

Sevgili, âşığı saçına meftun etmiştir:

Seni bir bu sevâd-ı zülfe meftûn eylemiş ey dil
Evelden sürüyesin kâr u bârıñ şâmdır ḫâlâ G.5/3

Sevgilinin saçı, fesad olarak nitelendirilmiştir:

Fesâd-ı kâkülüñ fikr itmedik sünbül mi var ḥâlâ
ᶜÖzür-ḫᵛâh olmadıḳ al-ı ruḫundan gül mi var ḥâlâ G.8/1

Sevgilinin saçı, hoşlukta gözü yakan ateştir:

Miyân-ı mû-yı ateş dîdedir gûyâ leṭâfetde
ᶜAceb kimler o meh-rûya nezâket-pîşedir ḥâlâ G.11/2

Sevgilinin saçı âşıklar için kancadır:

Nâilâ ḳallâb-ı saḫt-ı kâküli ol dilberin
Hedm-i bünyân-ı ḳulûb-ı ᶜâşıḳâna ḳancadır G.31/5

Sevgilinin saçına bâd-ı ṣabâdan başka dokunan yoktur:

Elege var mı girer şimdi havâdan ġayrı
Zülfüñe kim ṭoḳunur bâd-ı ṣabâdan ġayrı G.98/1

Sevgilinin saçı yılana benzetilmiştir.

Dil ḫᵛâhiş ile kâkül-i ġaddâra ṣarıldı
Beñzer o füsûndâne ki bir mâre ṣarıldı G.95/1

1.2.3.1.6.12. Yanak

Yüz birçok güzellik unsurunu bünyesinde bulundurmaktadır. Bunlardan birisi de yanaktır. Yanak parlaklığı, rengi ve şekli itibariyle muma, güle, güneşe benzetilmektedir:

Yanak, süs ve bezek yönüyle ele alınmaktadır:

ᶜÂrıżında ḳalmamış ol meh-veşiñ zîb ü bahâ

Cebhesi çîn-āver olmuşdur mis̱âl-i bûriyâ G.4/1

Yanak nazikliği ve kolay kırılması yönüyle zikredilmiştir:

Örselendirmek metâᶜıñ ḳadrini noḳṣân ider
Dest-i H̬udâ heş urmasın ruh̬sârıña her nâ-sezâ G.4/3

Yanak rengi dolayısıyla güle benzetilmiştir:

Fesâd-ı kâkülüñ fikr itmedik sünbül mi var ḥâlâ
ᶜÖzür-h̬ᵛâh olmadıḳ al-ı ruh̬undan gül mi var ḥâlâ G.8/1

Ḥicâb ālûde olmuş şimdi küstâh̬âne ṭavrından
H̬acâlet şebnemi düşmüş gül-i ruh̬sâra bir parça G.80/3

Yanak, muma teşbih edilmiştir:

Şemᶜ-i ruh̬sârıña mebnâ-yı cemâldır fânûs
Nedir ey mâh-ı nevüm sende tenâsüb-i aᶜżâ G.9/3

Cihânıñ dilberi ey Nâil'â bir naḳş-ı h̬ülyâdır
Ruh̬unda ġamzesi mey virmiyen peymânelerdendir G.36/5

Yanak, kırmızı renginden dolayı anlatılmıştır:

Bâᶜis̱-i ḥikmet nedir kim āl āl olmuş ruh̬uñ
İşde şimdi şîve-i ebrû helâk eyler beni G.96/2

Teşne-yâb ol al al olsun o ruh̬sârıñ señin
Ey güzel semmûr-ı ḥüsn dil-firîbiñ alıcak G.69/4

Yanak, Güneşe benzetilmiştir:

Ġıyâb-ı pertev-i ruh̬sâr-ı āl dil-firibiñde
Şuᶜâᶜ-ı şems gûyâ çeşmime mısmârdır sensiz G.49/3

1.2.3.1.6.13. Yüz

Sevgilinin yüzü, parlaklığı, güzelliği ayva tüyleriyle birlikte düşünülmüş, yüz, "gülistân-ı cemâl, revnaḳ-efzâsında, mâh-rû, gülberg-i rûy, şems" sözleriyle anlatılmıştır.

Sevgilinin yüzü kırmızıdır:

Mâh-tâbım dâmen-i feyżin necât oldı baña

Rû-yı āle naḳş olan ḫâlıñ ḥayât oldı baña   G.3/1

Mâh-rû sünbül beden serv-i semensâdır o şûḫ
Görmemiş mis̱lin felek bir zülf-i leylâdır o şûḫ   G.24/1

Sevgilinin yüzü, rengi ve güzelliğinden dolayı güle, güzellikleri barındırmasından da gülbahçesine benzetilmiştir:

Gülistân-ı cemâl-ı revnaḳ-efzâsında ol şûḫıñ
Naġam perdâz-ı feryâd olmadıḳ bülbül mi var ḥâlâ   G.8/3

Ol ġonce-i ḥayâ olur āzâde nigâh
Gülberg-i rûyı tâz u ter beneklenür   Tah.1/3

Sevgilinin yanağı renginden dolayı kırmızı iksire benzetilmektedir.

Nefes ālmış o dilber ġâlibâ bir kîmyâgerden
Ki ṭutmuş çehresinde dâimâ iksîr-i aḥmer yer   G.40/4

Yüz, parlaklığından dolayı güneşe benzetilmektedir..

Beñzedirsem ne ᶜaceb rûyını devr-i şemse
Bu ḫayâl ᶜâşıḳ-ı şûrîdeye ḥüsn-i taᶜrîf   G.62/4

1.2.3.2. Âşık

Âşık beyitlerde ya doğrudan veya sevgiliden dolayı anlatılmaktadır. Âşık tevekkülle sabreden, göz yaşı döken, eziyet çekendir.

Âşık, sevgilinin kokusuyla helâk olandır:

Dest-res olmaḳ ne mümkün Nâilâ ol āfete
Ḫancer-i bürrân gibi ḫoş-bû helâk eyler beni   G.96/5

Âşık, halinden şikayet etmeyip hep niyaz içindedir:
kendisine tavsiye etmektedir.

Nâz itme ṣaḳın Nâil-i zâr eyle niyâzı
Ḥayfâ emegi oldı hebâdır dimesünler   G.38/5

1.2.3.2.1. Bülbül

Âşığın bülbül ile ilgisi sevgilinin gül ve ya gonca oluşundandır.

Bülbül, baharın gelişini işaret etmektedir:

Eyledi faṣl-ı bahârı yine îmâ bülbül

Naġme-i sûzi çemen mülkini iḥyâ bülbül G.72/1

Bülbül, Mecnûn ile aşkta yarışmaktadır:

Kendini şevḳile bir ḥayrete ṭaldırmış kim
Neylesün Mecnûn ile ᶜaşḳda hem-pâ bülbül G.72/1

Bülbül, diken ile kavga halindedir:

Ḳılmamış ḥâṣıl-ı kendinde bir esbâb ḥużûr
Her zamân itmededir ẖâr ile ġavġâ bülbül G.72/1

Bülbül, gece gündüz inlemektedir:

Olamaz emr-i mecâz ᶜaşḳı ḥaḳîḳatdır kim
Nâil'â rûz u şebi zâr ile şeydâ bülbül G.72/1

1.2.3.2.2. Pervâne

Pervane, şem ile birlikte kullanılmaktadır:

Şemᶜ-i iḳbâl-ı hümâyûnuña pervâne ḳulum
Ḳoymadıñ ẖâk-ı meẕelletde bu ġulâm ᶜAbbâsı K.14/33

Pervane "âşık", sevgilinin yanağı etrafında tavaf etmektedir:

Şemᶜ-i ruḥsârı ṭavâf itmede pervâne gibi
Ṭurfa rindiz ararız dilberi mehtâbda biz G.42/2

1.2.3.2.3. Âşığa Ait Unsurlar

1.2.3.2.3.1. Can

Cân âşığın en kıymetli varlığıdır. Gönül âşığın manevî yönü can ise maddî yönüdür. Dolayısıyla can âşığın en kıymetli varlığıdır. Yeri geldiğinde sevgili için cânını da feda etmek âşık için bir lutuftur.

Kâr-zâr eyler ise vaṣlıñ içün aġyâr beni
Eylerim bir mûyıña cânım fedâ ḳarşumda ṭur G.37/3

Bed-duᶜâ itmegi ḳıymam saña ey āfet-i cân
Gele āsâyiş ile ḳalbiñe her şâm-ı feraḥ G.23/4

1.2.3.2.3.2. Gönül

Gönül âşığın haz duyduğu, aşkını hissettiği yerdir. Gönül âşığın kendisidir. Şair, bazı beyitlerde gönül başka bir şeymiş gibi ona seslenmektedir.

Dimedim mi saña ben itme ġurûr şâne göñül
Şimdi bildiñ mi ʿayârıñ deli dîvâne göñül   Müs. Müt.2/1

1.2.3.2.3.3. Gözyaşı

Gözyaşı âşığın en önemli sıfatlarındandır. Şair, ah ve gözyaşına yine kendisinin sebep olduğunu söylemektedir.

Bu ah-ı girye vü feryâdına sensin sebeb Nâil
Üleşdirdin cünûn ḥükmünde şevḳ ü ʿaşḳa ser-tâ-pâ   G.7/5

Âşık, halini açıklayınca herkesin göz yaşı dökeceği belirtilmektedir:

Bütün dâġ-ı derûnum eylesem ifşâ-yı naẓmımla
Bu Rüstem girye eyler ben degil cümle cihân bilmez   G.47/3

1.2.3.2.3.4. Sine

Sine, dert yeridir:

Yârı aġyâr çekiyor Nâil-i zâr sînesine
Bize taḳsîm olunan göz yaşı ile riḳḳat   G.16/5

Âşığın sînesi dert ve gamla doludur:

Aẖter-i ṭâliʿiñe tîġ-ı muṣayḳal çekdiñ
Sine-i derd ü ġama surẖile cedvel çekdiñ   Müs. Müt.2/2

1.2.3.2.3.5. Ten

Âşığın teni, sevgilinin ağyar gibi yürüyüşünden yanmaktadır.

Yaḳdı aġyâr revişi cism ü tenim Nâil-i zâr
Oldı bâzâr-ı merâmda emelim ṣaʿb u tenk   G.68/9

Sevgilinin güzellik unsurlarundan ten, âşığı helak etmektedir.

Bir Nihâl-i ḳâmet-i dil-cû helâk eyler beni
Sîm ü ten ol dîdesi āhû helâk eyler beni G.96/1

1.2.3.3. Rakîb

Rakîp, vefasız, kötü huylu ve kötü namlıdır:

Beni bî-yhûde tekdîr itmegi muᶜtâd itmişdir
Raḳîb bî-vefâ bir bed-meniş bed-nâmdır ḫâlâ G.5/2

Rakîp, âşıklar için azgın ittir:

İncidir kûşe-i ġamda yatanı pîre vü bit
Merḥamet eylemez ᶜuşşâḳa raḳîb azġın it G.18/1

Seni ālâma giriftâr idene aldanma
Nerde aġyâr var ise köklerine hep kiprit G.18/3

Rakîpler sevgiliye sahip olmada âşıkla yarış içindedir.

Seni āġûşa çekmişler raḳîbân kâm almışlar
Ne mümkün eylemek dil mülküni nekr ü ābâd G.26/3

Dem-i vuṣlat içün biz ol raḳîbe ḳîl ü ḳâl itmek
Mey-i gülgûn içün sâḳî elinden ḫuftemiz yoḳdur G.35/3

Rakip, âşığı ferah çeşmesinden uzaklaştırmıştır:

Beni dûr eyleyeli çeşm-i ferahdan aġyâr
İdemem ḫᵛâb-ı ḥużûrumda temâşâ-yı neşâṭ G.58/2

Sevgili, âşığın haline acımamış, ağyarı mutlu etmiştir:

Ben bu ah-ı ḥasretiñle çâk çâk olmuş iken
Ḥâlime raḥm itmeyüb aġyârı ḫandân eylediñ G.70/4

Rakip, sadakatten söz eder ama sadık olmadığı bilinen bir gerçektir:

Raḳîbi gerçi kim Nâil gibi bilmiş ṣadâḳatda
Hele şemşîre uymaz cevher-i ġaddâra bir parça G.80/5

Sevgili, rakibe sarılmıştır:

Destâr gibi lekesiz ol yâre didikce
Biz başlu ṣanub ᶜâşıḳı aġyâra ṣarıldı G.95/4

Rakîp âşığa rahat vermemektedir:

Merkez-i ᶜaşḳa duḫûl itdigime pişmânım
Bulmadım meclis-i ārâmı raḳîbden ḫâlî Kıt.2

Dile râḥat mı verir vesvese-i fikr-i raḳîb
Oldı bu mülk-i derûn maẓhar-ı renc-i aġyâr Kıt.10

1.2.4. Tabiat ve eşya

1.2.4.1.Kozmik alem

Felek, Güneş, Ay, gökyüzü zikredilen kozmik âlem unsurlarıdır.

1.2.4.1.1.Ay

Ay ve güneşin ışık kaynağı olmasından söz edilmiştir.

Eyledikce mihr ü meh şuᶜle-feşân rû-yı ḫâk
Dâimâ imdâd-ı ḥaḳḳ ḳılsun derûnuñ tâb-nâk   Muh. Müt.11/10

Ay gerçek anlamıyla da kullanılmıştır:

Ḥaḳḳ teᶜâlâ şevket ü iḳbâlıñı efzûn idüb
Ber-ḳarâr itsun müdâm ṭurduḳca bu şems ü ḳamer   K.9/31

1.2.4.1.2.Felek

Felek, beyitlerde "ṣaḥn-ı felek, mülk-i felek, ḳahr-ı felek, ḳubbe-i eyvân-ı felek, devr-i felek, felek" sözleriyle anlatılmaktadır:

Dilerim ḳubbe-i eyvân-ı felek ṭurduḳça
İde Ḥaḳḳ maᶜdeletiñ rû-yı zemîm iḥyâsı   K.14/34

Çıḳtı nedâmeten derûndan bir āh-ı ᶜâlem-sûz
Ẓan itdim oldı mülk-i felek sû-be-sû sûzân   K1./3

Feleklerin ağlamasından bahsedilmiştir:

Girye eyler nüh felekler itdi kim feryâdıma
Kimseden imdâd gelmez ḫâṭır-ı nâ-şâdıma   Muh. Müt.1/1

Cûy-bâr-ı saṭveti her cânibe cârî olub
Ḳalmadı ṣaḥn-ı felekde ẕerrece zeng ü keder   K.9/6

Felek oyun kurandır:

Bir oyun ḳurdı felek ateş ile ġâfil iken
Yeñiden ṭoġmuşa döndürdi beni ser-tâ-pâ   K.13/12

Feleklerde meleklerin varlığından söz edilmektedir:

İtme ıṭnâb-ı suḫan eyle duᶜâ Nâil-zâr

İşidüb ide feleklerde melekler nâlân   K.15/26

Nâil, feleği avucunun içine almasından söz etmektedir:

Ḳabża-i destimde maḥkûmum olub şimdi felek

Ḫıẕmet-i maṭlûbumuzda ṣâf-nâb oldı baña G.3/4

Âşığın halinden felekler yanmıştır:

ᶜArż idersem hâlimi ben sû-be-sû cânâne heb

Ḳorḳarım ki nâr-ı āhımdan felekler yâna heb   G.14/1

Nâil, feleğin rüzgarından sevgiliyi korumaktadır:

Bâd-ı eflâkden viḳâye eylerim dilber seni

Ṣayd olursın ḳorḳarım ṭûṭî ḳarşumda ṭur   G.37/2

Felek, engel olarak görülmektedir:

Sikender-veş felek sedd çekdi meclis-i ᶜadla

Taẓallüm ḥâl içün destim irişmez bir yolum yoḳdur   G.39/2

Feleğin, yakmasından bahsedilmektedir:

Sûz-i güdâzı bâᶜis̱-i ferd-i ekâbiriñ

Şemᶜ-i felek yaḳarsada tâc-ı zer verir   G.41/3

Felek, her gün yüz kişi doğramaktadır:

Günde yüz er ṭoġrar olsa da yandı felek

Emr-i temyîzde Nâil saña yarar uyamaz   G.43/5

Felek, yan bakışıyla şairi zehirlemektedir:

Gec nigâhıñla beni tesmîm itdiñ ey felek

Āh idüb sızlar bu cânım şimdi mânend-i meges   G.51/4

Bazı beyitlerde ise felek suçsuz görülmektedir.

Ne benden ne felekden ne ᶜadüvvî bed-hünerdenmiş

Bu sevdânıñ vuḳûᶜ başa baḫt-ı bed-güherdenmiş   G.53/1

Feleğe karşı gelinmemesi için tavsiyede bulunulmuştur:

Bükse de ḳahr-ı felek ḳaddiñ ṭaban gösterme sen

Çoḳ dıraḫt-ı munḳalib var kim ṭabanmış rîşeye   G.84/3

Feleğin dönekliğinden bahsedilmektedir.

Bu reşk ḥûri ḥüsn ü edâda meleklenür

Meşrebde neyleyim felek-āsâ döneklenür   Tah.1/1

Felek, aynı kararda kalmamaktadır:

Olmaz devâmı esb-i merâmıñ sibâḳda
Ḳalmaz müdâm hemîşe devr-i felek bir siyâḳda   G.85/1

Feleğin insanı incitmesinden bahsedilmektedir:

Derdimiz pesdir felek incitme Allâh ᶜaşḳına
Merdüm-i çeşm ḫayâlinden cüdâ Mecnûn benim   Kıt.3

Felek bir ṣadme urdı s̱ârıñ ümmîd-i Ferhâda
Nigâh-ı ḥayretim berḳ-i dehân-ı tîşedir ḥâlâ   G.11/4

Feleğin hüner sahibi insanları incitmesinden, ceza ve cefa vermesinden bahsedilmiştir:

Felegiñ böyle imiş tâ-be-ḳadîm ḳâidesi
İder elbetde her ehl-i hünere tâze cefâ   K.13/10

Felek, cefadan lezzet almaktadır:

Dil vuṣlat-ı āmâl ile ṣafâdan mütelez̠z̠iz̠
Fiᶜl-i felek itdigi cefâdan mütelez̠z̠iz̠   G.27/1

Feleğin cevri, şairi kederlendirmiştir:

Ol ḳadar cevr-i felek itdi mükedder beni kim
Ḥâlimiz nerde ḳarâr eyleyecekdir giderek   G.68/4

1.2.4.1.3.Gökyüzü

Gökyüzü için "ḳubbe-i eyvân, ḳubbe-i ᶜâlem, sipihr" ifadeleri kullanılmıştır:

Dilerim ḳubbe-i eyvân-ı felek ṭurduḳça
İde Ḥaḳḳ maᶜdeletiñ rû-yı zemîm iḥyâsı   K.14/34

Tâ ki bu ḳubbe-i ᶜâlemde s̱ebât olduḳça
Olasın taḫt-ı şehinşâhda hem-āġûş kaîm   K.17/49

Bu bezmiñ feyżine ṭâlib iseñ vezn eyle hengâmı
Sipihriñ gerdişin fikr eyle dil-yâd itme ālâmı   G.100/1

1.2.4.1.4.Güneş

Güneş ile sevgilinin yanağı arasında ilgi kurulmuştur:

Eyledikce mihr ü meh şuᶜle-feşân rû-yı ḫâk
Dâimâ imdâd-ı ḥaḳḳ ḳılsun derûnuñ tâb-nâk   Muh. Müt.11/10

Sevgilinin yanağının parlaklığı güneşin ışığına benzetilmiştir:

Ġıyâb-ı pertev-i ruḫsâr-ı al-i dil-firibiñde
Şuᶜâᶜ-i şems gûyâ çeşmime mısmârdır sensiz   G.49/3

Beñzedirsem ne ᶜaceb rûyını devr-i şemse
Bu ḫayâl ᶜâşıḳ-ı şûrîdeye ḥüsn-i taᶜrîf   G.62/4

Gecenin karanlığı güneşin ışığına engel olmaktadır.

Dîdeden aldı süveydâ-yı cünûnı rû-yı yâr
Ẓulmet-i Leylâ żiyâya mihr-i vâlâdır çeken   G.77/2

Şarḳ u ġarb istivâ-yı şemse ḳıl imᶜân naẓar
ᶜİbret al uyma ṣaḳın nefs ü hevâ iżlâline   G.81/4

1.2.4.2. Zaman

Nâil Divanında zaman; mevsim, ay, gün, gece-gündüz, ahir zaman olarak söz edilmektedir:

1.2.4.2.1.Ahir zaman

Yaşanan zamanın ahir zaman olduğu vurgulanmaktadır:

Bu ᶜâlem köhnemiş Nâil cihân āḫır zamân olmuş
Zebân ḫabṭ olsa lâyıḳ şiᶜr ü inşâya dilim yoḳdur   G.39/7

ᶜAṣrımız olmuş temâm āḫir zamâne mâ-ṣadaḳ
Bâġce-i dünyâya geldik hîc ṭarâvet bulmadıḳ   G.64/3

Ümîdim sensin ancâḳ ḳalmışım vâdi-yi ġaflette
Cihân fânî zamân āḫir zamândır yâ Resûlallâh   K.7/8

1.2.4.2.2. Aylar

Ramazan ayındandan söz edilmiştir:

Bu da tevfîḳe delîl ʿaşr-ı âḫır ramażân
Kalb-ı ıḥrâḳ ẕede mi eyledi luṭfuñ iḥyâ K.13/19

Aġlamaz kimse zamân-ı şeh-i devrânında
Şehr-i ġufrânda itdi niçeyi vâṣıl-ı kâm K.10/18

1.2.4.2.3. Gece ve gündüz

Gece ve gündüz için "rûz u şeb, leyl ü nehâr, giceler, ṣubḥ, ṣubḥ u mesâ" sözleri kullanılmıştır:

Âşığın cismi, gece gündüz feryat etmektedir:

Rûz u şeb feryâd ider cism ü derûnum med-be-med
Bu vücûd-ı ġarka-i deryâ-yı ġamdır sû-be-sû Muh. Müs.1/5

Lügazlarada gece ve gündüzden şöyle söz edilir:

Yüzi üstünde yatur leyl ü nehâr
Ayaġa ḳalḳamaz öyle bî-ʿâr L.5

Giceler ṣubḥa degin mestûrdur
Görür ammâ ki çeşmden dûrdur L.4

Nâil, gece gündüz efkardadır:

Ḫâk-ı ḫiẕlânda ḳaldıñ işiñ oldı düşvâr
Sen de Nâil gibi her rûz u şeb eyle efkâr Müs. Müt.2/7

Âşık, gece gündüz ah etmektedir:

Rûz u şeb bülbül-i şûrîde gibi āh iderek
Sûziş-i nâle-i dil āteş-i ḥasret boş imiş G.54/2

Olmuşum telḫ-i dimâġ bu şeb-i hicrân içre
Dil ü cân olmada müstaġraḳ-ı baḥr-ı miḥnet G.17/4

İtme şîrâze-i āmâlımızı pejmürde
Vaṣlıña rûz u şeb efġân iderim Ḳays-āsâ G.9/2

Bezme gül ġonca dehen eyleyelim ʿahd u vefâ

Ṭakılub ḳaldı hemân ᶜaşḳına dil ṣubḥ u mesâ   G. 9/1

1.2.4.2.4. Günler

Haftanın belli bir günü zikredilmemiş, gün için "gün, yevm-i ḳıyâmet, zebh-i ḳurbân, rûz-i ḳıyâmet" sözleri kullanılmıştır.

Felek, bir günde yüz kişi doğramaktadır:

Günde yüz er ṭoġrar olsada yandı felek
Emr-i temyîzde Nâil saña yarar uyamaz   G.43/5

Nâil, kıyamet günü amel defterinden korkmaktadır:

Mücâzât-ı ᶜameldir ḳorḳarıġım yevm-i ḳıyâmetden
Duḫûl-i cennet itmek pek gümândır yâ Resûlallâh   K.7/4

Kıyamet günü mir ve geda aynı olacaktır:

Yarın rûzî ḳıyâmetde olur mîr ü gedâ yek-ser
Şefâᶜat kânı sensin menbaᶜ-ı cûd-ı ᶜaṭâsın sen   K.6/2

Şair, kurban bayramında hamd etmesi gerektiğini anlatmaktadır:

Sen daḫî şükrini bu mevhibe-i ᶜuẓmânıñ
Zebh-ı ḳurbân ile eyle hele ḥamd u tezkîr   K.16/18

1.2.4.2.5. Mevsimler

Mevsimler, "vâḳt-i şitâ, faṣl-ı bahâr, nev-bahâr" sözleriyle ifade edilmektedir.

Çıḳamaz vâḳt-i şitâda her bâr
Gördigi şeyleri eyler iẓhâr   L.8

Bülbül, baharı işaret etmektedir:

Eyledi faṣl-ı bahârı yine îmâ bülbül
Naġme-i sûzi çemen mülkini iḥyâ bülbül   G.72/1

Nev-bahâr olmıyacaḳ ruḫları gülgüllenemez
Leb-i laᶜlini o maḫmûr ġamıñ millenemez   G.45/1

1.2.4.3. Anâsır-ı erbaa

1.2.4.3.1. Ateş

Ateş "ᶜaşḳ-ı āteş-i endûh, āteş-i ᶜaşḳ, nâr, āteş-i meşreb, şerer" sözleriyle anlatılmıştır:

Aşk ateşinden bahsedilmiştir:

Bizim ᶜâlemde şûẖ-ı dilber-i āşüftemiz yoḳdur
Bu ᶜaşḳ-ı āteş-i endûhile ālüftemiz yoḳdur G.35/1

Degil bî-imtinân sûzişler āsân āteş-i ᶜaşḳa
Fiġân şükûh bülbülden gelür pervâneden gelmez G.48/3

Āteş-i ahıñile tâ-be-semâ tel çekdiñ
Aẖter-i ṭâlıᶜıñe tîġ-ı muṣayḳal çekdiñ Müs. Müt.2/2

Āteş-i meşreb olursa ne ḳadar ᶜâkıl olan
Kimseniñ ẖâne-i āmâlını yaḳmaz şereri G.99/4

1.2.4.3.2. Hava

Havâ, "bâd-ı ṣabâ, bâd-ı zehr, ṣarṣar-ı żucret" sözleriyle anlatılmıştır.

Hava sevgilinin zülfüne dokunandır:

Elege var mı girer şimdi havâdan ġayrı
Zülfüñe kim ṭoḳunur bâd-ı ṣabâdan ġayrı G.98/1

Zehir rüzgârından bahsedilmektedir.

Menbaᶜ-ı iḥsân-ı ᶜâlem-i nûr-pâş maᶜdelet
Bâd-ı zehr ᶜafv-ı iḥsânı cihâne virdi fer K.9/9

Nâil, feleklerin rüzgârından sevgilisini korumaya çalışmaktadır:

Bâd-ı eflâkden viḳâye eylerim dilber seni
Ṣayd olursın ḳorḳarım ṭûṭî ḳarşımda ṭur G.37/2

İç sıkıntısının şiddetli rüzgârı şairi, perişan etmektedir:

Ṣarṣar-ı żucret perîşân eyledi bu ᶜâcizi
Ātdı girdâb-ı ġumûma ᶜâḳıbet mevc-i ḳader K.9/21

Sonbahar rüzgârının zararı anlatılmıştır:

Ḫâr-ı ġamdan ola gül-ġonce-i zâtı maḥfûẓ
Görmeye bâd-ı ẖazân bâġçe-i şevḳı aṣlâ K.13/4

1.2.4.3.3.Su

Su “ğarḳa-i deryâ, deryâ, mevce-i deryâ, baḥr-ı ᶜaşḳ, feyż-i zülâl, su-yı bâr, mâ” sözleriyle anlatılmıştır:

Ġarḳa-i deryâ-yı ᶜaşḳıñ olsa bir dil müstedâm
Fâriġ u ārâdedir dünyâ ġamından muṭlaḳâ K.3/10

Denizin dalgası kalyon ile oynamaktadır:

Deryâ dile iḥmâl-ı cefâ melᶜabelerdir
Baḳ mevce-i deryâ niçe ḳalyon ile oynar G.29/8

Âşık aşk denizi, rakip ise olsa olsa bu deryanın küçük bir sahili olabilir:

Sen sivâr-ı baḥr-ı ᶜaşḳ iseñ vücûd iḳlîmine
Râkib-i deryâdan āncaḳ kesb-i sâḥildir ġaraż G.56/3

Su insanı zinde etmektedir:

Zinde itmişdir dili feyż-i zülâl luṭf-ı yâr
Su-yı bâr bigi ḥayât-ı tâzeye mâdır çeken G.77/5

1.2.4.3.4.Toprak

Toprak “ḫâk-ı ḫiẕlân, ġubâr-ı bâb, gerd-i keder” sözleriyle anlatılmaktadır:

Nâil, kimsesizlik toprağında kalmıştır:

Ḫâk-ı ḫiẕlânda ḳaldıñ işiñ oldı düşvâr
Sen de Nâil gibi her rûz u şeb eyle efkâr Müs. Müt.2/7

Şair,II. Mahmut’un kapısının toprağından şöyle bahseder:

Hemān-dem şükr-i Yezdân eyleyüb emr-i hümâyûna
Ġubâr-ı bâbına yüzler sürüb gördük bu meydânı K.11/8

Sevgilinin yüzünün görülmemesi keder tozundandır:

İder bir şûm nefes rûşen dilânıñ ṭabᶜını tekdîr
Ruḫ-ı āyîneye yüz görmemek gerd-i kederdenmiş G.53/2

1.2.4.4.Hayvanlar

1.2.4.4.1.Kuşlar

Divanda murg, bülbül, papağan, baykuş, karga, anka ve doğan gibi kuş türlerinden bahsedilmiştir.

1.2.4.4.1.1.Ankâ

Anka, şöhreti ile zikredilmiştir:

Āşiyânında daḫi ḫᵛâb-ı ferâġat göremez
İşidüb nâm-ı hümâyûnıñı Ḳâf ᶜAnḳâsı K.14/15

Sevgili, güzelliği ile mağrûr ankaya benzetilmiştir.

Pek ṣarıl Nâil o şûḫıñ dâmen-i iḥsânına
Ḥüsnine maġrûr bir Sîmurġ-ı ᶜAnḳâ'dır o şûḫ G.24/5

1.2.4.4.1.2.Baykuş

Şair, evinin baykuş yuvası olmamasını istemektedir:

Ḫânumânım itme Allâh ᶜaşḳına iskân-ı bûm
Kimseden imdâd gelmez ḫâṭır-ı nâ-şâdıma Muh. Müt.1/12

Şair, rakiplerinin evlerinin baykuş yuvası olmasını istemektedir:

Dilerim ḥażret-i Ḥaḳḳ'dan seni nâ-şâd olasın
Lâne-i bûm olaraḳ ᶜâleme berbâd olasın
Rûz-i maḥşerde rezîl derd ile feryâd olasın Muh. Müt.5/5

1.2.4.4.1.3.Bülbül

Bülbül şu düşüncelerle anılmaktadır:

Şair, kendini perişan bülbül olarak görmektedir:

Maẓhar-ı şems-i cefâyım sâyebân olmaz baña
Bülbül-i şûrîdeyim hiç āşiyân olmaz baña G.2/1

Dâim cenâb-ı yâr iledir iştihârımız
Bülbül nevâsı ġonce-i raᶜnâya baġludır G.30/3

Bülbül, meftundur:

Bülbül-āsâ her gören meftûn olur ol ġoncaya
Ṣad-hezârı bî-ḳarâr itmiş dilârâdır o şûḫ G.24/3

Gönül bülbül gibi hasret çekmektedir:

Göñül bülbül gibi ḥasretle eyler nâle vü feryâd
Niçün ey bî-vefâ üftâdıña itmezsiñ istimdâd G.26/1

Âşığın bülbül gibi sevgilinin eteğinden uzak olmamasını istemektedir:

Vuṣlatda anıñ dâmenine pekçe ṣarıl ṭut
Bülbül gibi dûr olma sezâdır dimesünler G.38/2

Bülbül, çılgınlığıyla anılmaktadır:

Bu bâġuñ bülbül-i şeydâsıyım āh kim gülüm yoḳdur
Teselli ḫâṭıra elde benim bir sünbülüm yoḳdur G.39/1

Bülbül-i naġme-keşân sûz-i nevâdan maḥẓûẓ
ᶜÂşıḳ-ı ḫûn-ı derûn cevr-i cefâdan maḥẓûẓ G.59/1

1.2.4.4.1.4.Doğan

Gönül, avcı doğana benzetilmiştir:

Ṣayd-gâh-ı ġamzede devr iderken murġ-derûn
Bu bâz-şikâr gönül süzülmesin mi yâ G.10/2

1.2.4.4.1.5.Karga

Karga, pervasız ötmektedir:

Birisi olmadı Nâil böyle ḥüsn-i nuṣrete
Ḳalmadı bir zâġ-ı bedḫᵛâh şimdi bî-pervâ öter K.9/19

1.2.4.4.1.6.Kuş

Ruh, kuşa benzetilmektedir:

Ḳuş gibi itdi güzer rûḥ-ı revânım şimdi
Merdüm-i dîde-i şûḫdan bize raġbet görünür G.32/2

Âşıklarla kuşlar arasında ilgi kurulmaktadır:

Devr ider dünyâyı dil encâm ḳarârı zülf-i yâr
Her ṭuyûr aḫşâm olınca saᶜy iderler lâneye G.83/3

İstek kuşundan bahsedilmiştir:

Pîş-i āmâlda devr itmededir murġ-i emel
Ṣayd olur mı bilemem dâm-ı ḫulûṣ berkitsem G.74/4

Âşık kutsal kuş yerine konulmaktadır:

Murġ-ı ḳaddesiz iktisâb-ı ḳader ü ḥaşyeddeyiz

Vâṣıl-ı āmâla der-dest ü sâildir ġaraż   G.56/2

Gönül kuşa benzetilmektedir:

Meyl ü şevḳim gün-be-gün efzûn iken cânâneye

Eylemez şimdi tenezzül murġ-i dil her dâneye   G.83/1

1.2.4.4.1.7.Tûtî

Şair, saf aynada söylenen papağandır:

Feyżini nuṭḳumuzuñ sînesi rûşenler alur

Ṭûtiyiz söylenürüz āyîne-i ṣâfda biz   G.42/4

Şair, papağanın av olmasından korkmaktadır:

Bâd-ı eflâkden viḳâye eylerim dilber seni

Ṣayd olursın ḳorḳarım ṭûṭî ḳarşumda ṭur   G.37/2

Papağan, şeker yemektedir:

Süḫan sence nevâziş sükkeri pâ-bestedir Nâil

Anıñçündür ki ṭûṭî her zamân ḳand-ı mükerrer yer   G.40/5

1.2.4.4.2. Dört ayaklı hayvanlar

Nâil, at, köpek, ceylan, tilki, deve, samur aslan, katır ve ejderden bahsetmiştir:

1.2.4.4.2.1.Aslan

Meşe, aslansız değildir:

Sürme esb-i ṭâlıᶜ-i maḥmûz urub kem pîşeye

Ṣanma ḫâlî şîrden ḥiddetle girme mîşeye   G.84/1

1.2.4.4.2.2. At

Genel adıyla "esb" özelde ise Hz. Ali'nin atı Düldül zikredilmiştir. At için "esb-i merâm, ṣâf-nâb, beygirân" sözleri kullanılmıştır:

İstek atının sibakta devamı yoktur:

Olmaz devâmı esb-i merâmıñ sibâḳda

Ḳalmaz müdâm hemîşe devr-i felek bir siyâḳda   G.85/1

Şair, âşıkları kınayanların atlarını meydana sürmesini istemektedir:

Ehl-i ᶜaşḳı ṭaᶜn iden var ise gelsün Nâilâ

Esbini sürsün benimle hem ᶜinân meydâne heb G.14/5

Şair, hizmette feleği kendisine at yapmıştır:

Ḳabża-i destimde maḥkûmum olub şimdi felek
Ḫıẕmet-i maṭlûbumuzda ṣâf-nâb oldı baña G.3/4

Şair, kendini beygire benzetmiştir:

Pertev-āmûz idemez dûnı nevâzişlelerim
Beygirân ziynet ü ṭâḳım ile dildillenemez G.45/3

Şair kalemini Düldül'e benzetmiştir:

Semend-i himmete el irse ṣahbân pâydâr olmaz
ᶜAlî ben Ẕülfiḳârım ḫâme ammâ Düldülüm yoḳdur G.39/6

Kemiyyet ḫâmeniñ reftârını seyr eyle ey Nâil
Ẕekâ efrûz-ı seyrân olmadıḳ Düldül mi var ḥâlâ G.8/5

1.2.4.4.2.3. Ceylan

Mecnûn ve onun ceylanlarla konuşması hatırlatılır:

Fehm it es̱er-i ᶜaşḳı ki āhûları deştiñ
Ḥâlâ şeref-i ceẕbe-i Mecnûn ile oynar G.28/5

Sevgilinin gözleri ile ceylanın gözleri arasında ilgi kurulmaktadır.

Bir nihâl ḳâmet-i dil-cû helâk eyler beni
Sîm ü ten ol dîdesi āhû helâk eyler beni G.96/1

1.2.4.4.2.4. Deve

Kötü baht ile devenin eğri vücudu arasında ilgi kurulmuştur:

İdince ṣafḥa-i baḫtında tâ bir nâm-ı ḥû-şütr yer
Yed-i ḥakkâk ġamdan faṣṣ-ı Ḥâtem ḥayli neşter yer G.40/1

1.2.4.4.2.5.Ejder

Daḫme-i ġabġı ārâmına cây itmişdir
Erḳam-ı perçem-i maḳtûlına ejder uyamaz G.43/3

1.2.4.4.2.6.Katır

Rakîplerin ağzının katır tarafından tepilmesi istenmektedir:

Beni zem eyleyeniñ āġzını ḳaṭır tepsin
Bî-devâ derde düşüb tâ-be-ḳıyâmet çeksin   Muh. Müt.5/1

1.2.4.4.2.7. Köpek

Rakîp azgın ite benzetilmektedir.

İncidir kûşe-i ġamda yatanı pîre vü bit
Merḥamet eylemez ᶜuşşâḳa raḳîb azġın it   G.18/1

1.2.4.4.2.8.Samur

Samurun derisinden söz edilmiştir: .

Teşne-yâb ol al al olsun o ruḫsârıñ señin
Ey güzel semmûr-ı ḥüsn dil-firîbiñ ālecik   G.69/4

1.2.4.4.2.9.Tilki

Tilkilerin kürkleri, hâl ehline yüktür:

Bâr olur tilkileriñ kürkleri ehl-i ḥâle
Maḥżen ol dûş mübâhâtını ḳâkumlatmış   G.52/3

1.2.4.4.3. Sürüngenler ve böcekler

1.2.4.4.3.1. Arı

Emeller, arı gibi titrek sesler çıkarır:

Benim derd ü sitemle dâimâ cân u dilim ditrer
Şuᶜûrum selb olub āmâlımız zenbûr gibi siñler   G.34/1

1.2.4.4.3.2.Balık

Şairin gönlü, muhabbet denizinde balık gibidir:

Ey ġonca dehen ṣanma bu ṭabᶜım feleklenür
Baḥr-ı muḥabbet içre dilim semeklenür   Tah.1/1

1.2.4.4.3.3. Bit ve pire

Bit ve pire gam köşesinde yatanları rahatsız etmektedir:

İncidir kûşe-i ġamda yatanı pîre vü bit
Merḥamet eylemez ᶜuşşâḳa raḳîb azġın it G.18/1

1.2.4.4.3.4.Pervâne

Pervane şu düşüncelerle zikredilmiştir:

Âşık, pervane gibi sevgilinin yanağı etrafında dönmektedir:

Şemᶜ-ı ruḫsârı ṭavâf itmede pervâne gibi
Ṭurfa rindiz ararız dilberi mehtâbda biz G.2/2

Figan, pervaneden değil bülbülden gelmektedir:

Degil bî-imtinân sûzişler āsân āteş-i ᶜaşḳa
Fiġân şükûh bülbülden gelür pervâneden gelmez G.48/3

Pervane, kavuşma ümidiyle yanmaktadır:

Merâm-ı maḳṣadın taḥṣîle dâim pîç ü tâb eyler
Yanar ümmîd-i vaṣl-ı şevḳile encâm pervâne G.82/5

Mumun ışığı pervaneye hoş gelmektedir:

Sû-be-sû cism ü cânın yaḳsa da ateşlere
Lâ-cerem şemᶜiñ şuᶜâsı ḫoş gelür pervâneye G.83/2

1.2.4.4.3.5.Sinek

Şair, sinek gibi ah edip sızlamaktadır:

Gec-nigâhıñla beni tesmîm itdiñ ey felek
Āh idüb sızlar bu cânım şimdi mânend-i meges G.51/4

1.2.4.4.3.6.Yılan

Şair, kendi vücut kıllarını yılana benzetmektedir.

Ḫayâliñ olmasa bir laḥẓa yoḳdur ṣîra ārâmım
Tenimde mûyımıñ her birleri bir mârdır sensiz G.49/4

Sevgilinin saçı yılandır:

Dil-ḫᵛâhiş ile kâkül-i ġaddâra ṣarıldı
Beñzer o füsûndâne ki bir mâre ṣarıldı

1.2.4.5. Bitkiler

Divanda şu bitki türlerinden söz edilmiştir:

1.2.4.5.1. Ağaç ve çeşitleri

Divanda ağaç "dıraht, ʿarʿar, nahl" sözleriyle ifade edilmiştir:

1.2.4.5.1.1. Arar

Sevgilinin boyu arardır:

Bu ʿişvelerle bâğ-ı tefâḫurda Nâilâ
Gelse ṣafâya ḳâmet-i ʿarʿar ʿabeṯ ʿabeṯ G.20/5

1.2.4.5.1.2.Dıraht

Baltaya sap olmuş çok dıraht olduğu anlatılmıştır:

Bükse de ḳahr-ı felek ḳaddiñ ṭaban gösterme sen
Çoḳ dıraḫt-ı munḳalıb var kim ṭabanmış rîşeye G.84/3

Güzellik bağ olarak düşünülür ve şöyle ifade edilir:

Diraḫt-ı bâġ-ı ḥüsnüñ gerçi istiḥkâmı var ammâ
Belâ-yı inḳıṭâʿa-ı erresi süverdenmüş G.53/3

1.2.4.5.3.Hurma ağacı

Hurma ağacı, meyvesi dolayısıyla zikredilmiştir.

Olma müstaġni bu luṭf-ı vaṣlıñı efkendeye
Meyve-i naḫl-ı viṣâlıñ sânaḥât oldı baña G.3/2

Şair ömrünü hurma ağacına benzetmiştir:

Ne mümkün Nâilâ ḳaṭʿ-ı taʿalluḳ bâġ-ı dünyâdan
Ki naḫl-ı ʿömrüme ṭûl-i emeller rîşedir ḥâlâ G.11/5

Şairin kalemi taze meyve veren hurma ağacıdır:

Nâil seniñ bu kilk-i meyâmin ʿalâmetiñ
Bir naḫldır ki meyve-i mażmûn-ı ter verir G.41/5

1.2.4.5.2. Çiçek ve Çeşitleri:

Çiçek çeşitleri, gül mevsimi ile birlikte zikredilmiştir.

Ṣaḥn-ı gül-zâre ḫırâm eyle güzel mevsimidir

Ṣâf ṣâf oldı açıldı gül-i ṣad-berg-i cihân
Ġonceler tükmelerin çözdi seniñ maḳdemiñe
İntiẓârıñla bütün sînesini açdı hemân   Kıt.9

1.2.4.5.2.1.Gonca

Gonca, "gül-ġonce, ġonce-i iḳbâl, gül-ġonca-dehen, ġonca, ġonce-i ḥamrâ, gonce-i raᶜnâ" sözleriyle anlatulımıştır:

Ḫâr-ı ġamdan ola gül-ġonce-i zâtı maḥfûẓ
Görmeye bâd-ı ḫazân bâġçe-i şevḳı aṣlâ   K.13/4

Sonbahar rüzgarının ikbal goncasına dokunmamasını ister:

İrmeye ġonce-i iḳbâlıña hiç bâd-ı ḫazân
İdesin ᶜadlile bu ᶜâleme neşr-i ıḥkâm   K.18/23

Ağız, goncadır:

Bezme gül-ġonca-dehen eyleyelim ᶜahd u vefâ
Ṭakılub ḳaldı hemân ᶜaşḳına dil ṣubḥ u mesâ   G.9/1

Bülbül, goncaya âşıktır:

Bülbül-āsâ her gören meftûn olur ol ġoncaya
Ṣad-hezârı bî-ḳarâr itmiş dil-ârâdır o şûḫ   G.24/3

Açılmış ġonca-āsâ şerm-gîn āfet iken cânâ
Nice germ eylediñ aġyâr ile ey ẓâlim ü bî-dâd   G.26/2

Bülbülün hoş sesi latif goncaya bağlanmıştır.

Dâim cenâb-ı yâr iledir iştihârımız
Bülbül nevâsı ġonce-i raᶜnâya baġludır   G.30/3

Gonca renginden dolayı zikredilmiştir:

Ne dehre iltifât u ne felekden şekkû vü bîdâd
Cihânda ġonce-i ḥamrâ gibi eşk-fenimiz yoḳdur   G.35/2

Goncanın açılması, sevgilinin göğsünün düğmelerini çözmesine benzetilmiştir:

Ġoncalar şûḫ gibi dügme-i gögsin çözmüş
Alamaz dâmen-i vaṣlı ele ḥâle bülbül   G.72/3

1.2.4.5.2.2. Gül

Gül, şu düşüncelelerle zikredilmiştir:

Âşığın gülü yoktur:

Bu bâġıñ bülbül-i şeydâsıyım āh kim gülüm yoḳdur
Teselli-ḫâṭıra elde benim bir sünbülüm yoḳdur G.39/1

Abdülmecid, gül olarak anılmıştır:

Ḫâr-ı ġamdan ola gül-ġonce-i zâtı maḥfûẓ
Görmeye bâd-ı ḫazân bâġçe-i şevḳı aṣlâ K.13/4

Gülün feryad etmesinden bahsedilmiştir:

Ne yapsun bî-ᶜaded derd-i cihâne bir dil-i şeydâ
Revâdır ḥaḳḳı vâr feryâd iderse ey gül-i zîbâ G.7/1

Sevgili, taze güldür:

Gül-i nevreste nâz u ᶜışveyi îrâd itmişdir
O mest-i fitne-cû kim bu dili nâ-şâd itmişdir G.33/1

Sevgili, gül yaprağıdır:

Der-ḫayâl itdikce gül-berg-i viṣâlıñ çeşm ü dil
Oldı bî-dermân olan cismimde ki ḳanım telef G.63/2

Sevgilinin yüzü, güldür:

Ḥicâb-ālûde olmuş şimdi küstâḫâne ṭavrından
Ḫacâlet şebnemi düşmüş gül-i ruḫsâra bir parça G.80/3

Kazanın hükmü, kırmızı güle zalim dikeni bekçi yapmıştır:

Eylemiş ḥükm-i ḳażâ ñîki bedâne maḳrûn
Nâẓır itmiş gül-i ḥamrâya da ẓâlim ḫârı G.101/3

Âşık, sevgilinin gül gibi ağzına hasrettir:

Neden mesrûr olayım ḥasret-i eyyâm gül-femdir
Dem-â-dem artmada derd-i firâḳım böyle bir demdir Muh. Müt.4/3

1.2.4.5.2.3. Sümbül

Âşığın elinde bir sünbülü yoktur:

Bu bâġıñ bülbül-i şeydâsıyım āh kim gülüm yoḳdur
Teselli-ḫâṭıra elde benim bir sünbülüm yoḳdur G.39/1

Sevgilinin kakülü bütün sünbüllerden daha güzeldir:

Fesâd-ı kâkülüñ fikr itmedik sünbül mi var ḥâlâ

ᶜÖzür-ḫᵛâh olmadıḳ al-ı ruḫundan gül mi var ḥâlâ   G.8/1

Mâh-rû sünbül beden serv-i semen-sâdır o şûḫ
Görmemiş mis̱lin felek bir zülf-i Leylâdır o şûḫ   G.24./1

1.2.4.5.3.Diğer bitkiler

1.2.4.5.3.1.Diken

Abdülmecid'in gam dikeninden korunması istenmiştir:

Ḫâr-ı ġamdan ola gül-ġonce-i zâtı maḥfûẓ
Görmeye bâd-ı ḫazân bâġçe-i şevḳı aṣlâ   K.13/4

Diken ile bülbül hep kavgalıdır:

Ḳılmamış ḥâṣıl-ı kendinde bir esbâb-ı ḥużûr
Her zamân itmededir ḫâr ile ġavġâ bülbül   G.72/4

1.2.4.5.4.Bağ ve bağ ile ilgili unsurlar

Beyitlerde "saḥn-ı gül-zâr, bâġçe-i şevḳ, diraḫt-ı bâġ-ı ḥüsn" sözleriyle anlatılmıştır:

Ṣaḥn-ı gül-zâre ḥırâm eyle güzel mevsimidir
Ṣâf ṣâf oldı açıldı gül-i ṣad-berg-i cihân
Ġonceler tükmelerin çözdi seniñ maḳdemiñe
İntiẓârıñla bütün sînesini açdı hemân   Kıt.9

Bülbül, bahar mevsiminden söz açar:

Eyledi faṣl-ı bahârı yine îmâ bülbül
Naġme-i sûzi çemen mülkini iḥyâ bülbül   G.72/1

Şevk bahçesinden bahsedilmiştir:

Ḫâr-ı ġamdan ola gül-ġonce-i zâtı maḥfûẓ
Görmeye bâd-ı ḫazân bâġçe-i şevḳı aṣlâ   K.13/4

Dünya bağından ilgi kesilemeyeceğinden bahsedilmiştir:

Ne mümkün Nâilâ ḳaṭᶜ-ı taᶜalluḳ bâġ-ı dünyâdan
Ki naḫl-ı ᶜömrüme ṭûl-i emeller rîşedir ḥâlâ   G.11/5

Dıraḫt-ı bâġ-ı ḥüsnüñ gerçi istiḥkâmı var ammâ
Belâ-yı inḳıṭâᶜa-ı erresi süverdenmüş G.53/3

İKİNCİ BÖLÜM

Nüsha Tavsifi
Müellif ismi:Nâil Abbas Paşa
Kitabın ismi:Divan-ı Nâil Abbas Paşa
Kütüphane adı ve yeri:İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümü
Kütüphane kayıt numarası:5588
Cildin yapıldığı madde:Deri
Cildin rengi:Yeşil
Şiraze:---
Mikleb:---
Zencirek:Zencirekli
Şemse:Şemseli
Salbek:----
Köşebend:---
Cildin durumu.Sağlam

Kağıt:Cedid

Aharlı-aharsız:Az aharlı

Filigran:---

Mistar:---

Kağıdın rengi:Sarı

Kağıdın durumu:İyi

Yaprak sayısı:42

Ebat:251x182

Hat:Nesih, siyah

Başlıkların durumu:Harekesiz, kırmızı, ayrı çerçeve içinde

Satır veya beyit sayısı:Her satırda bir beyit olmak üzere bir varakta 17 satır var.

Tezhip ve minyatür:Birinci varak tezhipli.

Kitabın muhtevası:18 kaside, 102 gazel, 5 muhammes mütekerrir, 2 müseddes mütekerrir, 1 tahmis, 1 lügaz, 14 kıtadan ibarettir.

İstinsah kaydı:Divanın son sayfasında “Tedkik edilmiştir.” ibaresi mevcuttur

Müstensihin ismi:---

İstinsah yeri ve tarihi:---

Hamişler:---

Ferağ kaydı:

Baş: Bu şeb-geh-i ḫᵛâbda iken bu dîde vü cân

Bî-raḥat eyledi beni endîşe-i ᶜişyân 1a

□_%□ □φ<□ξ∀ ωY<~ □φ∀~ξ϶ ψYA–ξ∀

□_⎛M2 ∂∂ψΛ<φ9~ |Ξ∀ □φς<~ α&~□ |∀

Son: Bir düşür ḳaṭᶜ-ı zebânda böyle târîḫ Nâilâ

Ḥaşre dek dîvâncemiz bir yâd-gâr olsun hemân 42b

□∂ _9 ε<□_# ψς<ξ∀ □φ9_∀□ πO5η–□□ η∀

□_Ω; □ξK7□~ □_6□_< η∀ ι8 ψΔ9~ξ<□ □□ □ηΛ&

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

آ: Ā,ā
ء: ʾ
ب: B,b
پ: P,p
ت: T,t
ث: S̱,s̱
ج: C,c
چ: Ç,ç
ح: Ḥ,ḥ
خ: H̱,ẖ
د : D,d
ذ : Ẕ,ẕ
ر : R,r
ز : Z,z
ژ: J,j
س : S,s
ش Ş,ş
ص : Ṣ,ṣ
ض : Ḍ,ḍ, Ż,ż
ط : Ṭ,ṭ
ظ : Ẓ,ẓ
ع: ʿ
غ: Ġ,ġ
ف: F,f
ق : Ķ,ķ
ك : K,k
گ : Ñ,ñ
ل: L,l
م : M,m
ن: N,n
و : V,v,((o,ö,u,ü,)
ه: H,h (a,e)
ى:Y,y

METİN

KASİDELER

BEDEʾTÜ BİSMİLLÂHİRRÂḤMANİRRÂḤİM İẔHÂRI EMVACÎ VE ZÂRÎ Bİ-DERGÂHİ ḤAŻRETİ BÂRÎ

1. Kaside[28]

1a 1 Bu şeb-geh-i ḫᵛâbda iken bu dîde vü cân
Bî-raḥat eyledi beni endîşe-i ᶜiṣyân

2 Bu ḥâl-i ḥüzn ile dil fâiz ġumûm olub
Teşekkül itdi zihnime bu cürm-i bî-pâyân

3 Çıḳtı nedâmeten derûndan bir āh ᶜâlem-sûz
Ẓan itdim oldı mülk-i felek sû-be-sû sûzân

4 Ne cürm-i bî-ḥisâb ki irtikâbım deminde
Yazdı defter-i aᶜmâlime kâtibân

5 Ne cürm-i muẓlime kim taḳsim olunsa ᶜâleme

---

[28] Şiirde vezin bozukluğu var

Olurdı maẓhar kusûf hemân ehl-i cihân

6 Ḫayâle gelmekle mâcerâ-yı ᶜiṣyânım
Sirişki-i dîde o dem ḫûn ile oldı ceryân

7 İnkâra mecâlim yoḳ fâᶜide virmez nedâmetim
Uydum bu nefse ḳaldım hemân zâr-ı nâtûvân

8 Benim ol ᶜâṣî ki sen viṣal-i ömrümi itdüm
Hevâ vü maᶜṣiyet ile dûzaḫa sezâ hemân

9 İlâhi be-ḥurmet-i esmâ-ı Ġafûreke
Fâġfir ẓunûbî bi-ḥaḳḳ-ı şân-ı peyġamberân

10 Sensin yâ Rabb ᶜafuvvun ve Raḥîm ᶜale'l-ᶜibâd
Luṭfuñla eyle ᶜâcizi müsteġraḳ-ı iḥsân

11 ᶜAfvek bi-ḥurmet-i Muḥammedike yâ Kerîm
İtdiñ ḥabîbiñi mültecâ-yı ins ü cân

1b 12 Emîn-i pâkiñ olub maẓhar-ı ḥıṭâbıñ odur
Şefîᶜ-ı yevm-i ḥisâb ḥâmî-i günehkârân

13 Bu şehriyâr risâletiñ farḳ-ı ḥurmetine
Maẓhar-ı maġfireten cennete ḳıl şâyân

14 O dem ki dehşet ile yevm-i maḥşerde ḳopa
Ġirîv şâh u gedâ fiġân pîr u civân

15 O gün de Nâilî sen lâyıḳ-ı şefâᶜât it
Ẕünûbla ᶜaraṣât görine numûne-i nîrân

DER-MÜNÂCÂT-I BE-DERGÂH-I ḲÂŻIÜ'L-ḤÂCÂT

2 Kaside

Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün

v - - -   v - - -   v - - -   v - - -

1 Beni bir ferde muḥtâc-ı öẓür-ḫᵛân eyleme yâ Rabb
ᶜİnâyetle kerem ḳıl dîde giryân eyleme yâ Rabb

2 Yerim bâġ-ı gülsitân eyle luṭfuñla Ḫalîl-âsâ
Cenâḥ-ı maḳsadım dâim firûzân eyleme yâ Rabb

3 Esîr-i miḥnet itme ḥurmet-i peyġamberâñçün
Şikest-i ḫâṭırım maḥzûn-ı vîrân eyleme yâ Rabb

4 Benim dâreynda yoḳdur senden özge bir meded-gâhım
Dil-i āzurdemi dâim girîbân eyleme yâ Rabb

5 İrişdi ṣayt-ı ahım ṭâḳ-ı eyvân-ı felek içre
Bu eşk-i çeşmimi mânend-i ṭûfân eyleme yâ Rabb

6 Niyâz-ı ᶜabda daim isticâbet vaᶜd-ı şânıñdır
Sirişki dîdemi ḫûnâb-ı cûyân eyleme yâ Rabb

7 Penâhım dest-gîrim ḳalmadı sensin ümid-vârım
İrişdir luṭfuñı mecbûr-ı nâdân eyleme yâ Rabb

8 Ricâmı eyle maḳbûl ḥurmet-i ᶜizz ü celâlünçün
Bu ah u vâh ile ᶜömrüm güzârân eyleme yâ Rabb

9 Güşâd it bu derûndan ḳayd-ı bend-i miḥnet-i dehri
Bu Nâil derd-mendi dâġ-ı hicrân eyleme yâ Rabb

DER-MÂLÎDEN RÛ-YI ŻARÂᶜET BE-ḪAK-PÂ-YI ŞEHİNŞÂH-I TAḪT-I RİSÂLET

3. Kaside

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - -   - v - -   - v - -   - v -

2a 1 Ey resûl-i ḥażret-i ḥaḳḳ iftiḫâr'ül-enbiyâ
Bâri ḳılmışdır seni ᶜâlemde nûr-i ihtidâ

2 Teşrîfiñle oldı maᶜmûr dü cihân kâşânesi
S̱âniyen faḫr-ı ümemsin menbaᶜ-ı cûd-ı ᶜaṭâ

3 Cevher-i vaṣlıñ içün feryâd ider ᶜâşıḳların
Ḥaḳḳ bu kim dâreynde sensin reh-numûn-ı etḳiyâ

4 Ḫâk-ı pâyıñ tûtiyâdır dîde-i ᶜuşşâḳa kim
Devlet-i ẕâtıñ içün ḫalk oldı bu arż u semâ

5 Ẕül-celâliñ vâḳıf-ı esrâsısıñ bî-iştibâh
Râm ider dîvâneyi zincîr-i şevḳiñ müctebâ

6 Zâil olmaz ḳanḳı dil-kim ateşiñle çâk olur
Sen penâh olduñ ḳamû ᶜuṣṣâta şâh-ı esḫiyâ

7 Şân-ı vâlân pertevîdir mâh-ı tâbıñ lâmiᶜî
Ṣâf-ı rûyıñ ḳâmet-i eflâke ḳılmışdır dû-tâ

8 Żavᵓ-ı nûrı veche ḫubıñ rûşen itdi ᶜâlemi
Ṭutdi şarḳ u ġarbi şerᶜıñ yâ Muḥammed Muṣṭafâ

9 Ẓıll-ı luṭfuñ sâyebândır müẕnibînî ümmete
ᶜÂṣû mücrimlere dergâhıñ oldı mültecâ

10 Ġarḳa-i deryâ-yı ᶜaşḳıñ olsa bir dil müstedâm
Fâriġ u ārâdedir dünyâ ġamından muṭlaḳâ

11 Ḳâb-ı ḳavseyn câ-yı ᶜulyâ-yı şerîfiñdir seniñ
Kâm-yâb vâṣıl-ı dîdâr-ı ḥaḳsın pür-żiyâ

12 Lücce-i taḥḳîḳe maẓhar bâᶜiṯ imkân-ı vucûd
Melce-i meᵓvâsın olduñ cümle ḫalḳa pîşvâ

13 Nâil-i luṭf u şefâᶜat ḳıl bu ᶜâciz kemteri
Vech-i Ḥaḳḳ merrâtsın ey menbaᶜ-ı sırr-ı Ḫudâ

14 Hep ḫayâlât-ı derûnı maḥv ider ᶜaşḳıñ seniñ
Lâ-cerem ben itmiyem mi ḥâlimi senden ricâ

15 πΣΞ< □ ψ8ξ<[29] ḫıtâbında şeh kân-ı kerem
Rû siyâh Nâil gedâyı itme luṭfuñdan cüdâ

DER-MÂLÎDEN ÇEŞM-İ ḲALEM BE-DERGÂH-I RESÛL-İ EKREM ṢALLALLÂHU TAᶜÂLA ᶜALEYHİ VE SELLEM

4. Kaside

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - -   - v - -   - v - -   - v -

2b 1 Ey risâlet ḫâteminde nûr-i ᶜayn-ı ittiḳâ
Ey delâlet ravżasında şân-ı ᶜâlî pür-żiyâ

2 Ey deḳâyıḳ güncînin iẓhârına mûcîb olan
Ey nübüvvet mażharı faḫr-ı cihân yâ murtażâ

3 Sensin ancaḳ maᶜrifet deryâsına ġavvâṣ olan

[29] Zümer-53

Ol ḥaḳâyıḳ bâġınıñ ferᶜî ḥabîb-i kibriyâ

4 Şerᶜ-i pâkıñla müzeyyen eylediñ ᶜâlemleri
Ey cenâb-ı bî-mekânıñ bir resûlî müctebâ

5 Senden evvelce gelen hep peyġamberân arżu ider
Ümmetin olmaḳlıġı Ḥaḳḳdan temennâ Muṣṭafâ

6 Nefsi nefsî çâġrışınca yevm-i maḥşer ādemi
Sensin ol kân-ı şefâᶜat ᶜâṣiye etme cüdâ

7 Enbiyâlar reh-nümâsı pâdişâh-ı ᶜâlemîn
Yevm-i maḥşerde bu Nâil mücrimi itme fedâ

DER-MENḲABET VE NAᶜT-I ŞERÎF TAẖT-I RİSÂLÂT Ü EKMELÜ'T-TAḤİYYÂT

5. Kaside

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - - - v - - - v - - - v -

1 Yâ Muḥammed Muṣṭafâ peyġamber-i āẖir zamân
H̱aznedâr-ı küntü kenz olduñ saña yoḳdur nihân

2 Şevket ü şânıñ şefiᶜül-müẕnibindir yâ resûl
Ḥürmet-i ẕâtıñ içün ẖalḳ oldı ᶜuḳbâ vü cihân

3 Raḥmetenlil-ᶜâlemîn sensin ayâ kân-ı kerem
Lî-maᶜallâh-ı muḥarremsin kim ider şekk ü kân

4 İsm-i pâkiñ oldı ismullâh-ı tevᵓem ḥürmeten
Olmasañ olmazdı maẖlûḳ ᶜâlemîn-i ins ü cân

5 Her suḥufda yâd ider Allâh seniñ evṣâfıñı

Ḳadriñe şâyân-ı lafẓı bulmada ᶜâciz lisân

6 Bir işâretle dü-nime oldı mâh şaḳḳîn olub
İki şâhid oldılar taṣdîḳine geldi ᶜıyân

7 Ṣûret-i tesmimde kâfirleriñ daᶜvet güni
Ol ḳuzi büryân-ı semin saña itdi beyân

8 Ümmetiñ olmaḳlığımdan ġayri devlet istemem
Sen ḳabûl eyle beni innî daẖilim el-amân

3a 9 ᶜÂṣiyim hem rû-siyâhım hem günâhkâr mücrimim
Ḥarf-be-ḥarf vezn eyledim efᶜâlımı ḥâlim yamân

10 Seyyiâtimden ᶜibârettir yedimde defterim
Elde ki sermâyemiz ξOΞT# □[30] nuṭḳî hemân

11 Ḫândân ẕâtıña itdüm deḥâlet yâ Emîn
Ḳalmışım bu vâdi-i ḥayretde ḳoyma nâtuvân

12 Evvelâ Ṣıddîk-ı ekber ṣâdıḳül-vaᶜdül-vefâ
Cân fedâdır ṣıdḳıle ḥubb-ı dili ḳıldım ᶜınân

13 S̱âniyen Fârûḳ-ı aᶜẓam nûr-ı ᶜayn-ı Muṣṭafâ
Şevḳıne ḳurbân olmâḳdır murâdım her zamân

14 S̱âlisen ᶜOs̱mân-ı zinnûreyn-i çism müctebâ
Ḥusnünüñ āyâtını tefsîrde ḳalbim ẖûn feşân

15 Râbiᶜân dâmâd-ı peyġamber ᶜAlî el-mürteżâ
ᶜAşḳına her rûz u şeb çeşmimden eyler ḥûn revân

---

[30] Zümer-53

16 Fâṭıma Zehrâ Ḥasan'la hem Ḥüseyn'iñ şevḳıne
Çâk-çâk olsun vücûdum mâteme olsun nişân

17 Laᶜnet ender laᶜnet olsun ol Yezîd'e āline
Müᵓmin-i ṣâdıḳ odur kim Kerbelâ'ya ağlayan

18 Çehâr-yâr bâ-ṣafâdır rükn dîne çehâr sutûn
Birbirinden farḳ iden olsun Yezîd ü bî-emân

19 İᶜtizârım ḳıl ḳabûl ezvâc-ı ṭâhir ḥurmeti
Eyle mücrim Nâil'i luṭfuñla şâd u kâmurân

20 İlticâmı eyle Allâh ᶜaşḳına hüsn-i ḳabûl
İstinâdım vâr sañâ ᶜabder-resûlüm bâş u cân

21 ᶜArż-ı ḥâl itdim hezârân şermile dergâhıña
Eyledim ᶜacz u ḳusûrum mihr-i encâm-ı zamân

DER-NᶜAT-I ŞERÎF ḤAẒRET-İ SEYYİDÜ'L-VERÂ ᶜALEYHİ MİNE'T-TEḤİYYÂ

6. Kaside

Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün

v - - -   v - - -   v - - -   v - - -

1 Ḫudâ'nıñ sevgili maḥbûbı şâh-ı enbiyâsın sen
Nebîlerden muᶜallâ şân-ı aᶜlâ Muṣṭafâ'sın sen

2 Yarın rûzî ḳıyâmetde olur mîr ü gedâ yek-ser
Şefâᶜat kânı sensin menbaᶜ-ı cûd-ı ᶜaṭâsın sen

3b 3 Zebânîler elinden ḳurtılur mücrim şefâᶜatla
Beni maẓhar düşür iḥsânıña baḥri seḫâsın sen

4 Sen ol kân-ı keremsin luṭfile pûşîde ḳıl cürmüm
Güneh-kârân penâhî dest-gîri muḳtedâsın sen

5 Ne devletdir ġubâr-ı pâk-ı ravżıñ içre yüz sürmek
Dü-ᶜâlemde ᶜuṣât-ı mücrimâne rehnümâsın sen

6 Seniñ vaṣṣâfıñ Allâh'dır olur medḥıñde dil ᶜâciz
Buyurdı şânıña □□ξ7 □□ξ7[31] müctebâsın sen

7 Bu Nâil derd-mend ü ᶜâciziñ yoḳdur meded-gâhi
Ġarîb ü bî-kesem senden şefâᶜat esḫıyâsın sen

DER-NᶜAT-I ŞERÎF VE MÜNÂCÂT-I EFŻELÜ'T-TAḪİYYÂT ṢALLALLÂHU ᶜALEYHİ VE SELLEM

7. Kaside

Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün

v - - - v - - - v - - - v - - -

1 Tehî dest günehkârım emândır yâ resûlallâh
Ġarîb ü ᶜâcizem ḥâlim ᶜayândır yâ resûlallâh

2 Pür-ᶜiṣyân mücrimem hiçbir muᶜînim yoḳ meded senden
Şefâᶜat eyle ṭuġyân kâmurândır yâ resûlallâh

3 ᶜİbâdâtım benim bir zerre olmaz eylemem inkâr
Bütün ḳayd oldı defterde beyândır yâ resûlallâh

4 Mücâzât-ı ᶜameldir ḳorḳarıġım yevm-ḳıyâmetden
Duḫûl-i cennet itmek pek gümândır yâ resûlallâh

5 Seniñ luṭfuñdur āncâḳ tesliyet ġayri ümîdim yoḳ

[31] El-Acluni.age s.36

Rezîl-i maḥşer itme el-emândır yâ resûlallâh

6 Ḥıṭâb-ı |9~η# ω7[32] perde-i çeşm kelîm oldı
Temâşâ-gâhıñ ol şeb kim cinândır yâ resûlallâh

7 Şefîᶜül-müẕnibînî ω(Ω7_Θς7 _BΩ&̣□[33] sensin
Elim ṭut gözlerimden ḫûn revândır yâ resûlallâh

8 Ümîdim sensin āncâḳ ḳalmışım vâdi-yi ġaflette
Cihân fânî zamân āḫır zamândır yâ resûlallâh

9 Sunûḥ buyruldı senden ümmetî vâ ümmetâ nuṭḳı
Bu Nâil ᶜâciziñ ḥâlî yamândır yâ resûlallâh

DER-SİTÂYİŞ-İ PÂDİŞÂH-I RÛ-YI ZEMÎN DÂRÂ ḤAŞEM ᶜÂBDÜLMECÎD ḪÂN BERÂ-YI MUḲADDİME-İ DÎVÂN

8. Kaside

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - - - v - - - v - - - v -

4a 1 Ḥabbeẕâ hengâm-ı şâh-ı ᶜâdil ü fevz-i iḳtirân
Kilk-i eṣḥâb-ı kemâle neşre vâḳit şâdmân

2 Zînet-ārâ-yı serîr-i salṭanat şevket güzîn
Ḥażret-i ᶜAbdülmecîd Ḫân bâdi-i emn ü emân

3 Rû-yı arżıñ pâdişâhi hem Ḫudâ'nıñ ẓıllîdır
Dâimâ luṭfî cihân maḫlûḳına gevher-feşân

4 Tâ-be-ḥaşr söylenur iḥsânı şâh-ı ᶜâlemîñ
Nurdan meydân-ı ᶜadle dikdi rûḥânî nişân

32 Araf-143
33 Enbiya-107

5 Bu şehinşâh-ı hümâyün baḫt-kim eyyâmını
Mevsim-i fażl ü maᶜârif itdi mi vü lâ-mekân

6 Bende bir ᶜâciz emekdâr bende-i nâçizîm
Sâye-i şevketde oldum beynü'l-aḳrân kâm-rân

7 İltifât ü niᶜmeti itdi beni şâd ü çerâġ
Nev-be-nev oldı baña taᶜziye-i şevḳ-i lisân

8 Luṭf idüb bâb-ı şehinşâhîde bevvâ bânına
Ketḫudâ naṣb eyledi bu bendesin şâh-ı cihân

9 Şöhretim ᶜâlemde Cebbâr-zâde ᶜAbbâs aḥḳarım
Muḫliṣem Nâil deyu tesmiye itdi şâᶜirân

10 Rabṭ-ı elfâẓ-ı ᶜubûdiyyetle duᶜâ şevketi
Rûz u şeb itmekdeyim destimle refᶜ-ı ḳudsiyân

11 Câ-be-câ maḳbûl şâhî oldığından şiᶜrimiz
İctimâᶜa eyledim şerm ile dâmen der-miyân

12 Zihnime gelmezdi evvel cemᶜ-ı eşᶜâr eylemek
Her biri bir kûşede oldı ziyân u bî-nişân

13 Ṣonradan şevḳ-ı humâyûn-ı cihân-ārâ ile
Ḫâṭıra inṭâḳ olan ecnâsı ḳayd itdim hemân

14 Şimdi güstâḫ-âne derd-i sitem olan evrâḳımı
Sâye-i şâhânede dîvân idüb ḳıldım beyân

15 Ḳâl u ḳîli şâᶜıriñ miḳdâr istiᶜdâdıdır

Zümre-i inṣâf bu bâbda eylemez şaḳḳ-ı lisân

4b 16 Hic ġaraż yoḳ Nâilâ fażl u kemâl iẓhârına
Maṭlabım dimûmiyye mi tecdîde bir rabṭ-ı zamân

17 Ber-ḳarâr itsun cihân ṭurduḳca mevlâm ẕâtını
Ḥaşre dek olsun cenâḥ-ı luṭfî mülke sâyebân

DER-SİTÂYİŞ-İ ŞEHRİYÂR-I DÂRÂ DERBÂN-I SULṬÂN MAḤMÛD ḤÂN ĠÂZİ BERÂ-YI İᶜTİRÂF U ḲUṢÛR-I ᶜÂCİZİ

1. Muhammes mütekerrir

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - - - v - - - v - - - v -

1 Düş olub girdâb-ı derde kimse gelmez yâdıma
İns ü cin ḥayrân olurlar bu ġam-ı muᶜtâdıma
Girye eyler nüh felekler itdi kim feryâdıma
Kimseden imdâd gelmez ḫâṭır-ı nâ-şâdıma
Ey şehinşâh-ı cihân raḥmeyle bu feryâdıma

2 Dûr olub ḳurb-ı şehinşâhdan ġariḳ-i ḥayretim
Ṭatlı cânımdan uṣândırdı bu derd ü miḥnetim
ᶜÂciz ü ḥayrân ḳalub tedbîre yoḳdur ḳudretim
Kimseden imdâd gelmez ḫâṭır-ı nâ-şâdıma
Ey şehinşâh-ı cihân raḥmeyle bu feryâdıma

3 Bî-kes oldum ḳalmadı hiç mûnis u maḥrem baña
Mûcib-i ihlâk olur encâm-ı derd ü ġam baña
ᶜAfv-ı ıḥsân-ı hümâyûndur hemân merhem baña
Kimseden imdâd gelmez ḫâṭır-ı nâ-şâdıma
Ey şehinşâh-ı cihân raḥmeyle bu feryâdıma

4 Pâ-yı iḳbâlım ṭutub urdı yere ah derd ü ġam
Kıl naẓar bu ḥâlime raḥmeyle ey dârâ ḥaşem
Refᶜ idüb ḫâk-ı meẕelletden beni şâh-ı kerem
Kimseden imdâd gelmez ḫâṭır-ı nâşâdıma
Ey şehinşâh-ı cihân raḥmeyle bu feryâdıma

5a 5 Rûz u şeb feryâd ider cism ü derûnum mû-be-mû
Bu vücûd-ı ġarka-i deryâ-yı ġamdır sû-be-sû
Pâre pâre ol dil-i mirâtı mânend-i sebû
Kimseden imdâd gelmez ḫâṭır-ı nâşâdıma
Ey şehinşâh-ı cihân raḥmeyle bu feryâdıma

6 Luṭf ider yoḳ ḥâlime hiç ẓâhir-i pinhânda
ᶜÂciz-i dermândayım bu ġûşe-i ḫiẕlânda
Muntaẓırdır cân u dil iḥsânıña her anda
Kimseden imdâd gelmez ḫâṭır-ı nâ-şâdıma
Ey şehinşâh-ı cihân raḥmeyle bu feryâdıma

7 Bendegânın ḥâlidir olmaz ḫaṭâlardan berî
Ẕât-ı şâhâneñdır ancâḳ mücrimânıñ yâveri
Ḥal ider iḥsân-ı luṭfuñ ṣad hezâr müşkilleri
Kimseden imdâd gelmez ḫâṭır-ı nâ-şâdıma
Ey şehinşâh-ı cihân raḥmeyle bu feryâdıma

8 Ced-be-ced ḫalḳa begûşum ḳul seniñ fermân seniñ
Her ne emr eyler iseñ fermânıyım iḥsân seniñ
Luṭfuña hem ḳahrına cânım feda ḳurbân seniñ
Kimseden imdâd gelmez ḫâṭır-ı nâ-şâdıma
Ey şehinşâh-ı cihân raḥmeyle bu feryâdıma

9 Luṭf u iḥsân sendedir evṣâfıña yoḳdur şumâr
Ḥaşre dek ḳılsun seni şevketle Allâh ber-ḳarâr

Üstümüzde sen misin ancaḳ sâye-i perverdgâr
Kimseden imdâd gelmez ḫâṭır-ı nâ-şâdıma
Ey şehinşâh-ı cihân raḥmeyle bu feryâdıma

10 Eyledikce mihr ü meh şuᶜle-feşân rû-yı ḫâk
Dâimâ imdâd-ı ḥaḳḳ ḳılsun derûnuñ tâb-nâk
Düşmen-i bed-ḫᵛâhıñı itsün Ḫudâ ḳahr u helâk
Kimseden imdâd gelmez ḫâṭır-ı nâ-şâdıma
Ey şehinşâh-ı cihân raḥmeyle bu feryâdıma

11 Emr-i meᵓmûriyetimde itmedim ḥâşâ ḫaṭâ
Düşdügüm derd ü miḥen aġyâr belâsı muṭlaḳâ
İᶜtirâf-ı ᶜacz u töhmet emr-i îcâbdır baña
Kimseden imdâd gelmez ḫâṭır-ı nâ-şâdıma
5b Ey şehinşâh-ı cihân raḥmeyle bu feryâdıma

12 Eṣdiḳâyı dâimâ terzil ider ehl-i hucûm
İtdiler ezcümle ᶜâciz nide ki ġark-ı ġumûm
Ḫânumânım itme Allâh ᶜaşḳına iskân-ı bûm
Kimseden imdâd gelmez ḫâṭır-ı nâ-şâdıma
Ey şehinşâh-ı cihân raḥmeyle bu feryâdıma

13 Bendegân-ı ᶜâcize sensin şahâ kân-ı kerem
Günc-i ġüfrândır senin dergâh-ı luṭfuñ dem-be-dem
Ḳıl bu mücrim Nâil'i müsteġraḳ-ı ᶜafv-ı himem
Kimseden imdâd gelmez ḫâṭır-ı nâ-şâdıma
Ey şehinşâh-ı cihân raḥmeyle bu feryâdıma

DER SİTÂYİŞ-İ İSKENDER ᶜUNVÂN SULṬÂN MAḤMÛD ḪÂN ĠÂZİ BE-TEKRÂR BERÂ-YI İSTİDᶜA-YI MERḤAMET

9. Kaside

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - -   - v- -   - v - -   - v -

1 Ḥażret-i Sulṭân-ı Maḥmûd Ḫân-ı Gâzi pür-ẓafer
Menbaᶜ-ı cûd-ı ᶜaṭâ vü maᶜden-i ᶜâlî siyer

2 Āfıtâb-ı evc-i şevket şâh-ı dârâ iḳtidâr
Muᶜterifdir ᶜaczini medḥinde eṣḥâb-ı hüner

3 Şâᶜırânıñ ḥaddi yoḳdur medḥine āġâz ide
Ḳulluġum ıẓhârına itdim bu kilki bir eṡer

4 İᶜtirâf-ı ᶜaczile ḥâlî beyândır maḳṣadım
Şâh-bâz vaṣfına ḥaddim mi açmaḳ bâl u per

5 Sâye-i luṭfunda pür-nûr olmada çeşm-i cihân
Böyle ᶜahd-i ḫurremi az gördi efrâd-ı beşer

6 ᶜAdl u iḥsânile ᶜâlem kesb-i râḥat itmede
Pâdişâh-ı ᶜadl u dâd-ı sâye-i baḫş baḥr u ber

6a 7 Cûy-bâr saṭveti her cânibe cârî olub
Ḳalmadı ṣaḥn-ı felekde ẕerrece zeng ü keder

8 Sâye endâz-ı ḫılâfet oldıġı günden beri
Dergeh-i luṭfunda münᶜim oldı her fermân-ber

9 Menbaᶜ-ı iḥsân-ı ᶜâlem-i nûr-pâş maᶜdelet
Bâd-ı zehr ᶜafv-ı iḥsânı cihâne virdi fer

10 Maẓhar-ı fevz ü ẓaferdir ẕât-ı pâk-ı şevketi
Āsitân-ı ᶜadlile oldı cihânda nâm-ver

11 Kimse inkâr eylemez tevfîḳe maḳrûn oldığın
Āfıtâb-ı şevketi ṭutdı bu güni ser-ta-ser

12 Bendegânıñ töhmeti ʿafveyle vezn olsa eger
Baḥr-ı luṭfı nisbetinde pek eḳal ḥıṣṣe düşer

13 Cümlemiz ḫalḳa begûşuz dâimâ ʿiṣyân bezm
Ḳulda istiḳrâr olur mı böyledir ḥâl-i beşer

14 ʿÖmrümüz oldıkca şükr itsek Ḫudâ'ya ʿâciziz
Bir günüñ iḥsânına yüzyıl teşekkürdür hüner

15 Ey şeh-i sulṭân-ı heft iḳlîm-i İskender ġulâm
Pâdişâhân-ı cihân olsa sezâdır ʿabddır

16 İşde ez-cümle birisi vâli-i Baġdâd ide
İʿtirâf-ı ʿacz u ʿiṣyân-ı müdâm muḥżır ider

17 Nice cân virmesün şimdi uġur-ı devlete
Nefḫa-i rûḥ eyledik şükr eylesün şâm u seḥer

18 Virmedi Allâh bu tevfîḳı mülûk-i sâlife
İtmiş iken her biri bir nevʿile saʿy u hüner

19 Birisi olmadı Nâil böyle ḥüsn-i nuṣrete
Ḳalmadı bir zâġ-ı bedḫᵛâh şimdi bî-pervâ öter

20 Maẓhar-ı ilhâm-ı ḥaḳsın iştibâh ʿayn-ı ḫıṭâ
Maṭlab-ı şâhânede imdâd-ı Mevlâ cilveger

21 Ṣarṣar-ı żucret perîşân eyledi bu ʿâcizi
Ātdı girdâb-ı ġumûma ʿâḳıbet mevc-i ḳader

22 Böyle āġâz eylemezdim nuṭḳa yoḳdur ḳudretim
Silk-i ṭabᶜ-ı âcizâne vaṣfıña cevher dizer

23 Curᶜa-ı câm-ı keder encâm beni bî-hûş idub
ᶜÂḳıbeti ḳıldı ḫumâr derd ü miḥnet bî-baṣar

6b 24 Ḳalᶜa-ı idrâkı yaġma eyledi ceyş-i ġumûm
İstiᶜab itdi derûnum sû-be-sû ḥüzn ü keder

25 Ḳahr u luṭfuñ tev'em olmuş cümlesi maḥża kerem
Bir teveccüh eyleseñ bu ᶜâcize iḥsân yeter

26 Ḳul seniñ fermân seniñ fermân-berem ḳurbân seniñ
Cürmümüñ ᶜafv-ı ḥuṣûliyle beni ḳıl bâl u per

27 Dest-gîr ol el-emân ey pâdişâhım bendeñe
Ḳorḳarım bu ḥuznile mevtiñ elinden el-ḥezar

28 Dest āçub eyle temennâ itme eṭnâb-ı suḫan
Fevz-i nuṣretle zamân-ı şevketiñ itsun güzer

29 Eyle tekrâr ṣıdḳile Nâil duᶜâyı şevketi
Ziynet-ārâ-yı serîr nuṣret olsun cilve-ger

30 Dâimâ feyż-i ẓafer-yâb eyleyüb Ḥayy u Ḳadîr
Cümle bedḫᵛâh-ı ᶜanîdin ola ḳahr u derbeder

31 Ḥaḳḳ teᶜâlâ şevket ü iḳbâlıñı efzûn idüb
Ber-ḳarâr itsun müdâm ṭurduḳca bu şems ü ḳamer

DER-SİTÂYİŞ-İ PÂDİŞÂH-I CİHÂN SULṬÂN MAḪMÛD ḪÂN ĠÂZÎ BERÂ-YI ŻIMNİYYE TEBRÎK-İ ᶜÎD

10. Kaside

Feᶜilâtün /Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - - v v - - v v - - v v -

1 Kûşe-i ḥüzn-i melâletle yaturdum sersâm
Ṭabl-ı şâdî çalınub virdi surûr baña selâm

2 Didi ey yâr-ı vefâdâr-ı giriftâr-ı hümûm
Ne yatursın bu küdûrât ile böyle nâ-kâm

3 Maḥv olub merkez-i ᶜâlemde olân ḥüzn ü ḫaṭar
Oldı iḥsân-ı şehinşâh ile tefrîḳ ġamâm

4 Şimdi ol şâhi cihân ḥażreti Maḥmûd Ḫânıñ
Dest-i cûd-ı keremi şânını eyler ifhâm

5 Ḥâmi-i dîn-i mübîn oldığınıñ ās̱ârı
Ḥoş havâlarla güzâr eyledi bu mâh-ı ṣıyâm

6 Sürᶜat it destiñi gülçin-i niyâz eyle hemân
Ġurre-i mâh-ı ᶜinâyet ufuḳa itdi ḫırâm

7a 7 Ḥasret-i rûzi ile cismi ḳamer oldı hilâl
Sene-i ātiyeye irmege eyler iḳdâm

8 Fevc fevc eylediler ġurre-i ᶜîdı tebrîḳ
Ḫâk-pâ-yı şeh-i devrâne bütün ḫavâṣ ᶜavâm

9 Sen bu iḥsân-ı şehinşâhdan olduñ maḥrûm
Rabṭ-ı elfâẓile ḳıl edᶜıye-i ḫayrı tamâm

10 Dilerem ṣûr-ı ẓuhûr eyliyecek demlere dek
Ḳadr u iḳbâli ola zîver-i gûş eyyâm

11 Bu emel-ẖâne-i şâhânede yoḳdur meʾyûs
Eyledi her ḳulına bir nevᶜi iḥsân u kerem

12 İftiẖâr eylese eslâf-ı kirâmı bercâ
Ḥırz-ı bârû-yı cihân ḥâmi-i dîn-i İslâm

13 Ne Süleymân'e naṣîb oldı ne eslâfına lîk
Eyledi Fâtiḥ-i bâb luṭfunı miftâḥ-ı niẓâm

14 Minnet Allâh'a cihân olmadadır āsûde
Ṣadme-i ṣâiḳa-i ḳahrına lerzân Behrâm

15 Faẖr ider rûḥ-ı fütûḥ-i selefi ẕâti ile
Muᶜteṣım görse olurdı dürr-i luṭfunda ġulâm

16 Maᶜdelet-kâr-ı kerem peşine olsa el-ḥaḳḳ
ᶜAdline Nûş-i Revân cûdına Ḥâtem ẖuddâm

17 Ḥaşre dek ẕât-ı hümâyûnını teʾyîd itsun
İşde bu bâr-geh-i cihâr-ı sütûnda ᶜâllâm

18 Āġlamaz kimse zamân-ı şeh-i devrânında
Şehr-i ġufrânda itdi niçeyi vâṣıl kâm

19 Biñde bir luṭfunı taḳrîr idemem emr-i muḥâl
Vaṣf-ı şâhânede her rûz u şeb işim iḳdâm

20 Eyle imsâk-ı suẖan başla duᶜâya Nâil

İde dil-ḫᵛâh-ı hümâyûnını Ḥaḳḳ ḥüsn-i ḫıtâm

21 Eylesün şevket ü şânile cihânda ebedî
Göstere ẕâtına her yıl niçe ᶜîdı Mevlâm

DER MEDḤ-İ ŞEHİNŞÂH-I RÛ-YI ZEMÎN SULṬÂN MAḤMÛD ḪÂN ĠÂZİ BERÂ-YI TÂRİḪ-İ SARÂY-I ÇIRÂĠÂN

11. Kaside

Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün

v - - - v - - - v - - - v - - -

7b 1 Cenâb-ı ḥażret-i sulṭân-ı Maḥmûd şîr-i Yezdânî
Şehinşâh-ı muᶜaẓẓam vâriṡ-i mülk-i Süleymânî

2 Zihî revnaḳ-fezâ-yı salṭanat Ḫâḳân-ı bî-hemtâ
Ser-efrâz-ı cihândârân-ı faḫr-ı Āl-i ᶜOṡmânî

3 Ḫuṣûṣen cevher-i pâkîze-i emr-i hümâyûnî
Müceddîd-i ḳavânîn maẓhar-ı tevfîḳ-ı Sübḥânî

4 Eger zerrât-ı ᶜâlem ṣefer erḳâm-ı ḥesâb olsa
Muḥâldır vaṣfınıñ biñde birin taᶜdâd-ı imkâni

5 Nedir bu luṭf u himmet baḫt-ı ḳuvvet ṣafvet-i sîret
Naẓardan hıfẓ ide Mevlâ hemân şâh-ı cihân-bânî

6 Selâmlıḳ resmini icrâ idüb Yaḥyâ Efendide
Temâşâ itmek içün eyledi teşrîf Çırâġânî

7 Gezub faḫr itmek üzre emr u fermân eyleyüb iḥsân
Müceddid bendegânın eyledi iḥyâ bu iḥsânı

8 Heman-dem şükr-i Yezdân eyleyüb emr-i hümâyûna
Ġubâr-ı bâbına yüzler sürüb gördük bu meydânı

9 Muᶜażżam bir sarây kim saṭhı eflâke ider ṭaᶜnı
Didim yâ Rabb s̱âbit eyle bunda ḥükm-i sulṭânı

10 Sarây-ı şâh-ı ᶜâlem ḳulle-i Ḳâf-ı mehâbetdir
Bi-ḥaḳḳın Cennet-i meᵓvâya beñzetdim Çırâġânî

11 Temâşâ eyler iken mevḳᶜı-i dîvân-ı şâhânı
İderdim fikr-i târiẖ-i sarây-ı ᶜâlî zî-şânî

12 Tetebbuᶜ eyledim lafż-ı Çırâġânı ḥesâb itdim
Hemân ilhâm ile bildim budur târiḥ-i Sübḥânî

13 Cesâret itmez idim bende bu târîḥı taḳrime
Eger gûş itmeseydim ḳıṣṣa-ı mûr-i Süleymânî

14 Murâd-ı ᶜâcizâne pâdişâhım bir teşekkürdür
Budur Ḫaḳḳ-ı suẖan sebḳ eyledik cümle cihân-bânî

15 İlâhi tâ-maḥşere dâim it bu kân-ı irfânı
Cihândâr-ı muᶜaẓẓam ḥażret-i sulṭân-ı ḥâḳânî

16 Ḥınâb-ı Ḥayy bî-çûn Nâil'â taẖt-ı ẖılâfetde
Müeyyed eylesün şevketle şâh-ı baḥr-ı iḥsânı

17 Serîr-i salṭanatda ẖân-ı Maḥmûd ber-devâm olsun
8a Ciḥân ṭurduḳca sürsün pâdişâhım anda dîvânı

DER SİTÂYİŞ-İ PÂDİŞÂH-I BERRİN VE BAḤRIN SULṬÂNI MAḤMÛD ḤÂN ĠÂZÎ BERÂ-YI TÂRÎḪ-İ SÂL-I CEDÎD

12. Kaside

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - -   - v - -   - v - -   - v -

1 Ẓıll-ı Ḥaḳḳ Sulṭân-ı Maḥmûd Ḫân-ı Ḫâḳân Mecîd
Rûḥ-ı ᶜâlem bâᶜiṡ-i āsâyiş-i emn-i medîd

2 Devlet-i dîniñ şehinşâh-ı muᶜaẓẓam emcedi
Sâye-i luṭfunda ḥal oldı bütün ᶜaḳd-ı ümîd

3 Gelmemiştir böyle ᶜâdil pâdişâh-ı nîk-i nâm
Ola evreng-i şehinşâhîde iḳbâl-ı bedîd

4 Nîçe şeh sulṭân-ı ᶜâdil fâżıl İskender ġulâm
Pâdişâhân-ı cihân olsa revâ ᶜabd u ᶜâbîd

5 Farż olan edᶜıye-i ḫayriyeye meşġûl olub
Rûz u şeb itmekde iken semt-i Mevlâya resîd

6 Ġurre-i mâh-ı muḥarrem şuᶜle virdi ᶜâleme
İtdi rûşen sâḥil-i ṭabᶜ kef-i şevḳ-ı cedîd

7 Rabt-ı tebrîk eyle vâcîbdir duᶜâ-yı şevketi
Zât-ı pâkî nesl-i ᶜOṡmânîde bir dürr-i ferîd

8 Ḥażret-i Ḫâllâḳ-ı bî-hemtâ vücûd-i pâkini
Ḥıfẓ ide āfâtdan ṣıḥḥatla ṣad medd ü meẕîd

9 Dûr edildin görmedi cism-i felek emṡâlini
Ola maḳhûr u müdemmir cümle bedḫᵛâh u ᶜanîd

10 Dilerem Allâh'dan şâh-ı cihân-ı ᶜâdiliñ

Her güni ᶜîd-ı ẓafer olsun şebi ḳadar saîd

11 İki destim refᶜ idüb Nâil didim târîḫini
Sâl-ı tevfîḳ ola şâh-ı ᶜâdile sâl-ı cedîd

DER-SİTÂYİŞ-İ ŞEHİNŞÂH-I RÛ-YI ZEMÎN İSKENDER DERBÂN ṢÂḤİBÜ'L-ᶜADL VEL-İḤSÂN PÂDİŞÂH-I BERRÎN VE BAḤRÎN SULṬÂN ᶜABDÜLMECÎD ḪÂN BERÂ-YI TEŞEKKÜR Ü İḤSÂN-ḪÂNE

13. Kaside

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - -   v v - -   v v - -   v v -

1 Bârek -Allâh zihî pâdşeh-i genc-i ᶜaṭâ
Ḫüsrev-i çim ᶜaẓamet dâver-i Çemşîd dârâ

8b 2 Yaᶜni ol şâh-ı cihân ḥażret-i sulṭan Mecîd
Merdum-i çeşm-i ümem ᶜâṭıfet-i kân-ı seḫâ

3 Revnaḳ-ı salṭanat ārâyış-ı dîn u devlet
Sâye-i luṭfı hemân pertev-i envâr-ı Ḫudâ

4 Ḫâr-ı ġamdan ola gül-ġonce-i zâtı maḥfûẓ
Görmeye bâd-ı ḫazân bâġçe-i şevḳı aṣlâ

5 Ḥabbeẕâ ḳuvvet-i bâzû-yı cihân-gîrî kim
ᶜAḳl-ı kül ebkem olur olsa eger medḥe serâ

6 Maᶜden-i cûd-i ᶜaṭâ kân-ı seḫâ ᶜayn-ı himem
Menbaᶜ-ı fażl u hüner kenz-i rumûzdur Ḥaḳḳâ

7 Cümle āviḫtedir mîḫ-ı süveydasında
Deste-ber-deste maḳâlîd-i umûr-i dünyâ

8 Eyledi zât-ı humâyûnunı Ḥaḳḳ ḫayr-ı ḫalef
Bir ālây ʿâciz emekdârları itdi iḥyâ

9 Rûḥ-ı baḫş olmadadır nutḳ-ı dem ʿÎsâ-ver
Gec naẓardan anı ḥıfẓ ide cenâb-ı Mevlâ

10 Felegiñ böyle imiş tâbe ḳadîm ḳâidesi
İder elbetde her ehl-i hünere tâze cefâ

11 Derdimiñ binde birin muḫtaṣarân söyliyeyim
Tâ şifâ-ḫâne-i luṭfuñdan ola derde şifâ

12 Bir oyun ḳurdı felek ateş ile ġâfil iken
Yeñiden ṭoġmuşa döndürdi beni ser-tâ-pâ

13 Cemʿ idüb sâye-i şevketde birâz dünyâlıḳ
Oda ıḥrâḳa düşüb ḫânem ile oldı hebâ

14 Bî-mekân ḳoydı nihâyet ḳulıñı ateşle
Derd-i îcâre düşürdi beni her ṣayf u şitâ

15 Derd-i îcâr ile āzürde iken ʿâlemde
Eyledik pâd-ı şehim merhem-i luṭfuñla devâ

16 Gûş idüb taḫta culûsunda bu maġdûriyetimi
İşde ʿâciz ḳulına eyledi bir ḫâne ʿaṭâ

17 Mużṭarib ḥâle vuḳûf zâtıña bir mevhibedir
Bende perverlik idüb luṭfunı itdik icrâ

18 Şiʿrden ḫaylı zamân fâriġ idim pâdşehim

Mâye-i şevḳi cedîd oldı bu luṭfıñ ḥaḳḳâ

9a 19 Buda tevfîḳe delîl ᶜaşer-i âḫır ramażân
Kalb-ı iḥrâḳ ẕede mi eyledi luṭfuñ iḥyâ

20 Dest açub dergeh-i Mevlâya niyâz eyleyelim
Cümleden efḍal olân ẕât-ı hümâyûna duᶜâ

21 Ḥaşre dek görmeye mirāt-ı derûnuñ zengâr
İde dil-ḫᵛâhıñı ḫayr ile müyesser Mevlâ

22 Haḳḳ-ı taᶜbîr ile evṣâfıñı taᶜdâd idemem
Yem-i emvâcı uḳûl-ı beşer olmâz iḥṣâ

23 Der-i iḥsân ki her rûz u şebân yüz sürerek
Ġarażım pâdşehim ṣıdḳımı itmeñ inhâ

24 Yoḫsa kîm ḫıẕmet-i evṣâf-ı şeh-i devrânda
İder iẓhâr-ı ᶜacz lâl olaraḳ her şuᶜarâ

25 Raḳam-ı vaṣfıñ içün belki kifâyet itmez
Ṣafḥa-ı çerḫ-i berîn üzre olunsa imlâ

26 İtme ıṭnâb-ı suḫan başla duᶜâya Nâil
Bir duᶜâ eyle ki dil-ḫᵛâhını virsün Mevlâ

27 Taḫt-ı nuṣretde müeyyed ide ẕâtın Allâh
Faḫr ide ḫizmet-i pâkî ile aᶜlâ vü ednâ

28 İrmesün āyine-i ḳalb-ı hümâyûna keder
An-be an şevket ü şânın ide Ḥaḳḳ bî-hemtâ

29 Her umûrunda olub sûre-i Fetḥe maẓhar
Zûr-ı bâzû-yı memâlik ola her ṣubḥ u mesâ

DER-SİTÂYİŞ-İ PÂDŞEH-İ ḪÂTEM ᶜÜNVÂN VE MAŻHAR-I TEVFÎḲ-İ YEZDANÜ'S-SULṬÂN ᶜABDÜLMECÎD ḪÂN

14. Kaside

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - -   v v - -   v v - -   v v -

1 Ey şehinşâh-ı cihân ᶜadl u kerem deryâsı
Yaᶜni sulṭân Mecîd pâd-şehiñ aᶜlâsı

2 Ḥaḳḳ muẓaffer ide dil-ḫᵛâhı gibi ᶜâlemde
Dâver-i cemm ü çeşm şâh-ı Mesîḥ-i enfâsı

3 Cümle efᶜâlına ve aḳvâlına mâ-şâ-Allâh
Âsumân-ı keremiñ şems-i cihân ârâsı

3 İtdi iḥyâ es̱er-i ḳuvvet-i ḳudsiyye ile
Dem-be-dem mürde dili nuṭḳ-ı kerem pîrâsı

9b 4 Ḥaḳḳ bu kim cümle selâṭîn-ı ıẓâm-ı selefiñ
Şevket ü dâniş ü temkîn ile müstes̱nâsı

5 Nüsḫa-ı ḥırz-ı emân heykel-i taᶜvîẕ zamân
Noḳta-i merkez-i dîn ᶜadl u kerem esâsı

6 Bende-gân der-i vâlâ-yı felek rütbesine
Nev-be-nev ẓâhir olur ᶜâṭıfet-i ᶜûlyâsı

7 Dâver-i ᶜârifet ālûde-i hengâm ᶜaṭâ
Celb ider cûdını ḫudâmınıñ eñ ednâsı

8 Kimseden itmedi eslâf-ı kirâmında ẓuhûr
Himmet-i ṭabᶜ-ı hümâyûnunda ki istiġnâsı

9 Feyż-i cûdile olur vâṣıl-ı serḥadd-i merâm
Emr-i fermânlarınıñ müfteḫir-i icrâsı

10 İrtişâ bâbların yeryerin itdi mesdûd
Ḥükm-i ḳânûn u şerîᶜatla olan îmâsı

11 Defter-i ḳalb-ı hümâyûnuna müs̱bet olmuş
Nîk u bed bendeleriñ menḳabet esması

12 Ḫaylice żaᶜfa giriftâr idi mülk-i devlet
Şevket-i ẕâtıña maḫṣûṣ imiş istişfâsı

13 Heb bilürlerdi ḫafâyâya olanlar vâḳıf
Sendedir ᶜuḳde-i ᶜadl u ẓaferiñ ṭuġrâsı

14 Seni meʾyûs mi ider ẓıll-ı Ḫudâ'sın şâhım
Bâ-ḫuṣûṣ pâdşehiñ ᶜadl ola heb daᶜvâsı

15 Āşiyânında daḫi ḫᵛâb-ı ferâġat göremez
İşidüb nâm-ı hümâyûnıñı Ḳâf ᶜAnḳâsı

16 Bu şeref ḳanḳi zamânıñ şehine oldı naṣîb
İntiḳâm-ı pederin olmadadır icrâsı

17 Dâimâ itmede Allâh-u Taᶜâla teshîl
Ṭolmada ᶜadl-ı hümâyûnla cihân ṣaḥrâsı

18 Āl-i evlâdı ile daġdaġa-ı bende girüb

Teng ola başına bed-ḫᵛâhlarıñ dünyâsı

19 Bir ḳul Allâh'a umûrîn ider ise tefvîż
Maẓhar-ı fevz ü ẓafer eyler anı Mevlâsı

20 Ḥaḳḳ bu kim fiᶜl-i şehinşâh-ı cihân ilhâmdır
Ehl-i ġaflet ne bilür mertebe-i iḥsâsı

10a 21 Nefḫa-i ṣûr ẓuhûr eyliyecek demlere dek
Ola iḳbâl ile Firᶜavn-ı zamân Mûsâ'sı

22 İḫtilâfât-ı cihâna o ḳadar verdi niẓâm
Hiç bulunmaz arasıñ ẕerrece nâ-ber-câsı

23 Tîġı tîz ola bu şâhinşeh-i ᶜâlî nesebiñ
Ser-nigûn ola livâ'-ı garaż-ı aᶜdâsı

24 İndifâᶜı-ı keder ġâile-i aᶜdâya
Pesdir ola şâh-ı cihânıñ naẓar-ı kîmyâsı

25 Ḳaṭᶜ idüb seyf-i şerîᶜatla niçe daġdaġayı
Dest-i ġârât ᶜalem-i râh-zen-i ecnâsı

26 Ne ḳadar eḍᶜaf-ı aḥḳar ise de bir bende
Ḳahramân eyler anı himmet ile Mevlâsı

27 Tâbe gerden dil ü cân ġarḳa-i iḥsânıñdır
Kör ider vâdi-i inkâra düşen enfüsâsı

28 Biñde bir luṭf-ı hümâyûnını taᶜdâd idemez
Silk-i naẓma çekilen vaṣf-ı cihân-ārâsı

29 Gerçi iṭnâb-ı süḫan şâᶜıre sermâye imiş
ᶜAcizân ḳullarınıñ ḫayr-ı duᶜâ îmâsı

30 Pâdşâhım seniñ evṣâf-ı hümâyûnuñda
Bendeniñ şânıña lâyıḳ mı olur imlâsı

31 Beni lebrîz-i suḫan eyleyen evṣâfıñdır
Dil-i maḥbûr bu dem-i farṭ u zekâ deryâsı

32 Câ-be-câ gerçi ki taḳdîm-i ḳaṣâid elzem
Lîk taṣdîᶜ idemem şâh-ı Mesîḥ enfâsı

33 Şemᶜ-ı ıḳbâl-ı hümâyûnuña pervâne ḳulum
Ḳoymadıñ ḫâk-ı meẕelletde bu ġulâm ᶜAbbâsı

34 Dilerim ḳubbe-i eyvân-ı felek ṭurduḳça
İde Ḥaḳḳ maᶜdeletiñ rû-yı zemîm iḥyâsı

35 Herkesiñ vâcibe-i maṭlab-ı dînîyesidir
Taḫt-ı şâhîde bu şevketlünuñ istibḳâsı

36 Āferîn ṭabᶜ-ı hüner perverine Nâil-zâr
Bendeniñ böyle gerek şükr-i niᶜam îfâsı

DER-SİTÂYİŞ-İ ĀFITÂB-I EVC-İ SALṬANAT PÂDŞÂH-I ᶜADL ᶜÜNVÂNÜ'S-SULṬAN ᶜABDÜLMECÎD ḪÂN BERÂ-YI ᶜÎDIYYE

15. Kaside

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - - v v - - v v - - v v -

10b 1 Pâdşâh-ı ᶜaẓamet küster-i Āl-ı ᶜOs̱mân
Ḥażret-i Ḫân-ı Mecîd taḫt-ı Süleymân ᶜünvân

2 Salṭanat farḳıña bir tâc-ı mücevherdir kim
Bu cihân mis̱liñi āyînede itsün seyrân

3 Nice ḥaḳân seniñ kevkebe-i salṭanatıñ
Görse ḫuddâmıñ olurdı hele her ān u zamân

4 Ey ḳażâ mertebe şâhinşeh-i ᶜâdlini Ḫudâ
Kâr-ı düşvârını ḫalḳıñ saña itdi āsân

5 ᶜÂlemiñ rûḥı sen oldun şeh-i berrîn ü baḥrîn
Ḳâlıb-ı salṭanata eyledi Allâh seni cân

6 ᶜAdl-ı inṣâf-ı şifâḫâne-i tedbîrin ile
Ber-ṭaraf oldı heb esḳâm-ı mesâmm-ı devrân

7 Cümlemiz ġarka-i iḥsân-ı firâvân olduḳ
Nev-be-nev ṣınıf-ı ḫavâṣile ᶜavâm insân

8 Ḳuluña virdi teraḳḳi es̱er-i ᶜîd-ı saᶜîd
İşde buldum şeref-i medḥiñe tâze meydân

9 İki farż bir yere geldi dediler ismine ᶜîd
Biri edᶜîye-i ḫayrıñ biri zebḥ-i ḳurbân

10 Nice ems̱âlını taḳdîr ide Rabb Taᶜâlâ
Şeh-i devrânıma tevfîḳ ile ᶜîdı Mevlâm

11 Bâ-ḫuṣûṣ ḥacda olan cümle ṣadef-i ḥüccâc
Dediler edᶜîye-i ḫayrıña āmîn her an

12 Şimdi iḫlâṣ ile dergâh-ı Ḫudâ’ya el açub

Ṣıdḳıle eylediler sañâ duᶜâ ez-dil ü cân

13 Bilmedik vâr ise görsün oḳusun târîḫı
Ol zamân şân-ı hümâyûnını eyler izᶜân

11a 14 Olmasa ḳalᵓa-ı ḳalbimde neşâṭ u vaṣfıñ
Cünd-i ġam mülk-i dilim çoḳdan iderdi tâlân

15 Vâridât itmede ṭabᶜıma dâim imdâd
Olurum ẕât-ı hümâyûnını medḥe ṣaḥbân

16 Neşᵓe yâb-ı şeref oldum yine evṣâfıñla
Bülbül-āsâ ide dem medḥ-i hümâyûna fiġân

17 Feylosofân-ı maᶜânî şuᶜarâ-yı mevcûd
Başlasun yazmaġa evṣâfıñı her rûz u şebân

18 Görmedik Ḥaḳḳ buñı aḳrânıñı bir ḳaç gördük
Sen gibi dâniş ü tevfîḳe muvaffaḳ sulṭân

19 Ḳâfdan Ḳâfa ahâlî-i bilâd-ı İslâm
Oldı ser-dâde-i bâlîn-i refâh u ābâdân

20 Benim aḳrânım olan pâdşehim bendeleriñ
Her biri maẓhar-ı iḥsân ile oldı şâdân

21 Ḫalḳ-ı râḥatda seḥâb-ı keremiñ feyżinden
Emelimle bu emekdâr ḳulıñı ḳıl ḫandân

22 Olamaz ẕât-ı hümâyûnuna Ḥâtem hempâ
Kef-i mîzân-ı seḫâda saña yoḳdur mîzân

23 Bârek-Allâh zihî pâdşeh-ı kân-ı kerem
Şarḳdan ġarba degin buldı cihân emn ü emân

24 Baḥr-ı naẓm içre bu kevn dürr-i girân-mâye olub
Oldı vaṣf-ı suḫan ārâñla naẓmım Selmân

25 Ey şehinşâh-ı cihân dâver-i dârâ ḥikmet
Bu cihân ḳadriñi fehm itmede itmez noḳṣân

26 İtme ıṭnâb-ı suḫan eyle duᶜâ Nâil-zâr
İşidüb ide feleklerde melekler nâlân

27 Kelimâtıñ yerine dürr-i güher naẓm itsem
İdemem mertebe-i şânıñı taᶜdâd u beyân

28 Olasın maṭlabuña vefḳ-i merâm üzre vuṣûl
İde dil-ḫᵛâhıñı ḫayr ile müyesser sübḥân

29 Ḥaḳḳ taᶜâlâ o ḳadar ᶜömrüñi med eyleye kim
İde ᶜömr-i şeh-i ᶜâdil ile devlet-i devrân

DER SİTÂYİŞ-İ ŞÂH-I ᶜÂLEM VE ḤALÎFE-İ RÛ-YI ZEMÎN ᶜABDULMECÎD ḤÂN BÂDÎ-İ ĀSÂYİŞ-İ CİHÂN VE BERÂ-YI TEBRÎK ᶜÎD U İẒHÂR ᶜUBÛDİYYET BE-ḪÂK-PÂ-YI SER-TÂC-I ÜMEM ᶜİṢMET-ḲARÂR VÂLİDE SULṬÂN ᶜALEYHİ'T-DEVLET VEŞ-ŞÂN ḤAŻRETLERİ

16. Kaside

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - - v v - - v v - - v v -

11b 1 Ḥamd ola ḥażret-i Mevlâya odur Ḥayy u Ḳadîr
Ḫâlıḳ-ı kevn ü mekân ṣâḥib-i levḥ ü taḳdîr

2 Hele efᶜâl-ı ilâhiyesi idrâk olamaz
Ḳul anıñ ḳudret anıñ ḥikmet anıñ lâ-taġyîr

3 Ḫalḳ idüb ᶜâlemi maḫlûḳ ile tezyîn itdi
Kimi aᶜlâ kimi ednâ kimisi ᶜâlem-gîr

4 Kimini ḥâkim idüb ins ü cinne her an
Ḥükm idüb ṭâġile ṭâşa anı ḳıldı teşhîr

5 Ḥâṣılı emr-i ᶜadâletle Süleymân oldı
Şevket ü şânını kürsîde iderler tefsîr

6 Böyledir ḥükm-i ḳażâ vü ḳaderi Mevlânıñ
Her zamân bir ḳulını mülkine eyler tesyîr

7 Āl-i ᶜOs̱mâna virüb āḫır-ı ẓıllıyetini
Şevket ü şân-ı hümâyûnını itdi tevfîr

8 Pâdşâhân-ı cihân-ı selefiñ saṭvetini
Derc idüb vaḳᶜa nüvîsân bütün itmiş tasṭîr

9 Okuyan vâḳıf olur sırrına her pâdşehiñ
Ḥaḳḳı var Ḫân-ı Mecîdiñ ider elbet taḳrîr

10 Ḥâfıẓ-ı dîn-i mübîn ḥâmi-i emr-i nebevî
Vâḳıf-ı mesʾele-i şerᶜ-ı şerîf şâh-ı ḫabîr

11 İki şâhid ile is̱bâṭ iderim ᶜadlını ben
Birisi şerᶜ-i şerîfdir biri ḳânûn-ı münîr

12 Var mıdır sefk-i dimâ vâḳt-ı hümâyûnunda
Ḳatılan olmada ıḥḳâḳ ile dâim tekdîr

13 Bu ḫıdîv ḥüsnü el-ḫalḳ-ı kerîmü'ş-şânıñ
İder evṣâfını iʿlâna melâik tevḳîr

14 Tâ ki teʾyîd-i Ḫudâ mülke niẓâm virmek içün
Eyledi pâdşeh-i ḳâʿıd-ı bâlâ-yı serîr

12a 15 Ḥaşre dek reʾyi gibi muntaẓamü'l-ḥâl olalar
Ẓıll-ı ʿadlinde reʿâyâ vü berâyâ vü faḳîr

16 Vâlid-i mâcidine faḫr-ı mübâhât farżdır
İki ʿunṣurla bu bir cevheri ḳıldı tenvîr

17 Böyle bir ʿâdile sen vâlide sulṭân olduñ
Şimdi farż oldı bize şânıñı itmek tevḳîr

18 Sen deḫî şükrini bu mevhibe-i ʿuẓmânıñ
Zebh-ı ḳurbân ile eyle hele ḥamd u tezkîr

19 Bize de vâlidine ḫayr-ı duʿâ vâcibdir
Eylemez müʾmin olan emr-i duʿâda taḳṣîr

20 Şimdi eẓhâr-ı ʿubûdiyete eyyâm geldi
ʿÎd-i eḍḥâ irişüb oldı merâma eks̱îr

21 Niçe ems̱âl-ı surûrile müşerref olaraḳ
Ḥaḳḳ mübârek ide ʿîdi size pâkîze żamîr

22 Yâveriñ ʿavn-ı Ṣamed şevket ü ḳadriñ sermed
Müddet-i ʿömrüñ ide devletiñ olsun teks̱îr

23 Ḫılḳatıñ cevher-i ʿıṣmetle olunmuş terkîb

Niçe āsâr ile ḳıldıñ bu cihânı taᶜmîr

24 Şimdi tâc-ı ser-i ᶜâlemsin ayâ kân-ı kerem
Nâil'iñ ḥaddi degil eyleye ḥaḳḳı taᶜbîr

25 Ḳaṭᶜ idüb ġayrı duᶜâ eyle lisân-ı ḳalemi
Eyledim şermile bu ḫayr-ı duᶜâyı tasṭîr

26 Ḥaşre dek gülşen-i devletde hemân ᶜîd iderek
ᶜAvn-ı Ḥaḳḳ cümle umûruñda ola yâr u ẓahîr

27 Şeh-i devrân ile ṣıḥḥatle cihânda var ol
Ola bu dîde-i ᶜâlem şerefiñle tenvîr

DER-SİTÂYİŞ-İ RÛḤ-I SALṬANAT VE ŞEHİNŞÂH-I MÜLK Ü MİLLET PÂDİŞÂH-I ÇEMŞÎD ĠULÂM SAṬVET ᶜABDÜLMECÎD ḪÂN BERÂ-YI TAẒALLUM-I EMR-İ MİRÂS BİRÂDERİ VE EẒHÂR ĠADR U VÂRİSÂN ḲUL VE CÂRİYELERİ

17. Kaside

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - -   v v - -   v v - -   v v -

12b 1 Naḳş idüb ḳalbime ser-nâmesinii derd ü elem
Beni cânımdan uṣândırdı sipihr-i pür-ġam

2 Gelemez ḳâl-ı dile ḥâlimi ᶜarż ide lisân
Cilve ḫîz eyleyemez ḫâme-i müşkîn raḳam

3 Derd-i mîrâsa düşürdi bizi gec ṭâliᶜimiz
İstiᶜâb eyledi cismim bu taᶜaddi vü ẓulüm

4 Cemᶜ idüb müddet-i ᶜömründe birâder merḥûm
Ṣaḳlayub cânı gibi ṣaymaz idi naḳd u sitem

5 Bir ḳızı iki ᶜıyâlına oyunlar itdi
Çaldılar her neye mâlik ise ol pîş ü kem

6 Vârise vâḳıᶜ olan ġadrini taᶜdâd idemem
Nâ-bedîd oldı nefîs cevher ile sîm ü direm

7 Ṭaleb-i ḥaḳḳımıza bir yere cemᶜ olduḳça
Bizi tevbîḥ ile maġmûm ider anlar her dem

8 İşde bu daġdaġa-ı keşmekeşe dûş olduḳ
Bulmadıḳ ḥâlimize raḥm idecek ehl-i himem

9 Āñladım ḥiṣṣemize ᶜâid olan ġam u sukût
Kuşe-i derde girüb oldı bize hem-dem-elem

10 Bir mübeşşir çıḳageldi didi ey ehl-i derûn
Ġamı terk eyle ālub destiñe evrâḳ u ḳalem

11 Şimdi ıḥḳâḳda derḥâl ümîd-i maẓlûm
Mużmaḥıl oldı bütün leşker-i endûh u ġam

12 Eyledi ḥażret-i Ḥaḳḳ Ḫân-ı Mecîdi mutaṣavver
Her umûrunda idüb ẕâtına Ḥıżr'ı tevʾem

13 Bezm-i ᶜâlem o ḳadar pür niᶜam u behcet kim
Bir deḫi ṭoġmaya raḥm-ı dil-i ᶜâlemde saḳam

14 Olmadıḳ ḳalmadı hiç beher-i verâ iḥsânı
Ẕât-ı şâhânesidir ümmet-i merhûne kerem

15 Vâḳtidir ḥâliñi ᶜarż eyle rikâb-ı şâha

Bu siziñ zaḫmıñıza pâdşeh eyler merhem

16 Bu surûr ile ẓafer-yâb-ı sunûḥât oldum
Gitdi bu ṣît-ı şehinşâh ile dilden elem

17 Muḫtaṣar ḥâlimi taḳrîr ideyim pâdşehim
Variṡân ḳullarınıñ ḥaḳları ḳaldı mübhem

13a 18 ᶜArż-ı ḥâl eylediler esbaḳ-ı ṣâḥib mühre
Didi ıḥḳâḳ iderem ḥaḳḳıñızı müstelzim

19 Iṭṭılâ ḥâṣıl idince bu ḥuḳûḳ ġadre
Vâriṡ-i digere gönderdi mübâşir oldum

20 Emr idüb söyle didi anlara sirḳat maᶜlûm
Pek açıḳ oldı bu ġaddârlıḳları vâḳıf ᶜâlem

21 Bu emir vârdıġı anda niçe feryâd iderek
Ḳalmamış anlara artıḳ diyecek lâ vü neᶜam

22 Yedi ṭopra ayırub ḫudᶜa ile sırḳatdan
Ṣaḳlamışlar anı yüklük içine pek muḥkem

23 Çâr-nâ-çâr çıḳarub ṭopraları yüklükden
Eylemişler hele teslîmde çoḳ ᶜöẕr ü sitem

24 Ṣadr-ı esbaḳ çaġırub bu ḳulıñı meclisine
Yed-be-yed virdi bize cümlemiz olduḳ ḫurrem

25 Ṣoñra ḳız ḫᵛocalarından oḳuyub ders-i fesâd
İddiᶜâ eyledi biñ kisesini itdi naġam

26 Vâriṡân ḥâżır olub meclis-i şerᶜa vardıḳ
Emr-i işhâda getürdi iki etbâᶜı o dem

27 Eyledik der-ᶜakeb ibrâz-ı fetâvâ-yı şerîf
Dil ile niçe ᶜibâre oḳuduḳ şerᶜa ilim

28 Ānlarıñ emr-i ḫuṣûmetleri taᶜdâd oldı
Şâhid-i zorı niçün diñledi meclis bilemem

29 Cümle mîrâṡda ḳız nıṣfa taṣarrufda iken
Bu biñi cebrile aldı hele Allâh aᶜlem

30 Öyle bir derde esîriz ki anıñ dermânı
ᶜAdl-ı şâhâneye maḫṣûṣ bizi itmek ḫurrem

31 Şimdi daᶜvâya taṣaddi ider iseñ farażâ
İşde ḥâl böyle iken ḥaḳḳımı iṡbât idemem

32 Vâriṡ-i ᶜâcizeniñ ḥâllerine eyle meded
Ġadrine vâḳıf olub derdine tedbîr ü kerem

33 İşde bu leẕẕet ile ḳaḳdı ayaġa mermi
Baṣdılar her biri üç yüz kise daᶜvâya ḳadem

34 Yaᶜni herbirleriniñ mihri yüz elli biñ imiş
Bunı ḥal eylemede ᶜâciz olur ehl-i ḥakem

13b 35 Ānlarıñ ḳavl-ı mücerredleri maḳbûl oluyor
Lâzım olduḳca gelur meclise etbâᶜ u ḥaşem

36 Emr-i işhâdada etbâᶜ u ḫuṣûmetde olan
Şâhid-i ᶜâdil olur mı bunı şerᶜân diyemem

37 Ṣûret-i ᶜaḳla uyub gûyâ yanından ḳovmış
Āldı biñ kîseyi etbâᶜıları müstaḫdem

38 Birisi görse de ṣorsa bu fesâd-pîşelere
ᶜÂriyet geldigine eyler imiş kiẕb-i ḳasem

39 Bebek imâmını sîm ü zere maḥkûm iderek
Eylemiş defterine baᶜd-ı zamân sebk ü raḳam

40 Meclis-i ᶜakde vekîl bunları gûş eylememiş
Ṣonradan akce ile itdi imâm važᶜ-ı ḳalem

41 Pek açık emr-i ġarîbe etdügünden bu nikâḥ
İtdiler güc ile bu altı yüzi luṭf u kerem

42 İşde bu ḥâlimize pâdşehim vâḳıf ol
Himmet ü şevketiñe oldı ehemm saᶜy u himem

43 Bunda çoḳ bit yenigi var ḳadere ᶜözr idemem
Ḳaldı bu sırr-ı ḫafî böylece muġlaḳ u mübhem

44 Der-i rüşvet ḳapanub üstüne ḳurşun aḳdı
O yolun bâbını kimler açar anı bilemem

45 Su-i ẓan gerçi ḥarâm ẓâhiride pek aġreb
İrtikâbıñ yolına sed çeküb itdiñ muḥkem

46 Sensin ol kâr-geh-i ārâ-yı ḫıred kim emriñ
Ḳoymadı dehrde bir emr-i ᶜasîr u muẓlim

47 Ele āl ḫâṭır-ı bîçâreleri raḥm eyle

Eyledi çerḫ-i deni ānlara çoḳ cevr ü sitem

48 Merḥamet farḳıña bir tâc-ı mücevherdir kim
Sendeki sırr-ı ilâhiyeyi inkâr idemem

49 Söz tamâm oldı yeter vâḳt-i duᶜâdır Nâil
Üstüñe ḫayme-i şâhı ola ism-i aᶜẓam

50 Tâ ki bu ḳubbe-i ᶜâlemde s̱ebât olduḳça
Olasın taḫt-ı şehinşâhda hem-āġûş kayyım

DER-SİTÂYİŞ-İ PÂD-ŞÂ ᶜÂLEM-PENÂH U ẒILL-I ẒALÎL İLÂH U MEDED-RES ASḤÂB-I ĀH ŞEHİNŞÂH-I DEVRÂN ᶜABDULMECÎD ḪÂN BERÂ-YI TEBRÎK

1.Müseddes mütekerrir

Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün

v - - -   v - - -   v - - -   v - - -

14a 1 Muᶜîniñ destgîriñ ḥażret-i Rabbü'l-Mecîd olsun
Huṣûl-ı maṭlabıñ bir vefḳ-i maṭlûb-ı ümîd olsun
Şehinşâh-ı cihânım maẓhar-ı şevḳ-ı cedîd olsun
Günüñ günden muᶜallâ ᶜahd u tevfîḳıñ medîd olsun
Hezârân ᶜîde maẓhar ᶜömr ü iḳbâlıñ mezîd olsun
Şebek ḳadar saᶜâdet günlerin ᶜîdi saᶜîd olsun

2 Budur ancâḳ ricâmız pâdşâhım Ḥaḳḳ taᶜâlâdan
Vucûd-ı pâkıñı ḥıfẓ eylesün her zaḫm-ı dünyâdan
Hemân bed-ḫᵛâhıñ olsun mużmaḥıl eṭrâf-ı eknâfdan
Seniñ eksikligin göstermesün taḫt-ı muᶜallâdan
Hezârân ᶜîde maẓhar ᶜömr ü ıḳbâlıñ mezîd olsun
Şebek ḳadar saᶜâdet günlerin ᶜîdi saᶜîd olsun

3 Ayâ ᶜÂbdulmecîd Ḫân pâdşâh-ı mülk-i heft ıḳlîm

Bu ᶜâlemden ᶜadâletle sen olduñ vâcibü't-tekrîm
Eger görseydi Ḫâtem ẕâtıñı eyler idi teslîm
Cihân bu resme āġâz ile ᶜîdiñ eylesun taᶜẓîm
Hezârân ᶜîde maẓhar ᶜömr ü ıḳbâlıñ mezîd olsun
Şebek ḳadar saᶜâdet günlerin ᶜîdi saᶜîd olsun

4 Şems āsâ görünsün behcet-i rûyıñ mükerrerle
Vucûduñ s̱âbit olsun ᶜâlem içre zîb ü zîverle
Ġumûmdan ṣâf olub āyîne-i ḳalbiñ münevverle
Güzârân eylesün vâḳt-ı hümâyûnuñ ṣafâlarla
Hezârân ᶜîde maẓhar ᶜömr ü ıḳbâlıñ mezîd olsun
14b Şebek ḳadar saᶜâdet günlerin ᶜîdi saᶜîd olsun

5 Sen olduñ iftiḫâr-ı ḫânedân-ı Āl-ı ᶜOs̱mân'ıñ
Cihân ṭurduḳca artsun imtidâd-ı şevket ü şânıñ
ᶜAdüvvi meliki tesmîm ide her emr-i fermânıñ
Olub Nâil ḳuluñ emr-i hümâyûnla s̱enâ-ḫânın
Hezârân ᶜîde maẓhar ᶜömr ü ıḳbâlıñ mezîd olsun
Şebek ḳadar saᶜâdet günlerin ᶜîdi saᶜîd olsun

DER SİTÂYİŞ-İ ṢADRAᶜẒAM DARENDELİ MUḤAMMED ᶜIZZET PÂŞÂ BERÂ-YI TEBRÎK-İ ṢADÂRET

18. Kaside

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - - v v - - v v - - v v -

1 Ḥâmî-i dîn-i mübîn maẓhar-ı feyż-i ilhâm
Râfıᶜ-ı şerr ü fiten nâfıᶜ-ı mülk-i İslâm

2 Yaᶜni ol Ḫân-ı Mecîd cevher-i nâ-yâb-ı cihân
Mesned-ārâ-yı ḫılâfet şeh-i ḫâḳân-ı kirâm

3 Hem velî hem daḫi ᶜâdil bu şeh-i ᶜâlemgîr
İᶜtiḳâd itmiyeni ḳahr ide Ḥayy u ᶜÂllâm

4 Eks̱eri fiᶜl-i hümâyûnı ḥikemde dâḫil
Ṣûret-i leyyin ile virmededir mülke niẓâm

5 Bu ḫudâvend-i ᶜaẓîm dâver-i seyyâre ḥaşem
Gelmedi ẕâtı gibi dehre şeh-i devr-i encâm

6 Dide-i baḫt-ı nigehbân olalı dünyâya
ᶜAdlile ẓulm u taᶜaddi ᶜademe itdi ḫırâm

7 İşde ez-cümle biri ṣâḥib ārarmış mühre
Bulub erbâbını itdi āña teslîm-i zamân

8 Bu da bir keşfile iẓhâr-ı kerâmât-ı ᶜaẓîm
İtdi ᶜimârına mülküñ yine tekrâr iḳdâm

9 Ḳuvve-i şâh-ı cihân ḳafla ẓuhûr eyleyerek
Eyledi ṣadr-ı muᶜallâya şecâᶜat ārâm

10 Oldı s̱ânî olaraḳ maẓhar-ı mühre devlet
Āṣaf-ı ṣâf-ı meniş ᶜâḳıl-ı pâkîze kelâm

11 Bermiñi mevhibe ol ḥażret-i ᶜIzzet Pâşâ
Mecmaᶜ-ı ᶜadl u vefâ câmıᶜ-ı luṭf u kirâm

15a 12 İşde bu ḳuvvet-i ṭâlıᶜ şeh-i devrânıñdır
Ehlini maṣlaḥat-ı lâyıḳa da istiḫdâm

13 Ḳahramân mertebe Cem saṭvet-i ḍârâ ḥaşmet
Āsumân pâye şecâᶜatda budur Rüstem ü Sâm

14 Nâẓım-ı mülk-i düvel râbıta bend-i kişver
Nüsḫa-i ḥırz-ı emân ḳutb-ı medâr-ı eyyâm

15 Sensin ol Āṣaf-ı nâdîde-i memdûḥ ṭıynet
İde maḳrûñ-ı ḫulûṣ Ḥaḳḳ seni her emr-i mehâmm

16 Vaṣfıñı böyle mi eylerdim ayâ kân-ı kerem
Olsa ḳalbimde eger ṣıḥḥat ile ḥüsn-i niẓâm

19 Nâ-mizâc olmuş idim ḳuvvet-i cismim yoḳ idi
Virdi Allâh baña vaṣfıñ içün ḳuvvet-i tâm

20 Yeter ey Nâil-i zâr eyleme taṭvîl-i kelâm
Söz güher olsada maḳbûl degildir aᶜẓâm

21 Her umûruñda Ḫudâ yâr u muᶜînıñ olsun
Seni tevfîḳa meḳârîn ide hem neyl-i merâm

22 Feyz-i nuṣretle olub ṣadr-ı muᶜallâda muḳîm
Olasın luṭf-ı şehinşâhı ile ġarḳa-i tâm

23 İrmeye ġonce-i iḳbâlıña hiç bâd-ı ḫazân
İdesin ᶜadlile bu ᶜâleme neşr-i ıḥkâm

GAZELLER

İBTİDÂ-YI ĠAZELİYÂT ḤARF-I ELİF

1. Gazel

Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - -   - v - -   - v - -   - v -

15b 1 Yoḳ iken ᶜâlemde ism ü cismim ey Bârî Ḫudâ

Ḫalḳ idüb bir nuṭfeden virdiñ baña ʿaḳl ü zekâ

2 Emr-i teklîf ile mâʾ mûr eylediñ bu ʿâleme
Ṣarf-ı iḳdâm eylemek ṭâʿâta farż oldı baña

3 Kendimi bildim o günden ḳulluġa saʿy oldum
Olmadı taḥḳîḳ u taḳlîd ʿömrümi itdim hebâ

4 Yoḳ elimde bir ʿamel-i tesliyet ʿiṣyân olur
Āyet-i ξΟΞΤ# □[34] oldı teselli reh-nümâ

5 Cürmümi maḫlûḳiyetle fehm idüb zâr eyledim
Raḥmetiñle raḥm idüb ʿafv it günâhım Râḥimâ

6 Raḥmetiñ deryâsınıñ yanında cürm-i ʿiṣyânım
Zerreden zerre ile teşbîh olunmaḳ bî-revâ

7 Neş’e-i bezm-i elestden tâ-be-maḥşer ey Kerîm
Ṣıdḳ u îmânile taṣdîḳ eyledim yâ Kibriyâ

8 Tâib-i müstaġferen düşdüm seniñ dergâhıña
Tövbe-kâr oldum İlâhî raḥmetiñle yarlıġa

9 ψ±⎛%_9 ∂∂ψ5η4[35] idḫâl buyur Nâil ḳulı
Ḥurmet-i şân-ı cenâb-ı rûh-ı pâk-ı Muṣṭafâ

2. Gazel

Fâʿilâtün/ Fâʿilâtün/ Fâʿilâtün/Fâʿilün

- v - - - v - - - v - - - v -

1 Maẓhar-ı şems-i cefâyım sâyebân olmaz baña
Bülbül-i şûrîdeyim hiç āşiyân olmaz baña

---

[34] Zümer-53
[35] El-Acluni. age.

2 Raḫne-i ceyş-i ġumûmdan oldı dil mülki ḫarâb
Ben esîr-i miḥnetim şîrîn zebân olmaz baña

3 Mekteb-i idrâkde dersim funûn-ı ᶜaşḳdır
Dâḫil-i silk ḳabûlum imtiḥân olmaz baña

4 Āh-ı āteş bârımı nâ-çiz görürse ol ᶜadüvv
Sîne sûzân olmada ṭabᶜ-ı girân olmaz baña

5 Vâḳıf-ı esrâr-ı ᶜaşḳım Nâil'â eşᶜârda
ᶜÂşıḳ-ı şûrîdeyim maᶜnâ nihân olmaz baña

3

Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - - - v - - - v - - - v -

16a 1 Mâh-tâbım dâmen-i feyżin necât oldı baña
Rû-yı āle naḳş olan ḫâlıñ ḥayât oldı baña

2 Olma müstaġni bu luṭf-ı vaṣlıñı efkendeye
Meyve-i naḫl-ı viṣâlıñ sânaḥât oldı baña

3 Sâye virmez ᶜâşıḳ-ı efkendeye çerḫ-i denî
Lîk rûḫṣat bulmadı kâmıñ s̱ebât oldı baña

4 Ḳabża-i destimde maḥkûmum olub şimdi felek
Ḫıẕmet-i maṭlûbumuzda ṣâf-nâb oldı baña

5 Nâil'â inkâr olunmaz dilberiñ iḥsânları
Bûseler laᶜl-ı lebinden vâridât oldı baña

4. Gazel

Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - -   - v - -   - v - -   - v -

1 ᶜÂrıżında ḳalmamış ol meh-veşiñ zîb ü bahâ
Cebhesi çîn-āver olmuşdur mis̱âl-i bûriyâ

2 Târ u mâr olmuş bu gün başdan çıḳarmış kâküli
Zümre-i ᶜuşşâḳa ġadr itmiş yine bâd-ı ṣabâ

3 Örselendirmek metâᶜıñ ḳadrini noḳṣân ider
Dest-i H̱udâ heş urmasın ruh̲sârıña her nâ-sezâ

4 İᶜtibârı dilberiñ yeksân gerek ᶜuşşâḳına
ᶜAşḳ pâzârında birdir ḳıymet ᶜâlî vü gedâ

5 Mâlik olduñ çünki iḳlîm-i maᶜânâ nuṭḳa sen
Şiᶜre āġâz eylemek elzemdir ey Nâil saña

5. Gazel

Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün

v - - -   v - - -   v - - -   v - - -

1 Şikâyetten dil-i ġam perverim bir câmdır h̲âlâ
H̲ayâl-i iᶜtidâl çerh̲-i fikr-i h̲âmdır h̲âlâ

2 Beni bî-hûde tekdîr itmegi muᶜtâd itmişdir
Raḳîb bî-vefâ bir bed-meniş bed-nâmdır h̲âlâ

3 Seni bir bu sevâd-ı zülfe meftûn eylemiş ey dil
Evelden sürüyesin kâr u bârıñ şâmdır h̲âlâ

4 ᶜAbes̱dir ol ġazâlî ṣayda dâm-ı ḥile vü ṣanᶜat
Ḳalan destiñde şimdi bir teheyyüce dâmdır ḥâlâ

5 Temennâ-yı ġınâ ṭabᶜıñ mükedder itmesün Nâil
16b Devâm-ı devlet-i dehr-i denî nârâmdır ḥâlâ

6. Gazel

1 ᶜÂlemde mâder-i zâddır cânâ seḫâ saña
Ḫaṭâ degil midir ki dinse bî-ᶜaṭâ saña

2 Pervâne oldum şevḳile şemᶜ-i cemâliñe
İtsem fedâ bu cânımı her dem revâ saña

3 İtdin güşâde ᶜuḳde-i düşvâr kârımı
Çâk eyle bu sinemi yârim sezâ saña

4 Luṭfuñla oldı memnûn dil-i îd viṣâlden
Bir ben degilim bendedir bây u gedâ saña

5 Kimse ayağı câ-be-câ yâr-ı bende ḫâneden
Meftûnun olub Nâil-i zâr mübtelâ saña

7 . Gazel

Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün

v - - - v - - - v - - - v - - -

1 Ne yapsun bî-ᶜaded derd-i cihâne bir dil-i şeydâ
Revâdır ḥaḳḳı vâr feryâd iderse ey gül-i zîbâ

2 Bir anda seyr iderken bî-tekellüf kevn-i imkânı
Futûr elverdi şimdi ḥâline vâḳıf degil ḳaṭᶜâ

3 Bir özge ḥâle düşdi ᶜâciz u ḥayrân u sergerdân
Ġam u endûhile görmez cihânı bî-baṣar güyâ

4 Bu şeb cemᶜiyyetim vâr sende iḳbâl ile cânânım

Ḳadem rencîde itseñ belki vaṣlıñla olur iḥyâ

5 Bu ah-ı girye vü feryâdına sensin sebeb Nâil
Eleşdirdin cunûn ḥükmünde şevḳ ü ᶜaşḳa ser-tâ-pâ

8. Gazel

Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün

v - - -   v - - -   v - - -   v - - -

1 Fesâd-ı kâkülüñ fikr itmedik sünbül mi var ḥâlâ
ᶜÖzür-ḫᵛâh olmadıḳ al-ı ruḫundan gül mi var ḥâlâ

2 Bir āfetdir şarâb-ı nâb içün laᶜl-ı nemek-pâşıñ
Lebiñ dâdiyle tekdîr olmadıḳ bir ḥal mi var ḥâlâ

3 Gülistân-ı cemâl-ı revnaḳ-efzâsında ol şûḫıñ
Naġam perdâz-ı feryâd olmadıḳ bülbül mi var ḥâlâ

4 Ser-â-ser nüsḫa-i mendûbe-i ṭabᶜında dildârıñ
Firâset ehline keşf olmadıḳ müşkül mi var ḥâlâ

17a 5 Kemiyyet ḫâmeniñ reftârını seyr eyle ey Nâil
Ẕekâ efrûz-ı seyrân olmadıḳ Düldül mi var ḥâlâ

9. Gazel

Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün

v v - -   v v - -   v v - -   v v -

1 Bezme gül ġonca dehen eyleyelim ᶜahd u vefâ
Ṭakılub ḳaldı hemân ᶜaşḳına dil ṣubḥ u mesâ

2 İtme şîrâze-i āmâlımızı pejmürde
Vaṣlıña rûz u şeb efġân iderim Ḳays-āsâ

3 Şemᶜ-i ruḫsârıña mebnâ-yı cemâldır fânûs
Nedir ey mâh-ı nevm sende tenâsüb aᶜżâ

4 Şevḳile olmadadır ḫâne-i ḳalbim maᶜmûr
İtmesun ceyş-i keder naḳd-ı surûrum yaġma

5 Sende bu meşreb-i iḥsân u ᶜinâyet var iken
İtme āzurde bu Nâil ḳulıñı bî-hemṭâ

10. Gazel

1 Reng-i rûyım ümîd-i vaṣl-ı yâr ile bozulmasın mı yâ
Bu fikr ile ᶜuḳde-i dil çözülmesin mi yâ

2 Ṣayd-gâh ġamzede devr iderken murġ derûn
Bu bâz şikâr gönül süzülmesin mi yâ

3 Deşt-i fenâda çâke çâk olan bîçâre merâm
Taḥṣîl-i vaṣl-ı yâr ile düzülmesin mi yâ

4 Bu şevḳ-ı merâm derûn zevâle irmesun
Ümîd-i rişte-i aġyâr üzülmesin mi yâ

5 İpsiz ᶜadüvv-i yâr ile gördi seni Nâilâ
Dehâni mânend kîse bozulmasın mı yâ

11. Gazel

Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün
v - - - v - - - v - - - v - - -

1 Gönül bir dilber-i müstaġni-i bed-güşadır ḥâlâ
Ḫayâl-ı vaṣl-ı cân baḫşı dile endîşedir ḥâlâ

2 Miyân-ı mû-yı ateş dîdedir gûyâ leṭâfetde

ᶜAceb kimler o meh-rûya nezâket-pîşedir ḥâlâ

3 Şu deñlü telḫ-gâm hücnet-i efkâr-ı āmâlım
Derûn lebrîz-i zehr âb keder bir şîşedir ḥâlâ

17b 1 Felek bir ṣadme urdı s̱ârıñ ümmîd-i Ferhâda
Nigâh-ı ḥayretim berḳ-i dehân-ı tîşedir ḥâlâ

5 Ne mümkün Nâilâ ḳaṭᶜ-ı taᶜalluḳ bâġ-ı dünyâdan
Ki naḫl-ı ᶜömrüme ṭûl-i emeller rîşedir ḥâlâ

EL-ḤARFÜ'L-BÂ

12. Gazel

Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün/ Mefâᶜîlün
v - - -   v - - -   v - - -   v - - -

1 Beni bir ferde muḥtâc-ı ᶜözr-ḫᵛân eyleme yâ Rabb
ᶜİnâyetle kerem ḳıl dîde giryân eyleme yâ Rabb

2 Yerim bâġ-ı gülistân eyle luṭfuñla Ḫalîl-āsâ
Cenâḥ-ı maḳṣadım dâim furûzân eyleme yâ Rabb

3 Esîr-i miḥnet itme ḥurmet-i peyġamberân-çün
Şikest-i ḫâṭırım her demde vîrân eyleme yâ Rabb

4 Benim dâreynde yoḳdur senden özge bir meded-gâhım
Dil-i āzurde mi dâim girîbân eyleme yâ Rab

5 İrişdi ṣayt-ı āhım ṭâḳ-ı eyvân-ı felek içre
Bu eşk-i çeşmimi mânend-i ṭûfân eyleme yâ Rabb

6 Niyâzı ᶜabde dâim istecâbet şân-ı vaᶜdıñdır

Sirişki dîdemi ḫûn-âb-ı cûyân eyleme yâ Rabb

7 Penâhım dest-gîrim sensin ancaḳ her umûrumda
İrişdir luṭfuñı mecbûr-ı nâdân eyleme yâ Rabb

8 Ricâmı eyle maḳbûl ḥurmet-i ᶜızz u celâlıñ-çün
Bu ah u vâhile ᶜömrümü güzârân eyleme yâ Rabb

9 Güşâd it bâ-yı dilden ḳayd-ı bendi miḥnet-i dehri
Bu Nâil derd-mendi dâġ-ı hicrân eyleme yâ Rabb

13. Gazel

Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün

v v - - v v - - v v - - v v -

1 Mâyesi ṭâhir olan medḥile olmaz merġûb
Caᶜlice vaṣfile terfîᶜ idemez şaḫṣ-ı keẕûb

2 Herze-gû bâṭılı şâyeste-i semmᶜ itmezler
Gözedir birbiriniñ ḫâṭırını ehl-i ḳulûb

3 İder icrâ es̱er-i cezbe-i miḳnâṭîsı
ᶜÂşıḳa dem-be-dem olduḳca vedâd-ı maṭlûb

18a 4 ᶜÎd-ı ekber gibidir ḳadr-i meserretde o gün
ᶜÂciz-i ḫûn-ı cigere olsa mülâḳî mahbûb

5 Su-i ẓan eyleyemem ehl-i ḫulûṣa Nâil
ᶜÂrife seyyie isnâdı olur mı mahsûb

14. Gazel

Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - - - v - - - v - - - v -

1 ᶜArż idersem hâlimi ben sû-be-sû cânâne heb
Ḳorḳarım ki nâr-ı āhımdan felekler yâna heb

2 Dâd-ı bu ebrû kemân müjgân-ı ḫûn ālûdeden
Oldururlar ᶜâşıḳı maᶜşûḳ olan dîvâne heb

3 Cenk iderler mübtelâ-yı derd ile her şîvede
Ānların ᶜâdetleri dâim girerler ḳana heb

4 Her zebânî ḫancer-i berrân gibi bir zaḫm āçâr
Ḳatl-ı nefs itmekde ānlar mübtelâdır şâna heb

5 Ehl-i ᶜaşḳı ṭaᶜn iden var ise gelsün Nâilâ
Esbini sürsün benimle hem ᶜınân meydâne heb

15. Gazel

Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün

v v - - v v - - v v - - v v -

1 Cevre meyl eyledi āh ol meh-i pâkîze neseb
Bâdi-i dehşet-i dildir bu teġâfül bu ġażab

2 Benzemez eşref-i ems̱âla bu sencîde ḫıṣâl
Ḥaml olunmaz ġalaṭa yâre melek dinse laḳab

3 O verir neş'e bu ṭaᶜm-ı deheni ḫoş eyler
Beñzemez lez̲z̲et-i sîb-i z̲eḳana lez̲z̲et-i leb

4 Sen ki teline heves dilbere teklîf-i vefâ
Bu gelür ḫâṭır-ı ġam-nâkıma āndan esᶜab

5 Beni ey baḫt-ı firîbinde-i ᶜahd itmiş idiñ
Ḳanı incâz-ı mevâᶜıd u mürâᶜât-ı edeb

6 Cevher-i ẕât iledir şöhret-i erbâb-ı seḫa
Mânıᶜ olmaz kereme didine mâder u eb

7 Ḫâssiyetde mes̱elâ ᶜayn-ı ḥayât olsa daḫi
Şerbet-i kâse-i ednâyı ṣaḳın itme ṭaleb

8 Rızḳdan ᶜadd olunur çünki seḫâsı merdiñ
Olur elbetde zekî maẓhar-ı ās̱âr taᶜab

18b 9 Ġâlibâ naẓmıña şöhret vireceksin Nâil
O mehiñ rağbetidir kilkiñe daᶜvâya sebeb

EL-ḤARFÜ'T-TÂ

16. Gazel

Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün

v v - - v v - - v v - - v v -

1 Eylemiş şûḫ-ı ᶜanûd daᶜvete serd-i ᶜillet
Lâubâlî olana lâzım olur mı ḫalvet

2 Her zamân ḫasta göñül bir kedere ālûde
Şimdi dâġ-ı dil-i sûzânına merhem ḥayret

3 Dilde bir gizlice merkûz-i endûh oldı
Sûri mâtem hevesi ᶜaşḳ-ı surûrî ḥasret

4 Yoḳ döner başımıza şimdi ġumûmdan ġayri
Eyledim cevr-i cefâ dâiresiyle şirket

5 Yârı aġyâr çekiyor Nâil-i zâr sînesine
Bize taḳsîm olunan göz yaşı ile riḳḳat

17. Gazel

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - -   v v - -   v v - -   v v -

1 Ne yamân müşkil imiş āteş-i hecr-i firḳat
Gelmesün kimselerin başına böyle ḥasret

2 Bir ṭarafdan elem-i derd ü firâḳ-ı yârân
Eylerim şimdi sitemle bu cihânda ülfet

3 Böyle bî-tâb-ı dilim ḥüznile bu ᶜâlemde
Görmedim çerḫ-i ġadr-ḫᵛâhda merd-i himmet

4 Olmuşum telḫ-i dimâġ bu şeb-i hicrân içre
Dil ü cân olmada müstaġraḳ-ı baḥr-ı miḥnet

5 Nâilâ ġamda muḳîm eylemez Allâh ḳulunu
Oluruz bir gün olur maẓhar-ı ᶜizz ü devlet

18. Gazel

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - -   v v - -   v v - -   v v -

1 İncidir kûşe-i ġamda yatanı pîre vü bit
Merḥamet eylemez ᶜuşşâḳa raḳîb āzġın it

19a 2 Ṣırası geldigi dem düşmene fırṣad virme
Ur hemân sînesine ṣanᶜat ile keskin ḫışt

3 Seni ālâma giriftâr idene āldanma
Nerde aġyâr var ise köklerine hep kiprit

4 Hüner oldur ki hezâr ḥîle vü ḫüdᶜa iderek

Ānı bir burc-ı bedenden āşağı ḍarbile it

5 Kesb-i vuṣlat ise maṭlûbuñ eger ʿâşıḳ-ı zâr
Ḫâk-ı pâyı der-i dildâre ḫulûṣı eskit

6 Cünbüş-i nîm-i nigâhı güzeliñ boş olmaz
Mûcib-i maṭlab olur ḥâl dili naġmeler it

7 Ġayriden itme ṭaleb derdiñe dermân Nâil
Rişte-i ʿarż-ı müvâlâtı ḳavîce berkit

EL-ḤARFÜ'S̱-S̱A

19. Gazel

1 Bî-hûdece esâfil ile hemdem olma ʿabes̱
Her emrde teslîm olaraḳ maḥrem olma ʿabes̱

2 Ḳadr-ı metâʿı raġbeti dûn u şikest ider
Bî-ġayret ü bî-mülâḥaża u bî-ġam olma ʿabes̱

3 Ednâlara muḳârineden ḳadri kesr idüb
Her demde nedâmet ile serâsim olma ʿabes̱

4 Ey dil-i sevâd yeʾse dûş ider encâm seni
Ḥasret Ḍgüzîn ḫâl u kâkül ḫam olma ʿabes̱

5 Daʿvâ-yı ʿaşḳda yetmez imiş ʿaḳlı dilberiñ
Nâil-i ḫûn-ı dile ṭâlib-i merhem olma ʿabes̱

20. Gazel

Mefʿûlü/Fâʿilâtü/Mefâʿîlü/Fâʿilün

- - v - v -v v - - v - v -

1 Fikr-i müjeñde ḳuvvet-i neşter ʿabes̱ ʿabes̱
Ġamzeñ yanında ṭâḳat-ı ḫancer ʿabes̱ ʿabes̱

2 Teşbîh olunsa ḫamlıñı ebrûña ey güzel
Püşt-i kemân Rüstem-i ṣafdır ʿabes̱ ʿabes̱

3 Bir kez iderse laʿl-ı lebiñ ḫülyâsını
Ṣad yeriñ ḫoş-ı nümâyiş ʿabes̱ ʿabes̱

19b 4 Güftâre gelse ol meh-i şirîn zebânımız
Ḳadr-ı ḳadîm ḳand-ı mükerrer ʿabes̱ ʿabes̱

5 Bu ʿişvelerle bâğ-ı tefâḫurda Nâilâ
Gelse ṣafâya ḳâmet-i ʿarʿar ʿabes̱ ʿabes̱

EL-ḤARFÜ'L-CİM

21. Gazel

Mefʿûlü/Fâʿilâtü/Mefâʿîlü/Fâʿilün
- - v - v -v v - - v - v -

1 Dûçâr-ı ʿaşḳ olan ādam ḥalvet ister mi hîc
Āşüfte-i dil ʿalâḳaya şirket ister mi hîc

2 İmʿân ider ṣunûf saḳâmâtın āşikâr
Şûḫıñ ḫıṣâl-ı nüsḫası diḳḳat ister mi hîc

3 Her rû-yı ḫandeye raġbet ider şaḫs-ı bî-vefâ
Teklîf-i ṣıdḳ u ġâile ġayret ister mi hîc

4 Bir āh ile ḥubâb gibi maḥve yüz dutar
Bundan ziyâde ḥavṣala riḳḳat ister mi hîc

5 Ḳatᶜ it kelâmı muḳaṭṭaᶜıdır Nâilâ yeter
İẓhâr-ı ḥâl derd-i dil ḥasret ister mi hîc

22. Gazel

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - - - v - - - v - - - v -

1 İnfiᶜâl eyler baña cânâne nâz itmekde güc
Vuṣlat-ı iḥsânına ᶜarż-ı niyâz itmekde güc

2 Çâre yoḳ artmaḳtadır derd-i derûnum ᶜaşḳile
Gizlemek emr-i muḥâldır keşf-i râz itmekde güc

3 Āġlarım şol deñlü eşkimle ṭolar rû-yı zemîn
Her çi bâd-ābâd diyüpde cân güdâz itmekde güc

4 Derdimi ben gizlesem ah-ı derûn iẓhâr ider
ᶜArż-ı ḥâl eyle beyân-ı dil-nevâz itmekde güc

5 Sînemi itsem siper tîr-i ḳażâya Nâilâ
Ḳarşu ṭurmak müşkil ammâ iḥtirâz itmekde güc

EL-ḤARFÜ'L-ḤÂ

23. Gazel

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - - v v - - v v - - v v -

20a 1 Mûcib-i şevḳım olan nerde o hengâm-ı feraḥ
ᶜİşve-bâzân ile cünbüş olunan nâm-ı feraḥ

2 Asıyâb-ı feraḥıñ ḳâᶜıde-i devri budur
Düşer elbetde yine ḥiṣṣeye eyyâm-ı feraḥ

3 Āteş-i ᶜaşḳ ne dimek serde olanlar āñlar
Niçeyi şevḳe çeküb pend ider ol dâm-ı feraḥ

4 Bed-duᶜâ itmegi ḳıymam saña ey āfet-i cân
Gele āsâyiş ile ḳalbiñe her şâm-ı feraḥ

5 Nâil'â biz daḫi cânân ile hem-ṣoḥbet idik
Şimdi bir ᶜaksidir aḥvâl-ı viṣâl ḳâm-ı feraḥ

EL-ḤARFÜ'L-ḪÂ

24. Gazel

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - -   - v - -   - v - -   - v -

1 Mâh-rû sünbül beden serv-i semensâdır o şûḫ
Görmemiş mis̱lin felek bir zülf-i Leylâdır o şûḫ

2 Ceẕb ider ᶜuşşâḳını her demde nâz u şîveler
Taḫt-gâh-ı ḥüsnüne şâh-ı muᶜallâdır o şûḫ

3 Bülbül āsâ her gören meftûn olur ol ġoncaya
Ṣad-hezârı bî-ḳarâr itmiş dilârâdır o şûḫ

4 Mâ-ḥaṣal ḫûn-ı ciger ᶜarż eyledim ol āfete
Ārzu-yı vaṣl içün dâim müheyyâdır o şûḫ

5 Pek ṣarıl Nâil o şûḫıñ dâmen-i iḥsânına
Ḥüsnine maġrûr bir Sîmurġ-ı ᶜAnḳâ'dır o şûḫ

EL-ḤARFÜ'D-DÂL

25. Gazel

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - -   v v - -   v v - -   v v -

1 Felegiñ cevr-i cefâ vü siteminden feryâd
Eyledi leşker-i ġam yine belâya imdâd

2 Şimdi ḫamyâze-i hicrâna giriftâr olduḳ
Cevr ile ol meh umulmazdı bizi eyliye yâd

3 Dile râḥat mı virir vesvese-i hecr ü firâḳ
Yeñiden itdi bizi şûḫ-ı cefâ-cû nâ-şâd

20b 4 Berḳ-i şemşîr cefâdan ṭutuşur ḫırmen-i dil
Āh-ı āteş şereri yer bıraḳur mı ābâd

5 İşde teb-lerze-i ḥasret cigeriñ ḫûn idecek
Nâil'â ṭavr-ı felek firḳatı eyler işhâd

26. Gazel

Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün

v - - -   v - - -   v- - -   v - - -

1 Göñül bülbül gibi ḥasretle eyler nâle vü feryâd
Niçün ey bî-vefâ üftâdıña itmezsiñ istimdâd

2 Āçılmış ġonca āsâ şerm-gîn āfet iken cânâ
Nice germ eylediñ aġyâr ile ey ẓâlim ü bî-dâd

3 Seni āġûşa çekmişler raḳîbân kâm ālmışlar
Ne mümkün eylemek dil mülküni nekr ü ābâd

4 Hebâ oldı benim ṣarf itdigim saᶜy ü emekler hep
Seniñ şânıñ mıdır kim eylediñ āḫır beni nâ-şâd

5 Mürüvvet ṭıynet-i ẕâtiyyeye maḫṣûṣ imiş Nâil
Necâbet olmadıḳca eylemez feryâda maʿşûḳ dâd

EL-HARFÜ’Ẕ-ẔÂL

27. Gazel

1 Dil vuṣlat āmâl ile ṣafâdan müteleẕẕiẕ
Fiʿl-i felek itdigi cefâdan müteleẕẕiẕ

2 Mizâc-ı nâs cihân birbirine żıd olur
Kimi imsâk ile kimi seḫâdan müteleẕẕiẕ

3 Hîc buḫl ider mi aḫlâḳ-ı ḥaḳḳile muttaṣıf
Baḳ şâh rû-yı zemîne ʿaṭâdan müteleẕẕiẕ

4 Denî olanıñ fiʿli dâḫıl ḳîl ü ḳâl olur
Seḫî yolunda varını fedâdan müteleẕẕiẕ

5 Delîl ḫayr olandır vuṣlata maẓhar Nâilâ
Baḳ mürşide zimmetini rehâdan müteleẕẕiẕ

EL-ḤARFÜ’R-RÂ

28. Gazel

Fâʿilâtün/Fâʿilâtün/Fâʿilâtün/Fâʿilün

- v - -   - v - -   - v - -   - v -

21a 1 Nefsine maḥkûm olanlar kibr ile maġrûr olur
Ḳalʿa-i ḳalbi anıñ şeyṭân ile maḥṣûr olur

2 Ḫoş gören bu ʿâlemiñ idbâr ile iḳbâlını
Maẓhar-ı tevfîḳ olub encâm kâr mesrûr olur

3 Dürr-i nâ-yâb olsa da ālûde-i çirk-âb-ı h̲âk

Rah̲ne gelmez cevher-i z̲âtiyyeye maġrûr olur

4 ψΚΣ9 ψ4η2 ω8[36] sırrı ᶜaẓîm sermâyedir
İşbu remzi fehm idenler ᶜâḳıbet maġfûr olur

5 Ehl-i dâniş gün-be-gün terfîᶜ-ı ḳadr u şân ider

Bilmeyen noḳṣânını menfûr olub maḳhûr olur

6 Eyle idrâk mâniᶜ vü muᶜṭi ḳuliñ efᶜâlımı

Kesb-i câh-ı ḥays̲et itdim diyen menfûr olur

7 Reşk olunmaz Nâilâ maġrûrlarıñ iḳbâlına

Tev᾿em olmuştur anıñ idbârı encâm h̲or olur

29. Gazel

Mefᶜûlü/Mefâᶜîlü/Mefâᶜîlü/Feᶜûlün

- - v v - -v v - -v v - -

1 Raḳḳâṣ-ı ṣafâ ḳâmet-i mevzûn ile oynar

Ebrûları ḳavs-ı şeh-i gerdûn ile oynar

2 ᶜÂşıḳlarınıñ itmededir ḳalbini tesh̲îr

Çeşm-i siyehi nüsh̲a-ı efsûn ile oynar

3 Her tilde eli var hele ol zâhid-i şûmuñ

Hem perçemi hem zülf-i siyehgûn ile oynar

4 Mevḳûf-ı vuḳûf itmek içün sâᶜat-ı saᶜdıñ

Remmâl-ı h̲ıred ṭâliᶜ-i vârûn ile oynar

5 Fehm it es̲er-i ᶜaşḳı ki āhûları deştiñ

---

[36] El-Acluni.age

Ḥâlâ şeref-i cez̲be-i Mecnûn ile oynar

6 Mevᶜûd-ı zülâl-ı kerem-i yâr idi ḫâṭır
Ṭıfl-ı emelim vaᶜde-i meşḥûn ile oynar

7 Oynardı mukaddem niçe efkâr ile fikrim
Şimdi yalıñız tâzece mażmûn ile oynar

8 Deryâ dile iḥmâl-ı cefâ melᶜabelerdir
Baḳ mevce-i deryâ niçe ḳalyon ile oynar

21b 9 Nâilde güşâd idemedi ᶜuḳde-i vaṣlı
Çoḳdan berü ol daḫme-i Ḳârûn ile oynar

30. Gazel

Mefᶜûlü/Fâᶜilâtü/Mefâᶜîlü/Fâᶜilün

- - v - v - v v - - v - v -

1 Cân ol ḫıdîv-i himmet-i vâlâya bağludır
ᶜAşḳım benim yâr-ı mülk-i râya bağludır

2 Güftâr-ı şevḳ-i ṭûtî-i ṭabᶜ-ı müsellemem
Bî-şübhe ol dehân-ı şeker ḫâya bağludır

3 Dâim cenâb-ı yâr iledir iştihârımız
Bülbül nevâsı ġonce-i raᶜnâya bağludır

4 Emrinde böyle tîr gibi iᶜtidâlımız
Benden degildir ebrûları yâya bağludır

5 Nâil ṣafâ-yı ḫâṭırınıñ tâzelenmesi
Dildâreden ves̱îḳa-i ġarrâya bağludır

31. Gazel

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - -   - v - -   - v - -   - v -

1 Meyl-i çeşm-i câẕibeñ cânâ seniñ pek gencedir
Ġayri yâre raġbet itmek ᶜâşıḳa işkencedir

2 Ben idim evvelde ṭıfl-ı ṭabᶜıñıñ eglencesi
Şimdi tenmîḳât u eşᶜârım saña eglencedir

3 Maḥrem-i esrâr pinhân itdigim ol tâze yâr
Sîret ü ṣûretde senden ġâlibâ aḥsencedir

4 Mâh idiñ gûyâ nigâh-ı ᶜizzetimde sen evvel
Şimdi ẕâtıñ çeşm-i taḥsînimde bir erzencedir

5 Nâilâ ḳallâb-ı saḫt-ı kâküli ol dilberin
Hedm-i bünyân-ı ḳulûb-ı ᶜâşıḳâna ḳancadır

32. Gazel

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - -   v v - -   v v - -   v v -

1 Bu şubân ṭavr-ı dilârâda muḥabbet görünür
Naḳş olub merkez-i rûyında meveddet görünür

2 Ḳuş gibi itdi güzer rûḥ-ı revânım şimdi
Merdüm-i dîde-i şûḫdan bize raġbet görünür

3 Dâmen-i vaṣlını terk eyleme pervâne göñül
Emeliñ destine bir şemᶜ-ı meserret görünür

22a 4 Çekemez çerḫ-i cefâ-cû-yı merâm vaṣlı
Bu ġadır-ḫᵛâh-ı felekden bize miḥnet görünür

5 Nâil'â ülfeti dildâr ile ṣıḳlaşdırma
Hele her kâm-ı merâm āḫırı firḳat görünür

33. Gazel

Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün
v - - -   v - - -   v - - -   v - - -

1 Gül-i nevreste nâz u ᶜışveyi îrâd itmişdir
O mest-i fitne-cû kim bu dili nâ-şâd itmişdir

2 Ġażab ās̱ârı ḥis itdim bu gün veche dilârâdan
Derûnum mülkini ceyş-i keder berbâd itmişdir

3 Cihânı lerze-nâk itdi ānıñ cevr-i sitemrîzi
Bu câdû ġamzeler bu ᶜâlemi ifsâd itmişdir

4 Ne mümkün laᶜl-ı nâbından nigeh gülbûs-ı çîn olmaḳ
Zemîn-i vaṣlına cevr-i cefâ inşâd itmişdir

5 Taḥammül eyleyüb Nâil rıżâ bâbından āyrılma
Güzel nevrestedir nâz itmegi muᶜtâd itmişdir

34. Gazel

Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün
v - - -   v - - -   v - - -   v - - -

1 Benim derd ü sitemle dâimâ cân u dilim ditrer
Şuᶜûrum selb olub āmâlımız zenbûr gibi siñler

2 Şu deñlü eyledi teʾs̱îr ġarabat kim vefâtımda
Lisân-ı ḥâl ile señg-i mezârım āh edüb iñler

3 Ḫulûṣı ḳalben ister ḫâṭır-ı vîrânemiz yoḫsa

Hemân caᶜlîce ġiybetden vefâ vü şevḳi kim diñler

4 Firâkıñ zaḫm-ı ḫûnı ḫancer-i ḫunḫâra ġâlibdir
Egerçi sînede zaḫmım ḥısâb olsa hezâr biñler

5 Ben ol şûḫ-ı cefâdan Nâil'â mektûb ümîd itmem
Ḫulûṣan āñsa bir kerre hiç olmazsa ḳulaḳ çıñlar

35. Gazel

Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün

v - - - v - - - v - - - v - - -

1 Bizim ᶜâlemde şûḫ-ı dilber-i āşüftemiz yoḳdur
Bu ᶜaşḳ-ı āteş-i endûhile ālüftemiz yoḳdur

2 Ne dehre iltifât u ne felekden şekkû vü bîdâd
Cihânda ġonce-i ḥamrâ gibi eşk-fenimiz yoḳdur

22b 3 Dem-i vuṣlat içün biz ol raḳîbe ḳîl ü ḳâl itmek
Mey-i gülgûn içün sâḳî elinden ḫuftemiz yoḳdur

4 Sipihriñ nâzenîni rencile serkeşlik eylerler
Bizim celb-i ḳulûba cevher-i nâ-süftemiz yoḳdur

5 Cihân-ḫülyâya mâil Nâilâ mażmûn söylerler
Taḫayyül eylemekde nâzenîni güfte (miz) yoḳdur

36. Gazel

Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün

v - - - v - - - v - - - v - - -

1 Gönül ᶜâlemde bî-idrâk olan dîvânelerdendir
Müdâm ālûde-i ġam oldıġı bîgânelerdendir

2 Dutar dâmânını bir dilber-i āşûb devrânıñ
Olur her şemᶜa dûş uṣlanmıyan dîvânelerdendir

3 Ānı idrâk itmez bî-vefâ kimlerle hemdemdir
Güzelse gördigi üftâdeye ḫandânelerdendir

4 Taḳarrüb itme ey dil iḥtirâz it kû-yı cânândan
Öger mi iltifâtı bilmeyen mestânelerdendir

5 Cihânıñ dilberi ey Nâil'â bir naḳş-ı ḫülyâdır
Ruḫunda ġamzesi mey virmiyen peymânelerdendir

37. Gazel

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilün
- v - - - v - - - v - - - v -

1 Ey sehî ḳâmet güzel gel āşinâ ḳarşımda ṭur
Merdüm-i çeşmim gibi her dâimâ ḳarşımda ṭur

2 Bâd-ı eflâkden viḳâye eylerim dilber seni
Ṣayd olursın ḳorḳarım ṭûṭî ḳarşımda ṭur

3 Diş biler ᶜâlem saña hem naḳd-ı cânı beẕl ider
Ey Nihâl-ı mû miyânım pür vefâ ḳarşumda ṭur

4 Kâr-zâr eyler ise vaṣlıñ içün aġyâr beni
Eylerim bir mûyıña cânım fedâ ḳarşımda ṭur

5 Firḳatıñla itme maḥzûn u mükedder Nâili
Gel benim servi bülendim dil-güşâ ḳarşımda ṭur

38. Gazel

Mefᶜûlü/Mefâᶜîlü/Mefâᶜîlü/Feᶜûlün

- - v v - - v v - -v v - -

23a 1 Bir dilbere bend ol ki belâdır dimesünler
Bir āfete çâk ol ki cezâdır dimesünler

2 Vuṣlatda ānıñ dâmenine pekçe ṣarıl ṭut
Bülbül gibi dûr olma sezâdır dimesünler

3 ᶜAbd ol sen ānıñ pâyına maḫfî yüzüñi sür
Gördükde seni ehl-i riyâdır dimesünler

4 Kes râhatıñı eyle müdâm āh u fiġânı
Ālûde-i ḫûn ol bu gedâdır dimesünler

5 Nâz itme ṣaḳın Nâil-i zâr eyle niyâzı
Ḥayfâ emegi oldı hebâdır dimesünler

39. Gazel

Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün

v - - - v - - - v - - - v - - -

1 Bu bâġıñ bülbül-i şeydâsıyım āh kim gülüm yoḳdur
Teselli ḫâṭıra elde benim bir sünbülüm yoḳdur

2 Sikender-veş felek sedd çekdi meclis-i ᶜadla
Taẓallüm ḥâl içün destim irişmez bir yolum yoḳdur

3 Lisânım söyleden derd-i derûndur ᶜafv ider şâhım
Bi-ḥaḳḳın āh iden bîçâreye şerᶜân ölüm yoḳdur

4 Bilinmez oldı ṣâḥib iḥtiyâcla servetiñ ḥâli
Cihân-ı bî-vefâda böyle muḥkem müşkilim yoḳdur

5 Benim ol şâʿir-i muʿciz ḳalem ṣâḥib ḳıdem memlûk
Ṣadâḳat meslegidir ġayri dâmende elim yoḳdur

6 Semend-i himmete el irse ṣahbân pâydâr olmaz
ʿAlî ben Ẕülfiḳârım ḫâme ammâ Düldülüm yoḳdur

7 Bu ʿâlem köhnemiş Nâil cihân āḫır zamân olmuş
Zebân ḫabṭ olsa lâyıḳ şiʿr ü inşâya dilim yoḳdur

40. Gazel

Mefâʿîlün/Mefâʿîlün/Mefâʿîlün/Mefâʿîlün

v - - -   v - - -   v - - -   v - - -

1 İdince ṣafḥa-i baḫtında tâ bir nâm-ı ḥû-şütr yer
Yed-i ḥakkâk ġamdan faṣṣ-ı Ḥâtem ḥayli neşter yer

2 Degil noḳṣân câh u câya lâyıḳ ehl-i istiġnâ
Hüner ehli olan istiḥḳâḳına şâyeste ister yer

23b 3 Yaḳışmaz şaḫṣ-ı mezmûmü'l-neseb ṣaffında eşrâfıñ
Ṣṭabl ṣâfinâtü'l ḫayl içinde bulmaz ester yer

4 Nefes ālmış o dilber ġâlibâ bir kîmyâgerden
Ki ṭutmuş çehresinde dâimâ iksîr-i aḥmer yer

5 Süḫan sence nevâziş sükkeri pâ-bestedir Nâil
Anıñçündür ki ṭûṭî her zamân ḳand-ı mükerrer yer

41. Gazel

Mefʿûlü/Fâʿilâtü/Mefâʿîlü/Fâʿilün

- - v   -v -v   v - - v   - v -

1 Müjgân-ı yâr tîr-i ḳażâdan eṡer verir

Ebrûları kemân ḳaderden ḫaber verir

2 İtdikce rû-yı āyine-i ḫâṭır incilâ
Baḫt-ı ġunûda bir nefes eyler keder verir

3 Söz-i güdâzı bâᶜıs̱-ı ferd-i ekâbiriñ
Şemᶜ-ı felek yaḳarsada tâc-ı zer verir

4 Olmaz telef maḥalline maṣrûf olan kerem
Bir ḳatre celb iderise ṣıdḳ bir güher verir

5 Nâil seniñ bu kilk-i meyâmin ᶜalâmetiñ
Bir naḫldır ki meyve-i mażmûn-ı ter verir

EL-ḤARFÜ'Z-ZÂ

42. Gazel

Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün
v v - - v v - - v v - - v v -

1 Mâhir-i bî-bedeliz nûş-i mey-i nâbda biz
Bilürüz ḥaddimizi neşᵓe-i pertâbda biz

2 Şemᶜ-ı ruḥsârı ṭavâf itmede pervâne gibi
Ṭurfa rindiz ararız dilberi mehtâbda biz

3 Dervîşiz dest-i tevâżuᶜda kemânız ammâ
Nâvekiz menzile-i ṣıdḳda pertâbda biz

4 Feyżini nuṭḳumuzuñ sînesi rûşenler ālur
Ṭûtiyiz söylenürüz āyîne-i ṣâfda biz

5 Gerçi rüᵓyâ gibidir ẓâhir-i nuṭḳum ammâ

Câ-be-câ Nâil o zevḳi görürüz ḫᵛâbda biz

43. Gazel

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - -   v v - -   v v - -   v v -

24a 1 Yâriñ ol ġamze-i ḳattâlına ḫancer uyamaz
Müje tîr-i ciger-i dûzına neşter uyamaz

2 Ḫâlınıñ her birisi ḥüsnüne bir şâhid olub
Bu mehiñ ṣafḥa-i ruḫsârına muḥżır uyamaz

3 Daḫme-i ġabġı ārâmına cây itmişdir
Erḳam-ı perçem-i maḳtûlına ejder uyamaz

4 Dilberiñ var yed-i ṭûlâsı ḥoş-āmedlikde
Hele aḥbâbı traş itmede berber uyamaz

5 Günde yüz er ṭoġrar olsada yandı felek
Emr-i temyîzde Nâil saña yarar uyamaz

44. Gazel

Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün

v - - -   v - - -   v - - -   v - - -

1 Dil-i pür ġam nevâ-yı nâlesin mâhûra beñzetmez
Ney-i āṣâr ṣadâsın naġme-i ṭanbûre beñzetmez

2 Ġıdâ add eylemiş şîrîne-i güftârını yârıñ
Şekersiz ṭûṭî-i dil ḫâṭırın mesrûra beñzetmez

3 İderse ᶜâdetâ ḳaṣd-ı teġâfül pekde cevr itmez
Felek ehl-i kemâlı pekde mehcûre beñzetmez

4 Hezâr eşᶜâra nisbet müddeᶜîdir ḥâme-i şûẖum
Ṣarîr-i dil-pesendim ṣıyt dûradûra beñzetmez

5 Süẖanverler degil kem gerçi ammâ her süẖandânî
Cihân inṣâf iderse Nâil-i mehcûre beñzetmez

45. Gazel

Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilâtün/ Feᶜilün

v v - - v v - - v v - - v v -

1 Nev-bahâr olmıyacaḳ ruẖları gülgüllenemez
Leb-i laᶜlini o maẖmûr ġamıñ millenemez

2 Gerçi her murġuñ olur naġme-i sûz-āhı
Lehce-i naġme-i sencîdde bülbüllenemez

3 Pertev-āmûz idemez dûni nevâzişlelerim
Beygirân ziynet ü ṭâḳım ile dildillenemez

4 Şehsüvârân-ı belâġât bulunan pek çoḳdur
Her hüner-ver bu kemiyyet ḳalemi ḳullanamaz

5 Saña maẖṣûṣdur āncaḳ bu ᶜubûdiyyet Nâil
24b Dergeh-i şûẖda her ehl-i süẖan ḳullanamaz

46. Gazel

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - - v v - - v v - - v v -

1 Verir ᶜuşşâḳa ṣafâ şîv ü nâz
Yoẖsa ġamnâke beşâşet viremez ḳıṣṣa vü sâz

2 Dil ẖaṣım āhen-i saẖt olsada teʾs̱îr eyler
Bâl-i iẖlâṣdan olsa eger ol tîr-i niyâz

3 Niyeti ḫâliṣ ise ḥâcetini Ḥaḳḳ bitürür
Bir ḳuluñ olsa daḫi dergehine ḫiẕmeti āz

4 Buza taḥrîr gibidir ᶜizzet ü istiḥkâmı
Behredâr olsada maṭlab niᶜamından ġammâz

5 Ḫâhişinde seni meʾyûs-i ümîd eyledi yâr
Defter-i tecrübeye ey dil-i şeydâ buni yaz

6 İder elbetde ānı zemm ile teşhîr enâm
Her kimi eyler ise ehl ü vefâ maḥrem-râz

7 Kem ᶜayârâne olur cevr-i felek ey Nâil
Zer-i kâmil ne bilür daġdaġa-i söz ü güdâz

47. Gazel

Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün

v - - -   v - - -   v - - -   v - - -

1 Benim ḫûn-i dilim şimdi Felâṭun-ı cihân bilmez
İder taᶜcîz bütün bu ehl-i ḥâli şâᶜirân bilmez

2 Eger ᶜarż eylesem taḥrîr eylese ḫâme
Döner cismi nihâle kâtibân ᶜârifân bilmez

3 Bütün dâġ-ı derûnum eylesem ifşâ-yı naẓmımla
Bu Rüstem girye eyler ben degil cümle cihân bilmez

4 Tefekkür eyledim muġlaḳ u mübhem bir derûn ḥâli
Benim bu derdimi cismimde ki rûḥ-ı revân bilmez

5 Tedâvî eylemek Nâil muḥâl-ender muḥâl oldı

Verir ḥayret elem maḫlûḳ-ı mevcûd zamân bilmez

48. Gazel

Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün

v - - -   v - - -   v - - -   v - - -

1 Maḳâdîre tenâḳuṣ şîve-i merdâneden gelmez
Kederler ehl-i ġafletden gelür ferzâneden gelmez

2 İder ṭabᶜ-ı kelili ġarḳ-ı neşᵓe meşreb-i mînâ
O himmetler ki mînâdan gelür peymâneden gelmez

25a 3 Degil bî-imtinân sûzişler āsân āteş-i ᶜaşḳa
Fiġân şükûh bülbülden gelür pervâneden gelmez

4 Bir el ḳatmaḳsızın tellendirirdi kâkül-i yârı
O luṭf āncaḳ gelür bâd-ı ṣabâdan şâneden gelmez

5 Ḫayâlım çeşmine gencîdedir dildârıñ ey Nâil
O ᶜaşḳıñ putperesti kûşe-i putḫâneden gelmez

49. Gazel

Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün

v - - -   v - - -   v - - -   v - - -

1 Derûnum dâimâ ālûde-i ekdârdır sensiz
Ten-i bî-ṭâḳatımda ṣanma ṣıḥḥat vârdır sensiz

2 Olaldan câ-yı ārâm-ı ḫayâliñ ḫâne-i ḳalbim
Vücûd-ı ᶜâcizânem gûyiyâ bir bârdır sensiz

3 Ġıyâb-ı pertev-i ruḫsâr-ı āl dil-firibiñde
Şuᶜâᶜ-ı şems gûyâ çeşmime mısmârdır sensiz

4 Ḫayâliñ olmasa bir laḥẓa yoḳdur ṣîra ārâmım
Tenimde mûyımıñ her birleri bir mârdır sensiz

5 Yeʾisle Nâil-i zâr derde dûş nâ-ümîddir kim
Dem-i pâk-ı Mesîḥâ nafḫa-i bî-kârdır sensiz

50. Gazel

Feʿilâtün/Feʿilâtün/Feʿilâtün/Feʿilün

v v - - v v - - v v - - v v -

1 ʿAşḳa dûçâr olanıñ gözleri bî-nem olamaz
Derdile ḫûn cigerin zaḫmına merhem olamaz

2 Telḫ-gâmâne ḥalâvet getürür güftârıñ
Şeker-i rıfḳa dehânıñ gibi maḳsım olamaz

3 Şöhreti ẕâtına ġâlib gerek ehl-i keremiñ
Her seḫâ ṣâḥibi taḳlîd ile Ḫâtem olamaz

4 Dâniş ü maʿrifeti olmıyacaḳ ẕâtında
İşde ādem zer veriyor ille ādem olamaz

5 Dilrübâ eylemese dem-be-dem istiḥsânı
Nâilâ her seḫinıñ böyle muṣammem olamaz

EL-ḤARFÜ'S-SÎN

51. Gazel

Fâʿilâtün/ Fâʿilâtün/ Fâʿilâtün/Fâʿilün

- v - - - v - - - v - - - v -

25b 1 Ehl-i derdiñ seyl-eşkin ey güzel vaṣlıñla kes
Terk-i ḫvâb-ı ʿâfiyet oldum baña eyle nefes

2 Dûr edildin virmediñ ārâm-ı ḫâṭır ey felek
Fâriġ ol benden seniñle yoḳ nizâᶜım isde pes

3 Günde biñ kerre helâk-ı ġam olan işde benim
Ḳalmadı cânım vücûdum oldı gûyâ bir ḳafes

4 Gec nigâhıñla beni tesmîm itdiñ ey felek
Ah idüb sızlar bu cânım şimdi mânend-i meges

5 Terk idüb amâl u vaṣlı Nâilâ ol post-nişîn
Virdiñ olsun her nefes Allâh bes Bâḳî heves

EL-ḤARFÜ'Ş-ŞÎN

52. Gazel

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - -   v v - -   v v - -   v v -

1 Yâr benim zaḫmımı vuṣlat ile merhemletmiş
Ağrını ḫaṣm-ı büdün-i rıfḳ ile ebkemletmiş

2 Sitem-i kevne taḥammül sebeb ᶜizzet olur
Ṭabᶜ-ı pâk süḫanı ḥâsda ḥâżımlatmış

3 Bâr olur tilkileriñ kürkleri ehl-i ḥâle
Maḥżen ol dûş mübâhâtını ḳâkumlatmış

4 Kem olur tâcir-i kâlâ-yı maᶜârif ṣanma
Çârsü-yı hünere mâlını mevsimletmiş

5 Nâiliñ kesb-i şeref ideceginden şek yoḳ
Ṣıdḳını dergeh-i feyyâża mülâzımlatmış

53 . Gazel

Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün

v - - -   v - - -   v - - -   v - - -

1 Ne benden ne felekden ne ᶜadüvvî bed-hünerdenmiş
Bu sevdânıñ vuḳûᶜ-ı başa baẖt-ı bed-güherdenmiş

2 İder bir şûm nefes rûşen dilânıñ ṭabᶜını tekdîr
Ruẖ-ı āyîneye yüz görmemek gerd-i kederdenmiş

3 Diraẖt-ı bâġ-ı ḥüsnüñ gerçi istiḥkâmı var ammâ
Belâ-yı inḳıṭâᶜa-ı erresi süverdenmüş

4 Ben ol ẖalḳa begûş bir bendesiyim şûẖ-ı āşûbıñ
Kelâm-ı muᶜciziñ îcâdı āncâḳ ᶜaşḳ-ı serdenmiş

26a 5 Ṣadâḳatda ᶜıvażlar müstetirdir söylenür dilde
Bu taᶜbîrât-ı ġarrâ Nâile ḥüsn-i siyerdenmiş

54. Gazel

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - -   v v - -   v v - -   v v -

1 ᶜUḳde-i ẖâṭır ile yâre meveddet boş imiş
Telẖ-kâm-ı ġam olub vaṣlına minnet boş imiş

2 Rûz u şeb bülbül-i şûrîde gibi āh iderek
Sûziş-i nâle-i dil āteş-i ḥasret boş imiş

3 Kocarım mû-yı miyânı deyü laf itme gönül
Nigeh-i çeşm emelden bize raġbet boş imiş

4 Dest-res olmaḳ içün meyve-i vaṣl-ı yâre
Ṭamaᶜ-ı ẖâme düşüb rabṭ-ı muḥabbet boş imiş

5 Nâilâ nâfe ṣıfat sînemi pür-ḫûn itdim
Güft-i gû-yı leb-i dildâre meserret boş imiş

EL-ḤARF'ÜṢ-ṢÂD

55. Gazel

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilün
- v - -   - v - -   - v - -   - v -

1 Mûcib-i câh u selâmet olur insâna ḫulûṣ
Vâṣıl-ı vuṣlat olur dâreynde iḥsâna ḫulûṣ

2 Herkesiñ mümkün midir tevfîḳa maḳrûn olması
Rabṭ olunmuşdur cihânda pâk dâmâna ḫulûṣ

3 Ṭâlıᶜa maḫṣûṣdur işde tecelli başḳa şey
Mûcib-i vuṣlat olur encâm cânâne ḫulûṣ

4 Emr-i ᶜaşḳda bülbül-i sûz-nevâ ems̱âldir
Rûz u şeb āh ile gelmez ḥadd-i imkâna ḫulûṣ

5 Nâilâ her bir emirde maẓhariyyet şarṭ imiş
Dûş ider mi ādemi vâdi-yi ḫiẕlâna ḫulûṣ

EL-ḤARF'ÜŻ-ŻÂD

56. Gazel

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilün
- v - -   - v - -   - v - -   - v -

1 Cevher-i aṣliyyeden insân-ı kâmildir ġaraż
ᶜArş-ı aᶜlâyı beyândan eşref-i dildir ġaraż

26b 2 Murġ-ı ḳaddesiz iktisâb-ı ḳader ü ḥaşyeddeyiz
Vâṣıl-ı āmâla derdest ü sâildir ġaraż

3 Sen sivâr-ı baḥr-ı ᶜaşḳ iseñ vücûd iḳlîmine
Râkib-i deryâdan āncaḳ kesb-i sâḥildir ġaraż

4 Raḥm-ı mâderden bu güne ᶜazm u reftâr eylediñ
ᶜÂleme gelmekden āncaḳ refᶜ-ı ḥâildir ġaraż

5 Mezreᶜatül-āḫire[37] Nâil bu ᶜâlem mülkidir
Ḫayra ālâta hünerle saᶜy u taḥṣîldir ġaraż

57. Gazel

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - -   - v - -   - v - -   - v -

1 Vaṣlıñı benden dirîġi böyle pinhândan ġaraż
Bir nigâh-ı iltifâtdır çeşm-i cânândan ġaraż

2 Dergeh-i iḥsânıña ẓannımca bir esbâbdır
Dide-i ᶜuşşâḳdan cârî olan ḳandır ġaraż

3 ᶜÂşıḳıñ mirāt-ı ḳalbin pâre pâre itmedir
Şemᶜa-i ümmîd-i āġyârı fer-âvaz etdin ġaraż

4 Gördigin āvereyi dil-beste ṣanma zülfüñe
Ṣâdıḳı fehm eylemekde ᶜayn-ı ᶜirfândır ġaraż

5 Kimseler cekmezdi ᶜaşḳıñ Nâilâ ḫemyâzesin
Maṭlab-ı vuṣlatdır āncaḳ dûş-i ḫiẕlândan ġaraż

EL-ḤARFÜ'Ṭ-ṬÂ

[37] El-Aclıni.age Hadis no:135

58. Gazel

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - -   v v - -   v v - -   v v -

1 Düşmedi ḥiṣṣeme ᶜâlemde benim câ-yı neşâṭ
Baṣmadı ḫâne-i āmâlimize pâ-yı neşâṭ

2 Beni dûr eyleyeli çeşm-i feraḥdan aġyâr
İdemem ḫᵛâb-ı ḥużûrumda temâşâ-yı neşâṭ

3 Ḳomadı mevc-i ġumûm ḫâṭırımı bir yerde
Girmedi dest-i dile dâmen-i ṣaḥrâ-yı neşâṭ

4 Şimdi mirʾātı emelden görünür mi ṣûret
Düşdi nâ-ehl eline işde o kâlâ-yı neşâṭ

5 Beni ḥayrân-ı ġam itdi bu ġadrḫᵛâh gerdûn

EL-ḤARF'ÜẒ-ẒÂ

59 . Gazel

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - -   v v - -   v v - -   v v -

27a 1 Bülbül-i naġme keşân sûz-i nevâdan maḥẓûẓ
ᶜÂşıḳ-ı ḥûn derûn cevr-i cefâdan maḥẓûẓ

2 İᶜtidâl üzre olır mı bu cihânıñ ḥâli
Kimisi derde esîr kimi ṣafâdan maḥẓûẓ

3 Ḥıfẓ-ı nâmûs ider insânı giriftâr ḳabâ
Nefsine ġâlib olan belki ᶜibâdan maḥẓûẓ

4 Ekmeyen toẖm-i himem ᶜarṣa-i ḥâcetinde
Olmaz ᶜuḳbâda o maḥṣûl cezâdan maḥẓûẓ

5 Şimdi ṣâḥib keremiñ şevketi kîmyâ gibidir
Ḳanı ol Ḫâtem-i Ṭayy ola seẖâdan maẖẓûẓ

6 Ẓan ider cânı beraber gidecek himmet ile
Olmaz eṣḥâb-ı rüteb luṭf u ᶜaṭâdan maẖẓûẓ

7 Hele sevḳ-i hüneriñ bâbını mesdûd buldum
Nâilâ ṭabᶜ-ı zamân bâd-ı hevâdan maẖẓûẓ

EL-ḤARFÜ'L-ᶜAYN

60. Gazel

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - -   v v - -   v v - -   v v -

1 Raḥm-ı mâderde idüb rızkımı taḳsîm Ṣâniᶜ
Düşmesin miḥnet-i saᶜye gelene ol ḳânıᶜ

2 Herkesiñ ḥiṣṣe-i ġaybiyyesidir vâṣıl olan
Ḳısmetiñ ḳîl u ḳâlın ḳadar oldı ḳâṭiᶜ

3 Beşere lâzım olan nîk ü bedi fikr itmek
Her ẖuṣûṣ dâire-i ᶜaḳl-ı kemâlde câmiᶜ

4 İdemez ādemi tevfîḳa muvaffaḳ iḳdâm
Ṣarf-ı himmet ile taḥṣîl olunur mı ṭâliᶜ

5 Ḳuvvet-i menᶜ u ᶜaṭâ ḳabża-i Rezzâḳdır
Kim olur Nâil-i zâr ḳudret-i Ḥaḳḳ'a mâniᶜ

EL-ḤARFÜ’L-ĠAYN

61 . Gazel

Feʿilâtün/Feʿilâtün/Feʿilâtün/Feʿilün

v v - -   v v - -   v v - -   v v -

27b 1 Tâ-be-maḥşer seni ben eyleyemem terk ü ferâġ
Ey güzel naḳd-ı viṣâlıñla beni eyle çerâġ

2 Benim ol ʿâşıḳ-ı sevdâ-zede-i deşt-i cünûn
Oldı Mecnûn gibi mesken baña ṣaḥrâ ile ṭâġ

3 Ten-i bîmârımı ġam öyle żaʿîf eyledi kim
Ḫâk-ı naḳş ḳademiñ oldı gözümden pek ırâġ

4 Saḳla perverlige meyl itme yaḳışmaz güzel
Eyle nâ-cins ile meclisleri sen emr-i yasaġ

5 Zaḫm-ı tîr-i müjeye ḳarşu ṭuran Nâildir
Nâr-ı firḳatla derûn mülkini itme pür-dâġ

ḤARFÜ’F-FÂ

62 . Gazel

Feʿilâtün/Feʿilâtün/Feʿilâtün/Feʿilün

v v - -   v v - -   v v - -   v v -

1 Ṭıfl-ı nevreste güzel şîve vü reftârı ẓarîf
Revişi kendine maḫṣûṣ gülüşü şûḫ ʿarîf

2 Ḥüsnüni görse eger ʿâşıḳ-ı āzûrde dilân
Naḳşını levḥa-ı dilde ider elbet taṣnîf

3 Vaṣfını ṣâḥife-i ḳalbime ḳayd eyler idim

Ānı gördüm ki ezelden hemân olmuş taṣḥîf

4 Beñzedirsem ne ᶜaceb rûyını devr-i şemse
Bu ḫayâl ᶜâşıḳ-ı şûrîdeye ḥüsn-i taᶜrîf

5 Söylediñ bu ġazeli ṭatlıca rengîn Nâil
Ḳorḳarım çeşmiñe uyḳu getürür vaṣf-ı laṭîf

63. Gazel

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - - - v - - - v - - - v -

1 Ḫᵛâhiş-i vaṣlıñla ey şûḫ oldı dermânım telef
Ṭoġrı söyle maṭlabıñ itmek midir cânım telef

2 Der-ḫayâl itdikce gül-berg-i viṣâlıñ çeşm ü dil
Oldı bî-dermân olan cismimde ki ḳanım telef

3 Ḥayret efzâdır bu ḳalbim şimdi gec-reftâr ile
Ḥâlime raḥmeyle itme serv-i sâmânım telef

4 Sûz-ı ᶜaşḳ-ı derd-i ᶜâşıḳ nârdan efzûndur
Dem-be-dem itmekdedir bu cism-i ᶜüryânım telef

28a 5 Nâil-i āzâdedir dil-teşne-i eşk-i niyâz
Şuġl-i derd-i firḳatıñla itme izᶜânım telef

EL-ḤARFÜ'L-ḲÂF

64. Gazel

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - - - v - - - v - - - v -

1 ᶜÂleme geldik gelelden merd-i himmet bulmadıḳ

ᶜÂcizâne raḥm ider ṣâḥib mürüvvet bulmadıḳ

2 Her kime derd-i derûnum eylesem ednâ beyân
Ḥâlime imdâd ider ehl-i seḫâvet bulmadıḳ

3 ᶜAṣrımız olmuş temâm āḫır zamâne mâ-ṣadaḳ
Bâġce-i dünyâya geldik hic ṭarâvet bulmadıḳ

4 Gerçi kim mihr-i vefâ lafẓen cihânda vardır
Ẕâtına maẓhar düşüb aṣlâ ṣadâḳat bulmadıḳ

5 Ḥâliyen olmaḳdayız merzûḳ ḳand-ı kâinât
İçdigim şerbet midir semm mi ḥalâvet bulmadıḳ

6 İstemezken vâsıṭa feryâd-ı ḥâl żucreti
Rütbe-i vâlâ-yı devletde mürâᶜât bulmadıḳ

7 Ḳorḳar oldum mâ-ḥaṣal derdi beyâna Nâil'â
Şimdi imsâk ḳanâᶜat gibi devlet bulmadıḳ

65. Gazel

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - -   - v - -   - v - -   - v -

1 İşde dünyâda refâh ḥâle maẓhar olmadıḳ
Fâide ḥâṣıl olur bir ḳâle maẓhar olmadıḳ

2 Bir muḳadder vâḳti var ẓannım bu levḥ-i ḳudretiñ
Saᶜy u iḳdâm eyleyüb āmâle maẓhar olmadıḳ

3 Dâimâ cemᶜıyyet-i ḫâṭır refâha ḫâṣ imiş
Biz hele naḳd u ḳabâ vü şâle maẓhar olmadıḳ

4 Fitne-i devr-i ḳamer mi yoḫsa ṭâlıᶜden midir
Müsteḥaḳḳ-ı feyż olub iḳbâle maẓhar olmadıḳ

5 Pek de inkâr eylemem Nâil evâil serveti
İḳtidâr emrinde istiḳlâle maẓhar olmadıḳ

66. Gazel

Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün

v - - - v - - - v - - - v - - -

28b 1 Seniñ şânıñdır ey şûḫ-ı cihânım dil-nüvâz olmaḳ
Ḳapuñda bekliyen üftâde-gâne çâre-sâz olmaḳ

2 Reh-i kûyıñdan özge râh görmez çeşm-i ḫûñ-pâşım
Ḥaḳîḳat-bîn olan ᶜuşşâḳa mümkün mi mücâz olmaḳ

3 Ḫarîdâr metâᶜ-ı vaṣlıña aġyâr heveskârdır
Muḥaḳḳaḳdır raḳîb-ı ḫudᶜa-kârân ḥîle-bâz olmaḳ

4 Egerçi leẕẕeti inkâr olunmaz meyve-i vaṣlıñ
Revâ mı ᶜâşıḳa taṣdîᶜ-i pâpûş-niyâz olmaḳ

5 Deriñde Nâil-i ḥûn-ı derûnuñ bir emelkeşdir
Çerâġ-ı vuṣlatıñla beyne’l-ᶜuşşâḳ serfirâz olmaḳ

67. Gazel

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - - v v - - v v - - v v -

1 Şimdi bu ḫalḳ-ı cihân bî-serv-i sâmân ancaḳ
Kimi ḥayret ẕede vü ser bikr-i yabân ancaḳ

2 Hele erbâb-ı maᶜârif ġam ile ḫâme gibi
Serfurû itmede efġân ile giryân ancaḳ

3 Baᶜżısı teşne-i ṣaḥrâ-yı melâl olmadadır
Kimisi feyż-i zülâlı ile reyyân ancaḳ

4 Nâ-sezâ ṭutmadadır zirve-i ᶜizzetde maḳâm
Pür-hüner aḥḳar u serkeşte vü üftân ancaḳ

5 Şimdi herkes baña teşbîh olunursa Nâil
İşde dünyâya ẓuhûrunda pişimân ancaḳ

EL-ḤARF'ÜL-KÂF

68. Gazel

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - -   v v - -   v v - -   v v -

1 Tîr gibi işledi aġyâr sitemi çatmadık
Yıḳdı ḳaṣîr dilimi tâbe temel tâbe direk

2 Öyle bî-hûş u bî-tâb ġam-ı endûh oldum
Bildi maġdûriyetim yerde beşer gökde melek

3 Gerçi ᶜâlemde mükâfât-ı ᶜamel ḳâᶜidedir
Var mı mîzân-ı mücâzâtda günâhım bir denk

4 Ol ḳadar cevr-i felek itdi mükedder beni kim
Ḥâlimiz nerde ḳarâr eyleyecekdir giderek

29a 5 Beni maẓlûm olaraḳ düş-i kudûrât itdi
ᶜÖmrümü ḳıldı hebâ derde giriftâr iderek

6 Ne olur ehl-i dile baᶜżıca gün gösterse
Dâimâ ᶜaksine dönmekde midir çerḫ-i felek

7 Ṭob-ı taᶜrîżden olamaz başımız
Caᶜlice tesliyet-i ḫâṭıra ibrâm ne dimek

8 Herkesiñ ḳadrini idrâke sebeb ẕillet imiş
Düşse iḳbâl bizim ḥiṣṣemize bir çâr-yek

9 Yaḳdı aġyâr revişi cism ü tenim Nâil-i zâr
Oldı bâzâr merâmda emelim ṣaᶜb u tenk

69. Gazel

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - - - v - - - v - - - v -

1 Nûş idersin mey eger ᶜaşḳ bâdesin yeksâlecik
Fâriġ-i āzâde ol başıñ ridâ-yı şâlecik

2 Düşme her bir dilber-i süfli perestiñ şevḳına
Bir meh-i ġarrâyı āġûşa miẟâl hâlecik

3 Ġayret-i cehle giriftâr mûcib-i ḫiẕlân imiş
Sûziş-i dâġdelen fikr ile ḥüzn lâlecik

4 Teşne-yâb ol al al olsun o ruḫsârıñ señin
Ey güzel semmûr-ı ḥüsn dil-firîbiñ alecik

5 Ḳadriñi temyîze Nâil dost kâfîdir saña
Mâsivâdan ictinâb it bâb-ı istiẟḳâlecik

70. Gazel

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - - - v - - - v - - - v -

1 ᶜAşkile ey şûḫ beni āşüfte ḥayrân eylediñ

Ḳalbimiñ her kûşesin derdiñle vîrân eylediñ

2 Ş̱ânıña düşmez iken ey āfet-i devrân seniñ
Çeşm-i aᶜdâyı bize encâm nigehbân eylediñ

3 Lâyıḳ-ı maᶜşûḳ mıdır kim ᶜâşıḳâne cevr ider
Her birin bir kûşe-i ġamda perîşân eylediñ

4 Ben bu ah-ı ḥasretiñle çâk çâk olmuş iken
Ḥâlime raḥm itmeyüb aġyârı ḫandân eylediñ

5 Ḫâk-ı ḫizlâna giriftâr eyleyüb bu Nâili
29b ᶜÂḳibet maġmûm idüb çâk-ı girîbân eylediñ

EL-ḤARF'ÜL-LÂM

71. Gazel

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - - - v - - - v - - - v -

1 Eyle yâ Rabbî şeh-i devrânı tesḫîr-i emel
Kâr-ı āmâlinda ẓâhir olmasun naḳṣ u ḫalal

2 S̱âbit olsun farḳ iḳbâlinda çetr āsâ müdâm
Sâye-i fevz ilâhi ola manṣûr düvel

3 İtme meʾyûs her ḥuṣûl maṭlab-ı dil-ḫᵛâhda
Nâḫun-ı dest-i keremle müşkilâtın eyle ḥal

4 Kâh-bî-kâh bu şehiñ maḳbûlidir güftârımız
Gerçi kim s̱iḳlet virir ṭabᶜ-ı kelâmım bî-maḥall

5 Vâḳtidir ibrâz dimûmiyyetiñ ey Nâil'â

Kim duᶜâ şeklinde bir îdiyyemizdir bu ġazel

72. Gazel

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - -   v v - -   v v - -   v v -

1 Eyledi faṣl-ı bahârı yine îmâ bülbül
Naġme-i sûzi çemen mülkini iḥyâ bülbül

2 Kendini şevḳile bir ḥayrete ṭaldırmış kim
Neylesün Mecnûn ile ᶜaşḳda hempâ bülbül

3 Ġoncalar şûẖ gibi dügme-i gögsin çözmüş
Ālamaz dâmen-i vaṣlı ele ḥâle bülbül

4 Ḳılmamış ḥâṣıl-ı kendinde bir esbâb ḥużûr
Her zamân itmededir ẖâr ile ġavġâ bülbül

5 Olamaz emr-i mecâz ᶜaşḳı ḥaḳîḳatdır kim
Nâil'â rûz u şebi zâr ile şeydâ bülbül

EL-ḤARF'ÜL-MÎM

73. Gazel

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - -   v v - -   v v - -   v v -

1 Emel-i rütbe vü câha düşüb olma pür-ġam
Ḳılmadı himmet ider bir er-i aṣḥâb-ı himem

2 Mesned ārâ-yı merâtib olanı söyletme
Seni iskâta ider ᶜaczini feryâda naġam

30a 3 İtmesün sîm ü zeriñ ismini ḫülyâ bîkes
Belki rüʾyâda daḫi dest-res olmaḳ mübhem

4 Nerdedir şimdi bu himmet ü kerem şaʿşaʿsı
Gücenüb ʿâleme imiş ʿademe ʿazm ü ḥıram

5 Ṭoḳ olan aç olanıñ ḫâline vâḳıf olamaz
Olmaya ẕâtına maḫṣûṣ himem luṭf u kerem

6 Söylenür lafẓ-ı kerem gerçi bu beyne'l-ʿacze
Ānı ṭayy itdi beraberce o ẓâlim Ḫâtem

7 Kimseden ḫâṭıra imdâd ile himmet gelmez
Keremiñ bâbını sed eylediler pek muḥkem

8 Her ne ister iseñ iste o Kerîm Mevlâdan
Sebeb-i ẓâhiri Ḥaḳḳ'dır yine Ḫâlıḳ her dem

9 Şeh-i devrândır ancaḳ ḳulına raḥm idecek
Nâil'â tesliyetim gül-i mülûk mülhem

74. Gazel

Feʿilâtün/Feʿilâtün/Feʿilâtün/Feʿilün

v v - - v v - - v v - - v v -

1 Virmedi zaḥmıma hic merhemi dildâr netsem
Beni rüsvâ-yı cihân eyleyü nâlân itsem

2 Rûz u şeb cevr-i cefâdan serim olmaz taḫlîṣ
Ne ḳadar sîm ü tene o luġat mı eksiltsem

3 Bu cefâ-cû dil-i bî-tâbımı pür-ġam itdi
İntiḳâmım alunur mı ışırub incitsem

4 Pîş-i āmâlda devr itmededir murġ-i emel
Ṣayd olur mı bilemem dâm-ı ḫulûṣ berketsem

5 İşde bu daġdaġalar virmedi ārâm Nâil
Virse bir pûse lebinde yıḳılsam gitsem

EL-ḤARFÜ'N-NÛN

75. Gazel

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - -   - v - -   - v - -   - v -

1 El-ḥezardır inkisâr ᶜâşıḳ-ı āzâdeden
İşde maᶜşûḳa mużırdır nâleler üftâdeden

2 Tâzeler ṭabᶜı dem-ā-dem şuᶜle-i veche ḥüsn
Mest-i şeydâya ġınâ gelmez imiş her bâdeden

30b 3 Nev-heves temyîz-i râh menzil-i kâm eylemez
ᶜÂḳıl u dâniş ᶜudûl itmez ṭarîḳ-i câddeden

4 Ehl-i nıfḳıñ ḥırṣı ġâlibdir ṣalâḥa ẓâhiren
Başı ḳaḳmaz ḫalḳı gördikce müdâm seccâdeden

5 İᶜtiḳâdı gecleriñ ᶜayn-ı ḫaṭâdır ḳurbeti
Kimseye olmaz ziyân Nâil derûnî sâdeden

76. Gazel[38]

1 Ey şûḫ-ı cefâ-cû güzeller güzelisin
ᶜÂşıḳlarınıñ ḥüsnile ḍarb-ı mes̱elisin

[38] Mefᶜûlü/Mefâᶜîlü/Mefâᶜîlü/Feᶜûlün ?

2 Fehm eyleyemez zihn ü zekâ meşreb ü ṭavrıñ
Erbâb-ı diliñ ᶜillet-i ṭûl-i emelisin

3 Ey ᶜaḳl-ı pür imᶜân ile keyfiyet şûẖı
Mîzânıña taḥsîn iderim ṣânıñı velisin

4 Sensin baña mâhiyyet-i ecnâsı muᶜarrif
Ey kilk-i zeki ḥaḳḳ bu ki feniñde ᶜalîsin

5 Mecnûndur iḳbâl iden ol Leylâ ṣıfâta
Meyl itdiñ ise Nâil-i zâr sende delisin

77. Gazel

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - - - v - - - v - - - v -

1 Ehl-i ᶜaşḳı medḥ-i ẖaṭṭ ü ẖâle sevdâdır çeken
Dâm-ı târ-ı kâküle göñli bu ġavġadır çeken

2 Dîdeden aldı süveydâ-yı cünûnı rû-yı yâr
Ẓulmet-i Leylâ żiyâya mihr-i vâlâdır çeken

3 Pûtü ḥüsn olamaz temkîn zor ᶜaşḳa denk
Yûsufı Kenᶜândan şevḳ-i Züleyẖâdır çeken

4 Çekmez iken minnet-i gerdûni şimdi tîr-veş
Çille-i ṭavᶜa beni ol ḳaşları yâdır çeken

5 Zinde itmişdir dili feyż-i zülâl luṭf-ı yâr
Su-yı bâr bigi ḥayât-ı tâzeye mâdır çeken

6 Dâldır ās̱âr-ı ẖayra nuṭḳı pâk ṭıynetiniñ

Meryemi tenzîhe sevᵓetden Mesîḥâdır çeken

7 Ṭabᶜına yârıñ pesend itdirmek ister kendini
31a Kilki seviyy-i ġayrete Nâil bu sevdâdır çeken

78. Gazel[39]

1 Ey rind ᶜaşḳ-ı nîk ü bedi bil irâdeden
Taḳsîm ider rızkımızı Rezzâḳ nihâdeden

2 Dil-ḫaste-gâni itme nâ-ümîd merâmda
Ḥâṣıl olur s̱evâb mükemmel ᶜibâdeden

3 Tebdîl ider mi luṭf u nevâzişle ṭabᶜını
Gelmez ẓuhûra bed fiᶜl kişi-zâdeden

4 Olmaz ḫavâṣ behrever raġbet ü vefâ
Āġûş-ı iᶜtibârı ᶜavâma güşâdeden

5 Ey Nâil'â fen-i laᶜb şaṭrancı bilmeyen
Teşḫîṣ ider mi merkez şâhı piyâdeden

EL-ḤARFÜ'V-VÂV

79. Gazel

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün
v v - - v v - - v v - - v v -

1 Eyledi şimdi benim ṣabrımı yaġma gîsû
Olacaḳdır telef-i cismime meᵓvâ gîsû

2 Niçeler ᶜaşḳa düşüb çâk-ı girîbân oldı
Şânına dinse revâ ᶜuḳde-i sevdâ gîsû

---

[39] Mefᶜûlü/Fâᶜilâtü/Mefâᶜîlü/Fâᶜilün ?

3 Bendesin ḫûn-ı derûn olmaġa uc göstermiş
Gerden-i şûḫa hemân çıḳdı bî-pervâ gîsû

4 Bilür erbâbı anıñ ḳadrini nâzik serde
Ne revâ ḥüsnile hempâ ola raᶜnâ gîsû

5 Çoḳ miḥenler çekeriz böyle giderse Nâil
Çekdi bir ḳıl ile encâm beni şeydâ gîsû

EL-ḤARF'ÜL-HÂ

80. Gazel

Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün
v - - -   v - - -   v - - -   v - - -

1 Melâmet ᶜârıż olmuş ḫâṭır-ı dildâre bir parça
Ḳapılmış kendi eṭvârında ki mekkâra bir parça

2 Baña noḳṣân gelür yârıñ fürûġ-ı ḥüsn-i zîbâsı
Kesâd ebri ḥulûl itmiş gibi dîdâra bir parça

31b 3 Ḥicâb ālûde olmuş şimdi küstâḫâne ṭavrından
Ḫacâlet şebnemi düşmüş gül-i ruḫsâra bir parça

4 O meh fikr eylemişdir ġâlibâ vaż itdigi zaḫmı
Yüzi yoḳdur dil-i mecrûḥı istifsâra bir parça

5 Raḳîbi gerçi kim Nâil gibi bilmiş ṣadâḳatda
Hele şemşîre uymaz cevher-i ġaddâra bir parça

81. Gazel

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - - - v - - - v - - - v -

1 Ey ṣûfî ṣâfî iseñ aldanma ḳâlına
Ḫor olur maġrûr olan kürk-i ḳabâ vü şâlına

2 ιΞ6 αΞ6ñ[40] sırrına vâḳıf iseñ meydâna gel
İşde ben girdim o mûtû remziniñ dîvânına

3 □η2 ω8[41] daᶜvâsını itdim dediler lâ-taḫaf
Ānıñ içün vâḳıf oldum şimdi sırrıñ ḥâline

4 Şarḳ u ġarb istivâ-yı şemse ḳıl imᶜân naẓar
ᶜİbret al uyma ṣaḳın nefs ü hevâ iżlâlına

5 Terk idüb daᶜvâ-yı câhı it tefekkür ḳudreti
Āldananlar oldılar maḥrûm cihânıñ ḥâline

6 Muḳbiliñ iḳbâlina reşk eyleyen bî-çâreler
Ṣoñra idbârın görince şükr ider aḥvâlına

7 İşde āfât-ı ᶜaẓîmdir Nâil’â feyż-i cihân
Yoḳ baḳa bu ᶜâlemiñ iḳbâlına idbârına

82. Gazel

Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün

v - - - v - - - v - - - v - - -

1 Ḳarâr-gîr olmadı ᶜâlem ne Dârâya ne ḫâḳâna
Mülûk-i sâlifân ᶜibret-nümâdır çeşm-i iẕᶜâna

2 Āçub sen dîde-i irşâdı her dem ḫᵛâb-ı ġafletden
Naẓar ḳıl olma maġrûr pây-dâr olmaz Süleymân’a

[40] El-Acluni. age
[41] El-Acluni. age

3 Cidalgârân vâḳtıñ himmetinden ṣarf-ı inẓâr it
Sirişki çeşmiñi cârî idersiñ suy-i yâbâna

4 Eger taṣvîr idersen şekl-i ᶜaṣrı levḥ-i ᶜıbretde
İşâret itme dest-i luṭfı terk eyle levend-âne

5 Merâm-ı maḳṣadın taḥṣîle dâim pîç ü tâb eyler
Yanar ümmîd-i vaṣl-ı şevḳile encâm pervâne

32a 6 Bu bâġ-ı raẖne-verden kimse dâim meyce-çîn olmaz
Rıżâ-cû ol ẓuhûrât ḳaderle emr-i fermâna

7 Tevekkül ẖılᶜatin sen zîver-i dûş eyle her ānda
Tehâlükden ḥeẕar ḳıl eyle inṣâf ḥâl-i aḳrâna

8 ᶜAbes̱dir feyż-i iḳbâlı ümîden iltimâs itmek
Ḳıyâs it manṣıb kevni dem-i feyż-i gülistâne

9 Cihânıñ ᶜizz u câh-ı müddetin fikr eyle ey Nâil
Ḳażâ menşûr-i teʾbîdi verir mi dest-i insâna

83. Gazel

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - - - v - - - v - - - v -

1 Meyl ü şevḳim gün-be-gün efzûn iken cânâneye
Eylemez şimdi tenezzül murġ-i dil her dâneye

2 Sû-be-sû cism ü cânın yaḳsa da ateşlere
Lâ-cerem şemᶜıñ şuᶜâsı ẖoş gelür pervâneye

3 Devr ider dünyâyı dil encâm ḳarârı zülf-i yâr
Her ṭuyûr aẖşâm olınca saᶜy iderler lâneye

4 Gerçi ol güft-i şinîd mûriṡ-i ālâm olur
Pek yazıḳ ol zihne kim maṣrûf ola efşâneye

5 Mebḥaṡ-i ᶜaşḳda yazılmış çâk ezelden Nâil'â
Maẓhar olmaz ehl-i dil meşrebce bir cânâneye

84. Gazel

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - -   - v - -   - v - -   - v -

1 Sürme esb-i ṭâlıᶜ-i maḥmûz urub kem pîşeye
Ṣanma ḫâlî şîrden ḥiddetle girme mîşeye

2 Eylediñ biñ pâre ᶜaşḳıñla dil-i maḥzûnumı
Çoḳ degil mi bunca ṭaş urmaḳ żaᶜîf bir şîşeye

3 Bükse de ḳahr-ı felek ḳaddiñ ṭaban gösterme sen
Çoḳ dıraḫt munḳalıb var kim ṭabanmış rîşeye

4 İtseler Ferhâda nisbet Ḳaysa müstebᶜıd gelür
Şol kerâmet kim uyar iḫlâṣa uymaz tîşeye

5 Ehl-i ḥâli mest ider Nâil bu naẓm-ı dil-keşiñ
Āferîn bu ṭabᶜa bu tertîbe bu endîşeye

85. Gazel

Mefᶜûlü/Fâᶜilâtü/Mefâᶜîlü/Fâᶜilün

- - v   - v - v   v - - v   - v -

32b 1 Olmaz devâmı esb-i merâmıñ sibâḳda
Ḳalmaz müdâm hemîşe devr-i felek bir siyâḳda

2 Yâr itdi sefer-i ġamı oldı muḳîm dil

Dost göcdi yâdigârı ḳaldı yaṭaḳda

3 Gel bezme kim ḳudûm-i şeref-i lüzûmuña
Dil muntaẓır şikeste göñül iştiyâḳda

4 Perçem egerçi mîr-i livâdır ᶜalem çeker
Çeşmiñde müjgle ġamzeleriñ ittifâḳda

5 Nâil bize bu rütbe tefâḫur ᶜabes̱ degil
Var nâmımız memâlik-i Rûm u ᶜIrâḳda

86. Gazel

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - -   - v - -   - v - -   - v -

1 Ber-ḳarâr ol ey dil-i şeydâ taḥammül itmede
Dergeh-i vâlâ-yı Mevlâya tevessül itmede

2 Ḥâkim-i muṭlaḳ süver ehl-i vaḳâr şerᶜiyyi
Nâ-bekârâne ḳuṣûr itme tafażżul itmede

3 Şaḫṣı bî-hûş idemez temyîz-kâr nîk ü bed
Maẓhar-ı taḳṣîrdir fikr ü taᶜakkül itmede

4 Sehvi ᶜirfânında efzûndur o şûḫ-ı fitneniñ
Ehl-i ᶜirfâna ḫaṭâ eyler temes̱s̱ül itmede

5 Buzda ki taḥrîre beñzer nâ-sezânıñ devleti
Rûzgârıñ dest-i cevrinden taḫallül itmede

6 Ben taḳarrüb eyledikce ol meh nâ-mihr-bân
ᶜAceb istiġnâ ile benden teveġġül itmede

7 İʿtibârı çünki caʿlîdir bize ol dilberiñ
Bildiginden ḳalma ey Nâil taʿallül itmede

87. Gazel

Mefʿûlü/Mefâʿîlü/Mefâʿîlü/Feʿûlün

- - v v - - v v - - v v - -

1 Bir yâr-ı ḫoş eṭvâr ile ʿiffet himem olsa
Ḫâl u ḫaṭṭ u ruḫsâr ile pür muḥteşem olsa

2 Ebrûları ve çeşmi müjesi cümle müsellem
Aʿżâyı tenâsübde ne pîş ü ne kem olsa

3 Eṭvârı levend-âne olub şîvesi orṭa
Bâlâ-yı bülendlikde mis̱âl-i ʿalem olsa

33a 4 Reftâr-ı edâ vü nigehi ṭabʿa muvâfıḳ
Bî-gâneye teklîf-i cefâ vü sitem olsa

5 ʿİrfânı olub farḳ ide Mecnûni her ān
Üftâde-i sevdâsına Leylâ-i şîm olsa

6 Āzâde ola ḥüsn-i ḫıṣâlında ḫuṣûṣan
Fehmide-i esrâr-ı fünûn ḥükm olsa

7 Her ḥâli bu resm üzre olub ol mehiñ ammâ
Nâil gibi maḳrûñ s̱ebât-ı ḳadem olsa

88. Gazel

Mefâʿîlün/Mefâʿîlün/Mefâʿîlün/Mefâʿîlün

v - - - v - - - v - - - v - - -

1 Ser-i şûrîdede bâḳî olur mı neşʾe-i bâde
Heves perdâz-ı ḥiddet derd-i serden olmaz āzâde

2 Ḫumârıñ ḥâli eyler nûş-i meyden münfaᶜil ṭabᶜı
Ṣanur nîk ü bedi heb cilve-gerdir çeşm-i bînâda

3 Dem-i ḥayretde ehl-i ᶜacze luṭfın dest-gîr eyler
O kim itdi cilâ-yı nûrı ẓâhir dest-i Mûsâ'da

4 Bil ehl-i ittikâle fetḥ-i bâb itmez degil Bârî
Zimâm-ı nefsini rabṭ eyledikce bâb-ı irşâda

5 Degil ḫâli hünerver cüst-cûy ehl-i himmetden
Bulur feyż-i taᶜayyün cevher elbet seng-i ḫârâda

6 Dil-i āvâremiz gûyâ ki murġ-i deşt-i per-pâdır
Çeker ḳırba ne semte ṭâir olsa baḳ bu ṣayyâda

7 Nihâl-i ḫuşk kâme sebzelik virmez mi ey Nâil
Hemân sen ḫâme āsâ müstaḳîm ol semt-i feryâda

EL-ḤARFÜ'Y-YÂ

89. Gazel

Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün

v - - - v - - - v - - - v - - -

1 Fesâd-ı kâkülüñ fikr itmedik sünbül mi var şimdi
Ġadır-ḫᵛâh olmadıḳ al-ı ruḫuñdan gül mi var şimdi

2 Bir āfetdir şarâb-nâb içün laᶜl-i nemek-pâşıñ
Lebiñ dâdiyle tekdîr olmadıḳ bir milḥ mi var şimdi

3 Gülistân-ı cemâl revnaḳ-ı efzâsında ol şuḫûñ
Naġam perdâz feryâd olmadıḳ bülbül mi var şimdi

33b 4 Serâser nüsḫa-i mendûbe-i ṭabᶜında dildârıñ
Firâset ehline keşf olmadıḳ müşkül mi mi var şimdi

5 Kemiyyet ḫâmeniñ reftârını seyr eyle ey Nâil
Nigâh efrûz-ı seyrân olmadıḳ Düldül mi var şimdi

90. Gazel

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - -   v v - -   v v - -   v v -

1 Āh kim olsa idi pîc olanıñ tamġâsı
Āz olurdı o zamân ḥays̱iyetiñ ġavġası

2 Yek ᶜayâr oldı bilinmez füżelâ vü echel
Nerde ḳaldı hüner ü maᶜrifetiñ daᶜvâsı

3 Fâsıḳ-ı kâẕibe maḫṣûṣ olamaz emr-i cihân
Câhiliñ oldı Felâṭun muḳır-ı ednâsı

4 Ḳalbimiz yâre ile maṭlaᶜ-ı hicrân oldı
Telḫ-kâm-ı ġama dûçâr göririm heb nâsı

5 Nâilâ meşveret itdim dil-i bîçâre ile
İnzivâ ḥücresine girmek imiş aᶜlâsı

91. Gazel

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - -   - v - -   - v - -   - v -

1 Ey göñül eyle temennâ nuṣretiñ teʾbîdini
Zîver-i nuṭḳ it duᶜâ-yı şevketiñ teʾbîdini

2 Bâᶜis̱-i tâb u ḥayâtımdır şehinşâh-ı cihân

Her ḫuṣûṣunda Ḫudâ taḥḳîḳ ide taḳlîdini

3 Ḥâkim-i Ḳahhâr yed-i ḥussâd bir muᶜtâd yine
Ġâlib itsün fevz ü nuṣretle yed-i tehdîdini

4 Ḫâlıḳ-ı kevneyn her ᶜîd-ı saᶜîd āmîzde
Tâzelendirsin murâd-ı nuṣret-i câvîdini

5 Sende yoḳdur Nâilâ taḳdîme şâyân bergüzâr
Nev-ġazelle eyle tebrîk Ḫân Mecîdin ᶜîdini

92. Gazel

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - - v v - - v v - - v v -

1 ᶜİllet-i ḳalbe seniñ şûḫ-ı viṣâliñ şâfî
Maẓhar-ı rûḥ cedîd eyleyecek ᶜuşşâḳı

2 Kimseden fâide olmaz bu derûn yâresine
Bir raḫîm ᶜâşıḳa ṣor ḥâl-i dil-i müştâḳı

34a 3 Revnaḳ-ı ᶜaşḳ-ı vefâ ᶜahd-ı mürâᶜât iledir
Görme şâyân-ı ferâmûş şehâ mîs̱âḳı

4 ᶜAd ile şöhreti taḥṣîliñe iḳdâm eyle
ᶜÂdiliñ debdebe-i ᶜadli dutar āfâḳı

5 Yâr bir tîr-i cefâ urdı dil-i nevmîde
Çüridi Nâil ānıñ zaḫmı cigerde bâḳî

93. Gazel

Feᶜilâtün/Feiᵓlâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - - v v - - v v - - v v -

1 Kes̱ret-i şûḫda bir bâġ-ı cinândır Rûm ili
Merkez-i dâire-i ḥüsn-i cihândır Rûm ili

2 Nedir ol yosma kısım ṭavr u edâ cünbüşler
Ceẕb ider ᶜâlemi ceẕẕâb-ı zamândır Rûm ili

3 Ẓâhiren bârid ise meşreb-i dildâdeleri
Hele erbâbına bir kân-ı nihândır Rûm ili

4 Eks̱eri şûḫları nûr-ı muṣavver gibidir
Āteş-i āhile ᶜuşşâḳı yaḳandır Rûm ili

5 Rûm ili gerçi ki ḥiddet ile meşhûr olmuş
Nâilâ emr-i dilârâda yamandır Rûm ili

94. Gazel

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - -   v v - -   v v - -   v v -

1 Revnaḳında yine ẓâhir gibi istiḳlâli
Ġıll u ġışdan degil ol dilberin āli ḫâli

2 Bî-ḫıred ᶜâḳıbet-i ḥâlini idrâk idemez
Bozar iẕᶜânını baḫtıñ āzacak iḳbâlı

3 ᶜAd ider ṣayḥasını zâġ u ḥümânıñ yeksân
Ehl-i ġaflet ne bilür meymenet-i ittikâli

4 Gec meniş herkese meyl eyler ise ᶜâdetidir
Müstaḳîmiñ hele maḳbûl degil meyyâli

5 Bulmuş efzâyiş-i āsâyişini mülk-i vücûd
Nâilâ yâr olalı mülk-i derûna vâli

95. Gazel

Mefᶜûlü/Mefâᶜîlü/ Mefâᶜîlü/Feᶜûlün

- - v v - - v v - - v v - -

1 Dil ḫᵛâhiş ile kâkül-i ġaddâra ṣarıldı
Beñzer o füsûndâne ki bir mâre ṣarıldı

34b 2 Pûs eyledi dildârı ziyâretde o zâhid
Ḥummâda yatır ḫasta idi ḳara ṣarıldı

3 Taḳrîri es̱er eylemedi ṭabᶜa raḳîbiñ
Deñ eyledi tesbîḥ ile eẕkâra ṣarıldı

4 Destâr gibi lekesiz ol yâre didikce
Biz başlu ṣanub ᶜâşıḳı aġyâra ṣarıldı

5 Yoḳ dâmenini pûs idecek yâr-ı vefâdâr
Nâil bu cihetden ḳalem u eşᶜâra ṣarıldı

96. Gazel

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - - - v - - - v - - - v -

1 Bir nihâl ḳâmet-i dil-cû helâk eyler beni
Sîm ü ten ol dîdesi āhû helâk eyler beni

2 Bâᶜis̱-i ḥikmet nedir kim āl āl olmuş ruḫuñ
İşde şimdi şîve-i ebrû helâk eyler beni

3 İḥtirâzım yoḳdur ᶜâlemde benim hic kimseden
Sendeki ol ḫam-be-ḫam gîsû helâk eyler beni

4 Çeşmiñe itsem teşekki zaḫm-ı müjgândan ᶜabes̱

Ḥâlimi ʿarż itmede mihr ü helâk eyler beni

5 Dest-res olmaḳ ne mümkün Nâilâ ol āfete
Ḫancer-i berrân gibi ḫoş-bû helâk eyler beni

97. Gazel

Mefâʿîlün/Mefâʿîlün/Mefâʿîlün/Mefâʿîlün

v - - -   v - - -   v - - -   v - - -

1 Şikâyetden dil-i ġam perverem bir câmdır şimdi
Ḫayâl-ı iʿtidâl çerḫ-i fikr-i ḫâmdır şimdi

2 Beni bî-hûde tekdîr itmegi muʿtâd itmişdir
Raḳîb-i bî-vefâ bir bed-meniş bed-nâmdır şimdi

3 Seni bir bu sevâd-ı zülfe meftûn eylemiş ey dil
Evelden sürüyesin kâr bârıñ şâmdır şimdi

4 ʿAbes̱dir ol ġazâlî ṣayda dâm-ı ḥîle vü ṣanʿat
Ḳalan destiñde āncaḳ bir tehîce dâmdır şimdi

5 Temennâ-yı ġınâ ṭabʿıñ mükedder itmesün Nâil
Devâm-ı devlet-i dehr-i denî nâ-râmdır şimdi

98 . Gazel

Feʿilâtün/Feʿilâtün/Feʿilâtün/Feʿilün

v v - -   v v - -   v v - -   v v -

35a 1 Elüñe var mı girer şimdi havâdan ġayrı
Zülfüñe kim ṭoḳunur bâd-ı ṣabâdan ġayrı

2 Çeşm-i inṣâf ile endâmıña baḳdım ey şûḫ
Saña yoḳdur baḳışur nâz u bahâdan ġayrı

3 Mû-be-mû vâḳıf-ı esrâr kim ey çerḫ-ı denî
Bulunur her hüneriñ ṣıdḳ u vefâdan ġayrı

4 Fitneniñ mâili kârında ser-āmed ise de
Nesne ḥâṣıl idemez zell ü ᶜanâdan ġayrı

5 Şöhret-i şâyiᶜa āfet getürür ṣâḥibine
Rehzenî kim uyarır ṣıyt-ı derâdan ġayrı

6 İtteḳi şerr-i men aḥsente saña şâhiddir
Nâ-sezâdan ne gelür cevr-i eẕâdan ġayrı

7 Nükte-perdâz-ı gürûh şiᶜr-i esenn Nâil
Kim bilür ḳadriñi erbâb-ı zekâdan ġayrı

99. Gazel

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - - v v - - v v - - v v -

1 Yoḳdur ol mehde dilâ ṣıdḳile ᶜirfân es̱eri
Ol sebebden bilemez leẕẕet-i şâb u şekeri

2 ᶜAşḳ-ı Şîrîn ile ḳazdı dil-i ṭağı Ferhâd
Rîze-i sengden özge ne ḳazandı keseri

3 Eyleme pek de eẕâ zâhid-i sevdâ-zedeye
Belki var kâkül-i ḫoş-bû yine yârıñ degeri

4 Āteş-i meşreb olursa ne ḳadar ᶜâkıl olan
Kimseniñ ḫâne-i āmâlını yaḳmaz şereri

5 Ehl-i taḳlîd hüner-ver olamaz Nâil-i zâr
Kâmiliñ mâye-i ẕâtında gerek her hüneri

100

Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün

v - - -   v - - -   v - - -   v - - -

1 Bu bezmiñ feyżine ṭâlib iseñ vezn eyle hengâmı
Sipihriñ girdişin fikr eyle dil-yâd itme ālâmı

2 Temâşâ-yı cemâl-ı yâr ile bir şevḳe ḳâniᶜ ol
Erâẕil vażᶜıdır ᶜarż-ı viṣâle itmek ibrâmı

3 Ḳarîn pür-hünerden iktisâb-ı feyż iden erdir
Cihânda tâ-be-maḥşer söylenür ehl-i diliñ nâmı

35b 4 Beni ol çerḫ-i dûnuñ ātması iḳbâle bâᶜis̠dir
Kemânıñ şiddetinden tîr bulur ser-menzil-i kâmı

5 Bu nuṭḳa nisbeten żıdd mûcib-i pertevidir insâna
Eger var ise rüşdüñ Nâilâ keşf eyle îhâmı

101. Gazel

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - -   v v - -   v v - -   v v -

1 Ey göñül bir gün ider luṭfını iḥsân Bârî
Ehl-i ṣıdḳıñ döner āsânlıġa encâm kârı

2 Ḥasret-i yâr ile maġlûb-ı keder oldıġıma
Dâimâ yaḳmadadır ḳalbimi firḳat nârı

3 Eylemiş ḥükm-i ḳażâ ñîki bedâne maḳrûn
Nâẓır itmiş gül-i ḥamrâya da ẓâlim ḫârı

4 ᶜÂşıḳa ḫâṣ degil sûz-i güdâzı ᶜaşḳıñ

Bir gün elbetde olur maᶜşûḳa ḥükmi sârî

5 O luġat itmiş āña bâzû-yı ḫulûṣum yoḫsa
Çekemez kimseler ol ḥaml-ı meşeḳḳat bârî

6 Dâġ-dâr eyledi bu sînemi encâm ālâm
Yine terk eyleyemem āh bu sitemkâr yârı

7 Dâimâ itmedeyim kesb-i keder Nâil-zâr
Kırarız ᶜâḳıbeti şîşe-i nâm u ᶜârî

102. Gazel

Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün

v - - -   v - - -   v - - -   v - - -

1 Kitâb-ı ḥikmete ḳayd itdi ḳudret emr-i taḳdîri
Bozar lâ-büdd ḳadar maṣrûf olan efᶜâl-ı tedbîri

2 Ṭarîḳ-ı ḥaḳḳda dâim istiḳâmet ᶜabde elzemdir
Nişâne vâṣıl olmaz münḫarif ātsañ eger tîri

3 Cihânda nîk ü bed āvâzesın sen ṣorma ṣûfîden
Ne bilsün düşmeyen dâm-ı cünûna ḳayd-ı zincîri

4 Riyâ ṣıġmaz ḫulûṣa istiḳâmet ᶜâşıḳa ḫâṣdır
Yapandan ṣor ki güc mi zaḫm-ı müjgân ile şemşîri

5 Gelen bezm-i cihâna cümle ġam-gîn gittiler Nâil
Müyesser olmadı ᶜuşşâḳa vaṣlıñ ḥüsn-i tesḫîri

TARİHLER

DER TÂRÎḪ-İ VİLÂDET MEVHİBE SULṬÂN

1.Kıta-ı kebire

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/ Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - -   - v - -   - v - -   - v -

36a 1 Şâh-ı ᶜâlem ḥażret-i ᶜAbdulmecîd'iñ yümnile
Ṣülb-i pâkinden hüveydâ itdi bir sulṭân ẓuhûr

2 Neşᵓe vü şevḳ ᶜâleme şöyle ṭerâvet virdi kim
Luṭfile ḫalḳ-ı cihân nûr ile ṭoldı itdi sûr

3 ᶜArṣa-i maṭlûba iḳbâlı ḫırâm-āver olub
Eyledi ḳalb-ı hümâyûnı Ḫudâ künc-i ḥubûr

4 İşde nev-sulṭândır faḫr'ül-ümem ḫayr'ül-benât
Muḳdimin tevfîḳa maḳrûn eylesün Ḥayy-ı Ġayûr

5 Müzde-i ṣıyt-ı vilâdet şöyle memnûn etdi kim
Ḫâṭır-ı ehl-i dile mümkün mi ġam itmek ḫuṭûr

6 Kem naẓardan ḥıfẓ ide Allâh ẕât-ı şevketin
Gelmesün şemşîr iḳbâlına ᶜâlemde fütûr

7 İki şâhidle didi Nâil ḳulı târîḫini
Mevhibe sulṭân ḳıldı ᶜâlemi şâd sürûr

BERÂ-YI TÂRÎḪ-İ VİLÂDET-İ ŞEHZÂDE-İ MUḤAMMED MURÂD

2.Kıta-ı kebire

Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün

v - - -   v - - -   v - - -   v - - -

1 Cihândâr-ı muᶜaẓẓam Cem Ḥaşem şâhinşeh-i ᶜâlem
Ḫıdîv-i kişver-ārâ- zîb-ı örnek şeref-kânı

2 Şeref-baḫş serîr-i salṭanat sermâye-i devlet
Mühimsâz ʿadâlet vâriṡ-i mülk-i Süleymânî

3 Mülûküñ āb-ı rûyı ḥażret-i ʿAbdulmecîd Ḫâna
Ḫudâ luṭfundan iḥsân itdi bir ferzend-i zî-şânı

4 Vücûda yümnile şehzâde Muḥammed Murâd geldi
İde ʿömr-i ʿazîzi merkez-i ṣıḥḥatda cevâlânı

5 Hemân-dem müjde olsun fâl-ı ḫaber fevz-i nuṣretle
Ḳadem baṣdı bu güne ω⎛Θ7~ □±η5 [42] cihân-bânî

6 Ḳudûm-ı pâkidir ḫayrül-ḳadem hic iştibâh itme
Budur nâ-dîde cevher miṡl-i nâ-yâb luṭf-ı Sübḥânî

7 Şeh-i devrâna Mevlâ itdi iḥsân bir ciger kûşe
Zihî şehzâde-i ʿâlî neseb kim mihr-i raḫşânî

36b 8 Gelince mesned-i nâz naʿime ḳıldı dûş-ā-dûş
Der-āġûş itmek içün ʿizz ü tevfîḳ oldı der-bânî

9 Niʿam perverlere şimdi teşekkür farż-ı ʿayn oldı
Ümîd şâh-ı devrân itdi maṭlabdan ḫırâmânî

10 Ḳudûmun maẓhar-ı _ΞEB4 _±9~ [43] eyleyüb dâim
Şeh-i devrâna Mevlâ aḳ bıyıḳlı göstere anı

11 Gelüb evc hâtifân imdâd târîḫe didi Nâil
Cihânı ḳıldı memnûn nev-nihâl-ı Āl-i ʿOṡmânî

---

[42] Secde-17
[43] Fetih-1

DER-FERYÂD-I ṬÂLİᶜ-İ ᶜÂCİZİ

2. Müseddes-mütekerrir

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - - v v - - v v - - v v -

1 Girdiñ ālâm-ı hümûmla yine devrâne göñül
Şemᶜa-ı ṣıdḳ u ᶜubûdiyyete pervâne göñül
Düştüñ encâm emel-i luṭfile nâlâna göñül
Ācırım ṭâliᶜ-i menḫûsuña vîrâne göñül
Dimedim mi saña ben itme ġurûr şâne göñül
Şimdi bildiñ mi ᶜayârıñ deli dîvâne göñül

2 Āteş-i āhıñile tâbe semâ tel çekdiñ
Aḫter-i ṭâlıᶜıñe tîġ-ı muṣayḳal çekdiñ
Sine-i derd ü ġama sürḫile cedvel çekdiñ
Ġam-ı ser-nâmesine levḥa yazub ḥal çekdiñ
Dimedim mi saña ben itme ġurûr şâne göñül
Şimdi bildiñ mi ᶜayârıñ deli dîvâne göñül

3 Telḫ-kâm oldıġıñı ben diyeyim sen diñle
Ṭamaᶜıñ derde düşürdi seni şöyle böyle
Bu teġâfül nedir ey baḫt-ı siyâh pûş söyle
Yüri şimdengirü bir vaḥdete girde iñle
Dimedim mi saña ben itme ġurûr şâne göñül
37a Şimdi bildiñ mi ᶜayârıñ deli dîvâne göñül

4 İşde ᶜâlemde ne yâr vü ne ḳafadâr bulduñ
Sırrıñı gizlemeyüb kendiñi bî-kâr bulduñ
Ḫᵛâb-ı ġafletde yatub baḫtıñı bî-mâr bulduñ
ᶜÂḳıbet derde düşüb ḥâlıñı düşvâr bulduñ
Dimedim mi saña ben itme ġurûr şâne göñül
Şimdi bildiñ mi ᶜayârıñ deli dîvâne göñül

5 Bâb-ı Mevlâya ṣarıl ġayra münâcât itme
Rızḳ-ı ümmîdi ile ᶜabde mürâᶜât itme
Bî-himem ḳısmına iẓhâr-ı müdârât itme
Kendi kesb yedigi āḫıra is̱bât itme
Dimedim mi saña ben itme ġurûr şâne göñül
Şimdi bildiñ mi ᶜayârıñ deli dîvâne göñül

6 Mâniᶜ-i rızḳ olanıñ ḥurmeti olsa farażа
İntiḳâmın ḳomaz Allâh ider elbet icrâ
Āldırır birbiriniñ desti ile ḥükm-i ḳażâ
Böyledir tâbe ḳadîm ḳudret-i fiᶜl-i Mevlâ
Dimedim mi saña ben itme ġurûr şâne göñül
Şimdi bildiñ mi ᶜayârıñ deli dîvâne göñül

7 Mihr-i iḳbâliñe bir de o seḥâb-ı idbâr
Eyledi ṣadme-i ġaflet seni üftâde ḫavâr
Ḫâk-ı ḫiẕlânda ḳaldıñ işiñ oldı düşvâr
Sen de Nâil gibi her rûz u şeb eyle efkâr
Dimedim mi saña ben itme ġurûr şâne göñül
Şimdi bildiñ mi ᶜayârıñ deli dîvâne göñül

DER-NUSḤ-I NEFSİYYE

2. Muhammes-i mütekerrir
Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün
v v - -   v v - -   v v - -   v v -

37b 1 İsteyen ᶜizzetini olmalıdır dûr-endîş
Emeli ṣâniᵓa tefvîż iderek ol dervîş
Ḥaḳḳına ḳânıᶜ olan râḥat ider bî-teşvîş
Maṭlabıñ vechile taḥṣîl olunur mı her iş
Ḳudreti itme ferâmûş ḳaderi ḳıl der-pîş

2 Ne ḳadar saᶜyı vü ṣarf-ı himem olsa farażâ
Emr-i taḳdîrde müsâvî gibidir bây u gedâ
Bu ḫuṣûṣ oldı müsellem hele beynel-ᶜuḳalâ
Maṭlabîñ vechile taḥṣîl olunır mı her iş
Ḳudreti itme ferâmûş ḳaderi ḳıl der-pîş

3 Herkesiñ maṭlabıdır gerçi bu câh u rifᶜat
ᶜÂḳıla elzem olan cüzᵓice ṣarf-ı himmet
Hele iḳdâm u ıṣrâr ile gelmez vüsᶜat
Maṭlabîñ vechile taḥṣîl olunır mı her iş
Ḳudreti itme ferâmûş ḳaderi ḳıl der-pîş

4 Ḫâlıḳıñ her ne ki virdi ezelî taḳdîrle
Ḥâṣılâtıñ odur āncaḳ ḳalem ü taḥrîrle
Dime dil-ḫââhımı taḥṣîl iderim taḳrîrle
Maṭlabîñ vechile taḥṣîl olunır mı her iş
Ḳudreti itme ferâmûş ḳaderi ḳıl der-pîş

5 Nâilâ derd-i dili Ḥaḳḳ'a niyâz kâfîdir
Ṭâliᶜiñ yâr u yâver ise bu şâfîdir
İşde esbâb dedigin ḥâli beyân vâfîdir
Maṭlabîñ vechile taḥṣîl olunır mı her iş
Ḳudreti itme ferâmûş ḳaderi ḳıl der-pîş

DER-ḤÂL-İ NEFS BEZMÂN-I YEᵓS

3.Muhammes-i mütekerrir

Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün

v - - -   v - - -   v - - -   v - - -

38a 1 Melâmet bezmidir ᶜâlemde şimdi rütbe vü câhım
İrişdi nüh felek içre dem-â-dem dûd-ı eyvâhım

Esîr-i miḥnet oldum bilmezem kimdir ḫâyır-ḫᵛâhım
Derûnum mülkini yaḳmaḳdadır bu āteş-i āhım
Umûrumda yeᵓis elvirdi Allâhdır meded-gâhım

2 Ġarîḳ-ı baḥr-ı ekdâr oldum işde künc-i ġurbetde
Derûnum külḫen āsâ yanmada dest-i melâmetde
Ṣafâ-yı ḫâtırım yoḳ encüm-i baḫtım felâketde
Derûnum mülkini yaḳmaḳdadır bu āteş-i āhım
Umûrumda yeᵓis elvirdi Allâhdır meded-gâhım

3 Ben ol telḫ damaġım ḥiṣṣe-mend olmam meserretden
Bu ġaddâr çerḫ-i gerdûnda eṡer yoḳdur mürüvvetden
Beni taḫlîṣ ḳılsun ḥażret-i ḫâlıḳ bu ḥasretten
Derûnum mülkini yaḳmaḳdadır bu āteş-i āhım
Umûrumda yeᵓis elvirdi Allâhdır meded-gâhım

4 ᶜAceb bu ᶜâlem içre ben miyem her derde ālûde
Ne ḥikmetdir ki olmaz bu serim daᶜvâdan āsûde
Belâ vü derd ü ġamla bu dil-i vîrânem āzurde
Derûnum mülkini yaḳmaḳdadır bu āteş-i āhım
Umûrumda yeᵓis elvirdi Allâhdır meded-gâhım

5 Ṭulûᶜ eyler mi bilmem mâh-ı iḳbâlım nuḫûsetden
Ümîdim kesmezem ξΟΞΤ# □ [44] naṣṣ-ı meserretden
İder taḫlîṣ taḳdîr-i dâmenim dest-i melâletden
Derûnum mülkini yaḳmaḳdadır bu āteş-i āhım
Umûrumda yeᵓis elvirdi Allâhdır meded-gâhım

6 Bize neḥnü ḳasemnâda olan taḳsîm-i ḥasretden
Ḳulıñ tedbîri boşdır her ḫuṣûṣât dest-i ḳudretden
38b Kudûrât-ı cihânıñ āḫırı elbet selâmetdir

[44] Zümer-53

Derûnum mülkini yaķmaķdadır bu āteş-i āhım
Umûrumda yeˀis elvirdi Allâhdır meded-gâhım

7 Nedir ᶜâlemde saᶜy muķadder-i taḥṣîl-i kâm üzre
Ḫudâ erḥamdır itmez bir ķulın ġamda devâm üzre
Döner elbetde Nâil çerḫ-i pür-ġaddâr merâm üzre
Derûnum mülkini yaķmaķdadır bu āteş-i āhım
Umûrumda yeˀis elvirdi Allâhdır meded-gâhım

ET-TAḪMİYÂT

4. Muhammes-i mütekerrir
Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün
v - - - v - - - v - - - v - - -

1 Güzeller içre bir nâzik dehânım müstenedimsin
Ḫayâliñ dîdeden gitmek muḥâldır şeh-levendimsin
Ḫırâmân ol ṣafâ-yı ḫâṭır it servi bülendimsin
Fedâ itmek baña küfrân-ı niᶜmetdir efendimsin
Benimsin merdüm-ı çeşmim efendim dil-pesendimsin

2 Bütün cismim yanardı bir zamân mihr-i cemâliñden
Saña lâyıķ degildir geçme şûḫum pây-mâlıñdan
Beni dûr eyledi encâm-ı kâr devrân viṣâlıñdan
Fedâ itmek baña küfrân-ı niᶜmetdir efendimsin
Benimsin merdüm-ı çeşmim efendim dil-pesendimsin

3 Neden mesrûr olayım ḥasret-i eyyâm gül-femdir
Dem-â-dem ārtmada derd-i firâķım böyle bir demdir
Cihânı sürḫ iden işte bu āh-ı vâh-ı kerîmdir
Fedâ itmek baña küfrân-ı niᶜmetdir efendimsin
Benimsin merdüm-ı çeşmim efendim dil-pesendimsin

4 Bu ʿâlemde niçün ehl-i derûn telḫ-ı merâm oldı
Felek memnûn olsun ġadrile taḥṣîl-i kâm oldı
Selefde etdigim vaṣla bu aḫẕ u intiḳâm oldı
Fedâ itmek baña küfrân-ı niʿmetdir efendimsin
39a Benimsin merdüm-ı çeşmim efendim dil-pesendimsin

ĠAZEL-İ PERTEV PÂŞÂ TAḪMİS-İ NÂİL

1 Tahmis

1 Ey ġonca dehen ṣanma bu ṭabʿım feleklenür
Baḥr-ı muḥabbet içre dilim semeklenür
Bezme gelince ruḫları elvân çiçeklenür
Bu reşk ḥûri ḥüsn ü edâda meleklenür
Meşrebde neyleyim felek āsâ döneklenür

2 Şemşîr-i ġamzeden olur mı sînemiz tehî
Hiç baḳmaz oldı rûyımıza ḳâmeti sehî
Ol şûḫ-ı nev-resîde mülk-i ḥüsn şehi
Taʿlîm-i fenn-i ʿaşḳ ider ʿuşşâḳına gehi
Gâhîce de ol merdüm-i çeşmim bebeklenür

3 Ḳıldı heves zülf-i yâr benim ḥâlim tebâh
Yaḳdı bu nüh felegi dilde olan sîḫ-āh
Teşrîf idince bezm-i ṣafâya cilve-gâh
Ol ġonce-i ḥayâ olur āzade nigâh
Gülberg-i rûyı tâz u ter beneklenür

4 Ruḫsâr-ı simʿasına ʿâşıḳı pervâne ider
Sevdâ-yı zülf-i yâr beni eyledi derbeder
Bizimle āteş-i ʿaşḳ ser-be-ser ḳabre gider
Eyler ḫarâb ṣırça sarây dilim keder
Seng-i sitemle kâse-i ʿömrüm derklenür

5 Bî-hûde oldı dil ol mâh-rûya mübtelâ
Yâver olur mı baẖt-ı siyâh bilmezem baña
Dest irmiş iken dâmen-i vaṣla Nâilâ
Firḳat şebinde Nâil o mihr ü yedin cüdâ
Āh eylesem şerâre ʿaşḳım fişeklenür

DER-MUḤAMMES BERÂ-YI MUḲÂBELE-İ AĠYÂR

5. Muhammes-i mütekerrir
Feʿilâtün/Feʿilâtün/Feʿilâtün/Feʿilün
v v - - v v - - v v - - v v -

39b 1 Bildim ey ḳalb-i żaʿîf seng ü timürden peksin
İtme aġyâra ġażab toẖm-ı fesâdın eksin
Maẓhar-ı laʿnet olub küfrine bir ṭaş diksin
Beni zem eyleyenıñ āġzını ḳaṭır tepsin
Bî-devâ derde düşüb tâbe ḳıyâmet çeksin

2 Kimseniñ ġadrine râżı degilim ʿâlemde
Ḳazdıġı çuḳra düşer ḳâʿıdedir ādemde
Ṣınf-ı fiṣâl yitirir dînini āẖır demde
Beni zem eyleyenıñ āġzını ḳaṭır tepsin
Bî-devâ derde düşüb tâ-be ḳıyâmet çeksin

3 Naṣṣ-ı Ḳurʾânda buyurdı o Kerîm lâ-yaġteb
Ḫocalardan buni gûş eylemediñ mi ne ʿaceb
Ācırım ṣûretiñ insân gibidir müfsid leb
Beni zem eyleyenıñ āġzını ḳaṭır tepsin
Bî-devâ derde düşüb tâ-be ḳıyâmet çeksin

4 ʿAdlini eyleme inkâr o Raḥîm Ḫallâḳın
Ey münâfıḳ seni rüsvây ider ol aẖlâḳın

Ṣol ṭarafdan virülür rûz-i cezâ evrâḳıñ
Beni zem eyleyenıñ āġzını ḳaṭır tepsin
Bî-devâ derde düşüb tâ-be ḳıyâmet çeksin

5 Dilerim ḥażret-i Ḥaḳḳ'dan seni nâ-şâd olasın
Lâne-i bûm olaraḳ ᶜâleme berbâd olasın
Rûz-i maḥşerde rezîl derd ile feryâd olasın
Beni zem eyleyenıñ āġzını ḳaṭır tepsin
Bî-devâ derde düşüb tâ-be ḳıyâmet çeksin

6 Benim ol müntesib-i bâb-ı ṭarîḳ-ı Mevlâ
Var ümîdim ki olam luṭf-ı ebedle iḥyâ
40a Bî-günâh faṣl ideni eylesün Allâh icrâ
Beni zem eyleyenıñ āġzını ḳaṭır tepsin
Bî-devâ derde düşüb tâ-be ḳıyâmet çeksin

7 Bî-cürüm daḫl ideni Ḳâdir-i Ḳayyûm Ḳahhâr
Düşürüb vâdi-yi derde ḳala ġamda bî-zâr
Ḳudretin ẓâhir ide Ṣâniᶜ-ı Ḥayy u Cebbâr
Beni zem eyleyenıñ āġzını ḳaṭır tepsin
Bî-devâ derde düşüb tâ-be ḳıyâmet çeksin

8 ᶜAcaba var mı seniñle aramızda ülfet
Bir yere meclis olub eylemediñ ünsiyet
Niçün itdin beni bî-hûdece zem ey laᶜnet
Beni zem eyleyenıñ āġzını ḳaṭır tepsin
Bî-devâ derde düşüb tâ-be ḳıyâmet çeksin

9 Ḥüsn-i efᶜâlıma şâhid-i vükelâ vü aᶜḳal
Mesned-ārâ-yı cihân mâ-ḥaṣal-ı mülk ü melel
Pek muḫıll düşdi bu fiᶜliñ hele ey şûm heykel
Beni zem eyleyenıñ āġzını ḳaṭır tepsin

Bî-devâ derde düşüb tâ-be ḳıyâmet çeksin

10 Müʾminim tâbe seḥer naġme-keş-i yâ hûyım
Emr-i teslîmde çevgân-ı ḳażâya mûyım
İşte daḫl eyleyene şâʿir-i muʿciz gûyam
Beni zem eyleyenıñ āġzını ḳaṭır tepsin
Bî-devâ derde düşüb tâ-be ḳıyâmet çeksin

11 Var mıdır bende ḫaṭâ ḥâlimi icmâl itdim
Cemʿ idüb şimdi derûn āhını bir ḳâl itdim
Nâilâ ṣıdḳıle tîr-i dili irsâl itdim
Beni zem eyleyenıñ āġzını ḳaṭır tepsin
Bî-devâ derde düşüb tâ-be ḳıyâmet çeksin

MUḲAṬṬAʿÂT

Feʿilâtün/Feʿilâtün/Feʿilâtün/Feʿilün
v v - - v v - - v v - - v v -

40b 1 Gördigim derd ü şevḳi hele taʿrîf idemem
Sâġar-ı ḫûn gibi biñ kerre boşaldım ṭoldu
Elime girmedi bir ip ucı bu ʿâlemde
Ṭâlıʿım görmek içün dûrbine muḥtâc oldum

Ḳıṭʿa

2 Merkez-i ʿaşḳa duḫûl itdigime pişmânım
Bulmadım meclis-i ārâmı raḳîbden ḫâlî
Ḳudretiñ var ise gir beyʿ ü şirâya Nâil
Şimdi cevher gibi kâlâ-yı viṣâl pek ġâlî

Ḳıṭʿa

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - - - v - - - v - - - v -

3 Derdimiz pesdir felek incitme Allâh ᶜaşḳına
Merdüm-i çeşm ḫayâlinden cüdâ Mecnûn benim
Seng-i ṭaᶜn-ı düşmenân mecrûḥ itdi sînemi
Ḫûn ile dil kâsesi lebrîz olan maḥzûñ benim

Ḳıṭᶜa

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - - v v - - v v - - v v -

4 Bî-fütûr saᶜy ile taḥṣîl olunur baᶜż ḫuṣûṣ
Her işin var imiş ᶜâlemde suhûletli güci
Zîrden rifᶜata terfîᶜa sebeb lâzım imiş
Pek ṣarıl destiñe gerdûn verir ise ip uci

Ḳıṭᶜa

Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün

v - - - v - - - v - - - v - - -

5 Hele sermet-i maġrûr olmadan pek iḥtirâz eyle
Nevâziş ṣâḥibi ehl-i himemler bed zebân olmaz
Seng-i ṭaᶜn-ı düşmenân mecrûḥ itdi sînemi
Ḫûn ile dil kâsesi lebrîz olan maḥzûñ benim

Ḳıṭᶜa

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - - v v - - v v - - v v -

6 İtmeyen cânını cânân yoluna ṣarfa himem
Ḥâl-i sâbıḳda ḳalur maṭlaba maẓhar olamaz
41a Ḫiẕmet-i ṣâdıḳa ol ḥâcet-mendâne niyâz

İbtidâ aġlamayan āḫır-ı kârda gülemez

Ḳıṭᶜa

Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün/Mefâᶜîlün

v - - -   v - - -   v - - -   v - - -

7 Yazılmış levḥ-i taḳdîr-i Ḫudâda cümleniñ kârı
Seniñ tedbîriñe çerḫ-i sitemkâr işde ḥâcet yoḳ
Cihânı sû-be-sû süzdüm bu gün ben çeşm-i ᶜıbretden
Birinde s̱âbit ü ḳâim olur hiçbir ᶜalâmet yoḳ

Ḳıṭᶜa

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - -   v v - -   v v - -   v v -

8 Beni terk eyledi mi yâr-ı sitemkâr bilemem
Gelmedi ḫânemize bir iki gündür ḳaṭᶜâ
ᶜAhdim olsun ki güzel meclisime gelmez ise
Çekeyim bir nefere kûyına Rüstem-āsâ

Ḳıṭᶜa

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - -   v v - -   v v - -   v v -

9 Ṣaḥn-ı gül-zâre ḥırâm eyle güzel mevsimidir
Ṣâf ṣâf oldı āçıldı gül-i ṣad-berg-i cihân
Ġonceler tükmelerin çözdi seniñ maḳdemiñe
İntiẓârıñla bütün sînesini āçdı hemân

Ḳıṭᶜa

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - - v v - - v v - - v v -

10 Dile râḥat mı verir vesvese-i fikr-i raḳîb
Oldı bu mülk-i derûn maẓhar-ı renc-i aġyâr
Nâ-tüvânlıḳ o ḳadar ḳalbimi bî-tâb itdi
Ḳalḳamaz ḳolttuġuna girmiyecek himmet-i yâr

Ḳıṭᶜa

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - - v v - - v v - - v v -

11 Seni maḥşerde ġazâlî ile vezn itmezler
Saña lâzım olan aḳrânıña fâ'iḳ olmaḳ
Merd olan idecegi luṭfa nedâmet itmez
Esḫiyâ ᶜâdetidir Ḥâteme lâḥiḳ olmaḳ

LUĠAZ

Feᶜilâtün/Feᶜilâtün/Feᶜilün

v v - - v v - - v v -

41b 1 Nedir ol nâdire bir şey-i ᶜacîb
Cânı yoḳ çeşmi görür emr-i ġarîb

2 Eli yoḳdur ayaġı yoḳ dizi var
Baᶜżı yerlerde ider câ-yı ḳarâr

3 Görse bir şûḫ cihânı neyler
Der-ᶜaḳeb meclisine cezb ider

4 Giceler ṣubḥa degin mestûrdur
Görür ammâ ki çeşmden dûrdur

5 Yüzi üstünde yatur leyl ü nehâr

Ayaġa ḳalḳamaz öyle bî-ᶜâr

6 Bir ocaḳ ẕâdedir ol sîm sîmâ
Mübtelâdır āña şâh baᶜżı gedâ

7 Ḳuvvet-i āteşi gör netmişdir
ᶜÂr-ı nâmûsı fedâ etmişdir

8 Çıḳamaz vâḳit-i şitâda her bâr
Gördigi şeyleri eyler iẓhâr

9 Baᶜżısı zînet ile pek maġrûr
Kimisi ᶜıṣmet ile ehl-i ḳubûr

10 Meclis-i pâdşehi varsa eger
Āçılur gâh yatar zîr ü zeber

11 ᶜAded-i ḥarfini itdikde şümâr
İki yüz yetmiş iki ḥecineti var

12 Şimdi ᶜâlemde olan dûr-endîş
Ḥal ider bu luġazı bî-teşvîş

13 Nâilâ her kim iderse bunı ḥal
Vâḳıf-ı sırr-ı cihân dinse maḥall

TÂRÎḪ-İ İTMÂM-I DÎVÂN

3.Kıta-ı kebire

Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilâtün/Fâᶜilün

- v - -   - v - -   - v - -   - v -

42a 1 Bâiṯ-i nuṭḳum hemân ᶜAbdulmecîd'iñ luṭfıdır

Eyledim taḥdîs̱-i niᶜmet ẖâmemi silk ü beyân

2 Haḳḳ bilür kim ẖâṭıra gelmezdi tertîb eylemek
İltifât-ı şâh-ı ᶜâlem ḳıldı teşvîḳ-i lisân

3 Her ne inṭâḳ oldı ise mâ-ḥażar ḳayd eyledim
ᶜÂleme olsun hemân ās̱ârımız naḳş-ı zebân

4 İşde bu tertîbe cürᵓet bir teşekkürdür murâd
Var ise noḳṣânımız ᶜafv eylesün şâh-ı cihân

5 Bir düşür ḳaṭᶜ-ı zebânda böyle târîẖ Nâilâ
Ḥaşre dek dîvâncemiz bir yâd-gâr olsun hemân

□∂ _9 ε<□_# ψς<ξ∀ □φ9_∀□ πΟ5η–□□ η∀
□_Ω; □ξΚ7□~ □_6□_< η∀ ι8 ψΔ9~ξ<□ □□ □ηΛ&

SONUÇ

“Nâil Abbas Paşa’nın Hayatı, Sanatı ve Divanının Transkripsiyonlu Metni” adlı bu çalışmamızda, şimdiye kadar hakkında herhangi bir araştırma yapılmamış olan Nâil

Abbas Paşa'nın hayatı ve edebî kişiliği divanının incelenmesi sonucu elde edilen bilgiler ışığında aydınlığa kavuşturulmaya çalışıldı; eldeki tek nüshadan hareketle transkripsiyonlu metni ortaya konuldu

Çalışmamız esnasında, şair hakkında bilgi veren az sayıda kaynak olduğu, bunlarda da sınırlı bilgilerin bulunduğu tespit edildi. Bu kaynakların en önemlileri, "Fatin Tezkiresi" ile "Sicil-i Osmanî'dir. Sadece ismini zikretmekle yetinen diğer bir takım eserler mevcut ise de bunlar da kaynak olarak "Fatin Tezkiresi" ni göstermektedirler.

Çalışmamızda şu tespitler yapıldı:

1.Nâil Abbas Paşa Divanı'nın şu an bilinen tek nüshası, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümünde 5588 numaraya kayıtlıdır.

2.Nâil Abbas Paşa Divanı, 985 beyit, 57 bent, 11 kıtadan oluşmaktadır.

3.Nâil Abbas Paşa Divanında, 102 gazel, 18 kaside, 3 kıta-i kebire, 1 tahmis, 5 muhammes mütekerrir, 2 müseddes mütekerrir, 1 lügaz mevcuttur.

4.Nâil Abbas Paşa, şiirlerinde yabancı kökenli kelimelere yer vermiştir. Örnek seçilen iki beyitte kullanılan 26 kelimenin 4'ü Türkçe (yüzde 15,4), 11'i Arapça (yüzde 42,3), 11'i Farsça'dır (yüzde 42,3):

Mâ-ḥaṣal ḫûn-ı ciger ᶜarż eyledim ol āfete
Ārzu-yı vaṣl içün dâim müheyyâdır o şûḫ G.24/4

Rû-yı arżıñ pâdişâhi hem Ḫudâ'nıñ ẕıllîdır
Dâimâ luṭfî cihân maḫlûḳına gevher-feşân K.8/3

5.Tezin giriş kısmında Nâil Abbas Paşa'nın hayatı, sanatı ve divanında kullandığı edebî sanatlar anlatıldı. Birinci bölümde divan şekil ve muhteva bakımından incelendi. İkinci bölümde ise transkiripsiyonlu metne yer verildi.

6.Divanda bazı metinlerin eksik bazı metinlerin de ise fazla ifadeler tespit edildi.

58. gazelde eksik mısra;

Şimdi mirʾātı emelden görünür mi ṣûret
Düşdi nâ-ehl eline işde o kâlâ-yı neşâṭ G.58/4

Beni ḥayrân-ı ġam itdi bu ġadrḫᵛâh gerdûn G.58/5
……………………………………………

81. gazelde eksik hece;

Ey ṣûfî ṣâfî iseñ aldanma(kıylu) ḳâlına……….
Ḫor olur maġrûr olan kürk-i ḳabâ vü şâlına G.81/1

Küntü kenziñ sırrına vâḳıf iseñ meydâna gel
İşde ben girdim o mûtû remziniñ dîvânına G.81/2

85. gazelde fazla hece;

Olmaz devâmı esb-i merâmıñ sibâḳda
Ḳalmaz müdâm hemîşe devr-i felek bir siyâḳda G.85/1

Yâr itdi sefer-i ġamı oldı muḳîm dil
Dost göcdi yâdigârı ḳaldı yaṭaḳda G.85/2

olduğu tespit edildi.

7.Nâil Abbas Paşa Divanında gördüğümüz ilginç bir özellik de 5 ile 97 ve 8 ile 89. gazeller birbirleri ile tamamen aynı olup, sadece rediflerinin ayrı olmasıdır:

Beni bî-hûde tekdîr itmegi muᶜtâd itmişdir
Raḳîb bî-vefâ bir bed-meniş bed-nâmdır ḫâlâ G.5/2

Beni bî-hûde tekdîr itmegi muᶜtâd itmişdir
Raḳîb-i bî-vefâ bir bed-meniş bed-nâmdır şimdi G.97/2

Gülistân-ı cemâl-ı revnaḳ-efzâsında ol şûḫıñ
Naġam perdâz-ı feryâd olmadıḳ bülbül mi var ḥâlâ G.8/3

Gülistân-ı cemâl revnaḳ efzâsında ol şuḫıñ
Naġam perdâz-ı feryâd olmadıḳ bülbül mi var şimdi G.89/3

Nâil Divanında 2. kaside ile 12. gazel ise tamamen birbirinin aynıdır.

Beni bir ferde muḥtâc-ı ᶜözr-ḫᵛân eyleme yâ Rabb
ᶜİnâyetle kerem ḳıl dîde giryân eyleme yâ Rabb K.2/1

Yerim bâġ-ı gülistân eyle luṭfuñla Ḫalîl-āsâ
Cenâḥ-ı maḳṣadım dâim furûzân eyleme yâ Rabb K.2/2

8. Nâil Abbas Paşa Divanında K.1, G.6, G.10, G.19, G.27, G.76, G.78'in vezinlerinde problem olduğu tespit edildi.

9. Nâil Abbas Paşa, bir devlet adamı olduğundan şiirlerinde sosyal konulara da yer vermiştir. 17. kasidede bir hırsızlık olayını anlatmış, rüşvet ile ilgili şunları söylemiştir:

Der-i rüşvet ḳapanub üstüne ḳurşun aḳdı
O yolun bâbını kimler açar anı bilemem K.17/43

Nâil, şiirlerinde halk deyişlerini ve ağzını kullanmıştır:

Bildim ey ḳalb-i żaᶜîf seng ü timürden peksin
İtme aġyâra ġażab toẖm-ı fesâdın eksin
Maẓhar-ı laᶜnet olub küfrine bir ṭaş diksin
Beni zem eyleyenıñ āġzını ḳaṭır tepsin
Bî-devâ derde düşüb tâbe ḳıyâmet çeksin Muh. Müt.5/1

Nâil, vasat bir şairdir. Ancak güzel ve rahat söyleyişleri de vardır.

Ey şûẖ-ı cefâ-cû güzeller güzelisin
ᶜÂşıḳlarınıñ ḥüsnile ḍarb-ı mes̱elisin G.76/1

ᶜÂleme geldik gelelden merd-i himmet bulmadıḳ
ᶜÂcizâne raḥm ider ṣâḥib mürüvvet bulmadıḳ G.64/1

Bir dilbere bend ol ki belâdır dimesünler
Bir āfete çâk ol ki cezâdır dimesünler G: 38/1

Sonuç olarak Nail Abbas Paşa, devlet adamı ve 19. yüzyıl divan şairidir.

KAYNAKLAR

Ahmed Vefik Paşa. Lehce-i Osmanî, İstanbul, 1306

Ali Seydi. Resimli Kamus-i Osmanî, İstanbul, 1324

Ali Canib. Edebiyat, İstanbul, 1926

Ali Cemaleddin. Aruz-ı Türkî, İstanbul, 1291

Ali Şir Nevai. Mizan'ül- Ezvan (nşr. Kemal Eraslan), Ankara, 1993

Ateş, Ahmed. Gazel, İA, IV, (1947), s.730-733

Banarlı, Nihat Sami. Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, I-II (1971-1979).

Çavuşoğlu, Mehmed. Divan Şiiri, TDI, nr. 415-417 (1986), s.1-16.

………………….., Necati Bey Divanın Tahlili, Kitabevi, İstanbul, 2001

…………………., Yahya Bey Divanı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1977

Divan-ı Nail Abbas Paşa, İstanbul Üniversitesi Ktb. TY. No. 5588

Devellioğlu, Ferit. Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Ankara, 1962

Ebuzzziya Tevfik. Lûgat-ı Ebüzziya, İstanbul, 1306

El-Acluni. Keşfü'l-Hafa, Beyrut, 1309, C.II, s.36

Ergun, Saadeddin Nüzhet. Divan Edebiyatı ve Mazmunları, Gençlik, İstanbul, 1928, s.6-9.

Fatin Efendi. Fatin Tezkiresi, İstanbul, 1271

Gökyay, Orhan Şaik. Klasik Türk Edebiyatı, 12, İstanbul, 1981

Gölpınarlı, Abdulbaki. Divan Edebiyatı Beyanındadır, İstanbul 1945

…………………,Eski Edebiyatımız, Ulus, Varlık, 1959

İlaydın, Hikmet. Anadolu'da Klasik Türk Şiirinin Başlangıcı, TDI, nr. 277

İpekten, Haluk., İsen, Mustafa., Toparlı, Recep., Okçu, Naci. ve Karabey, Turgut. Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, Ankara, 1998

………. …….., Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri, Ankara, 1985

İz, Fahir. Divan Şiiri Eski Türk Edebiyatında Nazım, I-II, İstanbul, 1967

Kadri, Hüseyin Kâzım. Büyük Türk Lügati, I-IV, İstanbul, 1927.

Kaplan, Mehmet. Divan Edebiyatı, Hisar, Ankara, 1972

Kocakaplan, İsa. Açıklamalı Edebî Sanatlar, İstanbul, 1992

Kocatürk, Vasfi Mahir. Türk Edebiyatı Tarihi, Ankara, 1970

Köprülü, Fuad. Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul, 1921

…………..……, Aruz, İA, I,1942

Levend, Agâh Sırrı. Divan Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri, TDAY, 1972

……… ……..., Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler, İstanbul, 1927

………………., Türk Edebiyatı Tarihi, Ankara, 1999

Mehmet Nail Tümen. Tuhfe-i Naili, C. 2, Ankara, 2001, s.1000

Mehmed İzzet. Tashih'ül-Galatat, İstanbul, 1302

Mehmed Celal. Osmanlı Edebiyatı Numuneleri, İstanbul, 1312

Mehmed Süreyya. Sicil-i Osmanî, C.3, İstanbul, 1311

Mengi, Mine. Divan Şiiri ve Bikr-i Mana, Dergâh, İstanbul, 1991

Muallim Naci. Istılahat-ı Edebiye, İstanbul, 1307

……………..…,Lûgat-ı Naci, İstanbul, 1317-1322

Nazima (Ali)-Reşad. Mükemmel Osmanlı Lügatı, İstanbul, 1318.

Olgun, İbrahim. ve Cemşid, Dırahşan. Farsça-Türkçe Sözlük, Ankara, 1984

Onan, Necmettin Halil. İzahlı Divan Şiiri Antolojisi, İstanbul, 1940

Onay, Ahmed Talat. Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar, Ankara,1992

Pakalın, Zeki. Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C. 3, İstanbul, 1946-1956

Pala, İskender. Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü, I-II, İstanbul, 1989

……………., Divan Şiirinde Harflerin Ele Alınışları, Milli Eğitim, nr. 1989

Salahi (Mehmed). Kamus-i Osmani, İstanbul, 1313

Sefercioğlu, Nejat. Nev'i Divanının Tahlili, Ankara, 1990

Şardağ, Rüştü. Klasik Divan Şiirimiz, İstanbul, 1976

Sevük, İsmail Habip. Edebiyat Bilgileri, İstanbul, 1942

Şemsedddin Sami. Kâmûs-ı Türkî, İstanbul, 1317

Tahirü'l-Mevlevi. Tedrisat-ı Edebiyeden Nazım ve Eşkâl-i Nazım, İstanbul, 1329

Tarlan, Ali Nihad. Şeyhî Divânını Tedkik, I-II, İstanbul, 1934-36

…………………., Zati Divanı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1970

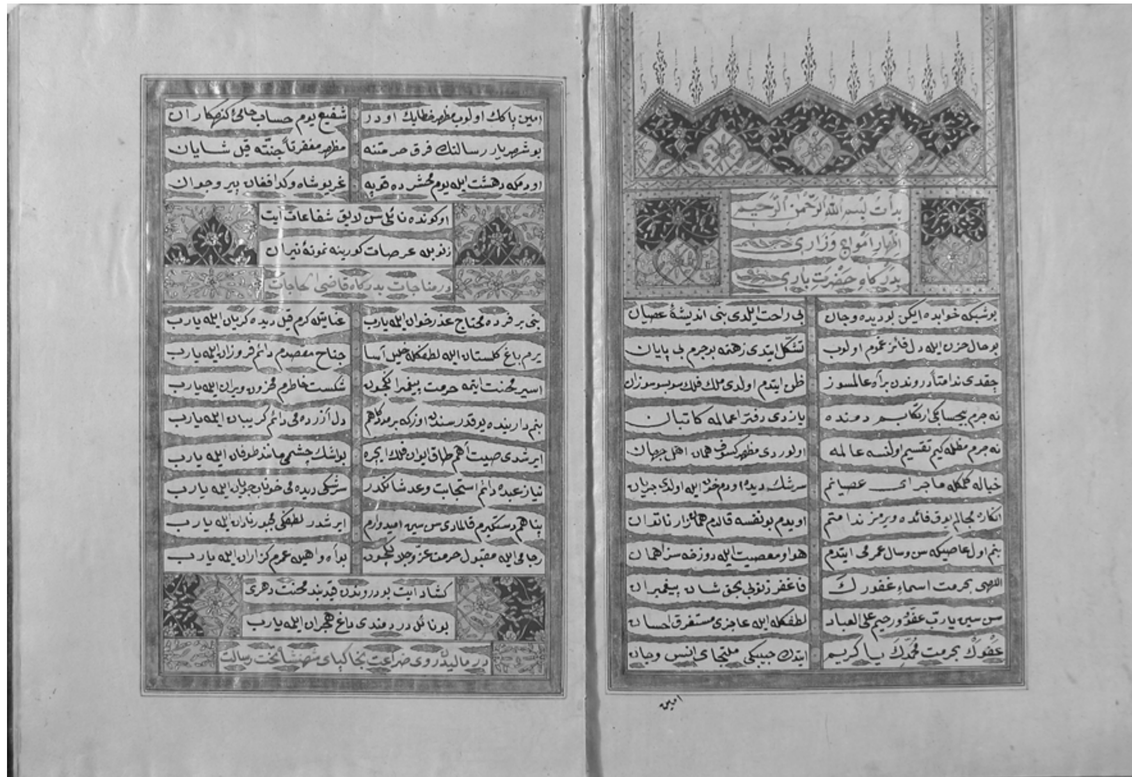
Tolasa, Harun. Divan Şiiri, TDEA, II, 1977

………………., Ahmed Paşanın Şiir Dünyası, Ankara, 1973

Uzun, Mustafa Divân Edebiyatı, TDEA, II, 1977

Vehbi, Sümbülzade. Tuhfe-i Vehbi, İstanbul, 1251

Metin örnekleri:

Varak:1a-1b

صداقتده عوضدر مستتر در سویلنیدر دلده
بو تعبیرات غرّا نالهٔ حسن سیر دکمش

عقدهٔ خاطر ایله یاره مودت بوش ایمش — تحکّم غم اولوب وصلنه منت بوش ایمش
روز و شب بلبل شوریده کبی آه ایدرك — سدرزش نالهٔ دل آتش حسرت بوش ایمش
قوجارم موی میانی دیو لاف ایتمه کوکل — نکه چشم املاده بزه رغبت بوش ایمش
دسترس اولمق ایچون میوهٔ وصل یاره — طمع خامه دوشوب ربط محبت بوش ایمش

نالهٔ نافه صفت سینه‌ده پرخون ایدرم
کفت کوی لب دلداره مسرت بوش ایمش

الحرف الصاد

موجب جاه و سلامت اولور انسانه خلوص — واصل وصلت اولور داریندهٔ احسانه خلوص
هر کسك ممکنیدر توفیقه مقرون اولمسی — ربط اولنمشدر جهانده پاك دامانه خلوص
طالعه مخصوصدر ایشده تجلّی بشقه شی — موجب وصلت اولور انجام جانانه خلوص
امر عشقده بلبل سوزنوا امثالدر — روز و شب آه ایله کلن حدّ امکانه خلوص

نالهٔ هر برامرده مظاهریت شرط ایمش
دوش ایدر ای آرکی وادی خذلانه خلوص

الحرف الضاد

جوهر اصلیه ده انسانه کامدر عرض — عرش اعلای بیانده اشرف دلدر عرض

مرغ قدسز

مرغ قدسز اکتساب قدر و حیثیتده بز — واصل آماله دردست وسائلدر غرض
سن سیوار بحر عشق ایسك وجود اقلیمنه — راکب دریاده آنجق کسب ساحلدر غرض
رحم مادردن بو کونه عزم و رفتار ایدك — عالمه کلمکده آنجق رفع حائلدر غرض

مزرعة الآخره نائل بو عالم مکیدر
خیره آلتدن هنزله سعی و تحصیلدر غرض

وصلکی بندن دریغی بویله بزهانده غرض — بر نگاه التفات چشم جانانه‌ده غرض
درکه احساکه ظمیحه بر اسبابدر — دیدهٔ عشاقده جاری اولان قانده غرض
عاشقك مرآت قلبیه پاره پاره ایتمه در — شمعهٔ امید اغیاری فرکوزانده غرض
کور دیکك آواره‌یی دلبسته صانمه زلفکه — صادقی فهم ایلمکده عینه عرفانده غرض

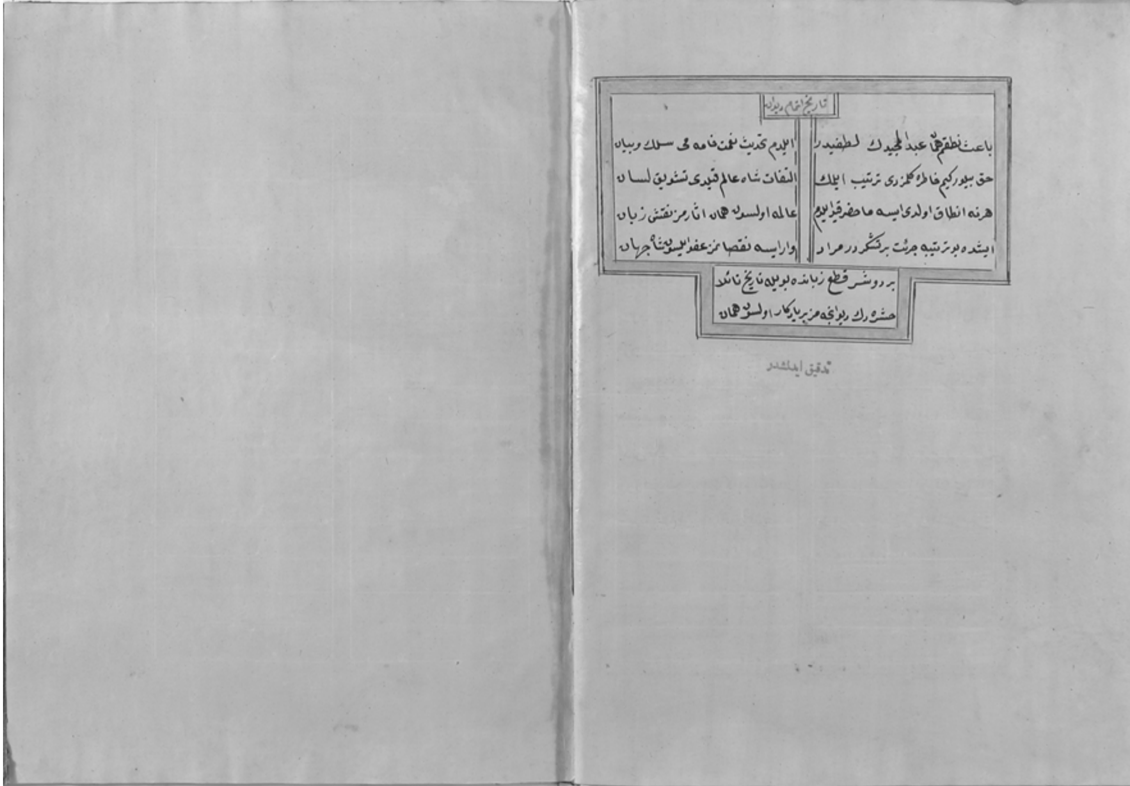
کیسه لرجکندی عشقك نالهٔ بیچاره سیی
مطلب وصلندر آنجق دوش خذلانده غرض

الحرف الطاء

دوشمدی حصه مه عالمده بنم جای نشاط — بکمدی خانهٔ آمالمزه پای نشاط
بنی دور ایلیه‌لی چشم فرحدن اغیار — ایده مم خواب حضورمده تماشای نشاط
قومادی موج غموم خاطره بر یرده — کیرمدی دست دله دامن صحرای نشاط
شمدی مرآت املده کوریندی صورت — دوشدی نا اهل الینه ایشده اولکالای نشاط

بنی صیادهٔ غم ایتدی بو غدر خوار کردون

Varak:26a-26b

Varak:42a-42b

ÖZGEÇMİŞ

06.06.1974 yılında Erzurum'un Pasinler ilçesinde doğdu. İlk ve orta tahsilini bu ilçede, lisans eğitimini ise Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümününde yaptı. Hâlen Kazım Karabekir Endüstri Meslek Lisesinde müdür yardımcısı olarak görev yapmaktadır.

Evli ve iki çocuk babasıdır.